

CĂVIOSUL PAISIE AGHIORITUL
CĂVINTE DĂHOVNICEȘTI

IV

VIATA DE FAMILIE

EDITURA EVANGHELIISMOS
BĂCĂREȘTI - 2003

CUVIOSUL PAISIE AGHIORITUL

CUVINTE DUHOVNICEȘTI

IV

VIAȚA DE FAMILIE

*Traducere din limba greacă
de Ieroschim. Ștefan Nuțescu*

SCHITUL LACU - SFÂNTUL MUNTE ATHOS

EDITURA EVANGHELISMOS

BUCUREȘTI - 2003

PROLOG

Cu prezentul volum, ce cuprinde subiecte despre familie și despre încercările prin care trece omul din pricina crizei vieții de familie din vremea noastră, continuăm publicarea „Cuvintelor” fericitului Stareț Paisie. Starețul spunea că cele mai multe din scrisorile pe care le primea proveneau de la oameni cu probleme familiale. Iar aceste probleme el le atribuia depărtării oamenilor de Dumnezeu și iubirii lor de sine. „Mai demult spunea el, viața era mai liniștită și oamenii aveau răbdare. Astăzi sunt ca brichetele, nici măcar un singur cuvânt nu suferă; după care urmează automat divorțul”.

Încă de foarte tânăr, Starețul a intrat și a lucrat efectiv în marea familie a Bisericii, căci simțea că nu mai aparținea micii lui familii. A dobândit dragostea dumnezeiască, făcându-se astfel Fiul al lui Dumnezeu. De aceea îi simțea pe toți oamenii ca frați ai săi și-l iubea pe fiecare „cu dragostea lui Iisus Hristos”¹. „Atunci când văd un oarecare bărbat în vârstă, ne spunea Starețul, îmi zic că acesta este tatăl meu. Când văd o bătrână, îmi spun că aceasta este mama mea. Iar când văd un copil mic, îl privesc ca pe nepotelul meu. Pe toți îi iubesc. Pentru unii mă bucur, iar pentru alții mă doare. Știi ce înseamnă aceasta?”. Dar, potrivit cu cazul ce-l întâlnea, se și făcea ca unul dintre aceștia, adică se făcea și copil, și frate, și tată, și bunic. Iar această dragoste sinceră a sa îl ajuta pe cel care se apropia de el să sufere schimbarea cea bună, să primească cuvântul lui Dumnezeu și să trăiască potrivit cu el. Ca mădular al Trupului lui Hristos, Starețul nu numai că se ruga cu durere pentru cei care înfruntau probleme în cadrul familiei, ci ajuta și cu cuvântul său, atunci când îi era cerut, chiar și în subiectele cele mai delicate ale vieții de familie, deși el trăia ca un ascet. El însuși fiind încercat în focul ispitelor și în cuptorul bolii, care sub diferite chipuri l-a cercetat din 1947 până în 1994 când a adormit, împreună-pățimea cu fiecare om ce suferea și se ruga cu durere pentru cei bolnavi. Pentru propria-i sănătate se îngrijea numai atât cât să se poată sluji pe sine și pe cei care îl cercetau. Credea că, dacă își va neglija propria-i durere, aceasta îl va înduioșa pe Dumnezeu și astfel rugăciunea sa, făcută pentru ceilalți bolnavi, va fi ascultată. Acelora însă le recomanda să facă tot ce era omeneste cu putință ca să se tămăduiască, iar ceea ce nu era cu putință omeneste să o lase în seama lui Dumnezeu. În același timp le întărea credința, ca să poată înfrunta boala lor punându-și nădejdea în Dumnezeu, dar și pentru a nu uita că în

¹ Filip 1, 8.

viața aceasta toți suntem „străini și călători”² și că trebuie să ne pregătim pentru viața veșnică.

Volumul acesta - care se editează cu binecuvântarea Păstorului nostru, Înalt Preasfințitul Nicodim al Kasandrei - este alcătuit dintr-un capitol introductiv și șase părți. Multe din subiectele acestui volum provin din discuțiile pe care stareța, precum și alte surori, le-au avut cu Părintele Paisie. Deși, potrivit poruncii Starețului de a-i îndruma la duhovnic pe cei ce vin și ne cer ajutorul, adeseori se întâmplă - și se întâmplă - ca unii oameni aflați sub presiunea vreunei probleme să-și destăinuie durerea lor stareței sau unei alte maici mai bătrâne, și să le ceară sfatul. Uneori, pentru a fi sigure că răspunsul pe care l-am dat într-o problemă serioasă era cel corect, ne adresam Starețului, care ne spunea pentru fiecare caz cum trebuia înfruntată, după Dumnezeu, acea problemă. Dar și Starețul însuși, în sinaxele obștei și în discuțiile personale cu maicile, luând pricină de la vreo întâmplare din viața de obște sau de la vreo anumită întrebare, obișnuia să spună greutățile pe care le înfruntau mirenii. Iar aceasta o făcea ca să ne rugăm cu durere pentru lume. De asemenea, ne dădea exemple de femei căsătorite sau mame, care, deși nu aveau condițiile duhovnicești ale monahilor, au trăit totuși o viață sfântă. În felul acesta ne îndemna să ne nevoim cu și mai multă mărimă de suflet. O parte din aceste subiecte s-au completat cu fragmente din scrisorile Starețului, pe care ni le-au dat unii preoți și mireni evlavioși.

Pentru a ajuta pe tinerii care își fac probleme pentru calea pe care trebuie să o urmeze în viață, s-a așezat la începutul prezentului volum capitolul introductiv: „Tinerii în fața celor două căi ale vieții”. În el se accentuează faptul că cele două căi pe care le-a trasat Biserica noastră - viața de căsătorie și cea monahală - sunt binecuvântate. Tinerii, potrivit cu chemarea lor, cu puterile și cu mărima lor de suflet, trebuie ca, neinfluențați și cu încredere în Dumnezeu, să aleagă una din cele două căi. Iar condiția de bază pentru sporire în oricare din căile pe care ar vrea s-o urmeze este să trăiască o viață neprihănită și duhovnicească.

În prima din cele șase părți ale acestei cărți sunt fixate ca temelie a familiei dragostea și respectul reciproc dintre soți. Răbdarea în greutățile vieții familiale, atunci când ea este însoțită de rugăciune, izbăvește familia de la destrămare.

În partea a doua, care se referă la obligațiile și responsabilitatea părinților pentru o educație corectă a copiilor lor, se pune accentul în mod deosebit asupra importanței pe care o

² I Petru 2, 11.

are exemplul părinților, „dojana lor tăcută” făcută copiilor, precum și asupra rolului pe care îl are mama. De asemenea se subliniază că afecțiunea și dragostea față de copii sunt condițiile de bază pentru dezvoltarea lor firească.

Partea a treia se referă la copii, la bucuriile și greutățile lor de la vârsta pruncească până la maturitatea lor, precum și la obligațiile lor față de părinți. Respectul și dragostea față de părinți, nu numai la vârsta copilărească, ci și la maturitate, le asigură binecuvântarea lui Dumnezeu.

În partea a patra se dau sfaturi simple și practice pentru viața duhovnicească în cadrul familiei. În felul acesta copiii și părinții sunt ajutați să trăiască zilnic Evanghelia, fie că se află acasă, fie la lucru, care trebuie, pe cât este cu putință, să contribuie la desăvârșirea lor, cea după Dumnezeu, și nu să-i „înece” cu neîncetatul stres.

În partea a cincea, care se referă la diferitele încercări prin care trec oamenii în viața lor, se arată câtă mângâiere și putere dă Dumnezeu celor care le înfruntă nu numai cu răbdare, ci și cu doxologie. Boala, infirmitatea, cleветirile sunt o binecuvântare pentru omul care a prins sensul cel mai profund al vieții. Prin suferințele pe care le îndură își „plătește” păcatele sau își asigură răsplătă cerească.

În sfârșit, partea a șasea cuprinde subiecte care se referă la înfruntarea corectă a morții și la pregătirea pentru ea. Starețul lămurește care este adevărata mângâiere pe care ar trebui să o aibă cei care se întristează pentru moartea persoanelor lor iubite și subliniază cât de mult ajută parastasele, rugăciunile și milosteniile ce se fac pentru cei adormiți. El înfățișează o imagine simplă și sugestivă a judecății viitoare și a vieții veșnice.

Subiectele acestui volum pe de o parte pot ajuta pe cei ce se nevoiesc în lume, să ducă „lupta cea bună”³ cu mai multă râvnă, iar pe de altă parte pot deștepta conștiințele oamenilor care se chinuiesc departe de Dumnezeu, astfel încât să devină mădulare conștiente ale Bisericii și să se bucure în mica comuniune a familiei lor de pacea și odihna pe care le-o dă viața duhovnicească. Paralel, ele subliniază că în cadrul căsătoriei este absolut necesară respectarea tuturor poruncilor lui Dumnezeu, care „nu sunt grele”⁴. Dacă, de pildă, fiecare din soți își jertfește voia proprie și are răbdare, atunci nu se simte asuprit, pentru că aceasta o face din dragoste, simțind astfel înăuntrul său o mângâiere plăcută.

³ 1 Tim. 6, 12.

⁴ I Ioan 5, 3.

Se poate ca omul contemporan, obișnuit cu legile „destinse” ale societății de astăzi, să considere rigide și cu neputință de pus în lucrare unele din pozițiile Starețului, dar, dacă le va judeca prin prisma Evangheliei, va constata că ele sunt exprimarea exactă a ei. Starețul întotdeauna îndemna la desăvârșirea în Hristos, cu toate acestea prin îndrumarea sa pastorală iluminată de Dumnezeu, îndelung-rabdă în fața neputinței omenești și folosește iconomia⁵, desigur fără a consimți la păcat. El se străduiește, prin exemple, referiri la viața oamenilor din vremurile mai vechi, etc., să-l facă pe omul contemporan să înțeleagă că Dumnezeu este viu și „lucrează toate în toți”⁶; și că El nu răsplătește numai în viața viitoare ca un Răsplătitor, ci și în cea prezentă ca un Părinte iubitor. Dar pentru aceasta omul trebuie să-și arate buna lui intenție prin mica sa nevoință. Căci puțin nevoindu-se, mult va primi. Iar această puțină nevoință trebuie să o facă, pentru a da „dreptul” lui Dumnezeu să intervină cu mult ajutor în viața lui.

Mulțumim tuturor acelor care au citit manuscrisele acestui volum și cu multă evlavie au formulat unele cugetări care au ajutat la întregirea lui.

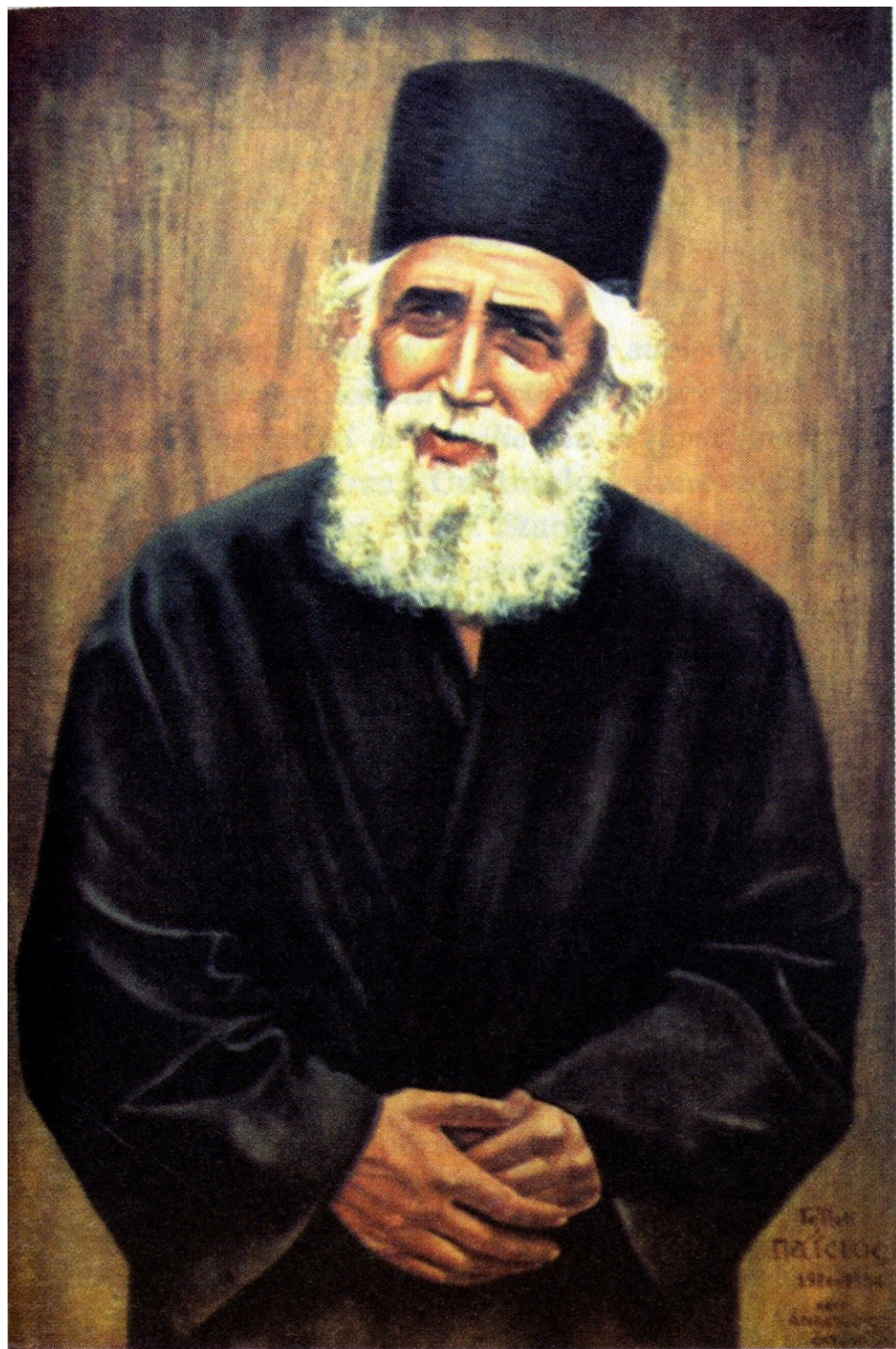
Nădăjduim că aceste cuvinte ale Starețului să ajute familia - care, mai ales astăzi, se chinuiește din pricina uitării sau disprețuirii poruncilor lui Dumnezeu - pentru a-și afla în șanurile Bisericii adevărata ei menire, astfel încât părinți și copii să trăiască raiul încă din această viață.

16 septembrie 2002

Pomenirea Sfintei Mare Mucenițe Euftimia
Stareța Sfintei Sihăstriei
Monahia Filoteia
și surorile ei întru Hristos

⁵ În limba bisericească termenul „iconomia” exprimă pogorământul de la scumpătatea unui canon, făcut de Biserică având ca model nesfârșita milostivire și iubire de oameni a lui Dumnezeu, atunci când ea consideră că lucrul acesta este spre folos duhovnicesc.

⁶ 1 Cor. 12, 6.

Tinerii în fața celor două căi ale vieții

Atât viața în căsătorie, cât și cea în feciorie sunt binecuvântate

— Părinte, ce trebuie să răspundem tinerilor care întrebă dacă viața monahală este mai înaltă decât cea în căsătorie?

— Mai întâi trebuie să-i faceți să înțeleagă care este menirea omului și care este sensul vieții. Apoi să le explicați că cele două căi pe care le-a trasat Biserica noastră sunt binecuvântate, pentru că amândouă îi pot duce în Rai, dacă trăiesc după Dumnezeu. Să presupunem că doi oameni vor să meargă la un loc de închinare. Unul merge cu autobuzul pe drumul principal, iar celălalt merge pe jos, pe o cărare. Însă amândoi au același scop. Dumnezeu și de primul se bucură, și de celălalt se minunează. Rău este numai atunci când cel care merge pe cărare îl judecă în sinea sa pe celălalt care merge pe drumul public, sau invers.

Este bine ca tinerii care se gândesc la monahism să cunoască faptul că misiunea monahului este foarte mare; trebuie să devină înger. În cealaltă viață, în cer, vom trăi ca îngerii, a spus Hristos saducheilor (Mt. 22, 30). De aceea unii tineri cu multă mărime de suflet devin monahi și încep viață îngerească încă din această viață.

Dar să nu creadă cineva că toți cei care merg la mănăstire se și mântuiesc, numai datorită faptului că au devenit monahi. Fiecare om va da socoteală lui Dumnezeu dacă și-a sfințit viața pe care și-a ales-o. Peste tot este trebuință de mărime de suflet. Dumnezeu nu face oameni procopsiți sau neprocopsiți, dar cel care nu are mărime de suflet, neprocopsit va rămâne orice viață și-ar alege. În timp ce acela care are mărime de suflet se procopsește oriunde s-ar afla, deoarece harul dumnezeiesc se află cu el. Există oameni căsătoriți care trăiesc foarte virtuosi și astfel se sfințesc. Dacă un familist îl iubește pe Dumnezeu și este atras de dragostea Lui, poate dobândi o mare sporire duhovnicească. Iar odată cu aceasta își înzestrează copiii cu virtuți, creând astfel o familie bună, pentru care va lua îndoită răsplată de la Dumnezeu.

De aceea fiecare tânăr trebuie să aibă drept scop să se nevoiască cu mărime de suflet, astfel încât să-și sfințească viața pe care o va alege. Vrea căsătorie? Să se căsătorească, dar să se nevoiască pentru a deveni un bun familist și să trăiască în sfințenie. Vrea monahism? Să se facă monah, dar să se nevoiască pentru a deveni un călugăr bun. Fiecare să-și măsoare puterile sale, să vadă ce poate face și, potrivit cu ele să înainteze pe una din cele două căi. Dacă, de pildă, o tânără simte că nu are tăria

necesară pentru a deveni monahie, atunci să-I spună lui Dumnezeu cu smerenie: „Dumnezeul meu, sunt neputincioasă. Nu pot duce viața de monahie. De aceea trimite-mi un om, care să mă ajute să-mi întemeiez o familie bună și să trăiesc duhovnicește”. Și atunci Dumnezeu nu o va lăsa. Dacă se va căsători, va face o familie bună și va trăi potrivit cu Evanghelia, Dumnezeu nu va cere de la ea nimic mai mult.

Desigur, există tineri de la care Dumnezeu cere puține lucruri, dar ei din mărime de suflet se nevoielesc mult și îi oferă mai multe decât li s-a cerut, alegând viața monahală. Unii ca aceștia vor primi îndoite cununi. Dacă, de pildă, un suflet are chemare pentru viața de căsătorie, dar din mărime de suflet vrea să le jertfească pe toate și să urmeze viața monahală, fapta aceasta Îl înduioșează mult pe Dumnezeu. Numai să ia aminte ca imboldurile lui să fie foarte curate, să nu fie mișcat de mândrie. De aici înainte Dumnezeu va risipi toate greutățile.

Neliniștea tinerilor pentru aflarea rostului lor în viață

— Părinte, neliniștea unui tânăr pentru aflarea rostului său în viață se datorează necredinței?

— Nu întotdeauna. Adeseori tinerii care se interesează cum să se aranjeze mai bine, dar să se afle și aproape de Dumnezeu, se neliniștesc pentru rostul lor în viață. Iar lucrul acesta dovedește sănătatea lor duhovnicească. A nu se gândi și a nu se neliniști un tânăr pentru aflarea rostului său, este dovada unui om indiferent, și prin urmare unul ca acesta este un neprocopsit. Numai că cei care se neliniștesc pentru aflarea rostului lor trebuie să ia aminte ca neliniștea lor să nu depășească limita, pentru că diavolul încearcă să o exagereze, să facă din ea un stres, ca astfel să le țină mintea într-o continuă zăpăceală.

Tinerii trebuie să se încreadă în Dumnezeu pentru a se liniști, deoarece Bunul Dumnezeu ca un Părinte iubitor acționează acolo unde noi, omenește, nu putem face nimic. Nu trebuie să se grăbească să ia hotărâri „necoapte” pentru viața pe care o vor urma. Cunoscut tineri care se neliniștesc mult și încearcă să-și rezolve toate problemele dintr-odată. În cele din urmă se încurcă și își părăsesc studiile. Căci având, de pildă, de terminat facultatea, ei se neliniștesc peste măsură pentru viitorul lor, își amână studiile și în cele din urmă se încurcă și mai rău. Nu se fac toate deodată și nici nu se rezolvă astfel problemele. Pentru a reuși în ceea ce vor, trebuie să facă o curățenie generală înăuntrul lor și să pună lucrurile în rânduială. Să se îngrijească ca mai întâi să-și ia diploma, apoi să-și găsească un loc de muncă - băieții să-și facă

stagiul militar - și în continuare, ajunși la maturitate, să ia cu ajutorul lui Dumnezeu hotărârea de a face o familie bună, dacă simt înclinație către viața de căsătorie, sau să meargă la mănăstirea pe care și-au ales-o, dacă au chemare pentru viața monahală.

De aceea, tinerilor care studiază și au astfel de neliniști, dar care încă nu s-au hotărât pentru ceea ce vor face în viață, le spun să-și continue studiile și ceea ce mai târziu îi va îndemna cugetul lor să facă și îi va odihni, aceea să facă. Dacă există o dispoziție lăuntrică bună, atunci ajută Dumnezeu și încet-încet se vor lămuri care viață este pentru ei, cea de căsătorie sau cea de feciorie în mănăstire, și astfel vor afla odihnă.

Să-i ajutăm pe tineri să-și urmeze chemarea lor

Fiecare om are chemarea lui. Bunul Dumnezeu l-a făcut pe om liber. Are noblețe și respectă libertatea omului, lăsând liber pe fiecare să urmeze calea care îl odihnește. Nu-i pune cu o disciplină militară pe toți în aceeași linie. De aceea tinerii să se lase pe ei înșiși liberi în spațiul duhovnicesc al libertății lui Dumnezeu. Nu se folosesc dacă cercetează ce fel de viață urmează sau va urma cutare sau cutare. În privința aceasta nu trebuie să fie influențați de nimeni.

Părinții, duhovnicii, dascălii trebuie să-i ajute pe tineri să-și aleagă viața pe care sunt în măsură să o ducă și să-și urmeze chemarea lor adevărată, fără să-i influențeze sau să le înăbușe chemarea lor. Hotărârea pentru viața pe care o vor urma trebuie să fie a lor. Toți ceilalți ne putem exprima numai niște simple păreri și singurul drept pe care îl avem este să ajutăm sufletele să-și afle drumul lor.

Uneori, atunci când discut cu tineri care își fac probleme asupra acestui subiect, deși văd încotro trage balanța, nu le spun nimic, ca să nu-i influențez. Ceea ce încerc să fac este numai să-i ajut cât pot pentru a-și afla calea cea potrivită și pacea lăuntrică; să dezlipesc tot ce este vătămător, de ceea ce îi odihnește pentru a lăsa ceea ce este bun și sfânt, astfel încât în această viață să trăiască fericiți alături de Dumnezeu, iar în cealaltă și mai fericiți. Sincer mă voi bucura pentru orice fel de viață va alege un tânăr pe care îl cunosc și totdeauna voi avea același interes pentru mântuirea sufletului său, numai acesta să fie alături de Hristos, în sânul Bisericii. Îl voi simți ca pe fratele meu, pentru că va fi un fiu al mamei noastre, Biserica.

Firește, mă bucur mai ales pentru tinerii care urmează viața monahală, pentru că este cu adevărat înțelept cel care urmează

această viață îngerească, deoarece scapă de „cârligul” diavolului care are ca momeală lumea. Însă nu-i poți pune pe toți oamenii pe același calapod. Vezi, Hristos nu a rânduit monahismul ca o poruncă - cu toate că el este calea spre desăvârșire - pentru că nu a vrut să pună asupra tuturor povară grea. De aceea, atunci când tânărul bogat L-a întrebat pe Hristos ce să facă pentru a se mântui⁷, El i-a răspuns: „*Păzește poruncile*”⁸. Iar când tânărul a spus că le păzește⁹, și a întrebat: „*Ce-mi mai lipsește?*”¹⁰, Hristos i-a spus: „*Un lucru îți mai lipsește. Dacă voiești să fii desăvârșit, mergi vinde tot ce ai... și vino de urmează Mie*”¹¹. Adică, dacă afla pe cineva cu mărime de suflet, numai atunci vorbea despre desăvârșire; nu punea arcanul pe oameni. Nici nu a învățat despre monahism, pentru că astfel ar fi „aprins foc” și poate mulți ar fi alergat fără discernământ să se facă monahi, pricinuindu-se în felul acesta un rău. Ci a aruncat numai scânteia, iar când a venit clipa potrivită, monahismul a ieșit la iveală.

Așa și noi, nu avem dreptul să-i silim pe ceilalți căci dacă vor, se vor sili ei înșiși - ci numai pe noi înșine, dar și atunci numai cu discernământ. Până acum, eu nu am spus niciunui tânăr să se căsătorească sau să se facă călugăr. Celor care mă întreabă le spun: „Să faci ceea ce te odihnește duhovnicește, numai să fii alături de Hristos”. Și dacă îmi va spune că nu simte odihnă în lume, numai atunci îi voi vorbi despre monahism, ca să-l ajut să-și afle drumul său.

Hotărâre pentru alegerea modului de viață

Anii trec repede. Este bine ca tânărul să nu rămână nehotărât prea multă vreme la răscrucea drumului. Ci să-și aleagă o cruce - una din cele două căi ale Bisericii noastre - potrivit cu chemarea sa și cu mărimea lui de suflet și să înainteze pe ea cu încredere în Hristos. Să-L urmeze pe Hristos la Răstignire, dacă vrea să se bucure pascal. În ambele feluri de viață există amărăciuni, însă atunci când te afli lângă Dumnezeu, le îndulcește dulcele Iisus.

Când cineva trece de treizeci de ani, începe să șovăie în a se hotărî. Și cu cât trec anii, cu atât mai mult va șovăi. Cel tânăr se adaptează mult mai ușor în oricare din viețile pe care le-ar urma. În timp ce acela care a trecut de treizeci, pe toate le cercetează cu rațiunea sa. Caracterul său deja s-a format și greu se mai schimbă;

⁷ Mt. 19, 16; Mc. 10, 17 și Lc. 18, 18.

⁸ Mt. 19, 17; Mc. 10, 19 și Lc. 18, 20.

⁹ Mt. 19, 20; Mc. 10, 20 și Lc. 18, 21.

¹⁰ Mt. 19, 20.

¹¹ Mt. 19, 20. Mt. 10, 21; Mc. 19, 21 și Lc. 18, 22.

este „beton turnat”. Și uită-te, cei care se „aranjează” la o vârstă mică, fie în viața de căsătorie, fie în monahism, păstrează până la bătrânețile lor o simplitate copilărească și se armonizează ușor între ei. Am văzut o pereche care s-au căsătorit de mici. Așa cum vorbea bărbatul, tot astfel vorbea și femeia; orice făcea bărbatul, făcea și femeia. Și fiindcă s-au căsătorit de mici, au împrumutat unul de la altul obiceiurile lor, atât în vorbire, cât și în comportament, legându-se astfel între ei cu mai multă ușurință.

Un proverb spune: „De mic căsătorește-te sau de mic călugărește-te”. Mai ales tânăra este bine ca până la vârsta de douăzeci și cinci de ani să hotărască ce fel de viață va urma. După această vârstă „aranjarea” ei se va face tot mai greu, pentru că se gândește că nu-i va fi ușor să se supună. Pe lângă aceasta, cu cât trec anii, cu atât dobândește mai multe capricii, și atunci cine o va mai lua? Iar dacă în cele din urmă ajunge la căsătorie, atunci ea caută în aceasta mai mult o protecție, decât să întemeieze o familie.

Este dovedit faptul că cel care amână mereu căsătoria sa, după trecerea anilor caută și nu mai găsește. Atunci când era tânăr, alegea el; apoi, însă, îl aleg alții pe el. De aceea spun că în problema aceasta este trebuință uneori și de puțină nebunie. Este bine să treacă cu vederea unele cusururi care nu sunt esențiale, pentru că altfel niciodată nu-i vor veni toate așa cum le așteaptă el. Odată a început să plouă, și printr-o albie a început să curgă apă. Un nebun și un raționalist voiau să treacă de cealaltă parte. Atunci raționalistul a spus: „Se va opri ploaia, se va împutina apa și după aceea voi trece”. Nebunul, însă, nu a așteptat, ci rupând-o la fugă prin apă, a trecut dincolo. I s-au udat puțin hainele, dar a mers acolo unde voia. Între timp ploaia în loc să se oprească, s-a întetit și mai mult. Apa a crescut și în cele din urmă raționalistul nu a mai putut trece de cealaltă parte, pentru că de acum era deja primejdios.

Unii au multă mândrie, mult egoism, și de aceea nu-i ajută Dumnezeu. Ani de-a rândul vin câțiva la Colibă și mă întreabă: „Ce vrea Dumnezeu de la mine, Părinte?”. Întreabă de parcă Dumnezeu ar avea nevoie de ei, nu ei de Dumnezeu, nici monahi nu s-au făcut, nici nu s-au căsătorit. Ca și cum ar fi făcuți din aur și se tem să nu fie luați drept vergele de fier și băgați în beton. Alții iarăși mă întreabă: „Părinte, ce să fac? Să mă fac monah sau să mă căsătoresc? Spune-mi pentru ce fel de viață sunt?”. „Tu ce vrei?” îl întreb. „Și una și alta”, îmi răspund. Le vor pe amândouă. Dacă le-aș spune gândul meu, că, de pildă, sunt pentru căsătorie și să se căsătorească, se poate ca ei să nu-și găsească odihnă, și atunci vor

veni la mine să-mi spună: „Sfinția Ta mi-ai spus să urmez această viață și iată, acum mă chinuiesc”.

— Părinte, cum se poate întâmpla asta?

— Să presupunem că un tânăr are chemare pentru viața de căsătorie, dar se gândește și la monahism, însă, dacă nu ia aminte să facă o familie bună și mai târziu vor apărea probleme pe care nu le va înfrunta duhovnicește, atunci vicleanul îl va lupta cu gândurile, îi va spune mereu: „Tu erai pentru monahism, dar dacă te-ai căsătorit, așa îți trebuie” și nu-l va slăbi deloc zi și noapte.

Unii oameni nu știu ce vor. Iată, cu câțiva ani în urmă a venit aici o tânără și mi-a spus: „Părinte, nu mă pot hotărî ce cale să urmez. Vreau să mă căsătoresc, dar mă gândesc și la monahism. Ce să fac?”. „Vezi ce te odihnește duhovnicește mai mult, îi spun, și aceea să faci”. „Nu știu, îmi spune, dar uneori mi se pare că înclin mai mult spre căsătorie. Părinte, te rog spune-mi Sfinția Ta ce să fac”. „Ei, dacă simți că înclini mai mult spre căsătorie, îi spun, atunci este mai bine să te căsătorești și Dumnezeu îți va purta de grijă”. „Cu binecuvântarea Sfinției Voastre, Părinte, așa voi face”, îmi spune. Vine, deci, astăzi și-mi spune: „Părinte, m-am căsătorit. Am luat un marinar, om bun, slavă lui Dumnezeu, nu am ce spune, dar mă chinuiesc mult. Sufăr pentru că șase luni suntem împreună, iar șase suntem despărțiți; o jumătate de an călătorește”. „Suflet binecuvântat, îi spun, nu spuneai tu că ți-ar plăcea și viața de căsătorie, și cea monahală? Iată că acum le ai pe amândouă. De ce nu slăvești pe Dumnezeu, Care a rânduit astfel pentru tine?”.

— Părinte, astăzi, însă, trăim ani grei și de aceea unii tineri șovăie să-și facă familie.

— Nu. Această gândire a lor nu este corectă. Dacă există încredere în Hristos, nu au nimic de care să se teamă. Anii prigoanelor nu erau grei? Oare atunci creștinii au încetat să-și mai întemeieze familii? Câți mucenici nu avem care au mărturisit împreună cu femeile și copiii lor!

Studiile și rostul în viață

— Părinte, mulți tineri șovăie să-și continue studiile lor, pentru că nu s-au hotărât încă ce fel de viață să urmeze. Îi preocupă mereu subiectul acesta și de aceea nu se pot concentra la învățat.

— Atunci când un oarecare tânăr are astfel de probleme, eu îi spun: „Ai aflat că astăzi există niște frigider mari? Bagă, așadar, acest subiect într-un astfel de frigider până ce îți vei termina studiile. Nu-ți spun să arunci cele care te preocupă, ci să le

păstrezi acolo, până ce vei termina. Dacă nu te vei îngriji acum de studiile tale, prietenii tăi se vor aranja, se vor liniști, după care vor «trage la ață»¹² pentru tine, ca să te aranjezi și tu”. Este trebuință de multă luare aminte, pentru că aceasta este o măiestrie a vrăjmașului, ca să le creeze încurcături.

— Părinte, i-am spus unei tinere: „Dacă te gândești să te căsătorești, să nu mai studiezi”.

— Dar până ce se va căsători, ce va face? Va vinde caramela? Este mai bine să termine o facultate sau să învețe o meserie, pentru că i se poate ivi ceva în viață și atunci îi vor trebui cele pe care le-a învățat. Odată, o tânără mi-a spus: „Mă gândesc la monahism, dar mereu îmi schimb părerea”. „În ce clasă ești?” o întreb. „Sunt la liceu în clasa a zecea, îmi spune, dar nu vreau să studiez”. „Nu vrei să studiezi?” îi spun. „Atunci îi voi spune tatălui tău să-ți cumpere niște capre, să-ți ia și un câine ciobănesc care să le păzească, să-ți dea și un fluier cu care să cânti, și astfel să mergi cu ele la păscut. Asta îți place? Caută să studiezi, sau să înveți o meserie”. „Atunci, Părinte, îmi spune, până ce mă voi hotărî ce să fac, să mă căsătoresc sau să devin monahie, să rămân în mănăstire ca să învăț meșteșugul smereniei”. „Acest meșteșug îl poți învăța și acasă, îi spun, dacă primești cu bucurie tot ceea ce îți spun părinții tăi. Termină mai întâi școala, dă examene pentru facultate și când vei termina, vom vedea ce vei face”. „Dar nu-i mult cinci ani, Părinte, până ce mă voi hotărî?”. „Este mult, dar ce să facem, dacă încă nu te-ai «limpezit»?”. „Ce vină am eu că sunt nestatornică?” mă întreabă. „Nu ai nicio vină, dar deocamdată balanța nu înclină nici într-o parte, nici în cealaltă”.

În aceste cazuri este bine să accentuăm copiilor să ia aminte să nu-și piardă timpul în zadar, ci să trăiască cât se poate mai duhovnicește în perioada studiilor lor, să-și ia repede diploma, care este absolut necesară, și după aceea va ajuta Dumnezeu. În perioada aceasta să-și găsească un duhovnic bun care să-i ajute să nu se entuziasmeze ușor de un fel de viață sau de celălalt, dar nici să deznădăjduiască. Să aibă răbdare să-și termine studiile, după care, având și mai multe condiții necesare, se vor putea hotărî deja cu mai multă maturitate pentru un fel de viață sau altul, sau vor face ceea ce cred ei că este mai bine spre slava lui Dumnezeu. Căci în starea în care se află astăzi lumea, cu cât tinerii se maturizează mai mult, cu atât este mai bine. Nu vedeți câte se întâmplă astăzi? Și mai ales atunci când cineva are mult entuziasm, trebuie să ia bine aminte să nu ia hotărâri „necoapte”.

¹² Expresie călugărească care arată rugăciunea făcută cu șiragul de metanii pentru sine sau pentru alții.

— Părinte, există tineri care nu au dispoziție pentru învățat, pentru că preferă studiul duhovnicesc și rugăciunea.

— Nu este bine să lase învățatul, ci paralel cu lecțiile lor să citească ceva „tare” dintr-o carte patristică, să se roage puțin și să facă și vreo metanie, pentru a-și păstra o cât de mică stare duhovnicească. Atunci când au mult de învățat, pot face pauze în care să rostească Rugăciunea lui Iisus sau să psalmodieze. Căci de vor vrea să facă altceva, care este pentru mai târziu, nu o vor putea face deoarece se vor gândi și la învățat, dar nici cu studiile nu vor progresa. Astfel, în cele din urmă, nu vor face nimic; în timp ce dacă vor învăța își vor lua repede diploma și apoi vor face ceea ce vor vrea. Atunci când eram în sanatoriu¹³, timp de câteva zile nu am făcut nici rugăciune, nici metanii, nici post, ci am mâncat ceea ce mi-au dat. „Ia să-i ajut acum puțin pe medici, îmi spuneam, ca să mă ajute și ei pe mine să mă fac bine și după aceea voi face ceea ce voi vrea”.

Vin la mine tineri care mi se plâng că părinții lor îi silesc mereu să învețe. Dacă îi mai silesc și eu, nu-i voi ajuta cu nimic. Dar ca să înțeleagă că nu trebuie să-și lase învățatul, le dau exemple de copii care nu au învățat și mai apoi s-au chinuit, precum și de copii care au progresat, deoarece au învățat. Tată, îmi aduc aminte de un caz. Într-un oraș erau doi copii vecini. Unul era foarte inteligent. La școala primară și la gimnaziu cu puțin învățat, acesta obținea întotdeauna „foarte bine”. Celălalt, care avea mai puțină minte, dar mai multă stăruință, îl urma. În cele din urmă, primul de îndată ce a terminat primul an de liceu, s-a încurcat în diferite anturaje, a lăsat școala și apoi a fost nevoit să lucreze la o întreprindere ca om de serviciu. S-a căsătorit, a dobândit și doi copii și se descurca destul de greu. Celălalt a terminat dreptul, a mers și în străinătate pentru studii superioare și și-a luat diploma de manager. Într-o zi la întreprinderea unde lucra primul era așteptat noul director. Toți spuneau că are pregătire superioară. Și în cele din urmă noul director era fostul său coleg. De îndată ce l-a văzut, l-a recunoscut. Apoi l-a cuprins o asemenea deznădejde, încât de vreo două-trei ori a încercat să se sinucidă. Atunci cineva i-a spus să vină la Sfântul Munte să mă caute. După ce mi-a povestit despre viața sa, a adăugat: „Tocmai pe ăsta să-l am director?”. Atunci îi trag o „scuturătură” puternică. „Mă, îi spun, tu ai fi ajuns și mai sus decât el. Ai fi dus-o și tu bine, și copiii tăi și ai fi făcut și fapte bune. Nu ajunge că te-ai făcut pricină să se chinuiască familia ta, ci mai vrei acum să te și

¹³ În 1966 Starețul, fiind în Sanatoriu, a fost operat la plămâni, pentru că suferea de bronșectazie.

sinucizi, să le dai lovitura de grație și astfel să-ți rămână copiii orfani. Nu mi-e milă de tine, pentru că ceea ce ai pățit, tu singur ți-ai făcut-o, ci mi-e milă de copiii tăi. Înțelegi ce-ți spun? Acum caută să ai răbdare și cred că, cu ajutorul lui Dumnezeu, și noul director se va purta bine cu tine. Se poate ca acesta să te pună într-un post mai bun. Și dacă totuși nu-ți vei afla odihna, atunci caută-ți un alt serviciu, numai să nu-ți lași copiii tăi pe drumuri”. Și astfel s-a potolit.

De aceea spun că tinerii care studiază nu pătesc nimic dacă învață și se obosesc puțin mai mult în perioada studiilor lor, căci astfel nu vor rămâne restanțieri, ci vor termina repede și nu vor avea probleme mai târziu. Văd că toți tinerii care au rămas restanțieri în timpul studiilor lor, atunci când termină și sunt numiți în posturi, rămân iarăși datori, din obișnuință, unuia sau altuia, și astfel au numai probleme.

— Părinte, dacă un tânăr are o oarecare cunoștință în perioada studiilor sale, este bine să-și facă familie în timp ce studiază?

— Oricât de bună ar fi cunoștința, cred că asta va fi în paguba studiilor lui. Chiar dacă ar afla partenera cea mai bună și s-ar căsători, totuși aceasta va fi un chin atât pentru femeia, cât și pentru copiii lui. Este mai bine să-și concentreze toate puterile lui sufletești și trupești la învățătură, pentru a-și termina fără prea multă osteneală studiile, după care se va rezolva și problema aceasta. Căci de îi vor fi puterile împrăștiate, va fi mereu împărțit sufletește și trupește.

Viața duhovnicească este condiția de bază pentru asigurarea unui viitor bun

— Părinte, cutare tânără, care v-a spus că se gândește la monahism, mi-a destăinuit că un coleg de al ei a întrebat-o de ce nu merge la cinematograful și nu iese cu băieții la plimbare. Ce trebuia să-i răspundă?

— Trebuia să-i spună: „O astfel de întrebare nici chiar fratele meu nu mi-a pus-o vreodată, și îndrăznești să mi-o pui tu?”.

— După câteva zile a întâlnit-o lângă facultate - ea nu-l văzuse - și a prins-o de umăr. Fata i-a spus numai un „Salut!” și a intrat imediat înăuntru.

— Nu a procedat bine. În acest caz trebuia să reacționeze, pentru că, așa cum s-a purtat ea, se poate să-i fi dat de înțeles că a primit acest gest al lui, și astfel acela îl va mai face și altădată. Vârsta la care se află acum este puțin dificilă și nu-i este de folos să se împrietenească cu băieți. Nici nu trebuie să vorbească cu ei,

chipurile să-i ajute. Iar atunci când va cunoaște un băiat bun și se hotărăște să-și întemeieze o familie, trebuie să spună aceasta părinților ei. Și aceștia vor cerceta dacă acela îndeplinește condițiile necesare pentru a face o familie bună. Acum însă când nu a hotărât încă ce fel de viață va urma, nu-i folosește să vorbească cu băieți, pentru că se ametește fără motiv și își pierde liniștea sufletească. Tinerii care se ocupă cu acestea, sărmanii de ei, sunt foarte amețiți și mereu tulburați, neavând pace sufletească. Fața și ochii le sunt sălbăticiți.

Atracția sexului femeiesc către cel bărbătesc, și invers, există în firea omului. Dar să-i spui că acum nu este vreme pentru aceasta. Să-și caute de studiile ei. Tinerii care cultivă această atracție de mici răsucesc butonul înainte de a veni vremea rânduită, iar atunci când vine acel ceas, butonul este deja răsucit și nu se pot bucura, pentru că au trăit această bucurie atunci când nu era vremea potrivită. În timp ce tinerii care iau aminte se bucură mai mult atunci când vine vremea cuvenită, și până la acel moment au multă pace. Vezi câtă pace sufletească au unele mame care au trăit o viață curată, cu toate că au o grămadă de necazuri.

Eu întotdeauna spun cu tărie ca tânărul, înainte de căsătorie, să încerce să trăiască cât mai duhovnicește, și să-și păstreze curăția, care îi asigură o îndoită sănătate. Viața duhovnicească este condiția de bază pentru orice fel de viață ar urma cineva. Lumea a devenit ca un ogor cu grâu, care începe să dea în spic, dar în care intră porcii sălbatici și îl calcă în picioare. Iar acum arată ca o amestecătură de iarbă, noroi și spice, culcată la pământ și numai ici-colo, în vreo margine există și câte un spic în picioare.

Cu cât mai multă lucrare duhovnicească face cineva în anii copilăriei sale, cu atât mai ușoare îi vor fi toate mai târziu, orice fel de viață ar alege. Cu cât se va înarma și pregăti mai bine înainte de luptă, cu atât mai ușor îi va fi în război, atunci când vor cădea gloanțe în jurul lui sau va fi bombardat. Până va veni vremea ca o tânără să hotărască dacă va deveni monahie sau mamă bună, absolut necesară îi este viața curată. De aceea să încerce, cât poate mai mult, să progreseze în studiile ei. Dacă va lua aminte la ochii și urechile ei și va alunga gândurile cele necurate, mai târziu va avea mai puține de aruncat. Iar un tânăr, atunci când întâlnește o fată bună, să încerce să pună gândul cel bun și să o considere ca o icoană vie a unei sfinte. Sau, dacă întâlnește o fată ce a apucat pe un drum rău, să o vadă ca pe sora lui și să-i pară rău de ea, așa cum i-ar părea rău de sora sa dacă ar ajunge și ea tot astfel, căci toți suntem fiii lui Adam.

— Astăzi însă, Părinte, în facultăți și în celelalte școli există multe ispite pentru un tânăr.

— Să se împrietenească cu tineri duhovnicești, ca să fie ajutat și să se miște într-o atmosferă duhovnicească. Să nu facem lucrurile mai grele decât sunt. Cunosco mulți tineri care merg la facultate și trăiesc în curăție, prin mica lor osteneală și cu marele ajutor al lui Dumnezeu.

PARTEA ÎNTÂI

PENTRU CONSOLIDAREA FAMILIEI

***«Soții să cultive virtutea
dragostei cât mai mult pentru a
rămâne uniți amândoi pentru
totdeauna, ca astfel să fie
împreună cu ei și al Treilea,
Preadulcele nostru Iisus».***

CAPITOLUL 1

Pentru o familie armonioasă

Începutul cel bun al vieții familiale

— Părinte, un oarecare tânăr, ce s-a hotărât pentru viața de familie, m-a întrebat cum o poate începe corect.

— Mai întâi să se îngrijească să afle o fată bună, care să-l odihnească sufletește, pentru că pe fiecare îl odihnește alt caracter de om. Să nu caute să fie bogată și frumoasă, ci mai ales simplă și smerită. Adică trebuie să dea mai multă atenție frumuseții lăuntrice, și nu celei exterioare. Atunci când tânăra este un om de nădejde și este înzestrată cu bărbăție, fără să aibă mai mult din cele de care are trebuință caracterul femeiesc, aceasta îl ajută foarte mult pe bărbat să afle îndată înțelegere și să nu-l doară capul. Dacă are și frică de Dumnezeu și smerenie, atunci se pot lua de mână ca să treacă râul cel primejdios al lumii. Dacă tânărul se gândește serios să ia de soție pe o fată, cred că este bine ca mai întâi să facă aceasta cunoscut părinților ei printr-o oarecare rudă, și după aceea să discute și el personal cu ei și cu fata. În continuare, dacă își dau cuvântul și se logodesc - este bine ca logodna să nu țină mult - să încerce ca în perioada care va dura până la nuntă, să o vadă pe tânără ca pe sora sa și să o respecte. Dacă amândoi se vor nevoi cu mărimă de suflet să-și păstreze fecioria lor, la Taina Căsătoriei, atunci când preotul îi încununează, vor primi har îmbelșugat de la Dumnezeu. Pentru că, așa cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, cununile sunt simbolul biruinței asupra plăcerii¹.

În continuare, să cultive virtutea dragostei cât pot mai mult, pentru a rămâne uniți amândoi pentru totdeauna, ca astfel să fie împreună cu ei și al Treilea, Preadulcele nostru Iisus. Firește, la început, până se vor aranja și se vor cunoaște bine, se poate să aibă unele greutăți. Așa se întâmplă la fiecare început. Iată, zilele trecute am văzut un pui de vrabie, care abia ieșise din cuib să-și caute hrană și zbura cam la o palmă de pământ. Sărmanul nu știa bine să prindă insectele și i-a trebuit un ceas să prindă o gânganie să o mănânce. Și așa cum îl priveam, mă gândeam cât de greu este fiecare început. Studentul după ce își ia diploma și începe să lucreze, începe să întâmpine greutăți. La fel se întâmplă și cu

¹ „De aceea pun cununi pe cap, ca simbol al biruinței, căci rămânând nebiruiți, astfel s-au apropiat la cununie” (Sfântul Ioan Gură de Aur, Comentariu la Epistola întâi către Timotei, Omilia 9, P.G. 62, 546)

începătorul atunci când intră în mănăstire. De asemenea, și tânărul când se căsătorește se înfruntă și el cu multe greutăți.

— Părinte, este rău atunci când fata este mai mare decât băiatul?

— Nu există un canon al Bisericii care să spună că nu trebuie să se căsătorească doi tineri atunci când fata este mai mare cu doi-trei sau cinci ani decât băiatul.

În deosebirea caracterelor se ascunde armonia lui Dumnezeu

Într-o zi a venit la Colibă cineva și mi-a spus că este foarte mâhnit, pentru că nu se înțelege cu femeia lui. Cu toate acestea am văzut că nu există ceva serios între ei. El are o „umflătură”, femeia lui alta și de aceea nu se pot apropia unul de altul. Au nevoie de puțină „rindeluire”. Ia două scânduri nerindeluite, una care are un nod într-un loc, iar cealaltă în alt loc, încearcă să le unești, și vei vedea că rămâne un gol între ele. Dacă însă rindeluiеști puțin una dintr-o parte, iar cealaltă din partea opusă, dar cu aceeași rindea, îndată se vor uni².

Unii bărbați îmi spun: „Nu mă înțeleg cu femeia mea. Avem caractere deosebite. Cum poate face Dumnezeu astfel de lucruri ciudate? Nu putea, oare, rândui niște situații astfel încât să se potrivească soții, ca să poată trăi duhovnicește?”. „Nu înțelegeți că în deosebirea caracterelor se ascunde armonia lui Dumnezeu? Caracterele deosebite *crează* armonia. Vai vouă, dacă ați avea același caracter! Gândiți-vă ce s-ar fi întâmplat dacă, de pildă, amândoi v-ați mânia repede. Ați fi dărrămat casa. Sau, dacă amândoi ați fi cu caractere blânde. Ați fi dormit în picioare. Dacă ați fi fost zgârciți, v-ați fi potrivit, dar ați fi mers amândoi în iad. Iar dacă ați fi fost amândoi cu dare de mână, ați fi putut ține casa? Ați fi distrus-o și copiii voștri ar fi umblat pe drumuri. Dacă un lemn strâmb ia tot un lemn strâmb, nu-i așa că nu se vor potrivi între ele? Ci se vor omorî într-o zi. Dar ia ascultați ce se întâmplă. Dumnezeu rânduiește ca unul bun să ia un lemn strâmb, ca să-l ajute, pentru că se poate ca acela să aibă intenție bună, dar să nu fi fost ajutat de mic.

Micile deosebiri ale caracterelor soților ajută la crearea unei familii armonioase, pentru că unul îl completează pe celălalt. La mașină este absolut necesară accelerația, ca ea să meargă, dar și frâna, ca să se oprească. Dacă mașina ar avea numai frână, nu s-ar

² Starețul se referă aici la faptul că lucrarea aceasta se face de către duhovnic și este eficientă, dacă soții au același duhovnic, astfel încât rindeluirea să se facă „cu aceeași rindea”.

mișca din loc, iar dacă ar avea numai accelerație, nu s-ar mai putea opri. Știți ce le-am spus unor soți? „Fiindcă vă potriviți, de aceea nu vă potriviți”. Amândoi sunt sensibili. Dacă se va întâmpla ceva în casă, amândoi se vor pierde cu firea și vor începe: „Vai, ce-am pățit!” va spune unul, „Vai, ce-am pățit!” va spune celălalt. Adică unul îl ajută pe celălalt să deznădăjduiască și mai mult. Nu-l poate întări cât de puțin pe celălalt, spunându-i: „Ia stai, nu este un lucru chiar așa de grav ceea ce se întâmplă!”. Am văzut aceasta la multe perechi de soți.

Atunci când soții au caractere diferite pot ajuta mai mult și în educația copiilor lor. Unul frânează puțin, iar celălalt spune: „Lasă-i pe copii puțin mai liberi”. Dacă amândoi îi vor constrânge pe copii, îi vor pierde. Iar dacă îi vor lăsa liberi amândoi, iarăși îi vor pierde. În timp ce, în felul acesta, află și copiii un echilibru.

Vreau să spun că toate sunt de trebuință. Dar, firește, nu trebuie să întrecă măsura, ci fiecare să-l ajute pe celălalt în felul său. Dacă, de pildă, mănânci ceva foarte dulce, simți nevoia apoi să mănânci ceva care este puțin sărat. Să presupunem că mănânci mulți struguri, dar vrei și puțină brânză, ca să-ți taie dulceața. Sau verdețurile, dacă sunt foarte amare, nu se pot mânca. Puțin amar, însă, ajută, precum și puțin acru. Dar dacă cel care este acru va spune: „Să vă faceți toți acri ca mine”, cel care este amar: „Să vă faceți toți amari”, iar cel care este sărat, va spune: „Să vă faceți toți sărați”, atunci nu se va putea face sat.

Respectul între soți

Dumnezeu pe toate le-a rânduit cu înțelepciune. Pe bărbat l-a înzestrat cu un fel de harisme, iar pe femeie cu un alt fel. I-a dat bărbatului bărbăție, pentru ca să se descurce în situațiile grele și pentru ca femeia să se supună lui. Căci, dacă ar fi dat și femeii aceeași bărbăție, nu s-ar fi putut menține familia.

Când eram în Epir, se vorbea despre o femeie cum că era înfricoșătoare. Purta o cămașă albă până jos și avea totdeauna un iatagan la ea. Tâlharii o luau în tovărășia lor. Gândiți-vă, să aibă o femeie în ceata lor. Odată a mers mai multe ceasuri pe jos într-un sat îndepărtat, ca să ia de ginere un fiu de vlah pentru fiica ei. Și fiindcă acela se împotriva, l-a răpit, l-a pus în spate și l-a adus în satul ei. Desigur, acestea sunt excepții. Astăzi însă, dacă ai mobiliza femei și ai face cu ele o companie, atunci când ar vedea cercetași venind înspre ele, ar lua-o la fugă toate, crezând că este dușmanul.

Scriptura spune că: „*Bărbatul este capul femeii*”³. Adică Dumnezeu a rânduit ca bărbatul să stăpânească peste femeie. Iar a stăpâni femeia peste bărbat este o ocară adusă lui Dumnezeu. Căci Dumnezeu a plăsmuit mai întâi pe Adam și el a spus despre femeia sa: „*Iată, acesta-i os din oasele mele și carne din carnea mea*”⁴. Evanghelia spune că femeia trebuie să se teamă de bărbatul ei, adică să-l respecte, iar bărbatul să-și iubească femeia⁵. În dragoste există respect și respectul se află în dragoste. Căci cel pe care îl iubesc, îl și respect. Și cel pe care îl respect, îl și iubesc. Adică nu este altceva una și altceva cealaltă, ci amândouă sunt același lucru.

Oamenii însă se depărtează de această armonie a lui Dumnezeu, neînțelegând ceea ce spune Evanghelia. Și astfel bărbatul, interpretând greșit cele pe care le spune Evanghelia, îi spune femeii sale: „Trebuie să te temi de mine”. Dar dacă s-ar fi temut de tine, nu te-ar fi luat în căsătorie. Sunt și unele femei care spun: „De ce să se teamă femeia de bărbat? Cu asta nu sunt de acord. Ce fel de religie este aceasta? Nu există egalitate?”. Dar, vezi ce spune *Sfânta Scriptură*? „*Începutul înțelepciunii este frica de Domnul*”⁶. Frica de Dumnezeu înseamnă respectul față de Dumnezeu, evlavia, sfiala duhovnicească. Frica aceasta te face să simți teamă. Ea este ceva sfânt.

Egalitatea cu bărbații pe care o cer astăzi femeile poate fi valabilă numai până la un punct. Astăzi femeilor, deoarece lucrează și votează, le-a intrat în cap un duh bolnăvicios și cred că sunt egale cu bărbații. Firește sufletele sunt la fel. Dar dacă bărbatul nu-și iubește femeia, iar femeia nu-l respectă pe bărbat, atunci se creează scene neplăcute în familie. Mai demult era considerat un lucru foarte grav faptul de a vorbi împotriva bărbatului. Astăzi a intrat în lume un duh de răzvrătire. Ce frumos era mai demult! Am cunoscut odată o pereche de soți. Bărbatul era foarte mic, iar femeia lui era voinică și înaltă până colo sus. O sută optzeci de ocale de grâu le descărca singură din căruță. Odată un lucrător - înalt și acela - a făcut o glumă cu ea. Atunci aceea îl înhață și-l aruncă cât colo ca pe un băț de chibrit. Dar să fi văzut ce ascultare făcea de bărbatul ei, cum îl respecta! Astfel se ține familia, altfel nu se poate.

³ Efes. 5, 23.

⁴ Fac. 2, 23.

⁵ Vezi Efes. 5, 33.

⁶ Pilde, 1,6.

— Maică Stareță, i-ai scris urări lui Dimitrie, care acum se căsătorește?

— I-am scris, Părinte.

— Adu-mi felicitarea să completez și eu ceva: „Hristos și Maica Domnului să fie cu voi. Dimitrie, îți dau binecuvântare să te cerți cu toată lumea, în afară de Maria. La fel și Mariei”. Ia să văd dacă vor înțelege la ce mă refer? Cineva m-a întrebat: „Ce unește mai mult pe bărbat cu femeia?”. „Recunoștința”, îi răspund. Unul iubește pe celălalt pentru ceea ce îi dăruiește. Femeia îi dă bărbatului ei încrederea, devotamentul și ascultarea sa. Iar bărbatul îi dă femeii siguranța că o poate proteja. Femeia este doamna casei, dar și o mare servitoare, iar bărbatul este stăpânul casei, dar și hamalul ei.

Soții trebuie să aibă dragoste curată între ei, pentru ca existând un climat pașnic în familie, să-și poată îndeplini datoriile lor duhovnicești. Pentru a trăi în chip armonios soții trebuie din început să pună ca temelie a vieții lor dragostea, dragostea cea scumpă, care se află în noblețea duhovnicească, în jertfirea de sine, și nu în dragostea cea mincinoasă, lumească și trupească. Atunci când există dragoste și jertfire de sine, totdeauna se pune unul în situația celuilalt, îl înțelege și-l doare. Și atunci când cineva îl primește pe aproapele său în inima sa îndurerată, Îl primește pe Însuși Hristos, Care îl umple cu și mai multă veselie duhovnicească.

Atunci când există dragoste chiar și departe de s-ar afla unul de celălalt, atunci când o cer împrejurările, se află aproape, pentru că dragostea lui Hristos nu poate fi limitată prin distanțe. Însă atunci când, Doamne ferește, soții nu au dragoste între ei, deși s-ar afla aproape, în realitate însă se află departe unul de altul. De aceea trebuie să se străduiască să păstreze dragostea în toată viața lor și să se jertfească unul pentru celălalt.

Dragostea trupească îi unește la exterior pe oamenii lumești, dar numai atâta vreme cât există factori lumești (bani, frumusețe, poziție socială, etc. - n. tr.), și îi desparte atunci când ele dispar, ducându-i astfel la pierzare. În timp ce, atunci când există dragostea duhovnicească, cea scumpă, chiar dacă unul dintre soți își pierde acești factori, aceasta nu numai că nu-i desparte, ci îi unește și mai mult. Atunci când există numai dragoste trupească, și dacă, de pildă, femeia află că soțul ei a privit la alta, atunci îi aruncă vitriol în ochi și îl orbește. În timp ce, atunci când există dragoste curată, o doare mai mult și caută cu orice chip să-l aducă iarăși pe drumul cel bun. Astfel vine harul lui Dumnezeu.

Odată a venit la Colibă un oarecare medic grec din America. Am văzut că avea un chip luminos și de aceea l-am întrebat cu discreție despre viața lui. „Părinte, mi-a spus, sunt ortodox, dar până în ultima vreme nici posturi nu am ținut, nici la biserică nu am mers. Într-o noapte am îngenuncheat în camera mea, ca să-L rog pe Dumnezeu pentru o problemă ce mă preocupa, când deodată camera s-a umplut de o lumină plăcută. Pentru destulă vreme nu vedeam nimic în afară de lumină și simțeam o pace negrăită înăuntrul meu”. M-am minunat, deoarece am înțeles că omul acesta se învrednicise să vadă lumina necreată, și de aceea i-am cerut să-mi spună ce se întâmplase. „Părinte, mi-a spus, sunt căsătorit și am trei copii. La început o duceam bine în familie. După o vreme însă femeia mea nu a mai avut răbdare să se preocupe de casă și de copii, și de aceea cerea mereu să ieșim la plimbări cu prietenele ei. I-am făcut hatârul. După puțin timp mi-a spus că vrea să meargă singură cu prietenele ei. Am primit și aceasta, iar eu mă îngrijeam de copii. După aceea nu a vrut să mergem în concediu împreună, ci a cerut bani să meargă singură. Și apoi mi-a cerut un apartament, ca să trăiască singură. Am făcut-o și pe aceasta. Dar ea își aduna acolo pe prietenii ei. În acest răstimp încercam s-o ajut în felurite chipuri, cu sfaturi, etc., ca să o conving să-i fie milă de copiii noștri, dar ea nici nu voia să audă. În cele din urmă mi-a luat o mare sumă de bani și a dispărut. Căutam și întrebam de ea peste tot, însă niciun rezultat, îi pierdusem urma cu desăvârșire. Într-o zi am aflat că venise aici în Grecia și locuia la o casă de desfrânare. Mâhnirea mea pentru halul în care ajunsese nu se putea descrie. Cuprins de mâhnire, am îngenuncheat să mă rog. «Dumnezeul meu, am spus, ajută-mă s-o găsesc și să fac tot ce îmi va sta în putință ca să nu-și piardă sufletul. Nu pot suferi s-o las în halul în care a ajuns». Și atunci m-a învăluit acea lumină și inima mea a fost inundată de pace”. Atunci eu i-am spus: „Frate, Dumnezeu a văzut răbdarea, nerăutatea și dragostea ta și te-a mângâiat în acest chip”.

De aceea spun că ne vor judeca mirenii. Vedeți, acesta care era medic în America, care avea o astfel de soție, și care trăia în condițiile și mediul de acolo, de ce lucruri minunate s-a învrednicit!

CAPITOLUL 2

Prin răbdare se menține familia

— Ce face sora ta? Cum o duce cu soțul ei?

— Părinte, am auzit că are greutăți, dar are răbdare și merge înainte.

— Așa este. Atunci când doi sunt înjugați și unul este puțin mai slab sau mai leneș, atunci celălalt depune mai multă putere și trage, târându-l oarecum și pe acela. Ai văzut? Oameni din lume și fac lucrare duhovnicească. Iar voi aici sunteți ca niște prințese. Ia gândește-te la o mamă care are patru copii, unul întârziat mintal, altul bolnav psihic, altul anemic, iar al patrulea care umblă noaptea pe drumuri. Iar cu soțul ei - cine știe ce fel de om o mai fi și acela - să aibă, sărmana, alte necazuri. Și să suporte atâtea și atâtea fără să cârtească sau să răbufnească și fără să aibă cui să-și spună durerea sa, căci unele lucruri din familie nu se pot spune oriunde. Se poate, de pildă, ca bărbatul să plece de acasă și să nu-i lase nici mâncare. Să nu aibă, sărmana, nici bani să plătească chiria și să vrea să o scoată din casă. Să fie nevoită să lucreze oriunde, să întâmpine primejdii, apoi să vină să-ți spună: „Fă rugăciune să mă păzească Dumnezeu cel puțin de aceste primejdii!”. Sau, bărbatul ei să fie bețiv, să nu lucreze, ci să meargă numai la cafenea și ea să fie nevoită să spele scările blocurilor. Iar acela să vină beat la miezul nopții, să o bată și să-i ceară banii pe care i-a câștigat ea, sau să meargă el însuși să-i ia de la cei la care a lucrat femeia lui. Aceasta este adevărată mucenicie.

Desigur, unele femei au păcate și le plătesc în felul acesta, dar sunt altele care nu au. Acestea vor primi răsplata întreagă pentru necazurile pe care le suferă. Cunosc o mamă, care era ca un înger, un suflet foarte bun, copilul cel mai bun și mai liniștit al familiei, dar care a nimerit un om sucit. Cum de s-au înșelat părinții ei?! S-a căsătorit cu un bețiv, care de mic a fost un vagabond. Tatăl lui se îmbăta și a luat și el obiceiul aceluia. Ea, sărmana, să lucreze pe la străini, să se omoare cu treburile casei, iar acela să o bată și s-o amenințe cu cuțitul. De câte ori nu i-a spus: „O să te omor!”, și ea să tremure de frică să nu o omoare. Mucenicie suferă! Mai are încă și patru copii. Părinții ei au ajuns până acolo încât i-au propus să divorțeze, dar ea le-a spus: „Îmi spune cugetul să mai am puțină răbdare”. Și are răbdare. Vă dați seama? Nu a citit nici Patericul, nici Viețile Sfinților, dar cu toate acestea are răbdare. Odată i-am spus: „Bine, dar copiii tăi nu intervin?”. „Încă sunt mici, mi-a răspuns ea, au numai șaisprezece-

șaptesprezece ani. Lasă să meargă în armată și după aceea îl vor lua în primire”. Adică, va mai mânca încă bătaie până ce vor merge copiii ei în armată.

Răbdarea îl umple pe om de har

— Părinte, cum poți face față unuia care este nervos?

— Prin răbdare.

— Și dacă nu ai?

— Mergi și cumpără! Se vinde la supermarket...Ascultați, atunci când celălalt este mânios, orice i-ai spune nu poți face nimic. Este mai bine ca în clipa aceea să taci și să te rogi. Prin rugăciune acela se va calma, se va liniști și după aceea te vei putea înțelege cu el. Uită-te și la pescari! Ei nu merg la pescuit dacă marea nu este liniștită, ci au răbdare până ce va îndrepta vremea.

— Părinte, cui se datorează nerăbdarea oamenilor?

— Multei lor păci lăuntrice... Dumnezeu a legat mântuirea oamenilor de răbdare. „*Cel care va răbda până în sfârșit acela se va mântui*”, spune Evanghelia. De aceea Dumnezeu îngăduie greutăți și diferite încercări pentru ca oamenii să se exerseze în răbdare. Răbdarea pornește de la dragoste. Ca să-l rabzi pe celălalt, trebuie să te doară pentru el. Și văd că numai prin răbdare se menține familia. Am văzut fiare care au devenit mielusei. Prin încredere în Dumnezeu lucrurile evoluează duhovnicește cu multă ușurință. Odată, atunci când eram la mănăstirea Stomiu, am văzut în Konița o femeie a cărei față strălucea. Era mamă a cinci copii. După aceea mi-am adus aminte cine era. Bărbatul ei era tâmplar și de multe ori lua lucrări împreună cu meșterul meu⁸.

Numai un cuvânt dacă îi spuneau sătenii la care lucra, ca de pildă, „Meștere, oare n-ar fi bine să facem lucrul acesta așa?”, el se înfuria. „Cu mine o faci pe dascălul?”, le spunea. Rupea sculele, le arunca și pleca. Dacă la case străine lăsa treaba neterminată și pe toate le spărgea, închipuie-ți ce făcea acasă. Un astfel de bărbat avea acea femeie. Cu acest om nu puteai sta nici măcar o singură zi, iar ea trăia cu el de ani de zile. Fiecare zi era pentru sârmana femeie mucenicie, însă ea pe toate le suporta cu multă bunătate și avea răbdare. Și fiindcă știam situația din casa lor, atunci când o întâlneam, o întrebam: „Ce face meșterul? Lucrează?”. „Ei, când mai lucrează, când mai stă puțintel”. „Cum o duceți?”. „Foarte bine, Părinte!”, îmi răspundea aceea. Și aceasta o spunea din toată inima ei. Nu pune la socoteală nici faptul că bărbatul ei strica

⁷ Mt. 10, 22.

⁸ Starețul ca mirean învățase meseria de tâmplar.

sculele - și scule de valoare - nici că era nevoită, sărmana, să lucreze pe la străini, ca să se poată descurca. Vedeți cu câtă răbdare, cu câtă bunătate și cu câtă noblețe sufletească le înfrunta pe toate?! Și nici măcar nu clevetise vreodată. De aceea Dumnezeu îi dăruia mereu harul Său, încât fața îi strălucea. A reușit să-și crească și pe cei cinci copii ai ei, care apoi au devenit niște oameni foarte buni.

— Părinte, cum de a reușit acea femeie să nu-și osândească bărbatul?

— Printr-un gând bun: „Este bărbatul meu. O fi spus și el vreun cuvânt. Eu dacă aș fi fost în locul lui, poate aș fi făcut la fel”. Punea în lucrare Evanghelia și de aceea Dumnezeu îi trimitea harul Său. Și dacă oamenii din lume au răbdare și se umplu de har, cu cât mai mult trebuie să avem răbdare noi monahii, care avem toate condițiile și toate posibilitățile pentru o viață duhovnicească.

După cum am înțeles, cele mai mari scandaluri, nu numai în familii, ci și în state, se fac de la lucruri de nimic. În familie unul trebuie să se smerească înaintea celuilalt, să-i imite virtuțile, dar să-i suporte și capriciile. Pentru o astfel de înfruntare a lucrurilor, foarte mult îl ajută pe cineva atunci când se gândește că Hristos S-a jertfit pentru păcatele noastre și ne rabdă pe toți, miliarde de oameni, deși este fără de păcat, în timp ce noi, atunci când suntem chinuți de capriciile altora, ne plătim păcatele. Bunul Dumnezeu le rânduiește astfel încât unul, cu harisma cu care este înzestrat, să-l ajute pe celălalt și, prin cusurul pe care îl are, să se smerească înaintea aceluia. Pentru că fiecare om are harismele sale, dar are și câteva cusururi pe care trebuie să se nevoiască să le taie.

I-am tras o scuturătură bună cuiva. Și să vedeți câtă răbdare are femeia lui cu el, deși este foarte destoinică. Înaintea ei, el este ca un copil mic. Ea, prin răbdarea pe care o face, primește și agonisește mereu har dumnezeiesc, în timp ce acela, prin egoismul său, îl alungă mereu și astfel se golește. Și în cele din urmă cine este cel câștigat? Vezi că tot secretul este smerenia? Ea este temelia. Și smerenia vine prin ascultare. Dacă bărbatul aceleia și-ar fi recunoscut neputința sa și ar fi cerut ajutor de la Dumnezeu, ar fi venit și la el harul dumnezeiesc.

Soția credincioasă

— Părinte, o femeie a fost părăsită de bărbatul ei, care, după ce i-a luat și copilul, trăiește acum cu altele două. A venit aici și m-a întrebat ce să facă.

— Să-i spui să facă pe cât poate, răbdare, rugăciune și să se poarte cu bunătate. Să aștepte și să nu strice ea căsătoria. Unul își

disprețuia femeia, o maltrata, iar ea le-a suferit pe toate cu răbdare până ce a murit destul de tânără. Atunci când au dezgropat-o, a ieșit din mormânt o bună mireasmă. Toți care se aflau acolo s-au mirat de aceasta. Vedeți, aceea le-a suferit pe toate cu răbdare în această viață, de aceea a fost răsplătită în cealaltă viață.

Vreau să vă povestesc și un alt caz. Un tânăr oarecare a simpatizat o tânără, care trăia duhovnicește. Și pentru ca să-l simpatizeze și ea, încerca și el să trăiască duhovnicește, să meargă la biserică, etc. În cele din urmă s-au căsătorit. Însă, după câțiva ani, bărbatul acesta și-a început din nou viața sa lumească de mai înainte. Deși avea copii mari - un băiat la facultate și două fete, una la liceu și cealaltă la gimnaziu -, el continua să trăiască o viață destrăbălată. Avea o întreprindere mare și câștiga mulți bani, dar cei mai mulți îi cheltuia cu viața sa desfrânată. Sărmana lui soție ținea casa prin economiile ce le făcea și copiii cu sfaturile ei. Nu-l clevetea pe tatăl copiilor, pentru ca ei să nu se îngrețoseze de el și astfel să se rănească sufletește, dar și pentru a nu fi atrași și ei de o astfel de viață. Noaptea târziu, atunci când acesta se întorcea acasă, soția lui ușor îl putea justifica în fața copiilor, spunându-le că are treburi, dar la amiază când mergea acasă cu câte o prietenă, ce putea să le mai spună? Dar ce făcea acest om fără frică de Dumnezeu? Cu toate că nu merită să fie numit om, pentru că nu avea deloc omenie. Îi telefona femeii sale să-i pregătească mâncarea ce o prefera și venea la amiază, la masă cu una din prietenele lui. Sărmana mamă, îi primea cu bunătate, pentru a nu intra la gânduri copiii ei. Dădea impresia că aceea este o prietenă a ei și că tatăl copiilor a trecut pe la ea pe acasă și a adus-o la ei cu mașina. Îi trimitea pe copii în camerele lor să învețe, pentru că se temea ca nu cumva să vadă vreo scenă rușinoasă, deoarece, din păcate, bărbatul ei nu se ferea, și făcea lucruri necuviincioase și în casă. Iar aceasta se întâmpla în fiecare zi la amiază. Și acesta atât de des își schimba prietenele, încât copiii au ajuns s-o întrebe pe mama lor: „Mamă, dar câte prietene ai?”. „Ne cunoaștem de mai demult”, le spunea aceea. Pe lângă toate acestea, acela o trata pe sărmana femeie mai rău decât pe o servitoare, deoarece se purta cu ea cu multă barbarie. Gândiți-vă, această mamă să slujească în fiecare zi la două dobitoace, care îi necinșteau casa, iar ea să pună mereu gânduri bune în mintea copiilor ei. Și nu știa dacă povestea aceasta se va termina vreodată, ca să poată spune: „Voi avea răbdare”, și astfel să aibă puțină mângâiere. Iar povestea aceasta a durat mulți ani. Și fiindcă dăduse ticălosul, multe drepturi diavolului, era firesc să primească înfricoșătoare înrăuriri diavolești. Era ca un nebun, nu se putea controla, nimic nu-i

convenea. Într-o zi, alergând ca un nebun cu mașina și fiind amețit de beția poștei trupești, a deviat de pe drum și a căzut într-o prăpastie. Mașina s-a zdrobit cu totul, iar el s-a rănit grav. L-au dus la spital, iar după o perioadă de internare, a fost adus acasă schilodit. Dar nicio prietenă de a lui nu a venit la el, pentru că acum nu mai avea bani mulți, iar fața lui era mutilată. Atunci devotata lui soție și mama cea bună îl îngrijea cu multă bunătate, fără să-i amintească nimic din viața lui cea desfrânată. Fapta aceasta a ei l-a mișcat mult și l-a schimbat duhovnicește. S-a căit cu sinceritate și s-a spovedit. A trăit creștinește câțiva ani, în pace sufletească, apoi s-a odihnit în Domnul. După moartea tatălui, fiul său a preluat munca aceluia și întreținea familia. Și împreună cu surorile lui au trăit în dragoste, pentru că primise învățături bune de la buna lor mamă. Această mamă a fost o eroină. A băut ea toate otrăvurile, numai ca să nu i se destrame familia și să nu i se amărască copiii, a știut să țină corect cârma familiei, l-a mântuit și pe bărbatul ei, agonisindu-și pentru toate acestea multă răsplată în ceruri. Dumnezeu o va așeza pe această femeie în locul cel mai bun din rai.

Copiii familiilor destrămate

— Părinte, atunci când bărbatul are o patimă, însă recunoaște că este vinovat, se spovedește, etc., dar primește încă înrâuriri diavolești și îi spune femeii lui: „Te chinuiesc și pe tine, și pe copii. Mai bine să plec și să vă trimit bani de departe, ca să nu suferiți”. Ce trebuie să facă soția lui în acest caz?

— Dacă bărbatul simte într-adevăr așa cum spune, aceasta arată că are multă mărime de suflet și atunci femeia trebuie să aibă răbdare. Și este bine ca ea să nu creadă ușor cele pe care le aude, ci să vadă mai profund. Pentru că uneori bărbatul poate spune chipurile din noblețe: „Să plec, ca să nu vă mai chinuiesc”, dar el să vrea cu adevărat să plece, pentru că s-a încurcat cu alta.

Astăzi căsătoria, așa cum a ajuns, și-a pierdut sensul ei. Familiile se destramă fără motiv. Cu câtăva vreme mai înainte a venit la Colibă unul cu desăvârșire amețit. Avea doi copii făcuți cu o prietenă. Apoi s-a căsătorit cu alta, a făcut un copil și cu ea, și s-a despărțit. După aceea s-a recăsătorit cu alta, care era despărțită și avea doi copii din prima ei căsătorie și unul făcut cu un prieten. A mai făcut și cu aceasta doi copii. „Ia stai, îi spun, ai câtor mame și ai câtor tați, sunt copiii aceștia?”.

În felul acesta se distrug sărmanii copii. Cei care sunt sensibili și nu-și pot depăși mâhnirea se deznădăjduiesc și unii dintre ei se sinucid. Alții se apucă de băut, ca să uite, iar alții se

încurcă cu drogurile. Dar oare unde găsesc bani, căci cea mai mică doză de heroină costă patru mii de drahme, iar cea mai mare șase sau șapte mii?⁹. Iar copiii aceștia sunt din cei vioi ai generației precedente. Ceilalți, din divorțurile automate, care încă sunt mici, ce vor deveni? Vara aceasta câți copii care iau droguri nu au trecut pe la Colibă! Cei mai mulți, sărmanii, erau din familii destrămate. Să se afle în această stare la vârsta de douăzeci și șapte de ani și să ceară bani! Iar acești copii proveniți din familiile destrămate se cunosc de departe. Acolo la Colibă cutia cu rahat pentru vizitatori o țin afară în curte. Atunci când vin copiii, înainte de a apuca să mănânce rahatul, aleargă să mă îmbrățișeze. Mă fac alb ca un morar de la zahărul de pe rahat. Le lipsește dragostea, afecțiunea. Acestor copii le este indiferent dacă au părinți sau nu. Același lucru simte și atunci când vine tatăl lui acasă, și atunci când pleacă, și atunci când este acasă, și atunci când nu este.

„Vina” și „dreptatea” părinților

Am observat că unii duhovnici spun bărbaților care au probleme cu femeile lor: „Ai răbdare, căci aceasta este crucea ta. Ce să facem? Vei avea plată de la Dumnezeu”. Merg apoi femeile și le spun și lor: „Ai răbdare, ca să ieși răsplătit de la Dumnezeu”. Adică se poate să fie amândoi vinovați și la amândoi duhovnicul să le spună: „Ai răbdare!”. Și atunci cel care este vinovat își odihnește gândul crezând că îl suportă pe celălalt, în timp ce în fiecare zi îl face să-și iasă din fire.

Odată a venit la Colibă cineva care mi-a spus că are probleme cu femeia lui. Ajunsesse la divorț. Nu voiau să se vadă unul cu altul. Amândoi erau învățători și aveau doi copii. Nu mâncau niciodată acasă. După ce terminau serviciul unul mânca la un restaurant, celălalt la altul, apoi luau câteva sandwich-uri pentru copii. Iar sărmanii copii, atunci când se întorceau părinții lor acasă, se duceau și căutau prin buzunare și prin genți să vadă ce le-au adus să mănânce. Sufereau o mare dramă. Bărbatul ei era și cântăreț la o biserică. La o biserică mergea femeia lui, la alta cânta el. Până acolo au ajuns. „Părinte, ce să fac? Îmi spuse acela. Duc o cruce mare, foarte mare. În fiecare zi avem certuri în casă”. „Ai fost la duhovnic?” l-am întrebat. „Da, am fost și mi-a spus să am răbdare, căci duc o cruce grea”, îmi răspunse. „Ia să văd, cine duce o cruce mare, îi spun. Să luăm lucrurile de la început. Atunci când v-ați căsătorit, vă certați ca și acum?”. „Nu, îmi spune. Opt ani am avut multă dragoste între noi. O adoram pe femeia mea mai mult decât pe Dumnezeu. După o vreme însă, ea s-a schimbat. A devenit

⁹ S-a spus în 1990.

cârțitoare, capricioasă...”. Auzi! S-o adore mai mult decât pe Dumnezeu! „Ia vino-ncoace. Ai spus că ai adorat-o pe femeia ta mai mult decât pe Dumnezeu. Dar oare cine este de vină că ai ajuns în această situație, tu sau femeia ta? Tu, căci din pricina ta Dumnezeu Și-a retras harul Său de la femeia ta. Și acum ce te gândești să faci?” îl întreb. „Cred că o să ne despărțim” îmi spune. „Nu cumva te-ai încurcat cu alta?”. „Da, mă gândesc la una”. „Măi omule, nu înțelegi că tu ești vinovatul? Să ceri iertare de la Dumnezeu, deoarece ai adorat pe femeia ta mai mult decât pe El. Apoi să te duci să ceri iertare și de la femeia ta și să-i spui: «Iartă-mă, căci eu am fost pricina creării acestei situații în casă și a chinuirii copiilor noștri!»». După aceea să te duci să te spovedești și să adori pe Dumnezeu ca pe Dumnezeu, iar pe femeia ta s-o iubești ca pe femeia ta și vei vedea că lucrurile vor merge bine”. L-am zguduit bine. A început să plângă. Apoi mi-a făgăduit că o să mă asculte. După puțină vreme a venit din nou la mine și mi-a spus bucurat: „Îți mulțumesc, Părinte! M-ai mântuit. Suntem foarte bine și noi, și copiii noștri”. Vedeți? Să fie el vinovatul și să creadă că duce o cruce grea.

Nici voi să nu îndreptățiți vreodată pe femeile care vin aici și vi se plâng de bărbații lor. Eu nu îndreptățesc nici pe bărbați, nici pe femei, ci numai îi fac să se pună pe gânduri. Să presupunem că femeia îmi spune: „Bărbatul meu bea, vine acasă noaptea târziu, înjură...”. „Ascultă, îi spun, atunci când se întoarce noaptea acasă beat, să te porți cu el cu bunătate. Dacă începi să cârțești, zicând: «De ce ai întârziat? Cum de vii la această oră? O să te mai schimbi vreodată? Uită-te în ce hal ai ajuns. Lucrul acesta nu se întâmplă de o zi sau două. Câtă răbdare să mai am?» și mai faci și o mutră acră, atunci diavolul îi va spune: «Mă, de ce mai stai cu proasta asta? Du-te și te distrează cu alta!». Se poate să ai dreptate, însă diavolul îl va încurca în altă parte dacă procedezi astfel. Iar dacă tu te porți cu el cu bunătate și faci puțină răbdare și rugăciune, fără să te plângi de ceea ce face acela, va vedea puțină însorire, se va pune pe gânduri și se va îndrepta”. După aceea vine bărbatul și-mi spune: „Femeia mea cârțește, strigă”. „Măi omule, îi spun atunci, copiii și biata ta femeie te așteaptă cu nerăbdare până la miezul nopții, iar tu te întorci acasă beat și începi să înjuri? Rușine! Te-ai căsătorit să-ți chinuiești familia?”.

Există cazuri în care se poate să aibă dreptate și unul, și celălalt. Odată spuneam unui grup de creștini cât de curat a fost Makriyanis¹⁰.

¹⁰ Erou național al grecilor, luptător în Revoluția de la 1821.

Avea curăție trupească și sufletească. Atunci sare unul din grup și spune: „Părinte, hai să nu-l scoatem acum și pe Makriyanis sfânt!”. „Și de ce nu?” îl întreb. „Pentru că o bătea pe femeia lui”, îmi răspunde. Stai să-ți spun cum se petreceau lucrurile. Makriyanis, atunci când se întâmpla să aibă vreun ban și venea la el vreo văduvă care avea copii, i-l dădea. Însă femeia lui, sârmana, cârtea, spunându-i: «Dar și tu ai copii, de ce ai dat banul?». Atunci acela îi dădea una și-i spunea: «Tu îl ai pe bărbatul tău, care te va ajuta. Însă aceea, sârmana, nu are pe nimeni. Cine să poarte grijă de ea?». Adică amândoi aveau dreptate”.

Apoi, dacă unul din soți trăiește duhovnicește, și are dreptate, totuși nu trebuie să ceară dreptate, deoarece, ca un om duhovnicesc ce este, trebuie să înfrunte în chip duhovnicesc nedreptatea. Adică să le înfrunte pe toate potrivit dreptății dumnezeiești, căutând să-l odihnească pe celălalt. Căci, dacă un suflet este slab și greșește, are oarecum circumstanțe atenuante. Însă celălalt, care este într-o stare duhovnicească mai bună, dar nu arată înțelegere, greșește mult mai mult. Dacă și oamenii duhovnicești înfruntă lucrurile lumești cu dreptatea lumească, ce se va întâmpla după aceea? Trebuie să meargă mereu la judecătoriile lumești. De aceea se chinuiesc oamenii.

PARTEA A DOUA

PĂRINȚII ȘI ÎNDATORIRILE LOR

*«Părinții care îi nasc pe copii și
le dau trupul, trebuie să
contribuie, pe cât pot și la
renașterea lor duhovnicească».*

CAPITOLUL 1

Nașterea de prunci

Sfinții Ioachim și Ana sunt perechea cea mai nepătimașă

— Părinte, vorbiți-ne despre Sfinții Ioachim și Ana, părinții Maicii Domnului. Cândva ați început să ne spuneți ceva despre ei.

— De mic copil aveam mare evlavie la Sfinții Ioachim și Ana. Chiar am spus cuiva, că atunci când mă vor face călugăr, aș vrea să-mi pună numele de Ioachim. Cât de mult le datorăm! Sfinții Ioachim și Ana sunt perechea cea mai nepătimașă care a existat vreodată. Nu au avut deloc cugetare trupească.

Dumnezeu așa l-a plăsmuit pe om și astfel, fără patimă, ar fi vrut să se nască oamenii. Dar după cădere a intrat patima în relația dintre bărbat și femeie. De îndată ce s-a aflat o pereche nepătimașă, așa cum l-a plăsmuit Dumnezeu pe om și așa cum voia să se nască oamenii, s-a născut Maica Domnului, această făptură neprihănită, din care mai apoi S-a întrupat Hristos. Gândul îmi spune că Hristos ar fi venit mai devreme pe pământ dacă ar fi existat o pereche neprihănită, așa cum au fost Sfinții Ioachim și Ana.

Romano-catolicii au ajuns la înșelare și cred, chipurile din evlavie, că Maica Domnului s-a născut fără să aibă păcatul strămoșesc. Dar Maica Domnului nu s-a născut fără păcatul strămoșesc, ci așa cum a vrut Dumnezeu să se nască oamenii după creație. Ea a fost preacurată¹, pentru că zămislirea ei s-a făcut fără plăcere trupească.

Sfinții Ioachim și Ana, după rugăciunea fierbinte făcută către Dumnezeu pentru a le dăruia un copil, s-au împreunat nu din poftă trupească, ci din ascultare față de Dumnezeu. Iar taina aceasta mi s-a descoperit la Sinai².

¹ Maica Domnului s-a născut în chip firesc, și nu fără împreunare. „A fost preacurată”, pentru că, așa cum scrie și Sfântul Ioan Damaschin în cuvântul său „La Nașterea Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria”, s-a zămislit „în întregă înțelepciune” (vezi P.G. 96, 669A), dar, prin nevoia ei, și-a sporit sfințenia pe care a primit-o de la părinți, respingând „tot gândul nefolositor și vătămător de suflet înainte de a se îndulci de el” (Ibidem 676B).

² Starețul a pustnicit la Sinai, la Peștera Sfinților Galaction și Epistimia, între anii 1962-1964. Iar cele descoperite lui, Starețul nu ni le-a spus.

Dumnezeu „*pe toate le-a făcut bune foarte*”³. Bărbatul simte o atracție firească spre femeie și femeia spre bărbat. Dacă nu ar fi existat această atracție, niciodată nimeni nu s-ar fi încumetat să facă familie, ci s-ar fi gândit la greutățile pe care le-ar fi întâmpinat mai târziu cu creșterea copiilor, etc, și nu ar fi hotărât să pornească pe această cale.

După căderea celor întâi zidiți, cugetarea trupească ar fi putut fi la unii oameni de cinci la sută, la alții zece, treizeci, etc. Însă astăzi unde se mai află oameni care să aibă numai cinci la sută cugetare trupească, adică să aibă o cugetare curată. Cu toate acestea, tuturor oamenilor li s-a dat de la Dumnezeu posibilitatea să ajungă la nepătimire, dacă se nevoiesc cu mărire de suflet.

Cei căsătoriți, fiindcă duc o viață conjugală, nu sunt îndreptățiți să uite că omul nu este numai trup, ci este și duh, și să trăiască astfel fără frâu⁴.

³ Fac. 1, 31.

⁴ Referitor la subiectul relațiilor dintre soți, Părintele Paisie a scris într-o scrisoare: „Despre subiectul de care mă întrebi, referitor la relațiile între soți, atât ale preoților căsătoriți, cât și ale mirenilor, Sfinții Părinți nu râduiesc ceva precis, și de aceea el este ceva care nu poate fi încadrat în canoane, pentru că nu pot fi puși toți oamenii pe același calapod. Sfinții Părinți lasă lucrul acesta la discernământul, mărirea de suflet, sensibilitatea duhovnicească și la puterea fiecăruia. Pentru a mă face mai înțeles îți scriu câteva cazuri de preoți căsătoriți și mireni care încă trăiesc și pe care îi cunosc. Dintre aceștia sunt unii care au venit în contact după căsătoria lor și după ce au dobândit unul, doi sau trei copii, au hotărât apoi să trăiască în curăție. Alții vin o dată pe an pentru naștere de prunci, după care trăiesc ca frații. Alții evită perioadele posturilor și după aceea vin în contact. Iar alții nu pot izbuti nici aceasta. Unii, o dată în mijlocul săptămânii, pentru a avea trei zile înainte de Sfânta Împărtășanie și trei zile după. Iar alții se poticnesc și în aceasta. De aceea și Hristos, după Înviere, atunci când S-a arătat apostolilor, cunoscând neputința firii omenești, a rostit mai întâi aceste cuvinte: „*Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și eu pe voi... Luați Duh Sfânt; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute*”. Scopul este să se nevoiască omul cu discernământ și mărire de suflet, potrivit cu puterile lui duhovnicești. La început, firește, nu ajută vârsta, dar, cu cât trec anii și se vlăguește trupul, se poate impune duhul și astfel pot și cei căsătoriți să guste puțin și din desfătările dumnezeiești. Și astfel se retrag în chip firesc de la plăcerile trupești, pe care încep să le vadă ca pe niște nimicuri. În felul acesta se înduhovnicesc, oarecum, și cei căsătoriți ajungând astfel în Rai pe cărarea odihnitoare cu cotituri. Monahii însă o iau de-a dreptul, cățărându-se pe stânci și astfel se urcă în Rai. Trebuie să ai în vedere, Părinte, că subiectul relațiilor conjugale nu

Ci trebuie să se nevoiască pentru a-și supune trupul duhului. Iar dacă vor încerca să trăiască duhovnicește, sub povățuirea duhovnicului lor, vor începe să guste încet-încet bucurii și mai înalte, duhovnicești, și nu le vor mai căuta pe cele trupești. Soții au datoria să se nevoiască pentru a se înfrâna, ca să nu transmită patima trupească și copiilor lor. Un copil ai cărui părinți au multă cugetare trupească are de mic astfel de înclinații, pentru că ia cugetare trupească de la ei. La început ea este slabă, ca și toate celelalte patimi ce se moștenesc - ca urzica care, atunci când o plantezi, o poți lua în mână, dar când se mărește înțepă - dar se poate vindeca de către un duhovnic bun care are discernământ. Iar dacă nu o taie la o vârstă mică, va trebui să se nevoiască mult să o taie atunci când ea va crește.

este numai subiectul tău și nici nu ai dreptul să-l aranjezi numai tu singur, ci „cu bună învoială”, după cum spune Apostolul Pavel. Dar și atunci când se face „cu bună învoială”, este trebuință de atenție. Căci cel tare duhovnicește trebuie să se pună în situația celui slab. De multe ori, ca să nu mâhnească un soț pe celălalt, spune că este de acord să se înfrâneze pentru o vreme, dar launtric se chinuiește. Iar aceasta o pătimesc mai ales femeile, care au și puțină frică de Dumnezeu, dar au și un trup vioi. De multe ori, unii bărbați evlavioși din lipsă de discernământ, atunci când aud de la femeile lor că sunt de acord, se silesc să prelungească această perioadă de înfrânare, făcându-le astfel pe femeile lor să se chinuiască, să izbucnească în crize de nervi, etc... Bărbații crezând că femeile lor au sporit în virtutea înfrânării, vor să trăiască în înfrânare pentru perioade și mai mari de timp, dar în felul acesta duc pe femeile lor în ispită, silindu-le să-și caute prieteni. Și dacă se întâmplă aceasta, le chinuie mustrarea conștiinței pentru cădere, iar bărbații încearcă să trăiască și mai virtuos, văzând pe femeile lor că nu mai au dispoziție. Și cred astfel că ele au sporit duhovnicește și nu mai doresc lucruri trupești. Firește, pricina este egoismul femeiesc justificat și invidia lor, datorate sentimentului de complexitate pe care îl au. Femeia atunci când îl vede pe bărbatul ei că vrea să ducă o viață duhovnicească, se silește pe sine ca să-l întreacă. Dar, iartă-mă, că am intrat în livezi străine, căci lucrarea monahului este șiragul de metanii și nu aceste subiecte. Dar ca să nu te mâhnesc, am fost nevoit să-ți scriu câteva din cele (pe care le știu de departe), care îi chinuiesc pe frații noștri din lume și prin care dau loc vrăjmașului. Are mare însemnătate și faptul ca amândoi soții să aibă același temperament. Iar dacă se întâmplă ca unul să aibă un temperament mai domol și celălalt mai vioi, atunci trebuie să se facă o jertfă din partea celui mai puternic pentru cel slab, care încet-încet va fi ajutat să-și dobândească sănătatea sufletească. Și astfel, sănătoși amândoi, să meargă înainte” (Preot Dionisie Tați „Starețul Paisie”, Konița 1995, pp. 176-178).

Intervenția rațiunii omenеști în voia lui Dumnezeu în ce privește nașterea de prunci

De multe ori, destule perechi de soți îmi destăinuiesc neliniștea lor cu privire la nașterea de prunci și îmi cer părerea. Unele perechi se gîndesc să facă doi-trei copii, iar altele doresc să dobîndească mai mulți. Însă ceea ce îi va ajuta cel mai mult este să lase lui Dumnezeu acest subiect al nașterii de prunci. Să-și încredințeze viața lor Proniei dumnezeiești și să nu-și facă programele lor. Trebuie să creadă că Dumnezeu, Care se îngrijește de păsările cerului, cu atât mai mult se va îngriji de proprii lor copii. Era un marinar care s-a căsătorit la vîrsta de douăzeci și opt de ani. Sărac și el, săracă și fata pe care a luat-o, au închiriat un subsol în care să locuiască. Tănăra a găsit ceva de lucru și trăiau foarte cumpătat. Închipuți-vă, drept masă aveau o ladă de fructe, pe care le-au cumpărat o singură dată. După aceea au dobîndit și copii și făceau mari economii ca să-i crească. Și cu toate acestea, încet-încet s-au căpătuit.

Unii încearcă mai întîi să le aranjeze pe toate celelalte și după aceea se gîndesc la copii. Nu-L pun la socoteală deloc pe Dumnezeu. Alții spun: „Astăzi viața este grea. Ajunge un copil, cu toate că și pe acesta îl crești cu destulă greutate”, și nu mai fac alți copii. Aceștia nu-și dau seama cît de mult păcătuiesc cu această concepție a lor, pentru că nu-și pun nădejdea în Dumnezeu. Dumnezeu este milostiv și de îndată ce va vedea că nu mai pot face față, nu le va mai dărui alți copii.

Mulți se căsătoresc, dar nu se gîndesc că scopul căsătoriei este să facă copii și să-i educe creștinește. Nu vor copii mulți, ca să nu aibă necazuri, dar au în apartamentele lor câini, pisici... Mi-au spus unii că acum⁵ în America, unii oameni țin în casele lor în loc de câini, un fel de purceluși, care sunt foarte scumpi și nu cresc repede. Au fost făcuți în așa fel, încât să-i poată ține în apartamentele lor. Nu vor să aibă copii, pentru că le vine greu să-i spele, etc., dar să spele porci nu. Căinele cel puțin este și paznic. Dar ca să ții porci în casă... Înfricoșător! În Australia am văzut⁶ aziluri pentru câini, pisici..., chiar și cimitir pentru animale.

Oamenii, așa cum progresează, vor crește șoareci și vor face conserve din ei pentru a hrăni pisicile, și vor crește iepuri pentru a hrăni câinii, în timp ce atîția oameni mor de foame. Și ca să vezi, dacă omoară cineva un câine, se poate să plătească mai mult decît dacă ar omorî un om. Depinde, firește, și al cui este câinele... Unde

⁵ S-a spus în noiembrie 1990.

⁶ Starețul a mers în Australia în 1997, în urma invitației făcută de Biserică, pentru a-i ajuta duhovnicește pe grecii de acolo.

am ajuns?! În vremea noastră omul valorează mai puțin decât un câine.

Și mă mir cum de unii duhovnici pot spune anumite ciudățenii. Odată niște închinători care au venit la Colibă m-au întrebat: „Părinte, Sfântul Ioan Gură de Aur scrie undeva ca soții să nu facă copii?”. „Ce sunt acestea pe care le spuneți? De unde le-ați auzit?”, îi întreb. „Părintele cutare ne-a spus”. Mă duc atunci la acel părinte și-l întreb: „Ai spus așa ceva?”. „Da”, îmi răspunde acela. „Dar unde ai găsit scris asta?” îl întreb din nou. „Sfântul Ioan Gură de Aur spune aceasta în cuvântul său «Despre Feciorie», îmi răspunde. „Ascultă, îi spun, eu nu l-am citit pe Sfântul Ioan Gură de Aur, dar nu se poate ca el să fi spus așa ceva, altceva o fi spunând acolo. Adu-mi cartea să văd ce scrie”. Acela îmi aduce cartea și-mi arată locul. Îl citesc și văd că Sfântul scrie acestea: „Acum s-au înmulțit oamenii și vi se dă posibilitatea să trăiți și în feciorie. Nu mai este ca în vechime când trebuiau să lase urmași”⁷, și nu zice „să nu nașteți copii”. Însă acela continua să insiste. Este cu puțință ca fiind cleric și teolog, să spună astfel de lucruri? Pe lângă faptul că vrea să arate că îl citește pe Sfântul Ioan Gură de Aur, că scrie și lucrări teologice, mai vrea să fie considerat și un duhovnic bun. Știți ce vătămare pricinuiesc astfel de interpretări greșite oamenilor care vor să-și odihnească gândul?

Pentru mulți care trăiesc lumește, astăzi familia nu mai are sens. De aceea tinerii fie nu se căsătoresc, fie se căsătoresc, dar nu fac copii, fie își omoară copiii prin avorturi, și astfel ei singuri își stârpesc neamul lor. Adică ei singuri se distrug, nu îi distruge Dumnezeu. În timp ce oamenii credincioși, care țin poruncile lui Dumnezeu, primesc harul dumnezeiesc, pentru că Dumnezeu este obligat oarecum să-i ajute în acești ani grei prin care trecem. Și vedem creștini familisti, aducând la viață pe toți copiii dăruiți de Dumnezeu, și crescându-i în frica Lui. Iar toți acești copii sunt echilibrați, bucuroși, și sporesc în toate, având asupra lor binecuvântarea lui Dumnezeu. Și de la neliniștea pentru apropierea sfârșitului lumii, vedem astăzi cum, cu harul lui Dumnezeu, propășește o generație bună. Diavolul distruge, dar și Bunul Dumnezeu lucrează și nu va lăsa să dispară neamul nostru.

Greutăți în nașterea de prunci

— Părinte, o femeie care nu este ortodoxă, dacă nu poate dobândi copil, îi este îngăduit, dacă cere, să se încingă cu panglica ce o atingem de Sfintele Moaște ale Sfântului Arsenie?⁸

⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, „Despre feciorie”, XVI, PG 48, 546.

— Crede cu adevărat în puterea Sfântului sau se gândește că va fi ajutată în chip magic? Dacă crede în puterea Sfântului i se îngăduie s-o poarte.

La unele femei care nu pot dobândi copii acționează legile duhovnicești, pentru că nu au făcut familie la timp. Încep să aleagă, zicând: „Nu, acesta este așa, celălalt altfel”, dau apoi o făgăduință cuiva, dar în același timp se uită și la altul, după aceea spun „nu” celui căruiua îi dăduse făgăduința, iar acesta în loc să considere o binecuvântare faptul că îl lasă înainte de a se căsători, merge să se sinucidă. Ei, ce fel de familie va face o astfel de tânără? Alte femei nu pot face copii pentru că în anii tinereții lor au trăit o viață destrăbălată. Iar altele sunt afectate de alimentație, căci un număr mare de alimente conțin multe chimicale și hormoni.

Există și perechi care, de îndată ce se căsătoresc, vor să dobândească imediat copii și dacă întârzie puțin îi cuprinde neliniștea. Dar cum să dobândească copii când ei sunt plini de neliniște și stres? Dacă vor alunga neliniștea și stresul și vor pune o bună rânduială duhovnicească în viața lor, atunci vor dobândi copii.

Uneori Dumnezeu intenționat întârzie să dea copii unei perechi. Ați văzut că Sfinților părinți Ioachim și Ana, precum și Prorocului Zaharia și Sfintei Elisabeta abia la bătrânețe le-a dăruit Dumnezeu copil? Și aceasta a făcut-o în ambele cazuri, pentru a împlini planul său cel din veșnicie de mântuire a oamenilor.

Soții trebuie să fie totdeauna pregătiți să primească voia lui Dumnezeu în viața lor. Pe cel care se încrede în Dumnezeu, El nu-l va lăsa. Noi nu facem nimic pentru Dumnezeu, iar El face atâtea pentru noi. Cu câtă dragoste și dărnicie ni le dă pe toate! Există oare ceva pe care Dumnezeu să nu-l poată face? O pereche avea cinci copii, care, atunci când s-au făcut mari, au plecat și s-au aranjat la casele lor, lăsându-i astfel singuri pe părinți. Atunci aceștia au hotărât să mai facă încă un copil, ca să-l aibă lângă ei la bătrânețile lor. Cu toate că femeia era la vârstă la care nu mai putea face copii și, omeneste, aceasta era cu neputință, aveau însă mare credință în Dumnezeu și de aceea au dobândit un băiat. Astfel au avut împreună cu ei la bătrânețe pe fiul lor cel mai mic, pe care l-au crescut și l-au căpățuit apoi și pe el.

⁸ Sfântul Arsenie, așa cum se vede din viața lui, în cazurile de stârpiciune binecuvânta o sforică și o dădea femeii s-o poarte ca să i se dezlege stârpiciunea. Starețul ne spunea ca în cazurile asemănătoare să atingem o bucată de panglică de Sfintele Moaște ale Sfântului Arsenie și să o dăm femeii care are problema, s-o poarte.

Nașterea de prunci nu depinde numai de om, ci și de Dumnezeu. Când Dumnezeu vede smerenie la perechea care întâmpină greutăți în dobândirea de copii, atunci el le dă nu numai un copil, ci chiar și mai mulți. Însă atunci când vede încăpățănare și egoism, nu le împlinește cererea lor, deoarece aceasta ar însemna să-i odihnească în patimile lor. De aceea soții trebuie să se lase cu totul în voia lui Dumnezeu și să spună: „Dumnezeu meu, Tu te îngrijești de binele nostru, «facă-se voia Ta»”. Și atunci se va împlini ceea ce cer. Deoarece numai atunci se va face voia lui Dumnezeu când spunem: „facă-se voia Ta” și ne încredințăm Lui întru toate. Însă noi, pe de o parte spunem: „Facă-se voia Ta”, iar pe de alta insistăm să se facă voia noastră. Atunci ce să mai facă Dumnezeu cu noi?

Cazuri de nerodire

— Părinte, doi soți care au stigmatul anemiei mediteraneene ne-au întrebat dacă trebuie să facă copii. Noi le-am spus să-l întrebe pe duhovnicul lor.

— Duhovnicii nu pot spune acestor perechi să nu facă copii. Ci trebuie să le cultive mărimea de suflet, care să-i îndemne la înfrânare și să-i iconomisească cu discernământ.

— Părinte există perechi, care, deși trăiesc foarte duhovnicește și vor să dobândească copii, totuși nu pot.

— Dumnezeu multora nu le dă copii, pentru ca astfel să iubească pe toți copiii din lume ca pe ai lor și să-i ajute la renașterea lor duhovnicească. Cineva nu avea copii, dar atunci când ieșea din casă, toți copiii din vecini alergau lângă el și îl înconjurau cu multă dragoste. Nu-l lăsau să meargă nici la serviciu. Vedeți, Dumnezeu nu i-a dat acestuia copii, dar i-a hărăzit binecuvântarea ca toți copiii din vecinătate să-l iubească ca pe un părinte, și să-i ajute duhovnicește după puterea lui. Judecățile lui Dumnezeu sunt adânc de nepătruns.

Alteori Dumnezeu nu dă copii pentru a se aranja și vreun orfan. Cândva, am cunoscut un creștin bun, care exersa profesia de judecător. Odată, când am trecut prin orașul în care locuia, l-am vizitat și multa lui bunătate m-a înduplecat să rămân o zi la el. Am cunoscut-o și pe soția lui, care și ea îi semăna soțului ei în virtute. De la soție am aflat despre viața duhovnicească a soțului ei, iar de la el despre starea duhovnicească a soției. Mai târziu am aflat despre ei și de la alți mulți creștini, care i-au cunoscut și care s-au împărtășit de facerile lor de bine. Acest om al lui Dumnezeu își îndeplinea în mod corect profesia de judecător. Dacă vedea că cineva era escroc, nu numai că nu-i primea dosarul, ci îl și muștra

cu asprime pentru a-și reveni. Dacă vedea pe unul că era vinovat, dar se căia, încerca să aranjeze cumva lucrurile sau să-i micșoreze pedeapsa. Dacă vedea că este sărac și nedreptățit, nu lua deloc bani de la el, și încerca să-l îndreptățească la judecată. Trăia foarte simplu și puținii bani pe care-i câștiga îi ajungeau, chiar și pentru a ajuta familii sărace. Casa judecătorului credincios era cu adevărat o oază duhovnicească în Sahara orașului. Acolo se adunau oameni îndurerați, săraci, fără serviciu, cu probleme familiale, pe care îi sprijinea ca un părinte bun. Avea și cunoscuți în diferite posturi, și pe oricare dintre ei îl ruga să ajute pe cineva pentru loc de muncă, boală, etc., niciunul nu-i spunea „nu”, pentru că toți îl iubeau și îl prețuiau. Tot astfel lucra și femeia lui. Ajuta copii săraci sau tineri care aveau greutăți cu studiile lor, și toți o aveau ca pe o mamă. La un moment dat ea mi s-a plâns, spunându-mi: „Părinte, atunci când m-am căsătorit, îndată mi-am lăsat serviciul, căci am fost profesoară, deoarece m-am gândit că astfel voi putea fi o mamă mai bună. Am cerut de la Hristos să-mi dea și până la douăzeci de copii, dar, din nefericire, nu mi-a dat niciunul”. Atunci i-am spus: „Soră, tu ai mai mult de cinci sute de copii și încă te mai plângi? Hristos a văzut intenția ta cea bună, și te va răsplăti pentru ea. Acum când ajuți pentru renașterea duhovnicească a atâtor copii, te faci o mamă mai bună decât multe mame și le depășești pe toate femeile cu mulți copii. Vei avea și cea mai mare răsplată, pentru că, prin renașterea lor duhovnicească, copiii se asigură duhovnicește în viața veșnică”. După un timp au adoptat și o fată, căreia i-au dat toată averea lor. Iar ea purta grija de ei și după ce bătrânii au murit, s-a dus la mănăstire, cu toate că și casa lor era ca o mănăstire, căci în ea se citeau toate slujbele. La vecernie și pavecerniță veneau și alți frați în Hristos, iar miezonoptica și utrenia le citeau ei trei. Aceste suflete binecuvântate au odihnit multe suflete îndurerate. Dumnezeu să-i odihnească și pe ei.

De aceea spun că cel mai mare și cel mai bun părinte este cel care s-a renăscut duhovnicește pe sine însuși și ajută și pentru renașterea duhovnicească a copiilor din toată lumea, pentru a-i ajuta astfel să ajungă în Rai.

— Părinte, unii soți care nu pot face copii se gândesc să înfieze vreun copil.

— Da, este mai bine să înfieze. Nu trebuie să insiste, căci ce vrea omul nu este întotdeauna și voia lui Dumnezeu.

— Părinte, părinții adoptivi trebuie ca la o anumită vârstă a copilului să-i spună că este înfiat?

— Ei, cel mai bine este să-i spună copilului la o anumită vârstă. Dar ceea ce are mai mare valoare este să-l iubească mult și

cum trebuie pe copil. Există copii care trăiesc cu părinții lor firești, dar iubesc mai mult pe alți oameni pentru că părinții lor nu au dragoste.

Famiile cu mulți copii

Dumnezeu iubește și poartă de grijă mai mult de perechiile care au mulți copii. Într-o familie mare se pricinuesc copiilor mai multe prilejuri ca ei să se dezvolte normal, atâta timp cât părinții le dau o educație bună. Căci un copil îl ajută pe celălalt, fiica cea mai mare o ajută pe mama, al doilea copil poartă de grijă de cel mai mic, etc. Există sentimentul de dăruire și trăiesc într-o atmosferă de jertfire de sine și dragoste. Cel mic îl și iubește, dar îl și respectă pe cel mare. Într-o familie cu mulți copii acestea toate se cultivă în chip firesc.

De aceea, atunci când în familie sunt doar unul sau doi copii, părinții trebuie să fie foarte atenți cum să-i crească. De obicei părinții acestor copii caută să nu le lipsească nimic, iar ei, având de toate, se netrebnicesc cu desăvârșire. Ia uită-te la o fată singură la părinți și care le are pe toate. Are și servitoarea ei, care-i aduce mâncarea la ora fixă, care-i va aranja și camera, etc. Servitoarea este plătită, dar și sporește duhovnicește, deoarece se dăruiește pe sine, se jertfește, în timp ce aceea, dacă nu va face nici cea mai mică jertfire de sine, va rămâne bușean. Eu recomand tinerilor să-și ia soții din fetele familiilor numeroase, deoarece copiii care cresc cu lipsuri materiale se obișnuiesc cu jertfirea de sine, și astfel se gândesc cum să-i ajute pe părinții lor. Iar lucrul acesta rar îl întâlnești la copiii deprinși cu traiul bun.

Părinții cu mulți copii au o inimă bună. Mi-aduc aminte că în timpul ocupației germane, printre vecinii noștri era un copil orfan care rămăsese complet singur. Unui familist sărac, cu zece copii, i s-a făcut milă de el, l-a luat în casa sa și l-a crescut și pe acela împreună cu copiii lui. Și știți ce binecuvântare a primit după aceea acel om de la Dumnezeu! Oare, Dumnezeu l-ar fi lăsat neajutat pe acela ce avea o astfel de mărime de suflet?

Se poate ca unul cu mulți copii să înfrunte la început multe greutăți, dar Dumnezeu nu-l va lăsa. Să vă spun un caz. Un familist care avea șase copii mi-a cerut odată să fac rugăciune pentru ei, ca să nu-i scoată proprietarii din casă. Din păcate, mulți proprietari preferă să-și închirieze casa lor la doi oameni și cinci câini sau pisici care o murdăresc, și nu vor s-o închirieze la familii cu mulți copii, ca să nu le strice, chipurile, casa. Așadar acest familist obosise, sărmanul, fiind alungat dintr-o casă în alta, grăbindu-se să închirieze înaintea altuia în altă parte, ostenindu-se

să transporte lucrurile și copiii din casă în casă. Lucra din greu ca să-și economisească cele absolut necesare pentru familie și nu se târguia pentru chirie, numai ca să fie lăsat de proprietar mai mult timp în casă, pentru a nu se chinui cu mutările, dar nici așa nu era îngăduit. Când am auzit aceasta mi s-a făcut milă de el și i-am spus: „Nu te mâhni. Dumnezeu se va îngriji și de copiii tăi. El este Creatorul, Cel care le dă copiilor ceea ce este mai important, adică sufletul. Voi, ca împreună-creatori cu El, le dați numai trupul. Așadar Dumnezeu se îngrijește de copii mai mult decât voi”. Nu au trecut două-trei luni, când într-o zi vine la mine și-mi spune: „Slavă lui Dumnezeu! Dumnezeu mi-a rânduit și casă și-mi prisosesc și destui bani”. L-am întrebat ce s-a întâmplat, iar el mi-a povestit următoarele: „Odată am vrut să merg în satul natal și așa cum așteptam la autogara să vină autobuzul, se apropie de mine un vânzător de bilete de loterie și mă îndeamnă să cumpăr. Eu însă nu am vrut să iau, deoarece conștiința de creștin nu-mi îngăduia. Dar după ce acela s-a îndepărtat puțin, m-am gândit că poate se află într-o mare sărăcie și i-am strigat să aștepte. Am scos bani pentru un bilet și i-am dat, fără să iau biletul. Dar acela fiind cinstit, nu a primit aceasta. Atunci neștiind ce să fac, dar dorind totuși să-l ajut, i-am spus: „Dă-mi un bilet. Poate îmi va trebui”. Și astfel am luat un loz cu scopul de a-l bucura pe acela, și nu pe mine, căci eu mă mâhnisem puțin, deoarece îmi călcasem rânduiala. Dar cu lozul acela am câștigat o mare sumă de bani. Cu o parte din ei mi-am cumpărat o casă. O altă parte i-am lăsat pentru întreținerea copiilor, iar o altă parte i-am pus într-un plic pe care l-am lăsat în căsuța poștală a vânzătorului de lozuri, deoarece în mână nu i-ar fi primit sub niciun chip”. Este uimitor cum lucrează dragostea lui Dumnezeu pentru cei cu mărime de suflet.

Avorturile sunt un păcat înfricoșător

— Părinte, o oarecare femeie de patruzeci de ani, care are copii mari, este însărcinată în luna a treia. Bărbatul ei o amenință că va divorța dacă nu face avort.

— Dacă va face avort, vor plăti ceilalți copii cu boli și accidente. Astăzi părinții își omoară copiii prin avorturi și nu au binecuvântarea lui Dumnezeu. Mai demult dacă se naștea un copil bolnav, îl botezau, iar dacă murea, pleca îngeraș. Dar părinții aceuia rămâneau cu alți copii sănătoși și astfel aveau binecuvântarea lui Dumnezeu. Astăzi, însă, părinții își omoară copiii sănătoși cu avorturile și țin în viață pe cei bolnăvicioși. Apoi aleargă în Anglia și America să-i vindece. Iar acești copii, dacă vor trăi, vor face familie și pot să dea naștere la alți copii bolnavi. În

timp ce, dacă ar fi făcut și alți copii, nu ar fi alergat atât de mult pentru unul, pentru cel bolnav, și nu s-ar fi mâhnit atât de mult dacă ar fi murit, căci ar fi plecat îngeraș de aici.

— Părinte, am citit undeva că în fiecare an, în întreaga lume, se fac cinci milioane de avorturi și două sute de mii de femei mor din cauza întreruperilor de sarcină pe care le fac⁹.

— Îi omoară pe copii, pentru că, așa cum spun ei, dacă se va înmulți lumea, oamenii nu se vor putea întreține și nu vor avea ce să mănânce. Există atâtea suprafețe necultivate, atâtea păduri, care, în puțină vreme, cu mijloacele care există astăzi, ar putea să le facă, de pildă, plantații de măslina, și să le dea celor ce nu au proprietăți. Ei spun că nu taie copaci, deoarece nu va mai exista apoi oxigen, însă măslinii tot copaci sunt. În America ard grâul, iar în Grecia aruncă fructele, etc., în gropi de gunoi, în timp ce în Africa oamenii mor de foame. Atunci când în Etiopia mureau oamenii de foame pentru că era mare secetă, i-am spus unui oarecare cunoscut, care era armator și ajuta în astfel de cazuri, să meargă la o astfel de groapă de gunoi, să-i roage să-l lase să încarce un vapor de fructe și să-l ducă acolo în dar. Însă sub niciun chip nu i-au dat voie.

Câte mii de embrioni mor în fiecare zi! Avortul este un păcat înfricoșător. Este o ucidere, și încă una mare, căci copiii mor nebotezați. Părinții trebuie să înțeleagă că viața începe în clipa zămislirii.

Într-o noapte, Dumnezeu a îngăduit să văd o înfricoșătoare vedenie, care mi-a arătat care este soarta acelor copii. Era în noaptea spre Marțea Luminată. Aprinsesem două lumânări în două tinichele, așa cum obișnuiesc să fac chiar și atunci când dorm, pentru cei ce suferă sufletește și trupește, vii și morți. La ora douăsprezece, în miezul nopții, în timp ce rosteam rugăciunea lui Iisus, văd un ogor mare, înconjurat cu un gard de zid, semănat cu grâu care abia începuse să crească. Eu stăteam în afara ogorului și aprindeam lumânări pentru cei morți, pe care le lipeam de zidul împrejmuit. În partea stângă era un teren viran, plin de stânci și vâgăuni, care se mișcau mereu din pricina unui vuiet puternic alcătuit din mii de țipete sfâșietoare, care-ți rupeau inima. Chiar și cel mai împietrit om s-ar fi umilit, dacă le-ar fi auzit. În timp ce sufeream din pricina acelor țipete sfâșietoare și mă întrebam de unde provin și ce înseamnă toate acestea pe care le vedeam, am auzit o voce spunându-mi: „Ogorul cu grâu, care încă nu a dat în spic, este cimitirul cu sufletele morților care vor învia. Iar în locul care se cutremură de țipetele sfâșietoare, se află sufletele copiilor

⁹ S-a spus în 1980.

care au fost omorâți prin avorturi”. După această vedenie mi-a fost cu neputință să-mi revin multă vreme, din pricina marii dureri ce am simțit-o pentru sufletele acelor copii. Nu am putut nici măcar să mă odihnesc după aceea, cu toate că eram istovit de oboseală.

— Părinte, se poate face ceva pentru a se abroga legea cu privire la avorturi?

— Se poate, dar trebuie să se miște puțin guvernul, Biserica, etc., astfel încât lumea să fie informată despre consecințele ce le va avea subnatalitatea. Preoții să explice lumii că legea pentru avorturi este împotriva poruncilor evanghelice. La fel și medicii să vorbească despre pericolele prin care trece femeia care face avort. Vezi, europenii au avut noblețea și au lăsat-o moștenire copiilor lor. Noi am avut frica de Dumnezeu, dar am pierdut-o și nu am lăsat-o moștenire generației următoare, de aceea acum legiferăm avorturile, căsătoria civilă, etc.

Atunci când un om încalcă o poruncă a Evangheliei, responsabil este numai el. Dar când un lucru care se opune poruncilor evanghelice se face din partea statului, atunci vine urgia lui Dumnezeu peste tot neamul, ca să se îndrepte.

CAPITOLUL 2

Rolul mamei în educația copiilor

Dragostea mamei

— Părinte, ne-ai spus odată că omul crește și se maturizează prin dragoste.

— Nu ajunge să iubească cineva pe altul, ci trebuie să-l iubească mai mult decât pe sine. Mama își iubește copiii mai mult decât pe ea însăși. Rămâne flămândă pentru a-și hrăni copiii, dar simte o bucurie mai mare decât aceia. Copilașii se hrănesc trupește, iar mama duhovnicește. Aceia rămân cu gustul mâncării, în timp ce mama cu veselia duhovnicească.

O tânără, înainte de a se căsători, poate dormi dimineața chiar și până la ora zece și poate dori ca și ceașca de lapte să i-o pregătească mama ei. Nu are chef să facă nimic. Le vrea pe toate de-a gata, și vrea ca toți să poarte grijă de ea. Are pretenții de la mama, pretenții de la tata, iar ea își caută de huzurul ei. Deși există dragoste în firea ei, ea nu se dezvoltă, pentru că primește mereu ajutor și binecuvântare de la mama ei, de la tatăl ei și de la frații ei. Însă din clipa în care devine mamă, seamănă cu motorul care cu cât este mai accelerat, cu atât se încarcă mai mult, pentru că dragostea lucrează mereu. Mai întâi se îngrețoșă atunci când atingea ceva murdar și se spăla cu săpun mirositor. După aceea însă, atunci când se murdărește copilul și trebuie să-l curețe, ai zice că ia în mână... marmeladă. Nu se îngrețoșează. Mai înainte dacă o deșteptai, striga de ce o deranjezi. După aceea însă, atunci când plânge copilul, chiar dacă nu doarme toată noaptea, nu-i vine greu, ci îl îngrijește pe copil și se bucură. De ce? Pentru că încetează de a mai fi copil. A devenit mamă și a venit vremea jertfei, a dragostei.

Mama ajunge să aibă mai multă dragoste și jertfire de sine decât tatăl, deoarece tatălui nu i se dau multe ocazii ca să se jertfească. Mama se chinuiește, se ostenește mai mult cu copiii, dar în același timp „se încarcă” de har prin grija față de ei. Dăruiește continuu, de aceea și primește mereu. Tatăl nici nu se chinuiește atât de mult cu copiii, dar nici nu se „încarcă”, de aceea și dragostea lui nu este ca aceea a mamei.

Câte mame nu vin și mă roagă cu lacrimi: „Părinte, fă rugăciune pentru copilul meu”. Ce agonie au, sărmanele! Însă puțini tați îmi spun: „Fă rugăciune, deoarece copilul meu a luat-o pe un drum greșit”. Chiar și astăzi o mamă, cu multă nerăbdare, sărmana, își împingea copiii - opt avea - și îi pune în șir, ca să ia

toți binecuvântare. Un tată nu ar fi făcut ușor lucrul acesta. Și Rusia tot prin mame a fost salvată, îmbrățișarea tatălui este seacă atunci când nu are harul lui Dumnezeu. În timp ce sânul mamei, chiar și atunci când nu are Dumnezeu, are lapte. Copilul îl iubește pe tatăl său și îl respectă, dar prin afecțiunea și gingășia mamei i se mărește și mai mult dragostea față de tatăl său.

Punerea în valoare a nerodirii

Femeia, dacă nu pune în valoare în chip duhovnicesc problema nerodirii, se chinuiește. Ce am tras odată cu o femeie care nu avea copii! Bărbatul ei avea o funcție înaltă. Femeia aceasta avea mai multe case pe care le închiria, o casă mare în care locuiau și avere multă. Dar îi venea greu să meargă la piață să cumpere, îi venea greu să facă mâncare, pe care, de fapt, nici nu știa să o facă. Telefona și îi aducea mâncare gata pregătită. Avea de toate și totuși se chinuia, pentru că nu o satisfăcea nimic. Toată ziua stătea în casă și de aceea se plictisise de toate; nu o mai trăgea inima să facă nimic. Apoi o copleșeau gândurile, încât era nevoită să ia haturi. Bărbatul ei își aducea de lucru acasă, iar ea îi stătea mereu pe cap, ca să-i treacă timpul. Sărmanul se plictisise de ea, și ar fi vrut să plece, însă trebuia să-și termine lucrul său. Atunci când am întâlnit-o, i-am spus: „De ce stai toată ziua în casă și mucezești? Du-te la vreun spital să cercetezi pe cei bolnavi”. „Unde să mă duc, Părinte? m-a întrebat aceea. La spital? Mi se pare tare greu”. „Atunci să faci următorul lucru: să citești Ceasul întâi la vremea lui, Ceasul al treilea la vremea lui¹⁰, etc. și să faci și câte o metanie”. „Nu pot” îmi spune. „Ei, atunci să citești Viețile Sfinților”.

I-am spus să citească viețile tuturor femeilor care s-au sfințit, cu gândul că astfel se va folosi. Mult m-am chinuit să o pun în rânduială, ca să nu ajungă la azilul de nebuni. Se netrebnicise cu desăvârșire. Motor rezistent, dar cu uleiurile înghețate.

Prin toate acestea vreau să arăt că inima femeii se netrebnicește, atunci când dragostea sădită în firea ei nu află ieșire. Și uită-te la alta cu cinci-șase sau opt copii, pe deasupra și foarte săracă, dar care se bucură. Are și noblețe, și bărbăție. Dar de ce oare? Pentru că și-a aflat menirea. Mi-a făcut o deosebită impresie cazul unui cunoscut de al meu care avea două surori. Una s-a căsătorit de foarte tânără și a dobândit și mulți copii. Se jertfea

¹⁰ Slujba Ceasurilor se săvârșește pentru sfințirea orelor, în care a fost împărțită ziua în timpul Imperiului Roman. Ceasul întâi se citește la ora șase dimineața, Ceasul al treilea la ora nouă dimineața, Ceasul al șaselea la ora doisprezece, la amiază și Ceasul al nouălea la ora trei după-amiază.

mereu. Mai cosea și la mașină și din ce câștiga dădea milostenie la săraci. Cu câteva zile mai înainte a venit aici și mi-a spus: „Acum am și nepoței!”, și îi tresălta inima de bucurie. Cealaltă nu s-a căsătorit, nu și-a pus în valoare în chip duhovnicesc nici lipsa de grijă pe care o avea și a devenit... nu mă întreba! O făptură netrebnică. Se plictisise chiar și de viață. Aștepta ca bătrâna ei mamă să o slujească și tot nemulțumită era. Dar oare de ce s-au întâmplat toate acestea? Pentru că nu s-a produs schimbarea înăuntrul ei, pentru că nu a devenit mamă și nici nu a pus în valoare dragostea ce există în firea femeiască, ajutând pe cei care au nevoie.

De aceea spun că jertfirea de sine este absolut necesară pentru femeie. Bărbatul, chiar și atunci când nu și-ar cultiva dragostea, nu suferă mare pagubă. Femeia însă, cu dragostea pe care o are, dacă cumva nu o canalizează corect, este o mașină care funcționează, dar nu are materia primă pe care să o prelucrez și astfel merge în gol zguduindu-se pe sine și zguduind și pe alții.

Puterea mamei de a rezista

— Părinte, Sfântul Nectarie, într-o epistolă către monahii, le scrie să nu uite că sunt femei și de aceea să încerce să imite pe Cuvioase, iar nu pe Cuvioși¹¹.

De ce spune aceasta? Oare pentru că femeile nu au rezistență?

— Cine? Femeile să nu aibă rezistență? Eu m-am minunat de multa lor rezistență. Femeia poate fi mai slabă cu trupul, poate avea mai puține puteri trupești decât bărbatul, dar cu inima ce o are, dacă o pune în lucrare, are o astfel de rezistență, încât întrece și puterea bărbătească. Bărbatul are putere trupească, dar nu are inima pe care o are femeia. Iată, odată a venit la Colibă o pisică cu pisoii ei. Era atât de slabă, încât pânțelele i se lipise de spate. Într-o zi a trecut pe acolo un câine mare de vânătoare. Motanul pe care îl aveam la Colibă a luat-o la fugă. Însă pisica s-a ridicat în picioare, s-a încordat, s-a înfuriat, fiind gata să se repeadă asupra câinelui. M-am mirat, cum de avea atâta curaj. Vezi, trebuia să-și apere puii ei.

Pe mamă o doare pentru copiii ei, se ostenește, dar nu simte oboseala. Se silește pe ea însăși, dar fiindcă își iubește copiii și casa, pe toate le face cu bucurie. Mai mult se obosește unul care stă întins toată ziua, decât ea. Mi-aduc aminte că, atunci când eram mic, mama trebuia să care apă, care era foarte departe de

¹¹ Sfântul Nectarie, episcopul Pentapolei, „35 de epistole pastorale”, epistola 26, editura „Ypakoi”, Atena, 1993, p. 123.

casă; trebuia să facă mâncare, să facă pâine, să spele rufele, să meargă și la ogor. Adică făcea toate treburile, ne avea și pe noi care o zăpăceam și pe lângă toate acestea trebuia să facă și „judecată” atunci când ne certam. Însă spunea: „Aceasta este datoria mea. Sunt obligată să le fac pe toate, fără murmur”. Iar aceasta o spunea din toată inima, deoarece își iubea casa și copiii ei și nu se descuraja din pricina treburilor, ci pe toate le făcea cu bucurie.

Și cu cât trec anii, cu atât mai mult mama își iubește casa. Cu toate că înaintea în vârstă, ea se jertfește tot mai mult, ca să-și crească și nepoții ei. Și deși puterile ei trupesti se împuținează, dar fiindcă ceea ce face, face cu toată inima, ea are mai mult curaj decât în tinerețile ei, mai mult curaj chiar și decât bărbatul ei.

— Părinte, dar și în boli femeia are mai multă tărie sufletească decât bărbatul.

— Știi ce se întâmplă? Mama înfruntă de multe ori boala prin bolile copilului ei, dobândind astfel multă experiență. Își aduce aminte de câte ori s-a ridicat și a coborât temperatura. A văzut pe copil cum se îneacă sau leșină, dar care își revine cu una-două lovituri, etc. Bărbatul nu le vede pe acestea și nu are astfel de experiențe. De aceea dacă l-ar vedea vreodată pe copil că are temperatură sau puțin palid la față, intră în panică și strigă: „Moare copilul! Ce să facem acum? Alergați și chemați medicul!”.

Purtarea sarcinii și alăptarea

Educația copilului începe încă din perioada sarcinii. Dacă mama care poartă în pânțe se supără și se mâhnește, atunci și fătul se tulbură în ea. Iar dacă mama se roagă și trăiește duhovnicește, copilașul din pânțele ei se sfințește. De aceea, femeia atunci când este însărcinată trebuie să rostească rugăciunea lui Iisus, să citească puțin din Evanghelie, să psalmodieze, să nu-și pricinuiască neliniști, dar și ceilalți să caute să nu o mâhnească. Făcând astfel copilul care se va naște va fi sfințit, iar părinții nu vor avea probleme cu el, nici când este mic, nici când va crește mare.

Apoi, după ce se va naște copilul, mama trebuie să-l alăpteze cât poate mai mult. Laptele mamei dă sănătate copiilor ei. Prin alăptare copiii nu sug numai lapte, ci și dragoste, afecțiune, mângâiere, siguranță, dobândind astfel un caracter puternic. Dar și pe mamă o ajută alăptarea. Atunci când mamele nu-și alăptează copiii, se creează anomalii în organismul lor, care pot duce chiar și la extirparea sânului.

Mai demult o mamă putea alăpta și copilul vecinei, dacă aceea nu avea lapte. Acum însă multe mame se îngreuiază să-și alăpteze chiar și propriii lor copii. Mama care se lenevește și nu-și alăptează copilul transmite această lenevire și copilului ei. Mai demult cutiile cu lapte concentrat aveau pe ele o etichetă cu o mamă care ținea la sânul ei un copil. Acum însă au o mamă care ține în brațe niște flori. Mamele nu-și mai alăptează copiii, și astfel aceștia cresc fără mângâierea mamei. Și atunci cine le va da afecțiune și dragoste? Cutia cu laptele de vacă? Copiii sug din sticla „înghețată” și astfel îngheață și inima lor. Apoi, după ce cresc mari, caută mângâiere în sticla de la tavernă. Beau ca să-și uite stresul, și astfel devin alcoolici. Dacă copiii nu vor primi afecțiune, nu vor avea de unde să dăruiască afecțiune, și astfel se transmit mai departe patimile părinților. Apoi vin mamele la mine și-mi spun: „Părinte, fă rugăciune, căci îmi pierd copilul!”.

Mame cu serviciu

— Părinte, este bine ca femeia să lucreze?

— Ce spune bărbatul ei?

— El o lasă să facă ceea ce o odihnește sufletește.

— O tânără care a studiat și a început să lucreze înainte de a se căsători, cu greu își va lăsa serviciul atunci când va deveni mamă, pentru a se dăruii copiilor ei. În timp ce alta care nu a studiat și are serviciu simplu, mult mai ușor îl poate lăsa.

— Părinte, dacă femeia nu are copii, cred că serviciul o ajută.

— Adică, dacă nu are copii, trebuie neapărat să aibă un serviciu? Nu există oare atâtea lucruri pe care să le poată face? Desigur, dacă are copii, cel mai bine este să stea acasă. Căci altfel cum vor fi ajutați copiii?

— Părinte, multe femei spun că nu o pot scoate la capăt și de aceea sunt nevoite să lucreze.

— Nu o scot la capăt pentru că vor să aibă televizor, video, mașină personală, etc., și de aceea trebuie să lucreze, neglijându-și și chiar pierzându-și în felul acesta copiii. Dacă va lucra numai tatăl și se vor limita numai la strictul necesar, atunci nu va exista nicio problemă. Când însă vor lucra amândoi, pentru că, chipurile, nu le ajung banii, atunci familia se va risipi și-și va pierde sensul ei adevărat. Și atunci copiii ce să mai facă? Dacă ar trăi mai simplu, ar fi și mamele mai odihnite și s-ar bucura și copiii. Cineva știa șapte limbi, iar femeia lui se silea să învețe patru, dădea și lecții și lua și medicamente, ca s-o scoată la capăt. Copiii lor s-au născut sănătoși, dar crescând, s-au vătămat. Apoi au urmat psihanalize, etc... De aceea le spun mamelor să-și simplifice viața lor, pentru a

se putea ocupa mai mult de copiii lor, care au atâta nevoie de ele. Altceva este să aibă și o altă preocupare în casă și să se îndeletnicească cu ea atunci când se obosește cu copiii. Atunci când mama este în casă, îi poate supraveghea pe copii, rânduiește cum trebuie lucrurile și astfel se evită multe necazuri. Astăzi copiii nu se satură de dragostea mamei și nici nu învață limba maternă, pentru că mama lipsește, fiind toată ziua la serviciu și-și lasă copiii cu femei străine. De o mie de ori o duc mai bine copiii de la creșă, unde se află și vreo educatoare cu dăruire, care să le arate puțină afecțiune, decât copiii pe care îi părăsesc părinții și sunt îngrijiți de o femeie plătită. Și după aceea ce se întâmplă? Cel care nu are o mamă, are o grămadă de doici.

Grija pentru casă și viața duhovnicească a mamei

— Părinte, cum își poate rândui o femeie treburile ei, astfel încât să aibă timp și pentru rugăciune? Adică ce raport trebuie să existe între lucru și rugăciune?

— De obicei femeile nu au măsură la treburi. Vor mereu să înceapă treburi noi. Și deși au o inimă mare și ar fi putut să facă o gospodărie foarte bună în sufletul lor, își cheltuiesc inima cu lucruri neînsemnate. Să presupunem că avem un pahar cu modele frumoase, cu linii, etc. Și dacă nu ar avea linii, paharul tot și-ar face treaba lui. Însă femeile merg la magazin și încep: „Nu, vreau ca liniile să fie până sus”, Nu așa, ci așa”. Și dacă paharul mai are și vreo floare pe el, ei atunci să vezi ce le saltă inima. În felul acesta femeia își distruge dinamismul ei. Rar vei găsi vreun bărbat să dea atenție la astfel de lucruri. Și dacă, de pildă, o lampă de birou este cafenie sau neagră, nicio atenție nu dau bărbații la aceasta. Dar femeia vrea ceva frumos, se bucură, își dăruiește o bucată de inimă acestui lucru, altă bucată altui lucru. Iar pentru Hristos ce va mai rămâne? Căscaturile în vremea rugăciunii din pricina oboselii. Cu cât se depărtează inima femeii de lucrurile cele frumoase, cu atât se apropie mai mult de Hristos. Iar când inima este dăruită lui Hristos, atunci ea are mare putere. Zilele acestea am văzut un suflet care se dăruise cu desăvârșire lui Dumnezeu. Puteai vedea cum ardea înăuntrul ei o flacără dulce. Le ia pe toate în serios. Deși era cu totul lumească, dar având intenție bună, într-o bună zi i s-a aprins înăuntrul ei scânteia credinței.

Podoabele de aur, obiectele de lux, toate le-a aruncat. Acum trăiește într-o mare simplitate. Se nevoiește, face lucrare duhovnicească. Dacă ați ști ce jertfire de sine are! I-a invidiat pe Sfinți în sensul cel bun. Să vedeți cât de mult se roagă cu

rugăciunea lui Iisus, ce posturi ține, câți psalmi citește!... Uimitor! Ea se hrănește acum din nevoință.

— Părinte, o mamă mi-a spus: „Sunt slabă trupește și mă obosesc repede, nici treburile nu apuc să le termin și nici timp pentru rugăciune nu-mi rămâne”.

— Să-și simplifice viața, ca să-i rămână timp și pentru rugăciune. Căci în felul acesta ea poate spori mult duhovnicește. Dacă o mamă și-a simplificat viața ei, dar se ostenește pentru că are mulți copii, atunci este îndreptățită să spună „sunt obosită”. Dar dacă își pierde timpul căutând să-și aranjeze casa cât mai frumos pentru străinii care o vor vizita, atunci ce să mai spui? Unele mame, pentru a le avea pe toate aranjate în casă, își constrâng atât de mult copiii, încât nu-i lasă nici măcar să miște un scaun sau o pernă. Le impun disciplină militară și astfel copiii, deși se nasc sănătoși, din păcate cresc vătămați. Un om inteligent, dacă va vedea într-o casă cu mulți copii toate lucrurile puse la locul lor, va trage concluzia că, sau copiii sunt vătămați la minte, sau mama este barbară și le impune disciplină militară. Le-a băgat frica în suflet și de aceea copiii se tem să se joace. Odată am mers la o casă cu mulți copii. Câtă bucurie mi-au pricinuit copiii cu neorânduielile lor copilărești, care stricau ordinea lumească - adică fiecare lucru să fie pus la locul lui. Dar tocmai aceasta este cea mai mare neorânduială, care îl obosește mult pe omul contemporan.

Mai demult nu existau cărți duhovnicești, pentru a se folosi mamele din cititul lor. Astăzi, însă, există o grămadă de cărți patristice, o mulțime de traduceri, dar, din păcate, cele mai multe mame se ocupă sau cu lucruri de nimic, sau lucrează pentru a face față cheltuielilor.

Este mai bine ca mama să se ocupe de educația copiilor, decât să se preocupe în mod exagerat de menajul casei, de lucrurile neînsuflețite. Să le vorbească despre Hristos, să le citească viețile sfinților și odată cu aceasta să se ocupe și de curățarea sufletului ei, pentru a străluci duhovnicește. Viața duhovnicească a mamei va ajuta fără zgomot și sufletele copiilor ei. Astfel și copiii ei vor trăi bucuroși și ea va fi fericită, deoarece Îl are pe Hristos înăuntrul ei. Dacă mama nu are timp să rostească nici măcar un „Sfinte Dumnezeule...”, atunci cum se vor sfinți copiii?

— Părinte, dar atunci când mama are mulți copii și multe treburi de făcut?

— Atunci când mama face treburi în casă, nu se poate ruga în același timp? Pe mine mama mea m-a învățat să rostesc rugăciunea lui Iisus. Atunci când noi, ca niște copii ce eram,

făceam vreo neorânduială și era gata să se mânie, o auzeam spunând: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă!”. Când băga pâinea în cuptor, spunea: „În numele lui Hristos și al Maicii Domnului”. Iar când frământa și gătea, rostea mereu rugăciunea. În felul acesta se sfințea și ea, se sfințeau și pâinea și mâncarea, se sfințeau și cei care le mâncau.

Câte mame care au avut viață sfântă, nu au avut și copii sfințiți! Iată, așa a fost și mama Starețului Hagi-Gheorghe. Chiar și laptele acestei mame binecuvântate, pe care îl suga Gavriil - numele de botez al Starețului Hagi-Gheorghe - era ascetic. Ea a dobândit doi copii, după care a trăit cu soțul ei în curăție și dragoste frățească. Încă de mică avea duh ascetic, pentru că avea o soră călugăriță, pustnică, pe care o cerceta adeseori, mergând la ea chiar și cu copiii ei. Tatăl lui Gavriil a fost și el un om evlavios și se ocupa cu negoțul și de aceea cea mai multă vreme o petrecea în călătorii. Iar acesta a fost un prilej pentru mama Starețului să trăiască simplu, să nu „se îngrijească și să se silească la multe”¹², să-l ia și pe copil la privegherile pe care le făcea împreună cu alte femei, fie în peșteri, fie în bisericuțele din afara satului. De aceea a ajuns el la o măsură atât de mare de sfințenie¹³.

Evlavia mamei are mare însemnătate. Dacă mama are smerenie, frică de Dumnezeu, toate lucrurile din casă merg bine. Cunoscm mame tinere ale căror fețe strălucesc, deși nu au fost ajutate de nicăieri. După copii îmi dau seama în ce stare duhovnicească se află mamele lor.

¹² Cf. Lc. 10, 41.

¹³ Vezi Starețul Paisie Aghioritul, Cuviosul Hagi-Gheorghe Athonitul, ed. Schitul Lacu, București, 1999.

CAPITOLUL 3

Responsabilitatea părinților pentru educația copiilor

Părinții să-și încredințeze copiii lui Dumnezeu

Dumnezeu a dat primilor zidiți, lui Adam și Evei, marea binecuvântare de a deveni împreună-creatori cu El. În continuare părinții, bunicii, etc. sunt și ei împreună-creatori cu Dumnezeu, pentru că dăruiesc trupul.

Dumnezeu, într-un anumit fel, este obligat să se intereseze de copii. Atunci când copilul se botează, Dumnezeu îi pune la dispoziție un înger pentru a-l apăra. Așadar copilul este ocrotit de Dumnezeu, de îngerul păzitor și de părinții lui. Îngerul păzitor este întotdeauna lângă el și îl ajută. Cu cât crește copilul, cu atât părinții sunt eliberați de responsabilități. Dacă părinții mor, atunci Dumnezeu de sus și de aproape, precum și îngerul păzitor de aproape, continuă să-l ocrotească neconținut pe copil.

Părinții trebuie să-i ajute duhovnicește pe copiii lor încă de când sunt mici, pentru că atunci metehnele lor sunt mici și ușor se pot tăia. Sunt precum cartoful proaspăt, care se cojește ușor, atunci când îl razi puțin. Căci dacă se va învechi trebuie să iei cuțitul pentru a-l curăța, iar dacă este și puțin stricat, trebuie să tai mai în adânc. Atunci când copiii sunt ajutați de mici și se umplu de Hristos, vor fi lângă El totdeauna. Și chiar dacă ar devia puțin atunci când vor crește, datorită vârstei sau a unei rele prietenii, pe urmă iarăși se vor întoarce la El. Pentru că frica de Dumnezeu și evlavia care au adăpat inimile lor încă din vârsta copilăriei nu este cu putință să fie uitate vreodată.

Apoi, în perioada adolescenței, care este vârsta cea mai grea, grija părinților pentru copiii lor este mai mare, până ce îi vor ține la școală și îi vor căsători. Atunci părinții să facă tot ceea ce pot pentru a-i ajuta, iar ceea ce nu pot face, pentru că întrece puterile lor, să o încredințeze Atotputernicului Dumnezeu. Când părinții își încredințează copiii lor lui Dumnezeu, atunci El este obligat să-i ajute în lucrurile care nu se pot face omenește. Dacă, de pildă, copiii nu ascultă, să-i încredințeze lui Dumnezeu, iar nu să caute diferite moduri de a-i constrânge. Mama să-i spună lui Dumnezeu: „Dumnezeul meu, copiii mei nu mă ascultă. Eu nu pot face nimic. Ai grijă Tu de ei!”.

Alaltăieri, la priveghere mi-a făcut o deosebită impresie o mamă pe care o cunoșteam de multă vreme. A venit să ia binecuvântare. Dar văd că are cu ea numai pe copiii cei mai mari. „Unde sunt cei mici?” o întreb. „Acasă, Părinte, îmi răspunde.

Fiind o zi așa de mare am vrut să venim la priveghere și m-am sfătuit cu soțul: «Deoarece mergem la priveghere, și nu la distracții, Dumnezeu va trimite un înger să-i păzească pe micuții noștri»,.. Rar mai întâlnești astăzi o astfel de încredere în Dumnezeu, pentru că acum, așa cum a dispărut încrederea copiilor în părinți, tot astfel a dispărut și încrederea părinților în Dumnezeu. Și auzi adeseori pe mulți părinți spunând: „De ce tocmai copilul nostru să apuce pe un drum rău? Doar noi mergem regulat la biserică”. Și aceasta se întâmplă pentru că părinții nu-l dau lui Hristos șurubelnița ca să le strângă puțin copiilor lor vreun șurub slăbit, ci vor să le facă ei singuri pe toate. Și cu toate că există Dumnezeu, Care ocrotește copiii, și îngerul lor păzitor este mereu lângă ei, ocrotindu-i și el la rândul său, părinții se neliniștesc până se îmbolnăvesc. Și deși sunt oameni credincioși, se comportă ca și când nu ar exista Dumnezeu și înger păzitor, împiedicând astfel intervenția dumnezeiască. În timp ce ar trebui să se smerească și să ceară ajutor de la Dumnezeu și atunci Bunul Dumnezeu le va ocroti copiii lor.

Renașterea duhovnicească a copiilor

— Părinte, pentru educația copiilor sunt răspunzători numai părinții?

— Cea mai mare răspundere o au părinții, pentru că, potrivit cu educația ce o vor da copiilor lor, aceștia vor deveni clerici buni, dascăli buni, etc. și vor ajuta și ei la rândul lor atât pe copiii lor, cât și pe ceilalți. Iar dintre părinți mama are răspundere mai mare pentru educația copiilor.

Dacă părinții, în perioada în care copilul este încă în pântecul mamei lui, se roagă, trăiesc duhovnicește, copilul se va naște sfințit. Iar în continuare, dacă îl vor ajuta duhovnicește, va deveni un om sfințit și va ajuta societatea, fie că va sluji în biserică, fie că va ajunge într-un post de răspundere, etc. Cu toții trebuie să-i ajutăm pe copii să devină oameni cinstiți și astfel să rămână puțin aluat pentru generațiile viitoare. Pentru că acum, așa cum merg lucrurile, este pe cale să dispară și aluatul. Și dacă va dispărea aluatul, ce se va întâmpla după aceea?

Părinții care nasc copii și le dăruiesc trupul trebuie să contribuie, pe cât pot, și la renașterea lor duhovnicească. Pentru că omul, dacă nu renaște duhovnicește, va merge în iad. Apoi, ceea ce nu pot face ei înșiși pentru copiii lor, să o încredințeze dascălilor. De aceea și biserica noastră spune: „Pe părinții și învățătorii noștri”¹⁴. Există însă și Părinți duhovnicești, care deși

¹⁴ Din ectenia de la sfârșitul miezonopticii.

nu au copii, pot însă ajuta mai eficient la educația copiilor, pentru că lucrează la renașterea lor duhovnicească.

Vreau să spun că toți trebuie să ajutăm, fiecare în felul său, cu exemplul său, pentru renașterea duhovnicească a copiilor, astfel încât și în această viață să trăiască în pace și în cealaltă să meargă în Rai. Atunci când copiii vor deveni oameni duhovnicești, nu vor mai trebui nici legi, nici alt mod de constrângere. *„Legea nu este pusă pentru cel drept”*¹⁵, ci pentru călcătorii de lege. Stăpânirea duhovnicească este mai presus decât stăpânirile omenești.

Exemplul părinților

— Părinte, atunci când copilul nu ascultă și se împotrivește, cum trebuie să procedeze părinții?

— Dacă nu ascultă copilul și se comportă urât, înseamnă că există o pricină. Se poate ca el să fi văzut scene urâte sau să fi auzit cuvinte murdare în casă sau în afara ei. Oricum, pe copii îi ajutăm în problemele duhovnicești mai ales prin exemplul nostru, și nu prin constrângere. Iar cel mai mult îi ajută mama prin purtarea, prin ascultarea și respectul ei față de soț. Dacă în vreo problemă are o părere diferită față de cea a soțului, niciodată să nu și-o exprime în fața copiilor, pentru ca să nu o folosească cel viclean, niciodată să nu strice încrederea copiilor în tatăl lor, ci, chiar și atunci când el este vinovat, ea să-l îndreptățească. Dacă, de pildă, acesta se poartă urât, să le spună copiilor: „Tata este obosit, pentru că a lucrat toată noaptea ca să termine o treabă urgentă. Iar aceasta pentru voi o face”.

Mulți părinți se ceartă în fața copiilor și astfel le dau lecții urâte, iar sărmanii copii se întristează. După aceea, părinții, ca să-i mângâie, le fac toate hatărurile. Merge tatăl și-l ia pe copil cu binișorul: „Puiu' tatii, ce vrei să-ți cumpăr?”. Merge apoi mama, să-l alinte și ea un pic și astfel copiii cresc mofturoși și pretențioși. Iar după aceea, dacă părinții nu le pot da lucrul pe care copiii lor îl cer, aceștia îi amenință că se vor sinucide.

Și văd cât de mult îi ajută pe copii exemplul bun al părinților. Astăzi au venit două fete - una să fi avut vreo trei ani, iar cealaltă patru - cu părinții lor, care erau foarte evlavioși. Cât de mult m-am bucurat de ele! Erau ca niște îngerași. Stăteau pe scaun și-și acopereau genunchii cu rochițele lor. Aveau o sfială, un respect. Și toate acestea proveneau din comportamentul părinților. Când copiii îi văd pe părinții lor că au dragoste între ei, că se respectă unul pe altul, că se poartă cu bună cuviință, că se roagă, etc.

¹⁵ I Tim. 1, 9.

atunci ei le întipăresc pe acestea în sufletul lor. De aceea spun că cea mai bună moștenire pe care părinții o pot lăsa copiilor lor este evlavia lor.

Să fi văzut o fetiță din Australia câtă noblețe avea! Eram în Camberra. Văzusem pe ultimii oameni care veniseră acolo și peste puțin trebuia să plecăm. Deodată văd că se oprește o mașină și din ea coboară o pereche cu fetița lor. „Părinte, bine că v-am prins!”, îmi spun aceia. „Da, peste puțin timp vom pleca”. „Părinte, îmi spune soțul, pe mine puteți să nu mă primiți, ci doar puțin pe soția mea, să se ușureze, deoarece este sensibilă. Am mers puțin mai departe cu acea femeie, ca să-mi spună ce dorea. Fetița a venit și ea în urma mamei ei. „Stai acolo, i-am spus, ca să vină mama ta”. „Tu ai mamă?” mă întreabă fetița. „Nu am”, îi răspund. Și văd cum ochii ei se umplu de lacrimi. „Vrei să ți-o dau pe mama mea?” mă întreabă din nou. Atunci o întreb și eu: „Dar tu ai bunic?”. „Nu” îmi răspunde. „Vrei un bunic?”. „Vreau. Dar cum dorești? Să stai tu acasă la noi, sau să venim noi acasă la tine?” mă întreabă. Câtă noblețe! Copil mic și s-o jertfească pe mama ei! Și să vedeți cum i-a copiat pe părinții ei. Și tatăl ei avea multă noblețe. L-am îmbrățișat, l-am sărutat și l-am felicitat. Câte binecuvântări nu i-am dat. Astfel de oameni mișcă și pe omul cel mai împietrit la inimă, cu cât mai mult pe Dumnezeu.

Copiii trebuie să se sature de afecțiune și dragoste în sânul familiei

Copilul are nevoie de multă dragoste și afecțiune, precum și de multă povățuire. Vrea să stai lângă el, să-ți spună problemele lui, să-l mângâi, să-l săruți. Atunci când copilul cel mic este câteodată neliniștit și face zburdălnicii, dacă mama lui îl ia în brațe, îl mângâie și-l sărută, se liniștește. Dacă de mic copil se satură de dragoste și afecțiune, mai târziu va avea putere să înfrunte toate problemele vieții.

Astăzi însă, cei mai mulți copii îi văd pe părinții lor numai seara, pentru puțin timp, și astfel nu se satură de dragoste. De multe ori părinți care sunt învățători sau medici și se ocupă la serviciul lor cu copiii, atunci când se întorc acasă nu mai au afecțiune și pentru copiii lor. Sunt obosiți, căci li s-a terminat bateria. Pe de o parte, tatăl se întinde în fotoliu, ia ziarul ca să citească ceva și nu se ocupă deloc de copil, pe care, deși se apropie de el, îl alungă, în loc să-i vorbească și să-l mângâie. Iar pe de altă parte, mama se duce să pregătească ceva de mâncare, neavând nici ea timp să se ocupe de copii și astfel sărmanii copii cresc lipsiți de dragoste. Sau vezi unele cadre militare, care, fiind

obișnuite să dea pedepse severe soldaților atunci când nu se supun, vor să impună și în familie disciplina militară și astfel se poartă aspru cu copiii lor sau chiar le dau și câte o palmă pentru lucruri neînsemnate. La fel și unii judecători nu arată dragoste și afecțiune față de copiii lor, ci atunci când aceștia fac vreo pozna deschid și acasă proces. De aceea acești copii vor avea mai târziu probleme psihologice.

Suferința copiilor din pricina părinților

— Părinte, o mamă ne-a întrebat ce să facă cu fiica ei care o hulește pe Maica Domnului.

— Să cerceteze de unde provine răul. Uneori, în astfel de cazuri părinții sunt de vină. Atunci când ei înșiși nu se comportă cum trebuie, nu-i ajută pe copii și astfel aceia vorbesc cu obraznicie. În aceste cazuri primesc o înrăurire diavolească și reacționează urât. Alteori părinții cred că îi vor face buni pe copiii lor cu sila. Dar intră și egoismul la mijloc și le vorbesc copiilor cu înverșunare, în timp ce întotdeauna ar trebui să se poarte cu ei cu multă bunătate.

Astăzi o femeie m-a scos din sărite. Avea un copilăș pe care îl bătea fără milă. De frică, tremura tot sărmanul. Nu putea vorbi, căci își zdruncinase nervii. „Are diavol”, i-au spus unii, iar ea îl lăsa flămând pe copil, chipurile să fugă diavoli. „Nu-i dau să mănânce, îmi spune, pentru a pleca diavolul din el”. „Bre, femeie, ești în toate mințile?” îi spun. „Dă-i copilului să mănânce. Caută să-ți izgonești diavoli din tine. Tu ești pricina schilodirii copilului. Copilul nu are diavol, ci tremură pentru că se teme de tine că-l bați mereu. „Îl împărtășești regulat?”. „Nu” îmi răspunde. Înțelege-te cu ea dacă poți.

— Părinte, oare nu din pricină că uneori copilul înjură spun că are diavol?

— Înjură? Când mama îl zorește pe copil până îl sufocă, atunci nu știe nici el ce mai face. Îndrăcită este mama lui, iar nu copilul.

Oricum vom vedea lucruri surprinzătoare în Ziua Judecății. În vremea idolatriei mamele își ardeau copiii înaintea statuii lui Moloh¹⁶, pentru a lua parte astfel la doxologia adusă în cinstea acestui zeu¹⁷.

¹⁶ Moloh a fost o zeitățe semită. În Vechiul Testament această zeitățe este legată întotdeauna de jertfele omeneste, mai ales de cele ale copiilor mici, care erau înjunghiați, apoi arși pe grătare de fier și aduși astfel jertfă statuii lui Moloh.

¹⁷ Vezi Lev. 18, 21 și 20, 2-4; 4 Împ. 23, 10 și 13; Ier. 39, 35.

Dacă ar fi cunoscut ele pe adevăratul Dumnezeu ce jertfe nu ar fi făcut! Aceste mame vor avea circumstanțe atenuante în Ziua Judecării, deoarece au fost atrase cu înșelăciune la acest păcat. Însă mamele de astăzi, cu nepăsarea pe care o au față de copiii lor, ce circumstanțe atenuante vor avea? Acestora le va spune Dumnezeu: „Ați cunoscut pe adevăratul Dumnezeu, v-ați botezat, ați auzit și ați învățat atâtea lucruri, Însuși Dumnezeu S-a răstignit ca să vă mântuiască, dar voi ce ați făcut? Vă venea greu chiar și numai să vă duceți copiii la biserică să-i împărtășiți. Acele femei credeau că Moloh este adevăratul Dumnezeu și de aceea îi aduceau ca jertfă chiar și pe copiii lor. Dar voi ce ați făcut?”.

Greșelile părinților le plătesc copiii. Unii părinți își distrug copiii, însă Dumnezeu nu este nedrept, ci are o deosebită dragoste față de copiii nedreptățiți din lumea aceasta, fie de către părinți, fie de către alți oameni. Atunci când din pricina părinților copilul o ia pe un drum strâmb, Dumnezeu nu-l va lăsa, pentru că i se justifică ajutorul dumnezeiesc. El va rândui astfel lucrurile încât să-l ajute. Iată, vedem pe unii tineri, dar și pe unii bătrâni, cum la un moment dat fac dintr-odată o întoarcere spre bine. Îmi aduc aminte de o astfel de împrejurare. Într-o familie cu doi copii, tatăl, mama și fica erau ateî. Băiatul se încurcase mai întâi cu marxismul, dar acesta nu l-a satisfăcut. S-a dus apoi și la hinduiști, dar nici hinduismul nu i-a plăcut și, în cele din urmă, a venit în Sfântul Munte. Venea adeseori la mine la Colibă, dar mergea și la alte chilii. Iar părinții lui, în tot acest răstimp, se rugau pentru el, zicând: „Hristoase al meu, Maica Domnului, păziți-ne copilul!”. După ce a stat o bucată de vreme în Sfântul Munte și oarecum și-a revenit și s-a întărit duhovnicește, s-a întors acasă - pentru că nu era pentru monahism - și i-a ajutat duhovnicește pe tatăl și pe mama sa. Acum îl văd pe tatăl său stând la priveghere în strana cea dintâi. La biserică citește psalmul Vecerniei, iar acasă citește Vecernia, Pavecernița și Paraclisul. Cum le-a rânduit Dumnezeu! Diavolul a vrut să facă rău, dar Dumnezeu a iconomisit astfel lucrurile, încât i-a adus pe calea cea bună.

— Și pe fată, Părinte?

— Și ea vine încet-încet, căci Dumnezeu îi dă prilejuri de întoarcere.

— Părinte, unii părinți care încep să trăiască duhovnicește la o vârstă înaintată, se mâhnesc pentru că nu au dat o educație creștinească copiilor lor atunci când erau mici.

— Dacă au pocăință sinceră și-L roagă pe Dumnezeu ca să-i ajute pe copiii lor, atunci El va face ceva pentru ei, le va arunca vreun colac de salvare, pentru a se izbăvi din furtuna în care se află. Și chiar dacă nu-i vor ajuta oamenii, se poate ca un lucru pe

care îl vor vedea să-i ajute să facă o întoarcere bună. Să știți că acești părinți au avut de mici o dispoziție bună, dar nu au fost ajutați de familia lor și de aceea sunt îndreptățiți să primească ajutorul dumnezeiesc.

— Părinte, există copii care trăiesc duhovnicește, dar întâmpină multe greutăți de la părinții lor, care sunt indiferenți.

— De acești copii Dumnezeu se îngrijește mai mult decât de ceilalți care au părinți ce trăiesc duhovnicește, așa precum se îngrijește și de cei orfani.

Înrâuririle pe care le primesc copiii de la cei din jur

— Părinte, de la ce vârstă încep copiii să fie influențați de către cei din jur?

— Copiii îi copiază pe părinți încă din leagăn. Imită ceea ce fac cei mari și le înregistrează pe toate în „caseta” lor goală. De aceea părinții trebuie să se nevoiască să-și taie patimile lor. Indiferent dacă unele le-au moștenit de la proprii lor părinți, ei vor da socoteală lui Dumnezeu, nu numai pentru că nu s-au nevoit să le taie, ci și pentru că le transmit copiilor lor.

— Părinte, cum se face că doi frați, care au primit de mici aceeași educație în familie, nu seamănă deloc între ei?

— Adeseori copilul primește multe înrâuriri de la cei din afara familiei. Dar atunci când va crește, dacă are intenție bună, Dumnezeu îl va lumina mai mult pentru a înțelege înrâuririle negative pe care le-a primit și pentru a se nevoi să le lepede.

Astăzi există în lume multă răutate. Vor să-i distrugă pe copii de mici. În loc să-i frâneze de la rău până vor ajunge mari, îi împiedică de a face binele. Apoi sărmanii, după ce cad în păcat și se chinuiesc, vor să se ridice, dar nu știu cum. Pentru că de vor apuca pe povârnișul cel dulce, cu greu se mai pot opri. Vin la mine la Colibă tineri de douăzeci și cinci, douăzeci și șapte de ani, care consumă droguri, și cer sărmanii ajutor. S-a întâmplat odată să ajut unul-doi tineri să facă întoarcerea cea bună, iar acum îl aduc pe prietenul lor și prietenul prietenului lor ca să-i ajut. Ți se sfâșie inima de durere. Un tânăr, sărmanul, consuma droguri puternice și se netrebnicise cu totul. Măinile și dinții îi erau în ultimul hal. După aceea s-a lăsat de ele și a ajutat și pe alți tineri. Avea cândva în jur de cincisprezece tineri în anturajul său și fiecare spunea: „Sunt al lui cutare”. Adică îl aveau de „stareț”, însă mulți din tinerii aceștia au ajuns în prăpastie, își fac injecții, își vând sângele, etc. Se distrug și pe ei înșiși și părinții. Și uită-te, tatăl moare de comoție cerebrală, mama de inimă sau de ficat...

Părinții trebuie să cultive dragostea dintre frați și atunci când vor să-l ajute pe cel mai slab, să pregătească terenul, luând consimțământul fratelui mai puternic. Adică să-l ajute să înțeleagă că, într-adevăr, fratele lui are nevoie de sprijin. Dreptatea este a lui Dumnezeu și trebuie să se împartă în mod egal, atât celui mai mare, cât și celui mai mic. Celui mai mare cu respect, iar celui mai mic cu dragoste, fără a vătăma pe vreunul. Lucrul acesta se arată și în Deuteronom¹⁸. Dacă, de pildă, este vinovat cel mare, vom îndreptăți pe cel mic, însă fără să-l muștrăm pe cel mare în fața celui mai mic, ci să discutăm cu el separat, astfel încât să-l facem să-și înțeleagă greșeala.

— Părinte, cum se poate înfrunta invidia care apare de obicei la frații cei mai mari față de cei mai mici?

— Invidia este o patimă. Însă atunci când copilășul este de trei ani, iar mama lui îl alăptează pe frățiorul lui nou-născut, este oarecum îndreptățit să-l invidieze, deoarece cu puțin timp mai înainte el era alăptat. Îl vede pe frățiorul lui în brațele mamei sale și spune: „Până ieri mama m-a avut în brațe, iar acum m-a dat deoparte”. Dar dacă are bunică, are cine să-l mângâie. Când însă copilul ajunge la vârsta de patru ani, trebuie să invidieze mai puțin. Iar când ajunge la șase ani, mama lui trebuie să-i spună: „Acum ești ditamai flăcăul. Care mamă mai poartă în brațe un copil atât de mare?”. Dacă îl va ajuta pe copil să înfrunte astfel situațiile, atunci el își va aduce aminte de mama lui numai atunci când există un motiv. Dar a o ține pe mama lui mereu de fustă este un lucru bolnăvicios.

Anturajele îi influențează foarte mult pe copii

— Părinte, cum se face că un tânăr care de mic a trăit duhovnicește și a avut mărime de suflet ajunge în situația de a apuca pe căi cu totul greșite?

— Să nu judecăm, că sunt mulți factori care influențează. Copiii care trăiesc lumește, fără luare aminte, sunt muștrați de conștiință atunci când văd pe copiii care duc o viață curată, duhovnicească și de aceea vor să-i atragă și pe ei. Odată doi copii mergeau pe un drum. Unul dintre ei la un moment dat s-a împiedicat și a căzut într-o groapă cu noroi, murdărindu-se din cap până în picioare. După ce au mai mers puțin, cel murdar l-a îmbrâncit pe prietenul său într-o altă groapă, ca să se

¹⁸ Deut. 1, 7.

murdărească și acela, deoarece se simțea stânjenit ca el să fie murdar, iar celălalt curat.

Anturajele îi influențează mult pe copii. Atunci când eram mic aveam sădită în firea mea dragostea. Când împreună cu frații mei plecam undeva cu catârii, căutam să-i pun călare, iar pe cel mai mic îl luam în spate. Odată, când un frate de al meu a omorât o păsărică, m-am mâhnit foarte mult și l-am certat. Am luat apoi păsărica și am îngropat-o plângând. În acea vreme mă împrietenisem cu copii de vârsta mea. Mergeam în pădure, ne rugam, citeam Viețile Sfinților și posteam. De la un timp însă mamele lor au început să nu-i mai lase să vină cu mine. „Nu faceți prietenie cu acesta, le spuneau, că o să vă chinuiască”. Și astfel m-au lăsat singur. Apoi au început să-și bată joc de mine, să mă poreclească „călugărul” și să-mi facă viața un chin. Ajunsesem la un moment dat să nu mai pot suferi bătaia de joc. Atunci am spus și eu: „Voi merge să mă joc cu copiii mai mari”. Am început așadar să mă împrietenesc cu acei copii. Am găsit niște gumă și mi-am făcut o praștie. Mai întâi trăgeam cu praștia la o țintă. Apoi am luat alice și am devenit cel mai bun țintaș. Odată am tras într-o păsărică, și văzând-o moartă mi-am revenit. Am aruncat și praștia, și alicele. „Tu plângeai atunci când fratele tău a omorât o păsărică, mi-am spus, și l-ai certat, dar tu unde ai ajuns? Acum omori păsări, dar încet-încet vei ajunge să ucizi și animale”. Și într-adevăr, dacă aș fi continuat astfel aș fi ajuns să vânez animale și după aceea chiar le-aș fi jupuit.

De la o astfel de sensibilitate sufletească la ce fel de răutate poate ajunge cineva, dacă nu ia aminte și este atras în anturaje rele! În timp ce prietenii bune ajută mult. Dumnezeu i-a umplut pe oameni cu diferite harisme. Iar omul, așa cum vede strâmbătura celorlalți, tot astfel poate vedea și virtutea lor și să-i imite.

Ajutorarea copiilor

În casă este absolut necesar să existe o atmosferă de dragoste și pace. De fiecare dată când copilul va primi în familie puțină dragoste, dar la un moment dat va aluneca puțin, se va întoarce, deoarece va vedea că nu poate afla dragoste în altă parte, ci numai fățărnicie. Dar atunci când își va aduce aminte de scenele urâte din familie, certuri și neînțelegeri, cum îl va trage inima să se mai întoarcă?

— Părinte, ce trebuie să facă părinții atunci când copilul pleacă de acasă?

— Să încerce să păstreze o cât de mică legătură cu el, astfel încât atunci când își va reveni, să se poată întoarce acasă. Să-i vorbească cu bunătate, să-i creeze probleme de conștiință pentru a-l ajuta. Dacă, de pildă, copilul umblă noaptea, atunci mama lui să-i spună: „Copilașul meu, ascultă-mă puțin! Dacă tu ai fi fost în locul meu și copiii tăi s-ar fi întors acasă noaptea târziu, nu te-ai fi neliștit?”.

Chiar și cea mai gravă cădere a copiilor nu trebuie să-i ducă la deznădejde pe părinți, pentru că în vremurile noastre păcatul a devenit modă. Să aibă întotdeauna în vedere și următorul lucru: copiii din ziua de azi vor avea și unele circumstanțe atenuante pentru neorânduielele pe care le fac. Nota șapte la purtare din vremea de astăzi are valoarea lui zece, lui „foarte bine” din vremea noastră. Firește, părinții vor încerca să-i ajute pe copiii lor, însă fără a se neliși peste măsură, deoarece mai târziu le va veni mintea la cap. Acum se poate ca ei să nu-și dea seama de ce este bine, pentru că mintea lor nu s-a maturizat încă, ci le este tulbure. Nu au limpezimea minții pentru a distinge primejdia prin care trec și vătămarea ireparabilă pe care o pot suferi.

Este bine ca părinții să arate copilului lor că se mâhnesc pentru neorânduielele pe care le face și să se roage pentru el, iar nu să-l zorească. Rugăciunea care se face cu durere aduce rezultate eficiente. Dacă și după aceasta copilul va face vreo greșală gravă, atunci părinții să intervină, dar cu grijă. Însă de nu este serioasă, să o treacă puțin cu vederea, pentru a nu-l irita pe copil și astfel să-i înrăutățească situația sa, îndepărtându-l cu totul de ei. Să se roage lui Hristos și Maicii Domnului să-l ocrotească.

Rugăciunea părinților, dar mai ales a mamei, deoarece se face din inimă și cu durere, este repede auzită. Atunci când eram în Schitul Ivirului, a venit la mine un tânăr. Era plecat de la părinți și umbla prin Halkidiki¹⁹.

Aici s-a lipit de un grup de închinători care veneau în Sfântul Munte și astfel a venit și el împreună cu aceia. Era ateu, hulitor și foarte obraznic. Avea o inteligență diavolească și nu credea în nimic. Îi înjura pe toți, mici și mari. L-am luat cu binișorul și l-am adus cât de cât pe calea cea bună. L-am și tuns chiar, pentru că avea părul lung. „Ascultă, îi spun, ai o mamă binecuvântată. Rugăciunile ei te-au adus aici”. „Da, Părinte, îmi spune acela. Umblam prin Halkidiki și nici eu nu mi-am dat seama cum am ajuns aici”. „Dacă va afla mama ta că ai venit aici în Sfântul Munte, și te va mai vedea și tuns, foarte mult se va bucura”. „Dar

¹⁹ Județul care cuprinde peninsula Calcidică, în care este inclus și Sfântul Munte Athos.

de unde știi, Părinte? Într-adevăr, se va bucura mult mama mea atunci când mă va vedea așa schimbat”. Dumnezeu l-a împins când dintr-o parte, când din alta până ce l-a dus la „meșter”. Câtă rugăciune trebuie să fi făcut sărmana lui mamă.

Certarea și lauda copilului

Părinții trebuie să ia aminte să nu-i certe pe copiii lor seara, pentru că în timpul nopții ei nu au cum să-și risipească mâhnirea, iar întunecimea nopții o înnegrește și mai mult. Încep să se gândească cum să se împotrivească, caută diferite soluții, intră la mijloc și diavolul și astfel pot ajunge și la deznădejde. În timpul zilei, chiar de ar spune copiii: „O să fac asta și asta”, atunci când sunt certați, însă ieșind afară din casă vor uita cele plănuite de ei și astfel li se risipește mâhnirea.

— Părinte, bătaia ajută pe copii să se îndrepte?

— Pe cât se poate părinții să o evite. Să încerce cu bunătate și cu răbdare să-l facă pe copil să înțeleagă că ceea ce face nu este corect, numai când copilul este mic și nu înțelege că ceea ce vrea să facă este primejdios, numai atunci îl ajută, căci primind o palmă va ține minte să nu mai facă altădată. Frica de a nu mai primi cumva vreo palmă i se face copilului ca o frână care îl protejează. Atunci când eram mic mă rușinam mai mult de mama mea decât de tatăl meu. Amândoi mă iubeau și îmi voiau binele. Însă fiecare mă ajuta în felul său. Tatăl meu era aspru. Atunci când făceam vreo neorânduială, ca niște copii ce eram, ne dădea câte o palmă. Pe mine când mă bătea, mă potoleam puțin, dar trecându-mi durerea, uitam și de bătaie, și de sfaturile lui. Și aceasta o făcea nu pentru că nu mă iubea, ci din dragoste mă bătea. Mi-aduc aminte că odată - eram cam de trei ani - tatăl meu mi-a dat o palmă de m-a zvârlit cât colo. Ce se întâmplase? Alături de casa noastră era o casă părăsită. Proprietarii ei plecaseră în America și casa se dărâmasese, în curtea ei era un smochin ale cărui ramuri ajungeau până în drum. Era vară și smochinul era încărcat de roade. În timp ce mă jucam cu alți copii, vine un vecin și mă ridică în sus ca să-i iau câteva smochine, pentru că el nu ajungea până la ele. I-am rupt vreo cinci-șase, iar el mi-a dat înapoi două. Atunci când tatăl meu a aflat despre aceasta, s-a mâniat foarte tare. Mi-a dat o palmă atât de puternică, încât am început să plâng. Mama, care era de față, s-a întors spre el și i-a spus: „De ce-l lovești pe copil? Ce știe el? Este un copil. Cum poți suferi să-l auzi plângând?”. „Dacă ar fi plâns atunci când l-a ridicat acela să ia smochine, nu ar mai plânge acum, a spus tatăl meu. Dar se vede că a vrut și el să mănânce câteva smochine. De aceea lasă-l să plângă

acum". Cum aş fi îndrăznit să mai fac a doua oară. Şi mama îmi vedea poznele mele şi se mârşea, dar avea o noblete sufletească, deoarece, atunci când făceam vreo poznă, îşi întorcea capul în cealaltă parte şi se făcea că nu mă vede, ca să nu mă mârşească. Dar mie, acest comportament al mamei îmi sfâşia inima. „Ia te uită, îmi spuneam, eu am făcut o poznă atât de mare, iar mama nu numai că nu mă bate, ci se face că nici nu mă vede! Altădată n-o să mai fac. Cum aş putea să o mai mârşesc din nou?". Cu acest comportament al ei, mama mă ajuta mai mult decât mi-ar fi dat palme. Eu însă nu profitam de aceasta, ca să spun: „Ei, acum mama nu mă vede, hai să fac o poznă şi mai mare". În timp ce tatăl meu de îndată ce făceam ceva, tac! îmi dădea o palmă. Vezi, amândoi mă iubeau, dar ceea ce mă îndrepta mai mult era purtarea nobilă a mamei mele.

— Părinte, unii copii însă sunt foarte obraznici: strigă, aleargă, pricinuesc pagube. Cum să evite părinţii bătaia în astfel de cazuri?

— Ascultă, nu sunt vinovaţi copiii, deoarece ei, pentru a creşte normal, au nevoie de curte ca să se poată juca. Acum, sărmanii, sunt închişi în blocuri şi sunt constrânşi, nu pot alerga liberi, nu se pot juca, nu se pot bucura. Părinţii nu trebuie să se mârşească atunci când copilul lor este vioi, căci un astfel de copil are multă energie înăuntrul său şi poate spori mult în viaţă dacă o pune în valoare.

Constrângerea nu-i ajută pe copii

Unii părinţi îi constrâng peste măsură pe copiii lor şi mai ales în faţa străinilor. Se comportă de parcă ar avea un câţâr, pe care îl bat cu varga ca să meargă drept înainte. Țin şi frâiele în mână şi îi spun: „Să mergi liber!". Apoi aceşti copii ajung până acolo încât îi lovesc pe părinţii lor. Astăzi a venit o mamă cu copilul ei - un cogeamite flăcău - care era bolnav. „Părinte, ce să fac? mă întreabă. Copilul meu nu mănâncă şi nici măcar nu vrea să ne mai vadă". I-am spus ce să facă, dar aceea iarăşi mă întreabă: „Părinte, ce să fac?".

— Părinte, nu cumva nu a înţeles ce i-ai spus?

— Cum nu a înţeles? I-am spus aşa: „Eu niciun ceas nu aş putea sta cu tine, cum dar să mai poată sta copilul tău? L-ai înnebunit!". „Nu! îmi spune. Eu îmi iubesc copilul". „Cum îl iubeşti de vreme ce nu se odihneşte lângă tine? Vrea să plece de acasă, deoarece îşi doreşte un alt mediu. Când se află departe de voi, copilul se simte foarte bine. Faptul că nu vă vrea arată că şi voi sunteţi de vină. Nu-l mai iritaţi. Îl nenorociţi pe copil aşa cum te

porți cu el. Poartă-te cu el cu bunățate și răbdare”. După ce i-am spus toate acestea, mă întreabă din nou: „Ce să fac, Părinte, că nu ne vrea copilul?”. Cum să te poți înțelege cu ea? Copilul să fie sănătos, iar ea să-l considere nătâng. În cazul acesta mama suferă de vătămare de minte.

Prin constrângere părinții nu-i ajută pe copii, ci îi sufocă. Mereu le spun: „Să nu faci aceasta!”, „Să nu faci aceea!”, „Lucrul acesta să-l faci așa”, etc. Însă trebuie să tragă frâiele astfel încât să nu se rupă. Să-i mustre cu bunățate pe copii ca să-i aducă pe calea cea bună, iar nu să creeze prăpastie între ei. Să facă ceea ce face un grădinar bun atunci când plantează un copăcel: îl leagă ușor cu o sforică de un țaruș, ca să nu se strâmbe și să se rupă atunci când îl apleacă vântul într-o parte și alta. Îl împrejmuiește cu un garduț și în același timp îl udă și-l păzește de capre până îi cresc ramurile. Căci de-l rod caprele nu mai este bun de nimic, pentru că nici rod nu face și nici umbră nu tine. Numai atunci când îi cresc ramurile, grădinarul îi scoate garduțul, iar copacul rodește și la umbra lui se pot odihni și caprele, și oile, și oamenii.

Însă părinții, de multe ori, dintr-o grijă exagerată, vor să-l lege pe copil cu sârmă, în timp ce ar trebui să-l lege ușor, ca să nu-l rănească. Ar trebui să încerce să-i ajute pe copii printr-o purtare nobilă, purtare care cultivă mărinimia în sufletele lor, astfel încât să simtă binele ca pe o necesitate. Să le explice ceea ce este bine, pe cât se poate cu bunățate, cu dragoste și cu durere în suflet. Mi-aduc aminte de o mamă căreia, atunci când îi vedea pe copilașii ei făcând vreo pozna, ochii i se umpleau de lacrimi din pricina durerii și spunea: „Nu așa, copilașul meu cel scump”. Și astfel prin pilda vieții ei i-a învățat pe copii să se nevoiască cu bucurie pentru a scăpa de ispitele vieții și a nu se tulbura ușor în fața unei greutăți, ci a o înfrunta cu rugăciune și încredere în Dumnezeu.

Astăzi, și cei mici, și cei mari trăiesc în lume ca într-un spital de nebuni, de aceea este trebuință de multă răbdare și rugăciune. O mulțime de copii suferă comotii cerebrale. Și aceasta deoarece părinții întorc puțin mai mult decât trebuie ceasul, care este deja puțin stricat, și astfel arcul se rupe. Este trebuință de discernământ, deoarece un copil are trebuință de mai multă răsucire, altul de mai puțină. Sărmanii copii sunt expuși la toate curente. Când aud în diferite întruniri: „nu-i respectați pe părinți”, „nu respectați nimic”, iar mamele încearcă să-i constrângă, atunci reacționează urât.

De aceea le spun mamelor să se zorească pe ele însele în rugăciune, iar nu să-i zorească pe copii. Dacă mama spune copilului mereu „nu”, chiar și pentru lucruri mici, iar uneori și pe nedrept, atunci când va fi vorba despre ceva serios, ca, de pildă,

când copilul vrea să arunce benzină în foc, nu va asculta și va face ceea ce și-a pus în minte, pătimind astfel o mare vătămare. Copilul nu înțelege că înăuntrul lui „nu” se ascunde dragoste. Iar când crește puțin mai mare, intră la mijloc egoismul și se împotrivește atunci când i se face vreo observație, spunând: „Nu mai sunt mic, ca să se poarte astfel cu mine”. De aceea părinții trebuie să-l facă pe copil să înțeleagă că, precum luau aminte ca el să nu se ardă atunci când era mic, astfel trebuie să facă și acum, când s-a mărit, căci există un alt fel de foc. Iar copilul trebuie să ia aminte să nu dea drepturi diavolului, ci să-și păstreze harul Sfântului Botez.

Dragostea fără discernământ și exagerată a părinților

— Părinte, o mamă își poate vătăma copilul din pricina dragostei fără discernământ?

— Desigur că poate. Atunci când, de pildă, o mamă își vede copilașul că încearcă să meargă, dar nu poate și pentru aceasta îl poartă mereu în brațe spunând: „Sărmanul copil, nu poate umbla”, în loc să-l țină puțin de mână. În felul acesta cum va putea învăța copilul să meargă? Desigur mama este mănătură de dragoste pentru copil, dar îi face rău prin multa ei purtare de grijă. Am cunoscut un tată al cărui fiu terminase serviciul militar, și pe care îl mai ținea de mână pentru a-l duce la frizer. „L-am adus pe fiul meu să-l tunzi. Cât vrei și când o să termini, ca să vin să-l iau?”. Îl nenorocise pe copil.

Dragostea trebuie frânată cu discernământ. Dragostea adevărată este lipsită de interes, nu are în ea eul personal, ci are cumpătare. Iar aceasta este absolut necesară pentru ca dragostea cea multă a femeii să nu se irosească fără rost. Odată a venit la mine la Colibă un tânăr care era supărat pe părinții lui. Sărmanii de ei aveau multă dragoste, dar nu știau cum să-l ajute. Îmi spunea că părinții lui îl constrâng, că nu-l iubesc, etc. „Ascultă, îi spun, atunci când erai mic și mama ta te îmbrăca cu o grămadă de haine, de ce oare o făcea? Ca să nu răcești sau ca să te sufoci? Fapta aceasta a mamei avea ascunsă în ea multă dragoste”. Când, în cele din urmă, a înțeles cât de mult îl iubeau părinții lui, a început să plângă. Mama lui avea multă dragoste, dar cu toate acestea nu l-a putut ajuta pe fiul ei, căci prin felul lor de a se purta cu el îl făceau să se împotrivească.

Mama, atunci când este nevoie, trebuie să se poarte și cu severitate față de copil. Căci nu-l ajută atunci când cu prea multă ușurință îi ține partea, chipurile, ca să nu se mârșăie. În localitatea Adana era o văduvă care avea un copil - Ioan îl chema - și pe care îl iubea foarte mult. Când a crescut puțin l-a dus la un

cizmar să învețe acel meșteșug. Copilul a stat la acel meșter o săptămână, după care a plecat acasă și i-a spus mamei sale: „Mamă, nu mai este nevoie să merg la cizmărie, pentru că deja am învățat meșteșugul!”. „Dar când l-ai învățat atât de repede?” l-a întrebat aceea. „Dacă vrei, îți pot arăta și ție cum se fac papucii, îi spune copilul. Iată, așa se taie talpa, așa se pune pielea, și călcâiul, așa se prind în cuișoare...”. Meșterul lui era foarte bun și a vrut să-l învețe pe Ioan meșteșugul cizmăriei deoarece era orfan. Când a văzut că a trecut o săptămână și Ioan nu a mai apărut, s-a neliniștit gândindu-se că poate s-a îmbolnăvit și s-a dus la mama lui să o întrebe ce face fiul ei. „Ce a pățit Ioan de nu a mai venit la lucru? Nu cumva este bolnav?”. Nu, a răspuns aceea, este bine”. „Atunci de ce nu a mai venit la atelier?”. „Dar ce să mai vină? Ionel al meu a învățat deja meșteșugul”. „Cum l-a învățat numai în câteva zile?”, o întreabă meșterul. „Uite, îi spune mama lui, ia pielea, o pune pe un calapod, o prinde în cuie, îi pune și călcâiul, apoi îl scoate și e gata papucul”. Meșterul a început să râdă, a salutat-o și a plecat. Când s-a întors la atelier, ucenicii lui l-au întrebat: „Meștere, ce face Ioan?”. „Este foarte bine, le răspunse acela. A învățat deja cizmăria, și nu numai el, ci chiar și mama lui”.

Acest fel de purtare o văd la mulți părinți. Ei cred că își iubesc copiii, dar mai degrabă îi distrug prin felul cum se poartă cu ei. Când o mamă, să presupunem, din dragostea exagerată își sărută copilul și spune: „în toată lumea nu mai există un copil ca al meu”, atunci îi cultivă mândria și bolnăvicioasa încredere în sine. După aceea copilul nu mai ascultă de părinți deoarece își închipuie că le știe pe toate.

Părinții trebuie să-i ajute pe copiii lor încă de la o vârstă mică să-și asume răspunderea pentru ei înșiși. Să facă în sânul familiei anumite treburi ușoare și să nu le aștepte pe toate de-a gata. Căci altfel vor întâmpina multe greutăți atunci când vor crește mari. Un meșter a lucrat din greu și și-a crescut copiii. Aceia însă toată ziua umblau prin sat. Apoi s-au căsătorit, dar și atunci le așteptau pe toate de la tatăl lor. Atunci când tatăl lor le-a spus că a venit timpul ca ei să-și caute singuri de casele lor, copiii i-au spus: „Bine, tată, tu nu ne-ai lăsat atunci când eram mici și ne lași acum când suntem mari și avem atâtea obligații?”.

Împărțirea averii

Părinții care au posibilități materiale au și datoria să se îngrijească de viitorul copiilor lor. Firește, cel mai bine este să le dea o educație bună, apoi să-i poarte la studii sau să-i trimită să învețe un oarecare meșteșug, pentru a putea trăi și apoi să-și

poată asigura o casuță, etc. În 1924 când familia noastră a venit în Grecia din Farasa Capadochiei, atunci cu schimbul de populații, tatăl meu, ca primar al satului, s-a îngrijit să-i aranjeze pe toți consătenii noștri. Familia noastră a lăsat-o la urmă. Mai târziu frații mei mai mari i s-au plâns: „Tată, te-ai îngrijit de toți, dar la noi nu te-ai gândit”. Dacă cineva este singur, din râvnă pentru Dumnezeu, din noblețe, le poate da pe toate și să nu-i pese de sine, dar, dacă are familie, trebuie să se gândească și la familia lui. Desigur, părinții nu trebuie să se grăbească să le dea copiilor lor cele pe care le au, toate odată, pentru că ei sunt fără experiență și se pot avânta la cheltuieli necumpătate, căci viața contemporană le oferă bunuri nenumărate. După aceea le va fi milă de ei, dar nu vor mai avea cu ce să-i ajute. De asemenea, părinții trebuie să ia aminte ca pe copilul care este mai slab să-l ajute materialicește mai mult, dar și mai mult moralicește, pentru ca acesta să nu intre în panică din cauza nereușitei lui în viață. Dar să caute să-i căpătuiască cu discernământ și dragoste pe toți copiii lor, pentru a nu se răci dragostea dintre ei.

Rar găsești familii unite, care trăiesc duhovnicește, și frați care nu se ceartă pentru pământ și avere și nu aleargă la judecătoria. Am cunoscut o familie cu șapte membri. Părinții aveau niște podoabe de aur. După moartea lor, copiii au hotărât să le ia fratele care i-a îngrijit. Dar acela însă, văzând că sora lor are familie mare și are mai multă nevoie, i le-a dat aceleia. Acea însă le-a dat unui alt frate de-al lor, iar acela la altul și, în cele din urmă, au ajuns din nou la primul. Adică s-a întâmplat exact cum au făcut acei părinți despre care citim în Pateric²⁰. La urmă, nici acela nu a vrut să le țină și le-a dat la o biserică.

²⁰ Odată i s-au adus niște struguri lui Avva Macarie. Însă acela, deși îi plăceau, s-a înfrânat și i-a trimis unui frate bolnav care dorea să mănânce struguri. Fratele, de îndată ce i-a văzut, s-a bucurat mult, dar, nici el nu voia să-și împlinească pofta, i-a trimis la alt frate, înștiințându-l că el nu are poftă să-i mănânce. Iar acela a făcut la fel, și astfel strugurii au trecut pe la mulți frați, fără ca cineva să guste din ei. Ultimul frate, neștiind că strugurii proveneau de la Avva Macarie, i-a trimis aceluia ca pe un mare dar. Iar acela cunoscându-i, s-a minunat de înfrânarea fraților (Paladie, Istoria lausiacă).

PARTEA A TREIA

COPIII ȘI DATORIILE LOR

***«Binecuvântarea părinților
este cea mai mare moștenire
pentru copii.***

***De aceea ei trebuie să se
îngrijească să o dobândească».***

CAPITOLUL 1

Copiii - bucuriile și greutatea lor

Copiii mici

— Părinte, am observat că pruncii zâmbesc în timpul Sfintei Liturghii.

— Asta nu o fac numai în timpul Sfintei Liturghii. Pruncii sunt într-o permanentă legătură cu Dumnezeu, deoarece nu au griji. Ce a spus Hristos despre ei? *„Îngerii lor în ceruri văd fața Tatălui Meu, Care este în ceruri”*¹. Copiii mici au comuniune cu Dumnezeu și cu îngerul lor păzitor, care este mereu lângă ei. În somnul lor uneori râd, alteori plâng, pentru că văd diferite lucruri. Deseori îl văd pe îngerul lor păzitor, care îi mângâie, îi prinde de mânuțe, iar aceștia râd, alteori văd pe diavolul sub diferite chipuri urâte și plâng.

— Dar de ce se apropie diavolul de prunci?

— Aceasta îi ajută să caute protecția mamei. Căci de nu ar exista această frică, pruncii nu ar simți nevoia să alerge în brațele mamei lor. Pe toate le îngăduie Dumnezeu pentru binele nostru.

— Cele pe care copiii le văd atunci când sunt mici, le mai țin minte când cresc mari?

— Nu, le uită. Dacă ar ține minte copilul de câte ori l-a văzut pe îngerul său păzitor, ar cădea în mândrie. De aceea, le uită atunci când crește mare. Dumnezeu în toate lucrează cu înțelepciune.

— Pruncii văd aceste lucruri după botez sau înainte?

— Desigur că după botez.

— Părinte, un copil nebotezat se poate închina la Sfintele Moaște?

— De ce să nu poată? El poate fi chiar și binecuvântat cu Sfintele Moaște. Astăzi am văzut un copil ca un îngerăș. „Unde îți sunt aripioarele?” l-am întrebat, dar nu a știut ce să-mi răspundă. La Colibă, atunci când vine primăvara și înfloresc copacii, pun bomboane pe ramurile arbuștilor de lângă gardul chilei, și le spun copiilor care vin la mine: „Mergeți și luați bomboane din copaci, pentru că de va ploua, se vor topi”. Unii copii mai inteligenți își dau seama că le-am pus eu și râd, alții cred că le-am plantat, iar alții stau pe gânduri. Copiii mici au nevoie și de puțină însoțire.

- Dar puneți multe bomboane, Părinte?

¹ Mt. 18, 10.

- Da, de ce nu? Dulciurile cele bune nu le dau celor mari, ci le țin pentru copiii de la Atoniadă². Pentru cei mari am numai rahat. Iată, aseară am plantat aici niște bomboane și ciocolată, iar astăzi au răsărit. Le-ați văzut? Timpul a fost bun, pământul afânat, pentru că a fost săpat bine, și îndată au răsărit³.

Să vedeți ce grădină de flori o să vă fac! Nu va mai trebui să cumpărăm bomboane și ciocolată pentru copii. Ce? Nu putem avea și noi producția noastră?

— Părinte, câțiva închinători au văzut ciocolatele pe care le-ați pus în pământ, pentru că se vedea ambalajul lor ieșit în afară, și s-au mirat, spunând: „Un copil mic trebuie să le fi pus acolo”.

— Nu le-ai spus că le-a pus un copil mare?

Îngerul păzitor ocrotește copiii

— Părinte, de ce Dumnezeu îi dă fiecărui om câte un înger păzitor, de vreme ce El Însuși ne poate ocroti?

— Faptul că Dumnezeu rânduieste fiecăruia înger păzitor arată grija deosebită a lui Dumnezeu pentru făptura Sa, și trebuie să-I fim recunoscători pentru aceasta. Îngerii ocrotesc în mod deosebit pe copiii cei mici și încă cu câtă grijă îi păzesc! Odată doi copii se jucau pe un drum. Unul dintre ei a luat o piatră în mână și a vrut să-l lovească pe celălalt în cap. Acela însă nu vedea ce vrea să facă prietenul său. Dar în ultima clipă se vede că îngerul său l-a făcut să vadă ceva, a sărit într-o parte și piatra nu l-a lovit. Altădată o mamă a luat împreună cu ea la ogor pe pruncul ei. După ce l-a alăptat, l-a pus în leagăn, și s-a dus să lucreze. După puțină vreme s-a întors la copil și s-a înspăimântat de cele pe care le-a văzut. Copilul ținea în mână un șarpe și se uita la el. Ce se întâmplase? După ce l-a alăptat pe copil, rămăsese puțin lapte în jurul gurii lui. Un șarpe mirosind laptele s-a dus și a început să-l lingă, iar copilul l-a prins cu mânuța sa și nu-i dădea drumul. Văzând mama acestea a început să strige. Copilul sperându-se a dat drumul șarpelui și acesta a fugit. Dumnezeu îi păzește pe copii.

— Părinte, atunci de ce mulți copii suferă de boli, etc.?

— Dumnezeu știe ce-i folosește fiecăruia și de aceea îi dă cele ce i se potrivesc. Nu-i dă omului ceva care să nu-l folosească. Vede, de pildă, că mai mult ne va folosi dacă ne va da vreun cusur sau vreo neputință trupească, decât dacă ne va proteja să nu ne lovim și astfel să rămânem cu vreo invaliditate.

² Seminarul teologic din Sfântul Munte Athos.

³ Starețul a pus în pământul proaspăt săpat bomboane și ciocolată, iar deasupra lor a pus câte o floare de liliac ca să pară înflorite.

— Părinte, ce se va întâmpla cu locuitorii din Epirul de Nord⁴ atunci când vor muri, deoarece sunt nebotezați?

— Cei mai mulți dintre ei au fost botezați cu așa-numitul „botez al aerului”⁵.

Există și infirmiere care botează pruncii cu acest fel de botez. O infirmieră a botezat un copil într-un lighean cu apă. Se gândea că acest fel de botez este mai bun decât cel al aerului. Dumnezeu a văzut intenția ei cea bună și a luat în considerare cele făcute de ea. Dacă ați ști cât de mult har au cei de curând botezați! Odată am cunoscut că între trei sute cincizeci de persoane se afla o femeie de curând botezată. Când am întrebat cine este acea femeie, mi-au răspuns că este o turcoaică care abia se botezase. Fața ei strălucea. Pe lângă ea ceilalți semănau cu niște barbari.

— Părinte, este corect ca la botez pruncilor să se dea două nume?

— Dacă din această pricină ajung să se certe și chiar să se despartă, să le dea și trei nume. Cu toate că numele frumoase de sfinți, oamenii de astăzi le-au făcut... Viky, Bebe, Mimi....

— Părinte, o mamă și-a pierdut copilul în luna a cincea și acum este mâhnită, deoarece copilul s-a născut mort și nici măcar botezul aerului nu i-au putut face.

— Dacă nu a fost vinovată ea, atunci să aibă încredere în mila lui Dumnezeu, căci El are socoteala Lui cu toți acești copilași.

— Părinte, mama mea mi-a spus că frățiorul meu a murit la câteva ore după ce s-a născut și nu a apucat să-l boteze. I-am spus să-l întrebe pe duhovnicul ei despre aceasta.

— Dacă a vrut să-l boteze, dar nu a apucat, are circumstanțe atenuante. Vezi altele fac avorturi și își omoară copiii și nu le pasă. Noi nu știm judecățile lui Dumnezeu. Ar fi fost un păcat greu dacă din nepăsare nu l-ar fi botezat pe copil și ar fi murit astfel. Tu ai privit problema aceasta prin prisma rațiunii. Iar aceasta este teologia raționalismului. Odată am spus unor creștini despre un copil din Epirul de Nord, care a fost botezat de trei ori. Odată bunica, altădată bunicul și a treia oară mama copilului, dar fiecare în ascuns de ceilalți. Atunci sare unul și spune: „Aceasta este anticanonic”. „Măi creștine, dar oare acest copil a fost botezat

⁴ Provincie grecească trecută în componența statului albanez după cel de-al doilea război mondial.

⁵ În cazuri de prigoană, moarte grabnică, etc. copiii nou-născuți sunt botezați, în lipsa preotului, numai prin rostirea formulei de botez și însemnarea pruncului cu semnul Sfintei Cruci.

canonic⁶ de trei ori? Nu, ci acest copil a fost binecuvântat de trei ori”.

— Părinte, Dumnezeu economisește ca oamenii să vadă în somn pe rudele lor adormite și să vorbească cu ele, pentru a se întări în credință și în pocăință?

— Da. Dar oare nu v-am povestit acea întâmplare? Un monah din Sfântul Munte era dintr-un sat care se afla pe teritoriul bulgar, în care erau mulți oameni nebotezați. Acela mi-a spus că atunci când era încă mirean l-a văzut în somn pe nepoțelul său, care murise cu puțin timp mai înainte și care se afla acum în afara unei grădini frumoase și plângea. În grădină se aflau mulți copilași care se jucau bucuroși. „De ce nu mergi și tu înăuntru?”, l-a întrebat. „Cum să intru de vreme ce sunt nebotezat?” a răspuns el. După acest vis, acela a mers de îndată și s-a botezat, după care i-a povestit preotului cele pe care le-a văzut în somn. Astfel a rânduit Dumnezeu ca să înțeleagă și ceilalți cât de mare este vrednicia Botezului. După aceea, toți din acel sat au început să-și boteze copiii.

— Părinte, există părinți care au numai cununia civilă și vor să-și boteze copiii. Este îngăduit aceasta?

— De ce să nu fie îngăduit? De altfel cu ce sunt vinovați sărmanii copilași? Faptul că acești părinți vor să-și boteze copiii arată că mai au ceva bun înăuntrul lor, nu sunt cu totul nepăsători. Se vede că undeva au încurcat treburile. Dacă vrea cineva să-i ajute pe unii ca aceștia, mai întâi trebuie să vadă pentru care motiv nu au făcut cununia religioasă și după aceea de ce vor să-și boteze copiii.

— Părinte, o monahie care a botezat un copil atunci când era în lume, în afară de rugăciunea pe care o face pentru el, trebuie să-i trimită și daruri, așa cum se obișnuiește?

— Acum, că s-a făcut monahie, este slobozită de astfel de lucruri. Dacă vor părinții monahiei să-i trimită daruri, o pot face. Monahul va ajuta numai cu rugăciunea.

— Adică numai dacă părinții se vor hotărî singuri să facă aceasta?

— Da, să nu-i oblige monahia. Să facă rugăciune pentru ca Dumnezeu să-i lumineze. În orice caz nașul are o mare răspundere. Odată părinții mei au făgăduit unei familii cunoscute că cineva din familia noastră le va boteza un copil de al lor. Atunci când a sosit vremea botezului, toți ai casei noastre lipseau și mi-au spus să-l botez eu. Pe atunci aveam doar șaisprezece ani și nu voiam să-l botez, pentru că îmi dădeam seama de răspunderea pe care o luam

⁶ Adică conform rânduielilor bisericești.

asupra mea. Mă aflu într-o situație dificilă. În cele din urmă m-am rugat: „Dumnezeul meu, dacă acesta va deveni un om bun ia de la mine toți anii și dă-i lui, iar dacă va deveni rău, ia-l acum când este îngeraș”. Și astfel l-am botezat și l-am numit Pavel. Dar după o săptămână a murit. Și astfel acum se află în cer în siguranță.

Copiii orfani

— Părinte, dacă tatăl unor copii a murit, este bine pentru ei să-l vadă mort?

— Este mai bine să nu-l vadă. Vezi, dacă unui om mare încerci să-i spui cu grijă despre moartea vreunui apropiat de al său, cu cât mai mult copiilor.

— Dar până la ce vârstă să le ascundem aceasta?

— Depinde și de ce fel de copil este.

— La mormântul lui îi putem duce?

— Da, la mormânt îi pot duce și le pot spune: „Tatăl vostru a plecat de aici în cer. Dacă sunteți cuminți, va veni din cer să vă vadă”. Mi-aduc aminte că atunci când a murit bunica mea, părinții mei m-au dus la casa unor cunoscuți ca să nu văd înmormântarea și să nu aflu că a murit. Îmi găseau tot felul de jocuri ca să mă distrez. Eu râdeam, iar aceia plângeau. Când m-am întors acasă întrebam: „Unde este bunica?”. „O să vină”, îmi răspundeau. Eu o așteptam pe bunica, dar după câțva timp am aflat că murise. Nu-i ajută pe copii să vadă moarte pe persoanele lor iubite.

— Părinte, copiii mici sunt mult mai îndurerați atunci când le moare mama.

— Da, copiii suferă mai mult atunci când sunt lipsiți de mamă, decât atunci când le lipsește tatăl. Rar se întâmplă ca după moartea mamei, tatăl copiilor să le fie ca o mamă. Însă acești copii se vor mângâia în Rai. Acolo vor primi multe bucurii pentru mângâierea suferită aici. Un copil orfan va intra în Rai cu mai puține „unități”, precum și cei de același neam din străinătate intră în facultate fără examene⁷, pentru că sunt închiși într-o anumită lege.

Adică pe copiii orfani îi cuprinde legea lui Dumnezeu și vor intra în Rai cu mai puțină osteneală, în timp ce ceilalți trebuie să se ostenească mult. Eu îi fericesc pe copiii care au fost lipsiți de dragostea părinților lor, pentru că au izbutit să-L facă pe Dumnezeu Tată al lor încă din această viață și în același timp și-au depus în Casa de Economii a lui Dumnezeu dragostea părinților lor de care au fost lipsiți și care se mărește prin adăugare de dobândă.

⁷ S-a spus în anul 1992 când încă mai era valabilă această legislație.

Dar și în această viață Bunul Dumnezeu îi va ajuta pe acești copii, pentru că din clipa în care îi ia pe părinții lor El este, într-un anumit fel, obligat să-i ocrotească. Ce spune prorocul David? „*Pe orfan și pe văduvă va sprijini*”⁸. Firește, Dumnezeu îi iubește mai mult și are mai multă grijă de ei. Iar acestor copii Dumnezeu le dă mai multe drepturi în această viață decât altora. Dacă orfanul întoarce butonul spre bunătate, sporește foarte mult. Iar dacă va spune: „Eu am fost chinuit, lasă acum să-i chinuiesc și eu pe alții”, se va distruge.

— Părinte, faptul de a fi orfan are urmări neplăcute pentru toată viața omului?

— Ce sunt cuvintele acestea pe care le spui? Se poate ca orfanii să fie puțin mai sfioși, mai retrași – nu au acea bucurie și vioiciune pe care o au copiii care se hrănesc din belșug cu afecțiunea părintească – însă această sfială este ca o frână care îi ajută în această viață, dar în același timp învistierește și în cealaltă. Și crezi, oare, că Dumnezeu nu vede această sfială a lor și nu-i va căpătui mai târziu? De aceea mai ales pe orfanul de mamă trebuie să-l îmbrățișăm cu durere și cu dragoste fierbinte, pentru a se încălzi și a prinde mai întâi curaj, după care să-și deschidă inima. Iar atunci când are mărire de suflet, trebuie să-i frânăm bine marele lui entuziasm, ca nu cumva să pătimească ceva în încercarea lui de a-și manifesta marea sa recunoștință. Sfântul Arsenie Capadocianul a crescut orfan și de mamă, și de tată. Dacă nu ar fi înfruntat aceasta duhovnicește, cu mărire de suflet, ar fi trebuit să fi fost un om chinuit, cu probleme psihologice. Dar ai văzut ce bărbăție a avut și ce nevointe a făcut? Și ceea ce mă impresionează și acum este faptul că și oasele lui erau ca bumbacul, ca buretele. La dezgroparea sa, atunci când au scos moaștele lui, coastele și vertebrele se sfărâmau atunci când le zgâriam puțin. Numai două vertebre, bazinul și gamba piciorului erau oarecum mai tari. Cum a putut face atâtea călătorii pe jos, fiind atât de bolnăvicios? Pășea de parcă plutea. Aici poate vedea cineva puterea suprafirească pe care i-a dat-o Dumnezeu. Dacă Hristos a făcut lucruri atât de mari, oare de creșterea orfanilor nu va putea purta grijă?

Îngrădirea copiilor este necesară până la maturizarea lor

Copiii trebuie să simtă sfaturile ca pe o mare necesitate, mai ales în vârsta critică a adolescenței, pentru a nu aluneca pe povârnișul cel dulce al plăcerilor lumești care umplu sufletul de

⁸ Ps. 145, 9.

neliniște și îl depărtează de Dumnezeu pentru veșnicie. Trebuie să intre în noima ascultării. Să înțeleagă că în ascultarea față de părinți se ascunde interesul lor propriu și astfel să asculte cu bucurie și să se miște liber în spațiul duhovnicesc.

Vedeți cum îngrădim libertatea copilului mic? Embrionul este îngrădit nouă luni în pântecul maicii lui. Pe noul-născut îl bagă în leagăn. Apoi, după cinci-șase luni îi pun și garduț. Când crește mai mare nu este lăsat singur afară, ca să nu se lovească sau să cadă de pe vreo scară. Căci de va fi lăsat liber, va cădea și va muri.

Toate acestea sunt absolut necesare pentru a crește copilul în siguranță. Se pare că îl lipsesc de libertate, dar fără aceste măsuri ar fi fost în primejdie să moară din prima clipă. Copiii însă nu înțeleg, nici atunci când sunt mici că au nevoie de îngrădire, dar nici atunci când cresc mai mari că au nevoie de altfel de îngrădire, și pentru aceasta cer libertate. Dar ce fel de libertate poate fi aceasta? Libertate pentru a se schilodi? Însă prin libertatea aceasta ajung la distrugere. Copiii trebuie să înțeleagă că până la terminarea studiilor lor, până atunci când își vor lua diploma și până când se vor maturiza și vor ajunge oameni în toată firea, au trebuință de o oarecare îngrădire. Pentru că de se vor schilodi chiar și numai o singură dată, se vor distruge. Trebuie să simtă îngrădirea ca pe o nevoie, ca pe o binecuvântare a lui Dumnezeu, și astfel să fie recunoscători părinților lor pentru aceasta. Să înțeleagă că ceea ce fac părinții o fac din dragoste. Niciun tată sau vreo mamă nu și-au îngrădit vreodată copilul din răutate, chiar dacă s-a purtat cu ei cu barbarie. Și deși părinții îi constrâng puțin mai mult pe copii, totuși în aceasta se ascunde multa lor dragoste. Și o fac cu intenție bună, ca ei să fie atenți și să nu fie expuși la primejdii. Se poate ca un grădinar pentru mai multă siguranță să lege cu sârmă copăcelul pe care îl plantează și astfel să se rănească puțin, dar Bunul Dumnezeu, văzând că se rănește coaja copăcelului, îi închide rana în scurtă vreme. Și dacă Dumnezeu închide rana copăcelului, cu atât mai mult se va îngriji de făptura Sa. Adică dacă părinții l-au strâns pe copil puțin mai mult și s-a rănit puțin, oare nu-l va vindeca Dumnezeu?

Iar copiii trebuie să discute cu părinții lor și să le spună gândurile. Așa cum monahul în mănăstire are pe starețul său, căruia îi spune gândurile sale și astfel se ușurează, la fel și copilul trebuie să aibă o apropiere sufletească de părinții lui. În mod normal copilul trebuie să se mărturisească mai întâi mamei și apoi duhovnicului. Deoarece, precum atunci când copilul se lovește la picior părinții merg împreună cu el la medic și îl întreabă ce trebuie să facă pentru a se vindeca piciorul, tot astfel ei trebuie să știe și ce fel de probleme îl frământă pe copil, pentru a-l ajuta.

Dacă acesta își spune problemele sale sufletești numai la duhovnic, atunci cum vor putea părinții să-l ajute, neștiind ce anume îl preocupă?

Dificultățile copiilor în timpul studiilor

Unii copii care sunt ageri la minte au uneori probleme și se chinuiesc. Ei vor să le aranjeze pe toate cu mintea lor și vor să facă lucruri mai presus de puterile lor. Au o minte puternică, dar nu știu să pună frână. Fac experiențe cu ei înșiși, ca și cum ar vrea să vadă cât rezistă, și astfel se chinuiesc. Dacă se vor smeri, agerimea minții lor îi va ajuta să sporească. În timp ce copiii care nu au această agerime a minții nu întâmpină astfel de probleme, dar nici nu-și fac probleme de conștiință în sensul cel bun.

Mulți dintre studenți, deși au învățat bine lecțiile, nu se duc să-și dea examenele pentru că se tem că nu vor scrie bine. Și cu toate că ei ar putea face față cu ușurință examenelor, își creează ei înșiși, din pricina fricii, o stare de panică. Dar dacă ei ar spune cu smerenie: „Rugați-vă pentru mine ca să merg bine la examene, pentru că singur nu cred că o să reușesc. Dar cu rugăciunile voastre voi încerca”, atunci, prin faptul că se smeresc, vor primi și harul lui Dumnezeu și iluminarea dumnezeiască. Pe lângă aceasta, înainte de a începe examenele să se roage Sfântului lor ocrotitor, iar acela îi va ajuta potrivit cu credința și evlavia pe care o au.

— Părinte, o fată care studiază în străinătate mi-a scris următoarele: „Îmi spune gândul că niciodată nu voi putea spori duhovnicește”.

- Bine, dar acel suflet tocmai în Europa s-a gândit să facă acest lucru? Acolo nu a mers să sporească duhovnicește, nici ca să se închinovieze, ci să dobândească numai cele ce îi sunt necesare pentru profesia ei. Să încerce să-și păstreze starea duhovnicească pe care o are și să nu caute acolo sporire duhovnicească. De altfel europenii sunt avansați în științe, și nu în cele duhovnicești. Să nu se silească pe sine mai mult decât poate și să nu le dea prea mare importanță, nu merită ca cineva să-și lipească inima și să sufere pentru acestea. Ci să considere șederea la studii numai ca pe un serviciu militar. În armată soldatul se ostenește mult, și uneori superiorii lui se poartă cu el foarte aspru, în timp ce acolo, la studii, oamenii se poartă cel puțin cu politețe, chiar dacă aceasta este numai exterioară și fățarnică, rezultată din mentalitatea europeană. Prin urmare era firesc să întâlnească astfel de greutăți, pentru că și în Grecia întâlnim lucruri asemănătoare, numai că în Grecia, ca țară ortodoxă cum este, cei care sunt interesați de sporirea lor duhovnicească pot găsi sprijin duhovnicesc. Cu puțină

răbdare și atenție vor trece greutatea. De vreme ce se află acolo, să folosească timpul liber pentru studiu și rugăciune, ca să se hrănească și duhovnicește. Străduința pe care o va depune pentru studiile ei o va absorbi și o va ajuta să se înstrăineze de orice gând rău sau ispită tinerească.

CAPITOLUL 2

Respectul și dragostea copiilor față de părinți

Respectul copiilor față de părinți și de cei mai mari

Copilul, atunci când este mic, nu face nimic, ci numai părinții lui din dragoste se îngrijesc de mâncarea, de îmbrăcăminte și de celelalte ale lui. Și chiar dacă uneori mai face câte o trebușoară, asta nu înseamnă că prin ea răsplătește osteneala sau cheltuielile pe care le fac părinții lui pentru el. Dar atunci când copilul crește și nu înțelege cât de mult i-au oferit părinții lui, aceasta este foarte grav.

Mai demult părinții îl băteau pe copil, iar acela primea bătaia fără gânduri de împotrivire. De multe ori el nici nu-și dădea seama pentru ce lua bătaie. Astăzi însă orice le-ai spune copiilor, ei îți răspund la toate cu „De ce?” și îți vorbesc împotriva. Nu au deloc simplitate, ci pe toate le trec prin sită. Dar harul dumnezeiesc nu vine astfel. Atunci când copilul nu-l simte pe tatăl său ca tată și nu primește certarea lui, este un copil fals. Unii copii, atunci când părinții lor le fac o mică observație, îndată spun: „O să-mi tai venele”. În situația aceasta ce să mai facă părinții cu ei? Cedează la toate mofturile lor și în cele din urmă copiii se distrug.

Copilul trebuie să înțeleagă că, dacă uneori părinții lui îi mai dau câte o palmă, nu o fac din răutate, ci din dragoste, pentru a se îndrepta, a deveni mai bun și a se bucura mai târziu. Noi, atunci când eram mici, fie că părinții noștri ne mângăiau, fie că ne băteau, fie că ne sărutau, pe toate le primeam cu bucurie, ne dădeam seama că pe toate le făceau pentru binele nostru. Aveam mare încredere în ei. Uneori unul dintre noi era vinovat, iar mama îl certa pe altul, pentru că nu apuca să facă „judecată”. Însă vinovatul, văzând că a fost certat altul în locul său, spunea „eu am greșit”, deoarece îl muștra conștiința și astfel celălalt era îndreptățit.

În familie copiii trebuie să aibă respect atât față de părinți, cât și față de cei mai mari. Să simtă respectul, supunerea și recunoștința față de cel mai mare ca pe o necesitate. Iar cei mai mari să aibă dragoste față de cei mai mici, să-i ajute și să-i ocrotească. Atunci când cel mai mic îl respectă pe cel mai mare, iar cel mai mare îl iubește pe cel mai mic, se creează o frumoasă atmosferă familială. Tatăl meu adeseori îmi spunea: „Să faci ascultare de fratele tău mai mare”. Noi știam că tatăl nostru ne iubește pe toți și de aceea aveam multă îndrăzneală la el. Însă față

de fratele nostru mai mare, la care nu aflam dragostea tatălui nostru, făceam mai multă ascultare⁹.

Atunci când soții au dragoste între ei și copiii au respect față de părinții lor, viața în familie este pașnică, merge ceas. Într-o astfel de familie niciodată fiul cel mai mare nu spune mamei sale: „Mamă, te rog ca lucrul acesta să nu-l mai faci!”, sau: „De ce ai făcut aceasta astfel, iar pe cealaltă invers?”, și nici tatăl nu vorbește mamei în felul acesta. Cel mai mare poate face glume cu cel mai mic, ca să-l facă să se bucure, însă cel mic nu trebuie să dobândească îndrăzneală prin bucuria ce o simte din gluma celui mare. Atunci când eram la Mănăstirea Stomiu și coboram câteodată să cumpăr diferite materiale, un copilăș a cărui casă era lângă drum, de îndată ce mă vedea, venea lângă mine, iar eu îi sărutam mâna. Mai apoi se obișnuise astfel, iar atunci când mă vedea alerga și-mi dădea el singur mâna să i-o sărut, iar eu i-o sărutam. Însă după o vreme părinții lui mi-au spus: „Părinte, nu-i mai sărutați mâna, pentru că atunci când vede preoți, aleargă la ei și le întinde mâna ca să i-o sărute, iar dacă nu i-o sărută începe să plângă”.

Dragostea copiilor față de părinți după căsătoria lor

Bunul Dumnezeu a rânduit lucrurile în așa fel încât cei doi soți să se lege cu o astfel de dragoste, care să-i facă să-și părăsească chiar și părinții. Dacă nu ar exista această dragoste, nu s-ar putea întemeia nicio familie. Misiunea părinților se termină odată cu aranjarea fiilor lor. Dar și după aceasta copiii lor le datorează mult respect și numai acea dragoste care li se cuvine părinților. Nu vreau să spun prin aceasta că nu trebuie să-și iubească părinții, ci mai întâi între ei să aibă multă dragoste și apoi să-și iubească și părinții. Să se iubească între ei atât de mult, încât din belșugul dragostei lor să dea și părinților lor, împreună cu tot respectul și recunoștința cuvenită lor. Iar dragostea lor să fie nobilă, încât fiecare soț să poarte grijă, cât poate de mult, de părinții celuilalt.

În păstrarea unității familiei ajută foarte mult ca bărbatul să-și iubească femeia mai mult decât pe mama sa și decât pe oricare altă rudă sau persoană iubită. Dragostea lui față de părinții săi să se canalizeze prin intermediul femeii sale. Firește că, același lucru trebuie să-l facă și femeia.

Cunosc soți care, la începutul căsniciei lor au avut probleme între ei, deoarece femeia sau bărbatul și-a iubit mama cu o dragoste exagerată. Iar aceasta se datorează mărimii de suflet pe

⁹ Starețul avea șapte frați.

care o au; simt o mare recunoștință pentru mama lor. Dar încet-încet, după ce s-au legat între ei, a dispărut această problemă. Nu ar fi fost firesc dacă dintru început s-ar fi iubit unul pe altul cu o astfel de dragoste care să fi covârșit dragostea față de mamă.

Atunci când soțul își respectă părinții, aceasta îi face cinste, precum și nurorii îi face cinste să-și respecte și să-și iubească soacra, pentru că a născut pe bărbatul ei, l-a crescut și, acum când este mare se bucură ea de el. Iar toate acestea se întipăresc în sufletele copiilor lor.

Atunci când se însoară fiul unei mame care până atunci a aflat multă ușurare din dragostea pe care acesta i-a arătat-o, aceasta este cuprinsă de sentimentul pe care îl are copilul cel mai mare atunci când vede în brațele mamei sale un prunc, căci bătrânii se fac din nou precum copiii. Vezi, dacă nu-și taie cineva patimile atunci când este tânăr, cu cât crește mai mare cu atât îi slăbește voința, iar patimile se măresc și mai mult. Nora însă nu trebuie să ia lucrul acesta în nume de rău. Iar dacă va trebui să o îngrijească pe bătrâna ei soacră, să aibă puțină răbdare, ca să nu-și piardă răsplata ce i se adună pentru îngrijirea ce i-o arată. Dacă acum o va sluji cu răbdare, mai târziu, după ce va trece osteneala, se va bucura pentru binele ce l-a făcut.

Firește că și soacra trebuie să-și iubească nurorile ca pe ficele ei. Bunica mea - mama tatălui meu - o iubea pe mama mea mai mult decât pe tatăl meu. Atunci când s-au căsătorit frații mei, vecinele spuneau: „Să vezi ce o să se întâmple acum când vor veni nurorile...”. Iar mama mea le întreba: „De ce spuneți aceasta? Soacra mea mă iubește pe mine mai mult chiar decât pe fica ei. Așadar de ce să nu-mi iubesc și eu astfel nurorile mele?”. Și într-adevăr, le iubea și ea ca pe ficele ei.

Bătrânețile îl smeresc pe om

Cât de mult se smerește omul la bătrânețe! Bătrânii își pierd încet-încet puterile lor și seamănă cu șoimii care au îmbătrânit. Atunci când șoimul îmbătrânește, îi cad penele și aripile lui seamănă mai apoi cu un pieptene mare ce are mai mulți dinți ruși. Mi-aduc aminte că în Mănăstirea Filoteu¹⁰ era un proiestos¹¹ originar din Smirna, care în 1914 se dusesese voluntar în Albania pentru a se răzbuna pe turcii care îi uciseseră tatăl.

Odată a prins un turc și a vrut să-l omoare. Dar acela i-a spus: „Religia noastră este neomenoasă. Ne poruncește să omorâm pe

¹⁰ Pe atunci Mănăstirea Filoteu era idioritmă.

¹¹ Mănăstirile idioritmice sunt conduse de Consiliul proiestoșilor care dețin această funcție pe viață.

ceilalți. A voastră însă nu este așa. Hristos vă spune să nu omorâți”. Atât de mult l-au mișcat aceste cuvinte, încât de îndată ce le-a auzit și-a aruncat pușca și a plecat în Sfântul Munte să se facă călugăr. S-a făcut și călugăr, a ajuns și proiestos, dar spiritul de luptător din el nu l-a părăsit. Îndeplinea toate ascultările și avea atârinate de centura sa toate cheile de la magaziiile mănăstirii. Nimeni nu îndrăznea să-i vorbească. Dacă vreun părinte uita să-l strige cu întreaga formulă de adresare: „Preacuvioase Părinte Spiridon”, se făcea ca o fiară. Odată, în Postul Mare, au mers la mănăstire niște tâlhari și au cerut brânză. „Măi, mistreților, tocmai acum, în Postul Mare cereți brânză?” le-a spus și i-a alungat. Altă dată părinții din mănăstire desfăcuseră policandrele bisericii pentru a le curăța. Tâlharii văzând că străluceau diferite bucăți din policandre au crezut că sunt din aur. Au mers deci și le-au luat și le-au pus în saci, după care au adunat toți catării din împrejurimile mănăstirii, ca să le transporte. De îndată ce Părintele Spiridon i-a zărit, i-a prins și le-a golit sacii. „Măi neisprăviților, bronzuri sunt acestea, bronzuri ca și voi!”. Nu se temea deloc. Însă la bătrânețile lui s-a îmbolnăvit și s-a smerit. Părinții m-au pus să-l ajut puțin. Odată mi-a spus: „Averchie¹², fă rugăciune, căci nu mă simt bine!”.

M-am ridicat și am început să rostesc: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește pe robul Tău, Preacuviosul Spiridon”. „Prostule, spune «pe Spiridon»!”, mi-a strigat. Cât de mult îl smeriseră boala și bătrânețile! Însă atunci când era sănătos, ai fi îndrăznit oare să nu-i spui: „Preacuvioase Părinte Spiridon”?

Iată, și tatăl meu la bătrânețe a fost smerit de o muscă. Într-o zi sora mea l-a găsit plângând. „Tată, ce ai pățit? îl întreabă. Nu cumva te-a supărat vreun nepoțel?”. „Nu, nu, îi spune. Ce este omul?! Am încercat să omor o muscă cu pliciul și nu am putut. Dădeam s-o lovesc, dar ea fugea. Atunci când eram tânăr, ocheam atât de bine, încât pe Țeti¹³ nu-i omoram, ci îi răneam numai și astfel îi forțam să se predea. La vârsta de șaisprezece ani am rănit un leu și m-am luptat apoi cu el, iar acum să nu pot omorî o muscă? Nimic nu este omul”. Se simțea sărmanul un nimic, ca și cum nu ar fi făcut nimic în viața sa.

Și în Sfântul Munte la bolnițele mănăstirilor cât de mult se smeresc bătrâneii! Trec printr-a doua „tundere”. Le scurtează părul, ca să nu se îngreuieze să-i spele cei ce îi slujesc. Le taie și bărbile, pentru că le curge saliva și mâncarea și apoi cum să-i mai curețe? Aceasta este ultima „tundere”. O tundere cu adevărat în smerenie.

¹² Numele pe care l-a primit Starețul atunci când a fost făcut rasofor.

¹³ Răsculații turci.

Răsplata pentru îngrijirea bătrânilor

Cum a ajuns lumea de astăzi! În Farasa și în Epir oamenii îngrijeau nu numai pe bătrânii lor, ci chiar și animalele care îmbătrâneau. Nu vorbim de catâri, dar nici animalele a căror carne se mânca nu erau omorâte. Boii bătrâni, de pildă, cu care arau, erau îngrijiți, pentru că oamenii spuneau: „Am mâncat pâine de pe urma lor”. Adică animalele de muncă, care lucrau la ogor, aveau parte de bătrâneți bune. Iar atunci oamenii nu aveau mijloacele pe care le au astăzi. Trebuiau să macine făina cu moara purtată cu mâna, s-o facă mărunță pentru a o putea mânca sărmanul animal. Dar lumea de astăzi a deviat. Nu se mai îngrijesc nici de oameni, darămite de animale.

Niciodată în viața mea nu m-am simțit atât de bine ca în acele puține zile în care mi s-a poruncit să îngrijesc de un părinte bătrân. Îngrijirea de bătrâni are mare răsplată. Mi-aduc aminte că se vorbea mai demult în Sfântul Munte despre un frate începător care avea un diavol înfricoșător. Acela fusese rânduit să îngrijească șase bătrâni la bolnița unei mănăstiri. Acele vremuri erau grele, nu aveau înlesnirile de astăzi. Rufele murdare le puneau pe un lemn și le ducea în spate până la un jgheab care se afla departe și acolo le spăla cu leșie. Slujind astfel bătrânilor, după puțină vreme s-a slobozit de acel diavol, iar apoi s-a făcut monah. Și aceasta pentru că nu numai el se jertfea în ascultarea sa, ci și bătrâneii îl binecuvântau mereu.

Multe perechi suportă cu greu greutatea cu care se confruntă în familie din pricina capriciilor și cârtirii bătrânilor pe care îi îngrijesc. Uită de neorânduiele, de nemulțumirile și de ciudățeniile pe care ei înșiși le-au făcut. Nu-și mai aduc aminte că prin plânsetele și mofturile lor nu-i lăsau pe părinții lor să se liniștească. De aceea Dumnezeu îngăduie ca și ei să întâmpine aceste greutăți, ca să plătească oarecum propriile lor neorânduiele. Acum este rândul lor să-i ajute și să-i îngrijească cu recunoștință pe părinții lor bătrâni, pentru jertfele pe care aceștia le-au făcut pentru ei atunci când erau copii. Toți cei care nu simt această datorie față de părinții lor vor fi judecați de Dumnezeu ca niște nedrepti și nemulțumitori.

Și văd că necazurile pe care le au mulți mireni de multe ori se datorează faptului că părinții lor sunt amărâți din pricina lor. Familiile se chinuiesc deoarece nu îngrijesc pe bătrânii lor. Atunci când pe biata bătrână sau pe sărmanul bătrân îi duc și îi părăsesc la azil, le mai iau încă și averea și nu-i lasă să se bucure de nepoții lor, ci îi fac să moară cu durere în suflet, ce binecuvântare vor mai primi apoi copiii lor? Astăzi o femeie bătrână mi-a spus că

are patru băieți căsătoriți care locuiesc în același cartier, dar nu-i poate vedea deoarece odată le-a sfătuit pe nurorile ei, zicându-le: „Să aveți dragoste între voi și să mergeți la biserică”. Auzind ele acestea s-au înfuriat peste măsură și i-au spus: „Să nu mai calci vreodată în casele noastre! ” De cinci ani nu-și mai văzuse copiii și pentru aceasta plângea mereu sărmăna. „Fă rugăciune, Părinte, mi-a spus, căci am și nepoței, pe care aș vrea să-i văd măcar în vis”. Ei, ce fel de procopseală vor face copiii ei?

Și, deși bunica este pentru familie o mare binecuvântare, acești oameni nu înțeleg lucrul acesta. De obicei bărbatul este cel care cade primul la pat și îl îngrijește femeia lui. După ce moare bărbatul, este foarte bine ca s-o ia copiii pe mama lor la ei acasă pentru a purta grija de nepoței și a nu se simți nefolositoare. În felul acesta și ea se odihnește, și soții sunt ajutați. Pentru că mama, din pricina mulțimii treburilor ei, nu apucă să le dea copiilor ei afecțiunea și dragostea ce le sunt absolut necesare. Așadar pe acestea le dă bunica, deoarece vârsta aceasta este vârsta dragostei și a afecțiunii. Și uită-te, atunci când copilul face pozne bunica îl alintă, în timp ce mama lui îl ceartă. Astfel prin grija bunicii și mama își face treburile ei, și copiii au parte de mângâiere și dragoste, dar și bunica se odihnește prin dragostea nepoțelor.

Cel ce îngrijește de părinții săi primește mare binecuvântare de la Dumnezeu. Într-o zi un tânăr familist mi-a spus: „Părinte, mă gândesc ca la casa pe care vreau s-o construiesc să fac la parter două apartamente, pentru părinții și socrii mei”. Știți cât de mult m-a mișcat aceasta. Câte binecuvântări nu i-am dat! Mă mir cum de nu înțeleg aceasta soții tineri. Cu câteva zile mai înainte a venit aici o femeie și mi-a spus: „Mama mea, Părinte, are hemiplegie. M-am săturat, opt ani de zile s-o tot întorc de pe o parte pe alta”. Auzi, fata să vorbească astfel despre mama ei?! „Da, îi spun, este foarte simplu. Voi face rugăciuni ca să zaci tu opt ani de hemiplegie, iar mama ta să se facă bine ca să te îngrijească”. „Nu, nu, Părinte!” strigă aceea. „Atunci cel puțin patru ani, îi spun. Nu ți-e rușine? Ce este mai de preferat? Să fie cineva sănătos, să nu-l doară nimic, să slujească unui bolnav, să aibă și răsplată de la Dumnezeu, sau să sufere, să nu-și poată întoarce piciorul, să se smerească și să te roage «adu-mi plosca», «întoarce-mă pe dreapta», «întoarce-mă pe cealaltă parte»?”. Când a auzit acestea, și-a mai revenit puțin.

Dacă s-ar pune copiii în situația părinților lor care au îmbătrânit sau dacă nora s-ar pune în situația soacrei ei și s-ar gândi: „Voi îmbătrâni și voi deveni și eu într-o zi soacră. Oare îmi

va plăcea ca nora mea să nu-mi dea nicio atenție?”, atunci nu vor exista astfel de probleme.

Binecuvântarea părinților

Binecuvântarea părinților este cea mai mare binecuvântare pentru copii. De aceea copiii trebuie să se îngrijească să dobândească binecuvântarea lor. Nu ai văzut până unde a ajuns Iacov pentru a lua binecuvântarea tatălui său? S-a înfășurat până și cu piei de oaie.¹⁴

Și mai ales binecuvântarea mamei este un lucru mare. Cineva spunea: „Fiecare cuvânt al mamei mele este ca o liră de aur”. Cât de mare impresie mi-a făcut cu câțva timp mai înainte o persoană din Johannesburg¹⁵! În toamna trecută a venit la mine la Colibă și mi-a spus: „Părinte, mama mea nu se simțea bine și am venit s-o văd”. Nu au trecut trei luni și de Crăciun a venit din nou. „Cum de te afli din nou aici?” îl întreb. „Am aflat că mama mea iarăși nu se simte bine și am venit să-i sărut mâna, pentru că este în vârstă și se poate să moară. Căci pentru mine cea mai mare avere este binecuvântarea mamei mele”. Bărbat de șaiszeci de ani a pornit din Johannesburg și a venit în Grecia ca să sărute mâna mamei sale. Și are o astfel de mărinimie încât acum se gândește să facă un azil mare de bătrâni pentru clerici, pe care să-l dăruiască Bisericii. Adică nu suferea să țină numai pentru el binecuvântările ce le primise de la mama sa. Pentru mine este medicament un astfel de suflet. Este ca și cum m-aș afla în pustiul Sahara și aș afla dintr-o dată puțină apă. Însă unii ca aceștia se pierd încet-încet.

Un altul a venit într-o zi la Colibă plângând: „Părinte, mama mea m-a blestemat și pentru aceasta în casă avem numai boli, mâhniri, iar serviciul nu-mi merge bine”. „Cred că nici tu nu ai fost cum trebuie, îi spun. Nu se poate ca mama ta să te fi blestemat fără motiv”. „Da, îmi spune, am fost și eu...”. „Să mergi și să ceri iertare de la mama ta”, îi spun. „Voi merge, Părinte, dar dați-mi binecuvântarea Sfinției Voastre”. „Binecuvântarea mea o ai, i-am spus, dar să ieși și binecuvântarea mamei tale”. „Însă este greu să obțin binecuvântarea ei”, îmi spune. „Mergi, și dacă nu ți-o va da, să-i spui: «Mi-a spus un stareț că și tu vei da răspuns lui Dumnezeu»”. S-a dus, iar mama lui l-a binecuvântat zicându-i: „Fiul meu, să ai binecuvântarea lui Avraam”. După o vreme a venit în Sfântul Munte cu sucuri și rahat. Era plin de bucurie. Copiii îi erau sănătoși, iar serviciul îi mergea bine. Mereu lăcrima și spunea: „Slavă lui Dumnezeu”. Toată viața i s-a schimbat și vorbea

¹⁴ Cf. Fac. cap. 27.

¹⁵ Oraș în Africa de Sud.

numai despre lucruri duhovnicești. Dar cu atât mai mult va avea binecuvântarea lui Dumnezeu cel care dintru început își respectă părinții.

PARTEA A PATRA

VIAȚA DUHOVNICEASCĂ

«Dacă cineva Îl va iubi pe Dumnezeu, dacă va recunoaște marea Lui Jertfă și facerile Lui de bine și se va sili pe sine cu discernământ spre urmarea Sfinților, unul ca acesta repede se va sfinți. Este de ajuns să se smerească, să-și simtă ticăloșia sa și marea sa nrecunoștința față de Dumnezeu».

CAPITOLUL 1

Viața duhovnicească în familie

Cu cât cârtește cineva mai mult cu atât se distruge pe sine

— Părinte, cui se datorează cârtirea și cum poți scăpa de ea?

— Ea se datorează ticăloșiei omului și este alungată cu doxologie. Cârtirea naște cârtire, iar doxologia naște doxologie. Când cineva nu cârtește pentru o greutate pe care o întâmpină, ci slăvește pe Dumnezeu, atunci diavolul plesnește și se duce la altul care cârtește, pentru a-i încurca aceuia și mai mult lucrurile. Pentru că, cu cât cârtește cineva mai mult, cu atât se distruge pe sine.

Uneori ne fură aghiută și ne face să nu ne mulțumească nimic, în timp ce te poți bucura de toate duhovnicește cu doxologie, primind astfel binecuvântarea lui Dumnezeu. Iată, cunosc pe cineva acolo în Sfântul Munte care, atunci când plouă și îi spui «iarăși plouă», începe: „Da, plouă mereu. O să putrezim de atâta umezeală”. Dacă, după puțin timp se oprește ploaia și îi spui: „Ei, nu a plouat atât de mult”, acela începe iarăși: „Da, ploaie a fost asta? O să se usuce pământul”. Și nu se poate spune că nu este sănătos la minte, ci pur și simplu s-a obișnuit să cârtească. Să fie om rațional și să gândească astfel de neghiobii!

Cârtirea atrage blestemul. Este ca și cum omul s-ar blestema pe sine însuși, după care vineurgia lui Dumnezeu. În Epir am cunoscut doi țărani. Unul era familist și avea vreo două ogorașe, și întotdeauna pe toate le încredința lui Dumnezeu. Lucra cât putea, fără stres. „Voi face atât cât voi apuca” spunea. Uneori o parte de snopi de grâu ce rămâneau pe câmp putrezeau din pricina ploii pentru că nu apuca să le strângă, iar pe altele le împrăștia vântul. Dar pentru tot ce se întâmpla spunea: „Slavă Ție, Dumnezeule!” și toate îi mergeau bine. Celălalt avea multe terenuri, vaci, etc. și nu avea nici copii. Dacă îl întrebai „Cum îți merge?”, răspundea: „Lasă-mă, nu mă întreba!”, niciodată nu spunea: „Slavă Ție, Dumnezeule!”, ci mereu cârtea. Și să vedeți ce i se întâmpla, uneori îi murea vaca, alteori pătimea altceva. Le avea pe toate, dar procopseală nu făcea.

De aceea spun că doxologia este un lucru mare. Depinde de noi să gustăm sau nu binecuvântările pe care ni le dă Dumnezeu. Dar cum să le gustăm, dacă atunci când Dumnezeu ne dă, de pildă, banane, noi ne gândim ce mâncare bună mănâncă cutare bogătaș? Câți oameni nu mănâncă numai posmag, dar zi și noapte

slavoslovesc pe Dumnezeu și se hrănesc cu dulceață cerească! Acești oameni dobândesc o sensibilitate duhovnicească și cunosc mângâierile lui Dumnezeu. Dar noi nu le înțelegem pe acestea, deoarece inima noastră ni s-a învârtosat și nimic nu ne mai satisface. Nu înțelegem că fericirea o aflăm în veșnicie, și nu în deșertăciune.

Să-L punem pe Dumnezeu cârmuitor vieții noastre

— Părinte, de ce în Evanghelie Împărăția lui Dumnezeu este asemănată cu grăunțele de muștar „care, când se seamănă în pământ este mai mic decât toate semințele de pe pământ; dar după ce s-a semănat crește și se face mai mare decât toate legumele”¹?

— Sămânța de muștar este foarte mică, dar atunci când este semănată se face ca un arbust pe ale cărui ramuri stau chiar și păsările. Cuvântul lui Dumnezeu se aseamănă cu sămânța lui, pentru că de la un cuvânt evanghelic mic omul crește duhovnicește și începe să înțeleagă tainele Împărăției lui Dumnezeu.

— Părinte, cum poate simți cineva ceea ce spune Sfânta Scriptură: „Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru”²?

— Suflet binecuvântat, când în inima noastră se află o parte din bucuria Raiului, atunci „Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul nostru”. Și dimpotrivă, când avem în noi neliniște și muștrări de conștiință, atunci înăuntrul nostru există o parte din iad. Este un lucru mare ca omul încă din această viață să simtă înăuntrul său o parte din bucuria Raiului. Nu este greu să reușim aceasta, dar, din păcate, egoismul nostru ne împiedică să dobândim această măreție duhovnicească.

Omul își poate face singur viața sa un rai dacă primește să-l chivernisească Dumnezeu ca un Părinte bun. Trebuie însă să aibă încredere în El, să nădăjduiască în El pentru tot ceea ce întreprinde să facă și să-L slăvească pentru toate. Și să nu fie cuprins de stres, căci acesta pricinuieste o ruptură în suflet, îl paralizează. Atunci când omul caută Împărăția cerurilor, toate celelalte vin de la sine. Evanghelia spune: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu”³, dar „Împărăția lui Dumnezeu se ia prin stăruință, și cei ce se silesc o răpesc”⁴.

Oamenii de astăzi și-au îngreuiat propria lor viață, deoarece nu se limitează la puține, ci aleargă mereu după bunuri materiale.

¹ Mc. 4, 31-32 și Mt. 13, 32; Lc. 13, 19.

² Lc. 17, 21.

³ Mt. 6, 33.

⁴ Mt. 11, 12.

Însă cei care voiesc să trăiască o viață duhovnicească curată, mai întâi de toate trebuie să se mulțumească cu puține. Atunci când viața lor este simplificată și fără multe griji, se vor elibera și de duhul lumesc și le va prisosi timp și pentru cele duhovnicești. Altfel se vor obosi încercând să meargă după cum este moda, își vor pierde pacea și vor câștiga o mare neliniște.

Și văd că uneori unii oameni își fac propria lor viață o mucenicie. Astăzi am venit de la Uranopolis cu o persoană care m-a rugat să trec pe la casa lui. Și fiindcă stăruia, nu am vrut să-i stric hatârul. De îndată ce am ajuns la ușa de la intrare a casei, îl văd că își scoate încălțăminte și intră înăuntru mergând în vârful picioarelor. „Ce ai pățit de mergi așa?”, îl întreb. „Nimic, Părinte, pășesc cu atenție, ca să nu stric parchetul”. Ce să mai spui? Se chinuiesc fără motiv.

Durerea pentru aproapele ajută familia

Cu cât mai multe bunuri dobândesc oamenii de astăzi, cu atât mai multe probleme au. Nu mulțumesc nici lui Dumnezeu pentru facerile Lui de bine, și nici nu văd nefericirea semenilor lor, pentru ca să facă vreo milostenie. Risipesc și nu se gândesc la celălalt că nu are ce să mănânce. Cum să vină apoi harul lui Dumnezeu? Chiar și familist să fie cineva, tot trebuie să taie de undeva și să iconomisească ceva, pentru a face vreo milostenie. Să le spună femeii și copiilor lui că în cutare loc există un bolnav părăsit sau o familie săracă care are mare nevoie. Și dacă nu are bani să le dea, atunci să le spună casnicilor săi: „Hai să le dăm cel puțin o carte creștinească, căci avem multe”. Și astfel dând celor ce au nevoie, își face bine atât sieși, cât și familiei sale.

Cât de lipsiți sunt sărmanii credincioși în Rusia! Odată am dat unui preot rus o cutiuță de tămâie și i-am spus: „Îți dau un dar sărac”. „Ce, acesta este un dar sărac? mă întrebă. Tămâia noastră îți pricinuieste numai tuse”. Și aici în Grecia cât de mult se chinuiesc refugiații! În Halkidiki am văzut pe un refugiat care lucra la așezat plăci de marmură și lua numai trei sute de drahme pe metru pătrat⁵ și spunea: „Slavă Ție, Dumnezeule, că avem bani de pâine”. De aceea, atunci când un antreprenor de lucrări mi-a spus că se încarcă numai cu păcate din pricina lucrărilor pe care le face, eu i-am recomandat: „Dacă te vei încărca cu acești refugiați și îi vei iconomisi, te vei descărca de păcatele tale. Nu au nici măcar unde să locuiască. În comparație cu ei, tu ești Onasis”⁶.

⁵ S-a spus în 1992.

⁶ Mare armator grec.

Pentru a ne putea pune în lucrare virtuțile, Dumnezeu îngăduie să existe bolnavi, săraci, etc. El îi poate iconomisi și pe bolnavi, și pe săraci, dar atunci am fi cuprinși de sentimentul fals că suntem virtuoși. Am spune, de pildă, că suntem milostivi fără să fim, în timp ce astfel faptele noastre ne arată virtuțile ce le avem. Slavă lui Dumnezeu că mai există oameni care se jertfesc pentru semenii lor. Am cunoscut pe cineva care, de îndată ce s-a eliberat din armată, a primit să fie condamnat pe nedrept cu o pedeapsă mare pentru a izbăvi o familie. Nu s-a gândit nici la disprețul din partea lumii, nici la cariera sa.

Cu toate acestea, văd cum rânduiește Dumnezeu lucrurile, astfel încât cel puțin unul din fiecare familie să aibă credință, evlavie și astfel să fie ajutați și ceilalți. În Konița am cunoscut o familie care, în afara unei fete, era cu totul indiferentă față de Biserică. De îndată ce aceea auzea clopotul, arunca șortul, lăsa toate treburile baltă și mergea la biserică. Chiar și atunci când au venit germanii și paracliserul trăgea clopotul ca oamenii să fugă din case, aceasta mergea la biserică pentru vecernie. Era și foarte compătimitoare, spre deosebire de părinții ei care erau foarte zgârciți. Tatăl ei, în loc să mănânce mâncare gătită, mânca o bucată de pâine uscată, după ce o înmuia în apă. Mama ei era încă și mai zgârcită. Deși copiii ei aveau funcții mari și avere multă, aceea căuta în sobă vreun cărbune aprins de la care să aprindă foc, ca să nu strice nici măcar un chibrit. Iar în loc de ibric avea o cutie de conserve. Pe atunci mă aflam la Mănăstirea Stomio, iar mama acelei fete după ce m-a cunoscut, a început să mă prețuiască foarte mult. Când fica ei voia să ia vreun lucru din casă pentru a-l da unui sărac și nu putea să-l scoată pe ascuns, îi spunea mamei sale: „Mamă, călugărul are nevoie de lucrul acesta”. „Dă-i-l, dă-i-l!” îi spunea aceea. Numai când auzea că este pentru călugăr, mama ei nu se împotriva. Dar și în timpul ocupației germane ea îi ajuta în ascuns pe cei săraci. Cu multă băgare de seamă scotea grâu din magazia lor, îl căra în spate până la moară, îl măcina, iar făina o împărțea familiilor sărace. Odată mama ei a prins-o și numai ea știe ce a tras. Atunci a făgăduit spunând: „Dumnezeul meu, ajută-mă să găsesc ceva de lucru, și toți banii pe care îi voi câștiga, îi voi da milostenie”. Și chiar a doua zi au angajat-o la o fundație. Să fi văzut ce bucurie a avut atunci! Și astfel și-a putut ține făgăduința ei. Căci nu și-a cumpărat pentru sine din salariul ei nici măcar o pereche de ciorapi, ci pe toate le dădea milostenie. Câți nu spun acum: „Dumnezeu s-o ierte”? În cele din urmă Dumnezeu, pentru milosteniile fetei, a iconomisit-o și pe mama ei.

— Părinte, cum poate un familist să se exerseze în lucrarea virtuții?

— Dumnezeu ne dă prilejuri de a practica virtuțile. Dar mulți, deși cer de la Dumnezeu să le dea astfel de prilejuri, murmură atunci când întâmpină vreo greutate. Uneori, de pildă, Bunul Dumnezeu din nesfârșita Sa dragoste, voind să-l deprindă pe bărbat cu smerenia și ascultarea, își retrage harul de la femeia lui, care începe să devină capricioasă și să se poarte cu asprime. Atunci bărbatul trebuie să se bucure și să mulțumească lui Dumnezeu pentru acest prilej pe care El i-l dă ca să se nevoiască, iar nu să murmure. Sau mama cere de la Dumnezeu să-i dea răbdare. Și chiar atunci copilul ei trage fața de masă cu toate cele pregătite pentru prânz și le aruncă jos. Ca și cum i-ar spune: „Mamă, ai răbdare!”.

În general, greutățile care există astăzi în lume îi silesc pe cei care voiesc să trăiască cât de cât duhovnicește să se afle în trezvie. Așa precum atunci când - ferească Dumnezeu! - se întâmplă vreun război, oamenii se află în trezvie, la fel văd că se întâmplă și acum cu cei care încearcă să trăiască duhovnicește. Iată și sărmanii copii care sunt alături de Biserică, cât de multe greutăți întâmpină. Cu toate acestea războiul pe care li-l face mediul lumesc în care trăiesc îi ajută într-un anumit fel să fie treji. Și vezi că în vreme de pace, atunci când nu există greutăți, cei mai mulți se dedau plăcerilor trupești. În timp ce, tocmai atunci ar trebui să profite de pace pentru sporirea lor duhovnicească; să încerce să-și taie neputințele lor și să cultive virtuțile.

În viața duhovnicească ajută foarte mult liniștea. Este bine ca fiecare să aibă o oră pe zi de liniștire, pentru a se cerceta pe sine, a-și cunoaște patimile sale și a se nevoi să le taie, pentru a-și curăța inima. Dacă în casă există o cameră liniștită, care să amintească de atmosfera unei chilii călugărești, aceasta este foarte bine. Acolo, „în ascuns”⁷, își va putea face datoriile lui duhovnicești, va putea citi cărți duhovnicești și se va putea ruga. Puțina citire duhovnicească, atunci când este premergătoare rugăciunii, ajută foarte mult, pentru că prin ea sufletul se încălzește, iar mintea se transpune în spațiul duhovnicesc. De aceea atunci când cineva are multă risipire în timpul zilei, dacă găsește zece minute pentru rugăciune, să citească două minute, ceva „tare”, ceva duhovnicesc, care să-i alunge această risipire.

— Părinte, nu cumva este cam greu pentru cineva care trăiește în lume să le facă pe acestea?

⁷ Mt. 6, 4.

— Nu. Există mireni care, deși au copii și nepoți, trăiesc o viață foarte duhovnicească, ca asceții, cu posturi, cu pravilă, cu rugăciunea lui Iisus și cu metanii.

Duminica merg la biserică și se împărtășesc, apoi se întorc iarăși la „chilia” lor, așa cum merg pustnicii duminica la Kiriaco⁸, după care se liniștesc în chiliile lor. Slavă lui Dumnezeu că există multe astfel de suflete în lume.

Mai concret, cunosc pe un oarecare familist care rostește neîncetat rugăciunea lui Iisus, oriunde s-ar afla și are mereu lacrimi la rugăciune. Rugăciunea lui a devenit de-sine-mișcătoare, iar lacrimile lui dulci sunt lacrimi izvorâte din veselia dumnezeiască. Mi-aduc aminte și de un oarecare argat, pe nume Ioan, care lucra din greu în Sfântul Munte; făcea treabă cât doi oameni. Îi spuseseam să rostească rugăciunea lui Iisus atunci când lucrează și încet-încet s-a obișnuit cu ea. Odată a venit la mine și mi-a spus că simte o oarecare bucurie atunci când rostește rugăciunea. „Rugăciunea a început să se încrusteze cu dulceață în inimă”, i-am spus. După puțină vreme am aflat că l-au omorât doi oameni beți. Cât de mult m-am mâhnit. După câteva zile de la această întâmplare un oarecare monah căuta o unealtă, dar nu găsea pentru că Ioan o pusese undeva. Însă în noaptea următoare Ioan i s-a arătat în vis monahului și i-a spus unde pusese acea unealtă. El ajunsese într-o astfel de stare duhovnicească încât putea să ajute și din cealaltă viață.

Cât de simplă este viața duhovnicească! Dacă cineva Îl va iubi pe Dumnezeu, dacă va recunoaște marea Lui Jertfă și facerile Lui de bine și se va sili pe sine cu discernământ spre urmarea Sfinților, unul ca acesta repede se va sfinți. Și astfel ajunge să se smerească, să-și simtă ticăloșia sa și marea sa recunoștință față de Dumnezeu.

Rugăciunea în familie

— Părinte, rugăciunile de seară trebuie făcute de către toți membrii familiei împreună?

— Cei mari trebuie să se poarte cu noblețe. Ei să rostească toate rugăciunile de seară, iar copiilor lor să le spună: „Dacă vreți, puteți rămâne și voi puțin”. Atunci când copiii sunt mai marișori, familia poate avea un program de rugăciune. De pildă, cei mari să se roage cincisprezece minute, iar copiii două sau cinci minute, și, dacă vor, se pot ruga și mai mult. Dacă părinții îi vor ține pe copii la toate rugăciunile de seară, aceștia se vor revolta, nu trebuie

⁸ Biserica principală a unui schit la care asceții de la chiliile din jur se adună duminicile și sărbătorile pentru slujba obștească.

siliți, pentru că ei nu au înțeles încă puterea și valoarea rugăciunii. Părinții pot mânca și fasole și orice altă mâncare consistentă. Dar dacă copilul încă mai bea lapte, îi vor spune oare să mănânce carne, deoarece este mai întăritoare? Se poate ca ea să fie mai întăritoare, dar sărmanul copil nu o poate mistui. De aceea la început îi dau puțină cârniță cu supă, ca să vrea să mai mănânce și a doua oară.

— Părinte, uneori și cei mari sunt atât de obosiți seara, încât nu-și pot face toate rugăciunile.

— Atunci când sunt foarte obosiți sau bolnavi, să spună numai jumătate din rugăciuni, sau chiar numai un „Tatăl nostru”. Să nu neglijeze cu totul rugăciunea. Precum în război, dacă te afli noaptea singur pe o înălțime și înconjurat de vrăjmași, tragi câteva focuri de armă, ca să se înfricoșeze aceia și să nu te asalteze, așa și aceștia să tragă câteva focuri, ca să se înfricoșeze aghiuță și să fugă.

Rugăciunea are mare putere în familie. Cunoscedoi frați care cu rugăciunea lor au reușit nu numai să facă să nu se despartă părinții lor, care aveau probleme între ei, ci chiar să se iubească și mai mult. Tatăl nostru ne spunea: „Nu știu ce veți face, dar va trebui să spuneți «prezent» lui Dumnezeu de două ori pe zi, ca să știe unde vă aflați”. În fiecare dimineață și seară ne făceam rugăciunile toți împreună înaintea icoanelor, tatăl, mama și noi, copiii, iar la sfârșit făceam metanie la icoana lui Hristos. De asemenea, atunci când aveam vreo problemă, ne rugam cu toții împreună pentru a se rezolva. Mi-aduc aminte că odată, atunci când s-a îmbolnăvit fratele cel mai mic, tatăl nostru ne-a spus: „Veniți să-L rugăm pe Dumnezeu ca, ori să-l facă bine, ori să-l ia, pentru a nu mai suferi”. Ne-am rugat cu toții și copilul s-a făcut bine. Dar și la masă stăteam cu toții împreună. Mai întâi făceam rugăciune și după aceea începeam să mâncăm. Dacă cineva începea să mănânce înainte de a se binecuvânta masa, noi spuneam: „Acesta a curvit”. Lipsa înfrânării o consideram curvie. A veni fiecare acasă la orice oră vrea și a mânca de unul singur fără a exista motiv înseamnă distrugerea familiei.

Viața duhovnicească a soților

— Părinte, atunci când bărbatul nu trăiește duhovnicește, femeia ce trebuie să facă?

— Să-l încredințeze lui Hristos și să se roage ca să i se înmoaie puțin inima. Apoi Hristos încet-încet va „debarca” în inima lui și acela va începe să-și facă probleme de conștiință. De îndată ce i se va înmuia puțin inima, femeia lui îi va putea spune, de pildă,

s-o ducă cu mașina până la biserică. Nu-i va spune: „Vino și tu la biserică!”, ci „Te rog frumos să mă duci până la biserică!”. Iar dacă o va duce până acolo, bărbatul ei poate spune: „Dacă tot am venit până aici, ia să intru și eu puțin în biserică ca să aprind o lumânare”. Și astfel se poate ca acela să înainteze încet-încet și mai departe.

— Părinte, duhovnicul femeii îl poate ajuta și pe bărbatul ei?

— Uneori, pentru a putea fi ajutat bărbatul, duhovnicul trebuie să facă lucrare duhovnicească în femeia aceluia. Iar de la femeie binele se va transmite la bărbatul ei, care, de va avea inimă bună, Dumnezeu îl va ajuta să se schimbe.

Femeia are evlavie sădită în firea ei. Dar atunci când bărbatul, deși este de obicei puțin mai indiferent față de biserică, va lua o întorsătură duhovnicească, va înainta apoi cu statornicie în viața duhovnicească, nemaiputând fi ajuns de femeia lui. În aceste cazuri se poate ca femeia să-l invidieze, pentru că nu sporește ea. De aceea, în aceste cazuri, le spun bărbaților să fie cu băgare de seamă. Dar oare de ce? Pentru că, cu cât bărbatul va trăi mai duhovnicește, cu atât mai mult îi va sta împotrivă femeia, dacă ea nu trăiește duhovnicește. Dacă bărbatul va spune: „Este târziu, hai să mergem la biserică”, femeia va răspunde: „Du-te singur. Nu vezi că am o grămadă de treburi?”. Iar dacă bărbatul îi va spune: „De ce este stinsă candela?”, sau de va merge el singur să o aprindă, va răni egoismul femeii, care va începe să strige: „Ce, o să te faci preot?”, „Ce, ești călugăr?”. Se poate chiar să-i spună: „De ce să ardă candela? Mai bine să dăm untdelemnul la vreun sărac”. Până acolo poate ajunge, la teorii protestante. Firește, după aceea se mârșește pentru îndreptățirile pe care le-a spus, dar se mârșește și pentru sporirea pe care o vede la bărbatul ei. În aceste cazuri este mai bine să se stingă candela de o mie de ori, decât să meargă bărbatul să o aprindă. Pentru a păzi familiile de destrămare, le spun bărbaților: „Să-i spui femeii tale atunci când o vei găsi în toane bune: «Dacă merg la biserică și fac puțină rugăciune și câteva metanii, sau dacă citesc vreo carte duhovnicească, nu le fac pe acestea din multa evlavie, ci pentru că ele mă frânează și mă țin să nu fiu atras de această societate jalnică și astfel să merg la baruri de noapte cu prietenii». Când bărbatul va mânui astfel problema aceasta, atunci femeia se va bucura și se poate ca ea să se schimbe și chiar să-l întărească în cele duhovnicești. Iar dacă nu va proceda astfel, va ajunge să-i rupă oasele, și apoi chiar la divorț. Dacă bărbatul vrea să o ajute duhovnicește pe femeia sa, este bine să încerce să o împrietenească cu o familie care trăiește duhovnicește, astfel

încât, văzând ea evlavia mamei din acea familie, să se îndemne și ea să o urmeze.

Copiii și viața duhovnicească

— Părinte, o mamă îi dă copilului ei agheasmă, iar acela o scuipă jos. Ce trebuie să facă?

— Să se roage pentru copilul ei. Poate că și felul în care îi dă copilului agheasmă îi pricinuieste acestuia împotrivire. Pentru ca fiii să meargă pe calea lui Dumnezeu, trebuie ca și părinții lor să trăiască corect duhovnicește. Unii părinți credincioși încearcă să-și ajute copiii să devină buni, nu pentru că-i preocupă mântuirea sufletului lor, ci numai pentru că vor să aibă copii buni. Adică mai mult se mâhnește pentru cele pe care le spune lumea despre copiii lor, decât pentru faptul că ar putea merge în iad. Și atunci cum să mai ajute Dumnezeu? Scopul nu este să-i ducă pe copii cu sila la biserică, ci să-i facă să o iubească. Să nu facă binele din silă, ci să-l simtă ca pe o necesitate. Viața sfântă a părinților aduce în sufletul copiilor lor o încredințare lăuntrică, care îi face să se supună în mod firesc. Și astfel cresc într-o atmosferă de evlavie având o îndoită sănătate, fără traume psihice. Dacă părinții îl silesc pe copil din frică de Dumnezeu, atunci și Dumnezeu ajută și copilul se folosește. Iar dacă fac aceasta din egoism, atunci nu ajută Dumnezeu. De multe ori copiii suferă din pricina mândriei părinților.

— Părinte, unele mame ne întreabă ce rugăciune să facă copiii de trei-patru ani?

— Să le spuneiți să nu impună copiilor un canon de rugăciune, ci fiecare mamă să caute singură să vadă cât poate rezista copilul ei.

— Părinte, nu cumva copiii cei mici, pe care părinții lor îi duc la priveghere, se obosesc prea mult?

— În timpul utreniei să-i lase puțin să se odihnească, iar la Sfânta Liturghie să-i aducă în biserică.

Mamele, fără să-i silească pe copii, trebuie să-i învețe de mici să se roage. În satele Capadociei locuitorii trăiau intens viața ascetică. Mergeau cu copiii lor la sihăstria și acolo făceau metanii și se rugau cu lacrimi, învățând astfel și pe copiii lor să se roage. Teții, atunci când mergeau noaptea să-i jefuiască, treceau pe lângă aceste sihăstria și se mirau auzind înăuntru plânsete. „Bine, dar ce se întâmplă? spuneau. Aceștia ziua râd și noaptea plâng?”, nu puteau înțelege ce se întâmplă.

Rugăciunile copiilor mici pot face și minuni. Orice lucru pe care îl cer de la Dumnezeu, El îl dăruiește pentru că au multă

nevinovăție și de aceea Dumnezeu le ascultă rugăciunea lor cea curată. Mi-aduc aminte că odată părinții noștri plecaseră la câmp și m-au lăsat acasă cu cei doi frați mai mici. Dintr-odată cerul s-a înnegrit și a început o ploaie torențială. „Ce vor face acum părinții noștri? am spus. Cum vor putea veni acasă?”. Cei doi frățiori au început să plângă. „Veniți să-L rugăm pe Hristos să oprească ploaia”, le-am spus. Am îngenuncheat toți trei în fața icoanelor și ne-am rugat. Iar după câteva minute ploaia s-a oprit.

Părinții trebuie să-i ajute cu discernământ pe copii încă de când sunt mici să se apropie de Hristos și să trăiască înalte bucurii duhovnicești. Iar când încep să meargă la școală, trebuie să-i învețe să citească încet-încet și vreo carte duhovnicească și să-i ajute să trăiască duhovnicește. Făcând astfel vor deveni ca niște îngerași, iar rugăciunea lor va avea multă îndrăzneală la Dumnezeu. Astfel de copii sunt comori duhovnicești pentru familiile lor. Mai ales Viețile Sfinților ajută foarte mult în viața duhovnicească pe copiii mici. Când eram mic luam niște broșuri cu vieți de sfinți existente în acea vreme și mergeam în pădure, unde citeam și mă rugam. Aproape că zburam de bucurie. De la vârsta de zece până la șaisprezece ani, atunci când a început războiul greco-italian, am trăit o viață duhovnicească fără griji. Bucuriile copiilor sunt curate și se întipăresc în ei, mișcându-i foarte mult duhovnicește atunci când cresc mari. Dacă copiii trăiesc duhovnicește, vor trăi veseli și în această viață, iar în cealaltă se vor bucura veșnic lângă Hristos.

Legăturile cu rudele și prietenii

— Părinte, o doamnă întreabă ce să facă cu două verișoare ale ei care de mulți ani trăiesc în chip parazitar din osteneala sa.

— Ce vrea? Să facem acum o Evangheliu nouă? Dumnezeu cere de la ea să le ajute trupește, iar sufletește va rândui El cele care le sunt de folos.

— Părinte, dacă între rude se creează o neînțelegere, trebuie să le spună cineva ceva pentru a le ajuta?

— Da, trebuie să le spună ceva, dar cu discernământ, pentru că de va tăcea se poate să se pricinuiască ceva rău. Dacă rudele se supără pe el, să meargă din nou și să le spună: „Iertați-mă că v-am mâhnit”. Apoi să-i lase în pace și să se roage pentru ei.

Cel care vrea să trăiască pașnic trebuie să ia aminte mai ales la legăturile sale cu rudele și prietenii. Să nu fie înșelat de politețea pe care se poate să o întâlnească la ei. Politețea lumească poate face un mare rău, pentru că are în ea fățărnicie. Comportamentul exterior poate prezenta un sfânt desăvârșit, dar

în realitate să fie exact invers atunci când i se descoperă lumea lui lăuntrică.

— Părinte, atunci când cineva simte bunătatea celui alt, este bine să-și exprime recunoștința?

— Dacă acela este foarte apropiat de el, nu este nevoie să facă aceasta, pentru că și el la rândul său îl va fi ajutat cândva, căci acela simte recunoștința lui lăuntrică. Iar dacă nu este o persoană apropiată, atunci să-și exprime recunoștința sa cum va putea el mai bine. Străinilor să le spunem „mulțumesc”. Iar dacă, de pildă, un copil vrea să-și exprime recunoștința sa față de părinți, nu trebuie să facă altceva decât numai să spună zi și noapte „mulțumesc” pentru tot ce fac aceia pentru el.

Pentru ca cineva să fie neprefăcut în relațiile sale cu ceilalți, foarte mult îl ajută să aibă pentru ei întotdeauna gândul cel bun și să nu ia în serios pe toate cele spuse de ei. Să evite discuțiile care se fac, chipurile, pentru folos duhovnicesc, dar care aduc mai degrabă durere de cap. Să nu aștepte înțelegere duhovnicească de la oamenii care nu cred în Dumnezeu, ci mai bine să se roage pentru ei, pentru ca Acela să-i ierte și să-i lumineze. Să vorbească fiecăruia în limba sa și să nu descopere marile adevăruri în care crede și pe care le trăiește, pentru că nu-l vor înțelege, deoarece vorbește în altă frecvență și într-o altă lungime de undă.

Unii spun: „Vreau să-L cunosc și alții pe Hristos, așa cum L-am cunoscut și eu” și fac pe dascălul cu alții. Dar trebuie ca viața lor să fie conformă cu ceea ce învață. Dacă prin viața lor învață despre un alt Hristos și nu corespunde cu ceea ce spun, atunci nu pot spune că L-au cunoscut pe Hristos. Și dacă cineva nu va avea trăire, va fi în afară de realitate și, mai devreme sau mai târziu, îl va trăda starea sa lăuntrică. Când ne apropiem de cineva cu durere și dragoste adevărată, atunci această dragoste adevărată a lui Hristos îl schimbă pe aproapele nostru. Omul care are sfințenie, oriunde s-ar afla, creează în jurul său un fel de câmp electromagnetic duhovnicesc și îi influențează pe toți cei care se află în jurul lui. Desigur, trebuie să luăm aminte să nu ne risipim dragostea și să nu ne dăm ușor inima noastră, pentru că de multe ori unii ne-o exploatează și ne-o fac „tocătură”, sau alteori nu ne pot înțelege și ne interpretează greșit.

Ispitele în sărbători

— Părinte, de ce mai ales în sărbători se întâmplă ispite?

— Nu știi de ce? În sărbători Hristos, Maica Domnului și toți Sfinții se bucură și dăruiesc oamenilor binecuvântări, daruri duhovnicești. Dacă părinții împart daruri atunci când sărbătoresc

copiii lor și împărații fac grațieri atunci când li se naște vreun fiu, sfinții de ce să nu împartă și ei daruri? Mai ales că bucuria pe care ei o dăruiesc ține multă vreme și ajută mult sufletele. De aceea diavolul, care știe lucrul acesta, creează ispite pentru ca oamenii să fie lipsiți de darurile dumnezeiești și să nu se bucure, nici să primească folos duhovnicesc din sărbătoare. Și poți vedea uneori cum într-o familie, atunci când toți se pregătesc să se împărtășească la vreo sărbătoare, diavolul îi face să se certe și nu numai că nu se împărtășesc, dar nici la biserică nu mai merg. Aghiuță brodează astfel lucrurile, încât aceia să se lipsească cu totul de ajutorul dumnezeiesc.

Aceasta se poate vedea și în viața noastră călugărească. De multe ori aghiuță, deoarece cunoaște din experiență că ne vom folosi duhovnicește la sărbători, în ziua praznicului sau în ajun creează - ca un ispititor ce este - o ispită și ne strică toată dispoziția. Se poate, de pildă, să ne facă să ne certăm cu vreun frate, după care ne aduce întristare, zdrobindu-ne sufletește și trupește. Și astfel nu ne lasă să ne folosim de sărbătoare prin doxologia dătătoare de bucurie. Însă Bunul Dumnezeu ne ajută atunci când vede că nu am fost noi pricina ispitei, ci ea s-a făcut numai din invidia celui viclean. Și ne va ajuta încă și mai mult atunci când vom lua cu smerenie greșala asupra noastră și nu numai pe fratele nostru, dar nici măcar pe diavolul, urătorul de bine, nu-l vom judeca, deoarece treaba lui este să pricinuiască sminteli și să împrăstie răutate, iar a omului, ca chip al lui Dumnezeu, să răspândească pace și bunătate.

CAPITOLUL 2

Munca și viața duhovnicească

Munca este o binecuvântare

— Părinte, mai demult se spunea: „Mai bine să rupi tălpile decât paturile”. La ce se refereau?

— Voiau să spună că este mai bine să rupi tălpile încălțămintei lucrând decât să stai în pat trândăvind. Munca este o binecuvântare, un dar al lui Dumnezeu. Ea dă vioiciune trupului și prospețime minții. Dacă Dumnezeu nu ar fi dat munca, omul ar fi mucezit. Nici la bătrânețile lor oamenii harnici nu încetează să muncească, căci de vor înceta să lucreze câtă vreme mai sunt în putere vor cădea în melancolie. Nelucrarea este moarte pentru ei. Mi-aduc aminte de un bătrânel din Konița, care la vârsta de aproape nouăzeci de ani lucra mereu. În cele din urmă a murit pe ogor, care se afla la o distanță de două ore de mers pe jos de casă. De altfel odihna trupestă pe care o caută unii nu este o stare permanentă, ci uită numai pentru un scurt timp de stresul lor. Au mâncarea lor, prăjitura lor, baia și odihna lor, dar de îndată ce se termină acestea, caută altă odihnă. Și astfel sunt mereu mârniți, pentru că întotdeauna le lipsește ceva; simt un gol în sufletul lor, pe care caută să-l umple. În timp ce acela care se ostenește cu munca are o bucurie continuă, bucuria cea duhovnicească.

— Părinte, atunci când ai probleme cu mijlocul nu poți face niciun fel de treabă.

— Bine, dar mijlocul nu are trebuință de asceză? O muncă care este ca o asceză pentru mijloc oare nu ajută? Ascultă: dacă cineva mănâncă, bea, doarme și nu lucrează, pătimește o slăbănogire și vrea să doarmă mereu, pentru că trupul și nervii săi slăbesc. Încet-încet va ajunge să nu poată face nimic. Nu apucă bine să facă nici doi pași, că îndată i se înmoaie picioarele, în timp ce, dacă ar lucra puțin și s-ar mișca, i se vor întări și picioarele și mâinile. Vezi, cei care iubesc munca, nu dorm mult sau deloc din pricina oboselii, cu toate acestea au putere, pentru că prin muncă se călesc și se întăresc trupește.

Munca, mai ales pentru tânăr, este sănătate. Am observat că unii tineri învățați cu traiul bun, atunci când merg în armată se călesc, se oțlesc. Armata le prinde foarte bine. Firește, aceasta se întâmplă mai demult. Astăzi însă ofițerii se tem să-i zorească pe soldați, pentru că atunci când sunt zoriți puțin își taie venele, pătimesc șoc nervos, etc. Eu le spun părinților să dea bani cuiva și să-și trimită copiii la acela ca să lucreze, și astfel să-și mențină

sănătatea. Este destul să facă munca pe care o îndrăgesc. Pentru că un tânăr care este viguros și are și minte, dacă nu lucrează, devine un trântor. Iar când îi vede pe ceilalți că progresează este cuprins de egoism și nu-l mai satisface nimic. Este chinuit mereu de gânduri și mintea lui se zăpăcește. După aceea se apropie și diavolul de el și-i spune: „Neprocopsitul, ești un om pierdut! Cutare a ajuns profesor, celălalt are munca lui și câștigă bani, tu unde ai să ajungi?”, și astfel îl aruncă în deznădejde, în timp ce dacă va lucra va dobândi încredere în sine în sensul cel bun. Va vedea că și el poate face ceva și că mintea lui va scăpa de gânduri atunci când muncește. Și în felul acesta se săvârșesc două lucruri bune.

Alegerea meseriei

— Părinte, unii părinți își îndrumă copiii spre propria lor meserie și de multe ori devin chiar sâcâitori.

— Nu fac bine, nu trebuie să-i silească pe copiii lor să facă ceea ce-i odihnește pe ei înșiși, și nu-i odihnește pe aceia. Am cunoscut un tânăr care voia să studieze teologia și să devină preot. Dar mama lui nu-l lăsa, ci îl silea să meargă la medicină. Copilul învățase muzica bizantină și îi plăcea mult să cânte. Își făcuse el singur un instrument muzical cu care putea învăța glasurile. Știa cărțile de muzică pe de rost. Avea un dar deosebit. Alcătuia tropare, slujbe de sfinți, etc. De îndată ce a terminat gimnaziul, a dat examene și a intrat la Seminarul Teologic. Mama lui a suferit un șoc nervos din pricina supărării, după care venea la mine și mă ruga: „Părinte, fă rugăciune să mă fac bine, iar copilul meu să facă ce vrea el”. De îndată ce se însănătoșea, iarăși nu-l lăsa să facă ceea ce voia. Iar copilul văzând aceasta le-a părăsit pe toate și în cele din urmă i s-au irosit toate planurile de viitor.

Tinerilor pe care îi văd că oscilează în alegerea științei pe care vor să o studieze, le spun: „Vedeți care știință vă place, astfel încât să faceți ceea ce aveți sădit în fire”. Dacă nu au sădită în fire înclinația către lucrul pe care vor să-l facă, încerc să-i conving să încline spre ceea ce este sădit în firea lor, pentru ca astfel să fie ajutați. Adică îi ajut să studieze știința pe care o vor și să practice meseria care este pe măsura puterilor lor, numai să facă aceasta după Dumnezeu. Are, de pildă, cineva înclinație spre muzică? Să se facă muzician sau un bun cântăreț bisericesc, care să ajute prin viața și prin cântarea sa pe toți cei care îl vor auzi, să iubească Biserica și rugăciunea. Are înclinație spre pictură? Să devină pictor, și să picteze cu evlavie icoanele, dintre care unele pot

săvârși și minuni. Are înclinație spre o știință oarecare? Să se dăruiască ei și să lucreze cu mărime de suflet.

Și să vedeți că încă de când este mic se arată înclinația pe care o are cineva. Odată la Mănăstirea Stomio a venit un creștin cu doi nepoți. Unul dintre ei, în vârstă de șase-șapte ani, stătea lângă noi și mereu ne pune diferite întrebări. La un moment dat îl întreb: „Ce o să te faci când vei fi mare?”. „Avocat”, îmi răspunse. Celălalt dispăruse. Atunci îl întreb pe unchiul său: „Unde s-a dus celălalt copil? Nu cumva să cadă în vreo prăpastie?”. Am ieșit afară ca să-l căutăm și am auzit niște lovituri în tâmplărie. Am intrat înăuntru și ce să vedem? Scândura netedă care era pe bancul unde rindeluia o stricase de tot cu tesla. „Ce o să te faci atunci când vei crește mare?” îl întreb și pe acesta. „Tâmplar”, îmi răspunde. „Bine, tâmplar să te faci. Dacă-i așa, atunci nu-i nicio pagubă că s-a stricat scândura”.

Dragostea de muncă

— Părinte, de ce mulți oameni simt plictiseală atunci când muncesc?

— Nu cumva nu-și iubesc munca? Sau poate că din pricină că se ocupă mereu cu același lucru. Adeseori într-o fabrică unde se face, de pildă, tâmplărie, la unele secții un muncitor de dimineată până când pleacă încheie mereu ferestre, altul pune mereu sticlă de geam, iar altul chituiește. Fac mereu aceeași muncă, un lucru monoton, cu șeful lor lângă ei, care îi supraveghează. Iar lucrul acesta nu este pentru o zi sau două. Se îngreuiază făcând mereu același lucru. Mai demult nu era așa. Un tâmplar lua în primire patru pereți de la zidari și trebuia să predea proprietarului cheile casei terminate. Făcea mai întâi dușumelele, tâmplăria, la care pune sticla de geam și o chituia. Apoi făcea scările în spirală, cu balustradă făcută la strung, după care văruia, făcea dulapurile, rafturile și în continuare făcea mobila. Și chiar dacă nu se ocupa el însuși cu toate acestea, știa totuși să le facă. La nevoie făcea chiar și acoperișul și pune și țigla.

Astăzi mulți oameni sunt chinuți pentru că nu-și iubesc munca. Așteaptă să vină ora plecării. În timp ce atunci când cineva are râvnă pentru muncă și interes pentru ceea ce vrea să facă, cu cât lucrează, cu atât i se aprinde și mai mult râvna. Se dăruiește apoi muncii sale și atunci când vine ora plecării, spune: „Cum a trecut timpul atât de repede?”. Uită și de mâncare și de somn și de toate. Și chiar de nu mănâncă nimic, nu flămânzește, nici nu moțăie dacă nu se odihnește, ci mai degrabă se bucură că nu

doarme. Nu se chinuiește din pricina foamei sau a nesomnului, căci pentru unul ca acesta munca este sărbătoare.

— Părinte, cum se face că dintre doi oameni care fac aceeași muncă, unul se folosește duhovnicește din ceea ce face, iar celălalt se vatămă?

— Depinde de felul în care face fiecare această muncă și de ceea ce are înăuntrul său. Dacă lucrează cu smerenie și dragoste, atunci toate vor fi luminate, curate, pline de har și va simți odihnă lăuntrică. Iar dacă se mândrește că face munca mai bine decât celălalt, poate simți o satisfacție, dar ea nu îi umple inima pentru că sufletul lui nu este încredințat că lucrul pe care l-a făcut este bun și de aceea nu are odihnă.

Apoi, atunci când cineva nu-și face munca sa cu dragoste obosește. Unul obosește numai când vede că trebuie să urce o pantă pentru a termina o oarecare treabă. Și aceasta se întâmplă pentru că nu-și iubește munca. În timp ce altul care o face din toată inima sa urcă și coboară fără să-și dea seama de aceasta. Un lucrător, de pildă, poate săpa multe ore stând în soare fără să obosească dacă face aceasta cu toată inima sa. Iar dacă nu o face din toată inima, se oprește mereu din lucru, cascadează, cătește că este prea cald și suferă.

— Părinte, se poate ca cineva să fie absorbit atât de mult de munca sa, încât să-și neglijeze familia, etc.?

— Omul trebuie numai să-și iubească munca sa, iar nu să se îndrăgostească de ea. Dacă nu-și va iubi munca sa, se va obosi îndoit, atât trupește, cât și sufletește, și atunci repausul trupesc nu-l odihnește, pentru că este obosit sufletește. Iar tocmai această oboseală sufletească este cea care îl răpune pe om. Atunci când cineva lucrează cu toată inima și este bucuros, este odihnit sufletește și nu mai simte oboseala trupească. Iată, am cunoscut un general, care face chiar și treburile soldaților. Și cât de mult suferă pentru soldați! Întocmai ca un tată. Dacă ați ști câtă bucurie simte atunci când își face datoria sa. Odată a pornit la miezul nopții din Evro ca să apuce Sfânta Liturghie ce se săvârșea în Larisa la prăznuirea Sfântului Ahile, deși era îndreptățit să meargă mai târziu la Te Deumul ce urma să se săvârșească la sfârșit. Dar își spunea: „Trebuie să fiu din timp acolo, pentru a-l cinsti pe Sfânt”. Pe toate le face din toată inima sa. Satisfacția pe care o simte cel ce-și îndeplinește munca sa cu mărire de suflet este o satisfacție bună, pe care Dumnezeu a dăruit-o pentru a nu se chinui făptura Sa. Iar aceasta este odihna ce izvorăște din osteneală.

Fiecare să-și pună în valoare, în chip duhovnicesc, harisma pe care o are

Harisma pe care o are fiecare om trebuie să o pună în valoare spre bine, pentru că Dumnezeu, de vreme ce le-a dat-o, are și pretenții de la ei. De pildă, mintea este o putere care poate face bine sau rău potrivit cu felul în care o folosește fiecare. Unul care are multă inteligență, dacă o folosește corect, poate născoci ceva, să presupunem, prin care să-l fure pe celălalt. Sau cei care fac desene în ziare, reviste, etc., într-un astfel de desen sau schiță, pot ascunde chiar și un întreg eveniment. Și dacă acesta are legătură cu subiecte bisericești, poate ascunde în el o întreagă teologie. Unii dintre aceștia, dacă ar studia teologia, s-ar putea adânci mult în noimele dumnezeiești, mai ales atunci când mintea lor îi ajută. Adică ar pune în valoare această agerime, ar sfinți-o și s-ar ajuta astfel și pe ei înșiși, și pe alții. În timp ce acum mulți fac lucrare negativă; dacă sunt nerușinați fac un desen necuviincios, iar dacă sunt caraghioși, unul caraghios.

Adică cei care au o oarecare aptitudine deosebită, vor deveni fie folositori, fie distrugători. Iar cei care nu au nicio aptitudine deosebită, desigur nu pot face vreun mare bine, dar nu pot face nici mare rău.

Stresul și munca

— Părinte, mulți sunt nervoși când se întorc acasă de la muncă.

— Eu recomand bărbaților ca, după terminarea muncii, să intre în vreo biserică, să aprindă o lumânare și să stea înăuntru zece-cincisprezece minute, sau să stea în vreun parc și să citească un capitol din Evanghelie, pentru a se liniști puțin și după aceea să meargă la casele lor liniștiți și zâmbitori, și nu puși pe ceartă. Să nu aducă acasă problemele pe care le întâmpină la serviciu, ci să le lase înafara ușii casei lor.

— Părinte, unii dintre ei sunt oarecum îndreptățiți, pentru că răspunderea pe care o au la serviciu îi umple de stres.

— Se umplu de stres pentru că nu-L pun și pe Dumnezeu în treburile lor. Leneșul care spune: „Ei, va avea grijă Dumnezeu...”, este mai bun decât aceștia. Eu prefer ca cineva să fie un simplu muncitor, să-și facă munca sa corect și cu mărimă de suflet, dar să-și simplifice viața și să se limiteze la cele absolut necesare pentru a-și avea mintea liniștită, decât să fie patron și să fie mereu „ah” și „vai”, pentru că unul ca acesta mai tot timpul este dator. Apoi este ispitit de mândrie și spune: „Voi lua atâția bani

împrumut, le voi prezenta proiectele mele și astfel mă voi aranja mai bine”. Dar în cele din urmă nu-i reușesc planurile și dă faliment, după care urmează sechestrul, licitația, etc.

Iar multora dintre aceștia nu le lucrează mintea și de aceea se ostenesc în zadar, iar profit nu scot. Și neputând face față la cheltuieli îi cuprinde stresul. Cineva vrea să învețe, de pildă, o meserie și fiindcă nu ia aminte, ani de zile bate drumurile fără să facă vreo procopseală, iar aceasta se întâmplă pentru că nu-și pune mintea la lucru. De aceea trebuie să vadă ce anume mai trebuie să adauge la munca sa. Iată, atunci când lucram în lume ca tâmplar, am văzut că pentru mobila pe care o făceam îmi trebuia și un strung. Ce, trebuia să fi mers la altcineva ca să-mi facă ceea ce aveam nevoie? Nu, ci mi-am cumpărat un strung și am învățat să lucrez la el. Apoi am văzut că era nevoie să fac și scări în spirală. Am stat și mi-am amintit și de geometrie și de aritmetică, și am învățat să le fac. Dacă nu vei pune mintea să lucreze, te vei chinui. Adică vreau să accentuez faptul că mintea trebuie pusă neapărat să lucreze, pentru că în munca pe care o face cineva apar o mulțime de situații. Numai astfel poate ajunge cineva un meșter bun, după care va ști singur ce să facă și va progresa. În aceasta constă secretul reușitei: ca mintea să găsească soluții în toate împrejurările. Altfel, mintea omului va rămâne nedevelopată și astfel va pierde timpul.

Sfințirea muncii

Fiecare trebuie să-și sfințească prin rugăciune și trăirea sa atât munca pe care o face, cât și pe el însuși. Iar de este patron și are răspundere, să-i ajute duhovnicește și pe muncitorii lui. Și dacă mai are și o stare lăuntrică bună, își sfințește și munca sa. De pildă, atunci când niște tineri merg la un meșter ca să învețe meșteșugul aceluia, în paralel cu cele pe care îi învață trebuie ajutați să trăiască și duhovnicește. Iar aceasta îl va folosi atât pe el însuși, cât și pe cei ce lucrează la el și chiar pe clienții lui, pentru că Dumnezeu îi va binecuvânta munca sa.

Fiecare profesie se poate sfinți. Un medic, de pildă, nu trebuie să uite că în medicină cel mai mult ajută harul lui Dumnezeu. De aceea să încerce să devină vas al harului dumnezeiesc. Medicul care este și un creștin bun, în paralel cu profesia lui, îi ajută pe bolnavi cu bunătatea și credința sa, pentru că îi încurajează pe aceia să-și înfrunte boala cu încredere în Dumnezeu, în cazul unei boli grave îi poate spune bolnavului: „Știința a avansat până aici. De aici încolo există și Dumnezeu, Care face minuni”.

Sau, de exemplu, dascălul trebuie să se străduiască să-și facă cu bucurie slujba sa de învățător și să-i ajute pe copii pentru a renaște duhovnicește, lucru pe care nu au posibilitatea să-l facă toți părinții, chiar dacă au intenție bună. De asemenea, să aibă grijă ca, pe lângă cunoștințele pe care le învață, copiii să devină și oameni buni. Altfel, la ce va folosi învățătura de carte? Societatea are nevoie de oameni corecți, care să-și facă meseria cum trebuie, oricare ar fi ea. Învățătorul nu trebuie să se limiteze numai la examinarea elevilor, ci să aibă în vedere și calitățile lor, cum ar fi evlavia, bunătatea, mărimea de suflet. Notele puse de Dumnezeu nu se potrivesc întotdeauna cu cele puse de învățători. Se poate ca nota patru a unui copil să fie zece la Dumnezeu, iar nota zece a altuia la Dumnezeu să fie patru.

Nu meseria îl face pe om

— Părinte, care este pricina pentru care cineva, deși se ostenește, nu are spor în munca sa?

— Nu cumva nu înfruntă cu gânduri bune diferitele situații ce se ivesc în orice fel de muncă? Dacă însă le-ar face față într-un mod corect, atunci orice muncă ar face va fi pentru el o sărbătoare.

— Părinte, dar atunci când cineva se mâhnește că face o muncă grea și disprețuită, de pildă, zidește sau spală cratițele într-o bucătărie, etc., ce trebuie să facă să-și dobândească buna dispoziție?

— Dacă se va gândi că Hristos a spălat picioarele ucenicilor săi⁹, va înceta să se mai mâhnească. Căci, prin ceea ce a făcut Hristos, este ca și cum ne-ar spune: „Așa trebuie să faceți și voi”. Fie că cineva spală cratițe, fie că sapă pământul, trebuie să se bucure. Altul curăță canalele de scurgere, pentru că nu găsește altceva de lucru și se află sărmanul mereu într-un mediu infectat de microbi. Oare acesta nu este om? Oare nu este și el chipul lui Dumnezeu? Era un familist care avea ca meserie curățarea acestor fel de canale de scurgere și ajunsese la o mare înălțime duhovnicească. Se îmbolnăvise de tuberculoză și, deși avusese posibilitatea să plece, nu a vrut, deoarece se gândea: „De ce să sufere altul în locul meu?”. Iubea viața disprețuită și de aceea Dumnezeu i-a dăruit mult har.

⁹ In. 13, 4-14.

Nu meseria îl face pe om. Am cunoscut un hamal care înviase un mort. Atunci când eram dicheu¹⁰ în Schitul Ivirului, într-o zi m-a vizitat un bărbat cam de cincizeci de ani.

A venit târziu după amiază și ca să nu deranjeze pe părinți, nu a sunat clopoțelul și s-a culcat afară. Când l-au găsit părinții, l-au luat înăuntru și m-au înștiințat. „Bine, i-am spus, dar de ce nu ai sunat clopoțelul, ca să-ți deschidem și să te găzduim?”. „Ce spuneți, Părinte? Cum să-i deranjez pe părinți?”, mi-a spus. Atunci am văzut că fața lui avea o strălucire și am înțeles că acela trăia foarte duhovnicește. Apoi mi-a spus că a rămas orfan de tată și de aceea, atunci când s-a însurat, îl iubea foarte mult pe socrul său. Venind de la muncă, mai întâi trecea pe la socrii săi și după aceea mergea acasă. Dar se mâhnea pentru că socrul său înjura mult. De multe ori îl rugase să nu mai înjure, dar acela înjura și mai mult. Odată socrul său s-a îmbolnăvit grav. L-au dus la spital și după câteva zile a murit. Acela nu era lângă el atunci când își dăduse sufletul, pentru că trebuia să descarce un vapor. Când s-a dus la spital și l-a găsit la morgă, s-a rugat cu multă durere, spunând: „Dumnezeu meu, Te rog să-l înviezi ca să se pocăiască și apoi poți să-l iei!”. În aceeași clipă mortul și-a deschis ochii și a început să-și miște mâinile. De îndată ce l-au văzut, toți cei de la morgă au dispărut. După ce l-a îmbrăcat, l-a luat acasă, fiind cu desăvârșire sănătos. A mai trăit încă cinci ani în pocăință, după care a murit. „Părinte, mi-a spus, îi mulțumesc mult lui Dumnezeu pentru că mi-a făcut acest bine. Cine sunt eu ca să-mi facă Dumnezeu un astfel de har?”. Avea multă simplitate și smerenie, încât nici nu-i trecuse prin minte că înviase un mort. Se topise de recunoștință față de Dumnezeu pentru ceea ce Acela i-a făcut.

Mulți oameni se chinuiesc pentru că nu reușesc să câștige slavă lumească, sau să se îmbogățească cu lucruri deșarte. Nu se gândesc că acestea nici nu trebuie, nici nu se pot lua în cealaltă viață, cea adevărată. Ci acolo vom lua numai faptele noastre, care ne vor scoate încă de aici pașaportul corespunzător pentru călătoria cea mare în veșnicie.

¹⁰ Proiestosul unui schit, care este ales în fiecare an dintre stareții chiliilor cuprinse în teritoriul lui.

CAPITOLUL 3

Înfrânarea în viața zilnică

Prin asceză omul se imaterializează

— Părinte, odată ne-ați spus că: „În nevoința duhovnicească este nevoie de blocadă”. La ce vă refereați?

— În război soldații încearcă să-l blocheze pe dușman, îl înconjoară, îl închid între ziduri și îl lasă flămând. După aceea îi taie și apa. Iar dacă dușmanul nu are provizii și muniții, va fi nevoit să se predea. Vreau să spun că tot astfel, prin post și priveghere, diavolul este dezarmat și se retrage. *„Cu postul, cu privegherea, cu rugăciunea, cereștile daruri luând...”*¹¹, spune imnograful.

Prin asceză omul se imaterializează. Firește, cel care se înfrânează trebuie să privească la un scop duhovnicesc mai înalt. Dacă se înfrânează pentru a se dezintoxica de grăsimile acumulate, tot pentru binele trupului său se îngrijește. Atunci asceza lui seamănă cu yoga. Din păcate chiar și oamenii Bisericii au dat la o parte subiectul ascezei. „Trebuie să mănânc mâncărica mea, spun ei, să mă desfăt și de asta, și de cealaltă, pentru că Dumnezeu pe toate le-a făcut pentru noi”. Știți ce mi-a spus odată un arhimandrit la o masă pe care ne-a oferit-o? Eu nu m-am putut sili să mănânc mai mult decât de obicei, iar acela a observat și mi-a spus: *„De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el”*¹². „Nu cumva ai înțeles anapoda?, îl întreb. Aceasta s-a spus pentru asceză sau pentru desfrânare? Versetul acesta se referă la cei care strică, distrug templul lui Dumnezeu cu desfrânarea și abuzurile, și nu la cei care fac asceză din dragoste pentru Hristos”. Și uită-te, acela își odihnea gândul său, spunând: „Trebuie să mănâcăm, ca să nu stricăm templul lui Dumnezeu”. Un altul, după o vizită la o mănăstire, mi-a spus: „Am mers la o mănăstire și am aflat că monahii de acolo se îmbolnăviseră din pricina postului îndelungat pe care l-au făcut. Sticlutele cu untdelemn de pe masă erau neatinse. Asta fac, Părinte, post și priveghere”. Ce să mai spui? Astfel de oameni nu vor să se lipsească de nimic. Își numără mâncarea lor, fructa lor, prăjitura lor și apoi, pentru a se îndreptăți, îi judecă pe ceilalți care fac asceză. Nu au simțit încă bucuria duhovnicească a ascezei. Iar altul îți spune: „Trebuie să beau atâtea căni de lapte. Voi posti în

¹¹ Fragment din Troparul la Cuvioși: „Locuitor pustiului și înger în trup”.

¹² I Cor. 3, 17.

post, dar după aceea îmi voi completa substanțele hrănitoare, trebuie să am atâta albumină în organism”. Și spune acestea nu pentru că organismul lui ar avea nevoie de albumină, ci deoarece consideră că este dreptul lui să facă aceasta, își odihnește astfel gândul că este în regulă, că aceasta nu este păcat. Dar chiar și numai a gândi cineva astfel este păcat. Unde ajunge logica omenească? Să fie în regulă și cu posturile pe care le-a rânduit Biserica, dar să nu se lipsească nici de cele pe care le-a pierdut în vremea postului. Ei, cum să se sălășluiască apoi Duhul Sfânt în astfel de oameni?

Și poți vedea la unii familști câtă mărime de suflet au. Odată un creștin foarte simplu, care avea nouă copii, s-a dus la duhovnic să se spovedească, iar acela i-a spus să se împărtășească. „Dar nu mă pot împărtăși, îi spune acela duhovnicului, deoarece lucrez și eu, și copiii mei și de aceea punem puțin untdelemn în mâncare”. „Câți copii ai?” îl întreabă duhovnicul. „Nouă”. „Cât untdelemn puneți în mâncare?”. „Două linguri”. „Atunci cât untdelemn îți revine, amărâtule?” îl întreabă duhovnicul. Mergi și te împărtășește”. Erau unsprezece persoane și mâncau numai două linguri de untdelemn și îl chinuia gândul pentru aceasta.

Am cunoscut mireni care s-au sfințit prin asceza pe care au făcut-o. Iată, până nu demult în Sfântul Munte a lucrat pentru mai multă vreme un mirean cu fiul său. După câțiva vreme s-a ivit un serviciu bun în părțile de unde erau, și tatăl a hotărât să plece împreună cu fiul său pentru ca să fie mai aproape de familie. Tânărul însă fiind impresionat de viața ascetică a monahilor și având în vedere și viața lumească cu stresul ei, nu a vrut să-l urmeze pe tatăl său și să plece în lume. „Tată, de vreme ce mai ai și alți copii, lasă unul și în Grădina Maicii Domnului!”. Și fiindcă acela stăruia, tatăl său a fost nevoit să-l lase. Tânărul acesta nu știa carte, dar era foarte sensibil și avea multă mărime de suflet și simplitate. Se simțea pe sine foarte nevrednic pentru a deveni monah, căci credea că nu va putea face față la datoriile monahicești. În cele din urmă a găsit o colibă mică, care fusese folosită mai demult pentru catări, a astupat ușa și ferestrele cu pietre și ferigă, lăsând numai o gaură mică rotundă, prin care intra și ieșea cu destulă greutate, și pe care o astupa pe dinăuntru cu un palton zdrențuit, pe care îl găsisese aruncat acolo. Nu aprindea nici măcar focul. Negreșit, cuiburile păsărilor și adăposturile animalelor erau mai bune decât sălașul său. Dar bucuria pe care o avea acest suflet nu o au cei care trăiesc în palate bogate, pentru că acesta se nevoia pentru Hristos, iar Acela era lângă el, nu numai în coliba sa, ci și în casa lui duhovnicească, în trupul și inima sa. Și de aceea trăia ca în Rai. Din când în când ieșea din

cuibul său și trecea pe la vreo Chilie, unde vedea că părinții au de lucru la grădină. Ajuta la săpat și părinții îi dădeau puțin posmag și măsline. Dacă nu era lăsat să lucreze, nu voia să primească nicio binecuvântare de la ei. Iar binecuvântările pe care le lua le plătea cu îndoită muncă. Desigur, viața lui duhovnicească numai Dumnezeu o cunoștea, pentru că trăia în ascuns, simplu și în tăcere. Dar dintr-o împrejurare care s-a făcut cunoscută multora s-au descoperit multe despre el. Odată a trecut pe la o mănăstire și a întrebat când începe Postul Mare - deși pentru el aproape tot timpul era Postul Mare - după care a mers și s-a închis în cuibul său. Au trecut aproape trei luni, fără să-și dea seama când au trecut. Într-o zi a ieșit și s-a dus la o mănăstire ca să întrebe când este Paștele. A stat la slujbă, s-a împărtășit la Sfânta Liturghie și după aceea a mers cu părinții la trapeză. Dar în trapeză, pe mese, a văzut ouă roșii - era odovania Paștilor. A rămas uimit și a întrebat pe un frate: „Bine, dar atât de repede a venit Paștele?”. „Ce Paști, frate? Măine este Înălțarea!”. Adică postise tot Postul Mare și încă patruzeci de zile până la Înălțare. În felul acesta s-a nevoit până la ceasul morții lui. Un vânător l-a găsit mort la două luni după ce murise și a înștiințat poliția și medicul. După aceea medicul mi-a spus: „Nu numai că nu mirosea, ci, dimpotrivă, trupul lui avea o bună mireasmă”.

Postul copiilor

— Părinte, copiii de cinci-șase ani trebuie să postească înainte de Sfânta Împărtășanie?

— Cel puțin seara trebuie să mănânce mâncare de post cu untdelemn. Dar aceasta este o problemă pe care o rânduiește duhovnicul. Este mai bine ca mama să întrebe pe duhovnic, deoarece copilul poate avea o problemă de sănătate și este nevoit să bea lapte.

— Părinte, cât trebuie să postească un copil?

— Dacă este sănătos, trebuie să postească. De altfel, acum există o mulțime de mâncăruri de post. Mai demult copiii posteau și toată ziua alergau și se jucau, dar mâncau de mai multe ori. În Farasa, în Postul Mare, toți, mici și mari, posteau până la ceasul al nouălea¹³.

¹³ Ceasul al nouălea după ora bizantină înseamnă ora 3 după masă.

Părinții îi adunau pe copii în Castru¹⁴, le dădeau jucării, iar la ora trei după-amiază, când suna clopotul pentru Liturghia mai-înainte-sfințită, mergeau și se împărtășeau.

Sfântul Arsenie spunea: „Dacă atunci când copiii se joacă toată ziua nu-și mai aduc aminte de mâncare, acum când îi va ajuta și Hristos oare nu vor rezista?”.

Cei mari, când nu postesc, sunt muștrați de conștiință atunci când îi văd pe copii postind. Când eram mic lucram pentru mai multă vreme cu meșterul meu la câte o casă și mâncam acolo, dar miercurea și vinerea plecam acasă să mănânc, deoarece aceia nu posteau. Odată, într-o miercuri, mi-au adus o baclava. „Mulțumesc, le-am spus, dar postesc”. „Ia te uită, copil mic și postește, iar noi, oameni mari, mâncăm de toate!”.

Post cu mărime de suflet

Prin post omul își arată intenția sa cea bună. Face din mărime de suflet o asceză și Dumnezeu îl ajută. Dacă însă se silește pe sine și spune: „Ce să fac? Este vineri și trebuie să postesc”, atunci se va chinui. În timp ce, dacă ar înțelege folosul postului și ar posti, s-ar bucura gândindu-se că în această zi Hristos a fost răstignit. Nici apă nu l-au dat să bea, ci oțet¹⁵, iar eu să beau apă toată ziua. Iar dacă face aceasta, atunci va simți înăuntrul său o bucurie mult mai înaltă decât a celui care bea cele mai bune răcoritoare.

Și uită-te, mulți mireni nu pot posti nici măcar o Vinere Mare, dar în fața Ministerului pot face, dintr-o încăpățănare, greva foamei ca să obțină ceva. Acolo diavolul îi încurajează. Dar aceasta pe care o fac este sinucidere. Iar alții, atunci când vine Paștele, cântă: „*Hristos a înviat!*” cu toată puterea lor, de bucurie că vor mânca bine. Unii ca aceștia seamănă cu iudeii care voiau să-L facă pe Hristos împărat, deoarece i-a hrănit în pustie¹⁶.

Vă aduceți aminte ce spune Prorocul? „*Blestemat este cel care face lucrurile Domnului cu lenevire*”¹⁷. Altceva este atunci când cineva are dispoziție să postească, dar nu poate, pentru că, dacă nu mănâncă, îi tremură picioarele, cade jos - adică nu-l ajută trupul, sănătatea sa, etc. - și altceva este să ai putere și să nu postești. Și atunci unde este buna intenție? Iar mâhnirea celui care vrea să facă o nevoință și nu poate completează lipsa acesteia, și

¹⁴ Veche fortăreață în Farasa, în care în perioada bizantină locuiau ostași împreună cu familiile lor, care erau rânduiți de statul bizantin ca străjeri ai regiunilor marginase ale imperiului.

¹⁵ Vezi Mt. 27, 34; Mc. 15, 36; Lc. 23, 36 și In. 19, 29.

¹⁶ In. 6, 5-15.

¹⁷ Ier. 31, 10.

unul ca acesta are mai multă plată decât cel care are curaj și se nevoiește, căci acela simte și o mulțumire de sine. Astăzi a venit o femeie amărâtă, în vârstă cam de cincizeci și cinci de ani, care plângea fiindcă nu putea să postească. Bărbatul ei o părăsise, copilul și-l pierduse într-un accident, mama îi murise și astfel a rămas singură. Nu are nici casă, nici masă, ci o cheamă când o femeie, când alta pe la casele lor ca să lucreze câte ceva. „Părinte, mi-a spus sărmana, am o mare greutate pe conștiință pentru că văd că nu fac nimic. Și ceea ce e mai rău decât toate este că nu pot posti. Mănânc tot ceea ce mi se dă. Uneori miercurea și vinerea îmi dau mâncare de post, dar adeseori îmi dau de dulce și sunt nevoită să mănânc, pentru că altfel mă istovesc repede și nu mai pot sta în picioare”. „Mănâncă, îi spun, de vreme ce nu ai curaj”. Fiecare trebuie să se supravegheze pe sine și dacă va vedea că nu rezistă la post, să mănânce puțin mai mult. *„Măsoară-te pe tine însuți”*¹⁸, spune Sfântul Nil Ascetul.

— Părinte, cum mai demult la sate unele femei nu mâncau nimic din prima zi a Postului Mare până în Sâmbăta Sfântului Teodor? Cum puteau rezista, având o mulțime de treburi, case, copii, animale, ogoare?

— Ele își spuneau în sinea lor: „În mod firesc ar trebui să mâncăm în Sfânta și Marea Sâmbătă, pe când această sâmbătă este aproape”. Sau se poate să-și fi spus: „Hristos a postit patruzeci de zile¹⁹, pentru mine ce este să postesc o săptămână?”. Pe lângă aceasta aveau și multă simplitate și de aceea rezistau. Dacă cineva are simplitate și smerenie primește cu lesnire harul lui Dumnezeu și astfel postește cu smerenie și se hrănește dumnezeiește. Are putere dumnezeiască și multă rezistență la postiri îndelungate. Un tânăr din Australia, de vreo douăzeci și opt de ani, a ajuns să nu mănânce nimic douăzeci și opt de zile. Duhovnicul lui l-a trimis la mine să-mi spună despre aceasta. Era foarte evlavios și avea un duh de nevoință rar întâlnit. Se spovedea, mergea la biserică, citea cărți patristice și mai ales noul Testament. Într-o zi, în timp ce citea în Evanghelie că Hristos a postit patruzeci de zile, a fost atât de mișcat sufletește, încât și-a spus în sinea sa: „Dacă Domnul, care a fost Dumnezeu și om fără de păcat, a postit patruzeci de zile, atunci eu, un om atât de păcătos, ce trebuie să fac?”. De aceea a cerut binecuvântare de la duhovnicul său să postească și el, dar nu s-a gândit să-i spună și gândul său că intenționa să nu mănânce patruzeci de zile. A

¹⁸ Sfântul Nil Ascetul, „Despre cele opt duhuri ale răutății” PG 79, M60C.

¹⁹ Vezi Mt. 4, 2 și Lc. 4, 2.

început așadar să postească din luna primei săptămâni a Postului Mare, a trecut de Duminica închinării Sfintei Cruci fără să bea nici măcar apă, deși lucra la o fabrică săvârșind o muncă destul de grea - stivuia lăzi. Când a ajuns la ziua a douăzeci și opta de post, a simțit o mică amețelă în timp ce lucra și de aceea s-a așezat puțin jos. După aceea a băut un ceai și a mâncat puțin posmag, deoarece se gândea că, de va cădea jos și îl vor duce la spital, vor depista că a suferit aceasta din cauza postului, și vor spune: „Ia te uită, creștinii mor din cauza postului”. „Părinte, mi-a spus acela, după atâtea zile de post mă scârbeam de mâncăruri, dar mă sileam să mănânc ca să pot lucra”. Îl chinuia însă gândul că nu a postit patruzeci de zile și i-a spus aceasta duhovnicului său. Atunci acela i-a spus cu discernământ: „Și aceste zile pe care le-ai postit au fost destule. Să nu mai ai gânduri”. Apoi acela l-a trimis la mine, ca să nu-i mai rămână niciun gând de îndoială care să-l chinuiască. Ca să fiu sigur că îndemnul său lăuntric a fost curat, l-am întrebat: „Te-ai jurat să postești patruzeci de zile?”. „Nu”, mi-a răspuns. „Atunci când ai luat binecuvântare de la duhovnicul tău să postești, nu te-ai gândit în clipa aceea să-ți spui gândul tău, cum că vrei să postești patruzeci de zile, sau ai ascuns gândul tău care ți se părea bun, ca să postești după voia ta patruzeci de zile?”. „Nu, Părinte”, mi-a spus din nou. Atunci i-am spus și eu: „Desigur că știam aceasta, dar te-am întrebat numai ca să înțelegi tu singur că ai răsplată cerească pentru zilele ce le-ai postit, care au fost destule, și să nu te mai neliști că nu ai putut ține patruzeci de zile. Altă dată însă să-i spui duhovnicului tău și gândurile cele bune pe care le ai și orice intenție bună ce o ascunzi în inima ta, iar duhovnicul tău va hotărî dacă va trebui să faci o asceză, etc.”. Și fiindcă avea multă smerenie, pe care o dobândise din gândurile smerite pe care le cultiva, și a postit atâtea zile din multa sa dragoste pentru Hristos, era firesc ca Acesta să-l întărească cu dumnezeiescul Său har. Dacă un altul va încerca să țină un astfel de post și va spune cu mândrie: „Dacă a făcut-o acela, eu de ce să nu o fac?”, va posti numai o zi sau două și va cădea grămadă. I se va întuneca și mintea, pentru că îl va părăsi harul lui Dumnezeu și îi va părea rău chiar și de osteneala pe care a făcut-o. Poate ajunge până acolo încât să spună: „Și ce am câștigat din aceasta?”.

Omul dacă postește se face ca un mieluşel. Iar atunci când devine ca o fiară, înseamnă că asceza pe care o face ori este mai presus de puterile lui, ori o face din egoism, și de aceea nu primește ajutorul dumnezeiesc. Dar uneori chiar și fiarele sălbatice sunt îmblânzite și smerite de post. Vezi, atunci când le este foame se apropie de om, căci din instinct simt că de nu vor mânca vor muri. În timp ce, dacă se apropie de om pentru a găsi

de mâncare, se poate să nu pățească nimic. Eu am văzut un lup care, din pricină că era flămând, era ca un mieluşel. Odată, într-o iarnă cu zăpadă multă, venise până în curtea noastră. Eu şi cu fratele meu ieşiserăm să dăm hrană la animale. În timp ce eu ţineam felinarul în mână, fratele meu a luat cociorva şi a început să-l lovească, dar lupul nu se împotriva deloc.

Tot ceea ce face omul se zădărniceşte dacă nu o face din dragoste pentru Dumnezeu şi semenul său. Dacă posteşte şi se mândreşte cum că ar face ceva, se pierde postul său. Devine apoi ca un rezervor găurit, care nu mai poate ţine nimic în el. Pune apă într-un astfel de rezervor şi vei vedea că încet-încet va curge toată.

Satisfacţia stomacului uşor

Atunci când cineva nu se înfrânează poartă cu sine magazine întregi. În timp ce, dacă se înfrânează şi mănâncă numai cele care îi sunt necesare, organismul său arde toate substanţele hrănitoare şi nu depozitează nimic.

Felurimea mâncărilor întinde stomacul şi aduce pofta, dar pricinuieşte moleşală şi înfierbântare în trup. Dacă pe masă există numai un fel de mâncare şi care nu este destul de gustos, se poate ca nimeni să nu mănânce o porţie întreagă, iar dacă este gustos şi cineva se va lăcomi, se poate să mănânce puţin mai mult decât îi trebuie. Dar atunci când pe masă există peşte, supă, cartofi, brânză, ouă, salată, fructe şi prăjituri, vrea să le mănânce pe toate şi mai cere încă şi altele. Pe toate le trage pofta, pentru că una o îndeamnă pe alta. Şi uită-te, omul nu suportă nici măcar un singur cuvânt; pe unul nu-l înghite, pe celălalt iarăşi nu-l înghite, în timp ce sărmanul stomac orice mâncare îi aruncăm, o suportă. Dar oare îl întrebăm dacă le poate mistui? Adică stomacul care nu are logică ne întrece în virtute şi se nevoieşte să le mistuie pe toate. Şi dacă un fel de mâncare nu se potriveşte cu altul când intră înăuntru, se ceartă, şi atunci bietul stomac ce să mai facă? Începe după aceea indigestia.

— Şi cum putem, Părinte, să ne tăiem obişnuinţa de a mânca mult?

— Este trebuinţă de puţină frână. Mai bine este să nu mănânci mâncarea care îţi place, ca să nu-ţi faci de lucru, pentru că încet-încet se măreşte hambarul. Şi după aceea acest „vameş” nemilostiv, aşa cum îl numeşte Avva Macarie, va cere mereu. În vremea mesei eşti satisfăcut, dar după aceea simţi nevoia să dormi, şi nici să lucrezi nu mai poţi. Dacă mănânci un singur fel de mâncare, acesta îţi ajută să-ţi tai pofta.

— Părinte, atunci când există multe feluri de mâncare, dar în cantități mici, există iarăși același pericol?

— Desigur, pericolul este la fel de mare, numai că partidele sunt mici și nu pot face guvern. Atunci când există o mare felurime de mâncăruri, este ca și cum s-ar aduna în stomac multe partide, și unul îl irită pe celălalt, apoi se încaieră între ele, se bat și începe indigestia...

Plăcerea pe care o dă mâncarea simplă este mai mare decât cea pe care o dau cele mai bune mâncăruri. Atunci când eram mic, mergeam în pădure și mâncam numai o bucată de covrig, și nu mai voiam nimic altceva. Cele mai bune mâncăruri nu-mi puteau înlocui acea mulțumire duhovnicească pe care o simțeam. Dar făceam aceasta cu bucurie. Însă cei mai mulți oameni nu au simțit satisfacția stomacului ușor. La început, atunci când mănâncă ceva gustos, simt o oarecare satisfacție, dar apoi intră la mijloc lăcomia, mănâncă mult și, mai ales atunci când sunt bătrâni, simt o greutate în tot trupul, și astfel se lipsesc de satisfacția stomacului ușor.

PARTEA A CINCEA

ROSTUL ÎNCERCĂRILOR ÎN VIAȚA NOASTRĂ

*« Pentru ca să meargă
cineva în Raiul cel dulce
trebuie să mănânce aici multe
amărăciuni, ca să primească
în mână pașaportul
încercărilor».*

CAPITOLUL 1

„Trecut-am prin foc și prin apă...”¹

Crucea încercărilor

— Părinte, cruciulița pe care mi-ai dat-o o port mereu și mă ajută în încercările mele.

— Iată, așa sunt și crucile pe care le suferim noi, ca acele cruciulițe pe care le atârnăm la gât și ne ocrotesc în viața noastră. Crezi că noi ducem vreo cruce mare? Numai Crucea lui Hristos a fost foarte grea, pentru că El din dragoste față de noi, oamenii, nu a vrut să folosească pentru Sine puterea Sa dumnezeiască. Și în continuare ridică greutatea crucilor întregii lumi și ne ușurează de durerile încercărilor cu dumnezeiescul Său ajutor și cu dulcea Sa mângâiere.

Bunul Dumnezeu rânduiește pentru fiecare om o cruce potrivită cu puterea lui de a rezista, nu pentru a se chinui, ci pentru a urca de pe cruce în cer, pentru că, în esență, crucea este scară către cer. Dacă am înțelege ce comoară ne învîstierim din suferirea încercărilor, nu am mai murmura, ci am slavoslovi pe Dumnezeu ridicându-ne cruciulița pe care ne-a hărăzit-o, astfel încât și în această viață ne vom bucura, dar și în cealaltă vom lua o pensie bună. Dumnezeu ne-a asigurat acolo în cer multe bogății. Însă atunci când cerem să ne ușureze de o încercare, el dă aceste bogății altora și astfel o pierdem. În timp ce, de vom face răbdare, ne va da și dobândă.

Fericit este cel care se chinuiește aici, pentru că, cu cât este pedepsit mai mult în această viață, cu atât mai mult se pregătește pentru cealaltă, deoarece i se șterg din păcate. Crucile încercărilor sunt mai presus de „talanți”, de harismele pe care ni le dă Dumnezeu. Fericit este cel care are cinci cruci, iar nu una. O suferință sau o moarte mucenicească aduc cu adevărat răsplată cerească. De aceea la fiecare încercare să spunem: „Îți mulțumesc, Dumnezeul meu, pentru că tocmai aceasta îmi trebuia pentru mântuirea mea”.

Încercările îi ajută pe oameni să-și revină duhovnicește

— Părinte, mereu sunt înștiințată de suferința celor din familia mea. Se vor termina vreodată necazurile lor?

¹ Ps. 65, 11.

— Ai răbdare, sora mea, și nu-ți pierde nădejdea în Dumnezeu. Din toate încercările prin care am auzit că trece familia voastră, am înțeles că Dumnezeu vă iubește și îngăduie toate necazurile acestea pentru o deplină curățare duhovnicească a familiei. Dacă privim cu ochi lumești încercările familiei tale, apăreți ca niște oameni nefericiți. Însă de le vom privi duhovnicește, sunteți fericiți, iar în cealaltă viață vă vor invidia toți cei care s-au considerat fericiți în viața aceasta. În felul acesta se nevoiesc și părinții tăi, deoarece nu cunosc sau nu înțeleg să se nevoiască duhovnicește cu mărime de suflet. Cu toate acestea, în încercările familiei tale, precum și ale altor familii se ascunde o taină, deși se face atât de multă rugăciune. „*Cine a cunoscut judecățile lui Dumnezeu?*”². Dumnezeu să-și întindă dreapta Sa și să pună capăt încercărilor.

— Părinte, nu se poate ca oamenii să-și revină în alt fel și nu prin încercări?

— Mai înainte ca Dumnezeu să îngăduie o încercare, a căutat să-i îndrepte cu blândețe, dar aceia nu au înțeles și de aceea El a îngăduit ispitirea. Vedeți, când un copil este sucit, la început tatăl său îl ia cu binișorul, îi face toate mofturile, dar văzând că nu se schimbă, atunci se poartă cu asprime față de el, ca să se îndrepte. Tot astfel și Dumnezeu, adeseori, atunci când cineva nu înțelege de bunăvoie, îi dă o încercare ca să-și revină. Dacă nu ar fi existat puțină durere, boli, etc., oamenii ar fi devenit fiare, nu s-ar fi apropiat deloc de Dumnezeu.

— Viața aceasta este mincinoasă și scurtă; și puțini sunt anii ei. Și bine că sunt puțini, căci repede vor trece amărăciunile, care ca niște medicamente amare ne vindecă sufletele noastre. Vezi, medicii le dau sărmanilor bolnavi care suferă medicamente amare deoarece se vor însănătoși cu amarul, nu cu dulcele. Vreau să spun că, precum sănătatea se dobândește prin amar, tot astfel și mântuirea sufletului tot din amar iese.

Suferind durerea ne cercetează Hristos

Omul care nu trece prin încercări, care nu vrea să-l doară nimic și să sufere ceva, care nu vrea să fie mâhnit sau să i se facă vreo observație, ci vrea să trăiască bine, este în afara realității duhovnicești. „*Trecut-am prin foc și prin apă și ne-ai scos pe noi la odihnă*”³, spune psalmistul.

Vezi că și Maica Domnului și Sfinții au suferit, de aceea trebuie ca și noi să suferim, mai ales că mergem pe același drum

² Vezi Ps. 35, 6.

³ Ps. 65, 11.

pe care au mers și ei. Cu deosebirea că noi, atunci când suferim puțin în această viață, ne plătim datoriile și ne mântuim. Dar și Hristos a petrecut cu durere pe pământ. A coborât din cer, S-a întrupat, a pățimit și a fost răstignit. Iar creștinul își dă seama că l-a cercetat Hristos, atunci când suferă durere.

Atunci când îl cercetează durerea pe om înseamnă că îl vizitează Hristos. În timp ce, atunci când omul nu trece prin nicio încercare, este ca și cum l-ar părăsi Dumnezeu, nici nu plătește datoriile, nici nu depune. Vorbesc desigur despre cel care nu vrea reaua pătimire pentru dragostea lui Hristos, care își spune în sinea sa: Sunt sănătos, am poftă de mâncare, mănânc bine, o duc foarte bine, sunt liniștit, etc..." și nu spune nici măcar un „Slavă Ție, Dumnezeule”. Cel puțin dacă ar recunoaște că toate aceste binecuvântări sunt ale lui Dumnezeu, oarecum s-ar aranja situația. Să spună: „Nu meritam toate acestea, dar fiindcă sunt neputincios, de aceea Dumnezeu mi le-a rânduit pe toate”. În viața Sfântului Ambrozie⁴ se spune că odată Sfântul a fost găzduit de un oarecare bogat. Iar Sfântul văzând bogățiile nemăsurate ale aceluia l-a întrebat dacă a fost încercat vreodată de vreo mahnire. „Nu, niciodată, i-a răspuns acela. Ci bogățiile mele mereu se înmulțesc, ogoarele îmi rodesc. Nu am simțit niciodată durere și nici vreo boală nu m-a cercetat”. Atunci Sfântul a lăcrimat și a spus însoțitorilor săi: „Pregătiți trăsurile ca să plecăm repede de aici, pentru că pe acesta nu l-a cercetat Dumnezeu”. Și de îndată ce a ieșit în drum, casa bogatului s-a scufundat. Traiul bun al aceluia dovedea că Dumnezeu l-a părăsit.

„Domnul ceartă pe cel pe care-l iubește”⁵

— Părinte, de ce astăzi lumea suferă atât de mult?

— Din pricină că Dumnezeu o iubește. Tu, ca monahie, te scoli dimineața, îți faci canonul, rostești rugăciunea lui Iisus, faci metanii, etc. însă pentru mireni greutățile prin care trec sunt canonul lor; și prin ele se curăță. Iar acestea le pricinuiesc un bine mai mare decât traiul bun lumesc, care nu îi ajută nici să se apropie de Dumnezeu, nici să dobândească răsplată cerească. De aceea trebuie să le primească ca pe niște daruri ale lui Dumnezeu.

Bunul Dumnezeu, ca un Părinte bun, prin încercările pe care le îngăduie își educă copiii Săi din dragoste, din bunătatea Sa dumnezeiască, iar nu din răutate sau din dreptate lumească, juridică, pentru că vrea ca aceia să se întoarcă la el. Adică Dumnezeu, vrând să mântuiască fapăturile Sale și ca ele să

⁴ Pomenirea lui se prăznuiește la 7 decembrie.

⁵ Pilde 3, 12.

moștenească Împărăția Lui cea cerească, îngăduie încercările pentru ca omul să se lupte, să se nevoiască și să dea examene la răbdarea în dureri, astfel încât să nu poată diavolul să-I spună: „Cum îl răsplătești pe acesta sau cum îl mântuiești de vreme ce nu s-a ostenit?”. Pe Dumnezeu nu-L interesează viața aceasta, ci cealaltă. El se îngrijește de noi mai întâi pentru cealaltă viață și apoi pentru aceasta.

— Părinte, dar de ce Dumnezeu unor oameni le dă multe încercări, în timp ce altora nu le dă deloc?

— Ce spune Sfânta Scriptură? *„Domnul ceartă pe cel pe care-l iubește”*. Un tată, de pildă, are opt copii. Cinci dintre ei stau lângă tatăl lor, iar trei pleacă de acasă și nici nu se mai gândesc la el. Dacă cei care stau lângă el fac vreo neorânduială, tatăl lor îi trage puțin de urechi sau le dă vreo pălmuță, iar dacă sunt cuminiți, îi mângâie și le dă o ciocolată. În timp ce aceia care sunt departe, nu primesc nici mângâiere, nici palmă. Tot astfel face și Dumnezeu. Oamenilor care sunt lângă El și celor care au intenție bună, dacă greșesc puțin, le dă câte o pălmuță și astfel își achită datoria, sau dacă le dă mai multe, mai și depun în casieria cerească. Iar celor care sunt departe de Dumnezeu le dă ani îndelungați pentru a se pocăi. De aceea vedem pe unii mireni că săvârșesc păcate grave și cu toate acestea au bunuri materiale din belșug și trăiesc mulți ani, fără să treacă prin încercări. Și aceasta se face din economia lui Dumnezeu, pentru a se pocăi. Iar dacă nu se vor pocăi, în cealaltă viață vor fi fără de răspuns.

Durerea lui Dumnezeu pentru încercările oamenilor

Câte suferințe are lumea! Câte probleme! Și unii vin aici să mi le spună stând în picioare, fie și numai pentru două minute, pentru a se mângâia puțin. O mamă îndurerată îmi spunea: „Părinte, vin clipe când nu mai pot suporta și atunci spun: «Hristoase al meu, fă să înceteze pentru puțin suferințele și apoi pot să începă iarăși»”. Câtă nevoie de rugăciune au oamenii! Însă orice încercare este un dar al lui Dumnezeu, este un examen pentru cealaltă viață. Această nădejde a răsplătirii în cealaltă viață îmi dă bucurie, mângâiere și curaj și pot suporta durerea ce o simt pentru toți oamenii care trec prin încercări.

Dumnezeul nostru nu este Baal, ci Dumnezeul dragostei. El este Părintele Care vede suferința copiilor Săi pricinuită de diferite ispite și încercări prin care trec, și Care ne va răsplăti pentru aceasta, numai noi să avem răbdare în mica mucenicie a încercării sau, mai degrabă, a binecuvântării pe care o suferim.

— Părinte, unii spun: „Oare nu este dureros ceea ce îngăduie Dumnezeu? Oare nu-l doare pe Dumnezeu pentru aceasta?”.

— Durerea lui Dumnezeu pentru oamenii care sunt chinuiți de boli, de diavoli, de barbari, etc., are în același timp și bucurie prin răsplata cerească pe care le-a pregătit-o. Adică, Dumnezeu cunoscând răsplătirea pe care o va primi în cer cel care trece prin încercări, și bunățile care îl așteaptă, „suferă” cu ușurință durerea ce o simte pentru acela. Iată, Dumnezeu a îngăduit ca Irod să facă atâtea crime⁶. Păi unsprezece mii de prunci a junghiat și încă nenumărați părinți care nu i-au lăsat pe soldați să le omoare copiii. Acei ostași barbari, ca să se arate mai buni în fața maimarilor lor, i-au tăiat pe copii bucățele. Cu cât copiii erau mai chinuiți, cu atât mai mult Îl durea pe Dumnezeu, dar și mai mult se bucura pentru cea mai mare slavă de care aveau să se desfete în cer. Se bucura pentru acești îngerași, care urmau să alcătuiască tagma mucenicească și îngerească totodată, îngeri și Mucenici!

În mâhniri dăruiește Dumnezeu adevărata mângâiere

Dumnezeu vede de aproape suferințele copiilor Lui și îi mângâie ca un Părinte bun. Pentru că, ce crezi, suferă să-Și vadă copilașul Său chinuindu-se? Toate suferințele și lacrimile lui, Dumnezeu le ia în considerare și după aceea răsplătește. Numai Dumnezeu dăruiește în mâhniri adevărata mângâiere. De aceea omul care nu crede în adevărata viață, care nu crede în Dumnezeu ca să-I ceară mila Sa în încercările prin care trece, cade mereu în deznădejde, iar viața lui nu are niciun sens. Întotdeauna rămâne neajutorat, nemângâiat și chinuit în această viață, dar își osândește și sufletul său în cea veșnică.

Însă oamenii duhovnicești, care înfruntă toate încercările alături de Hristos, nu au propriile lor mâhniri, ci adună amărăciunile altora, dar în același timp primesc din belșug dragostea lui Dumnezeu. Atunci când cânt troparul: „Ajutorului omenesc nu ne încredința pe noi, Preasfântă Stăpână”, câteodată mă opresc la „ci primește rugăciunea robilor tăi...”. Căci de vreme ce nu am mâhniri, cum să spun „că scârbele ne cuprind și nu putem răbda”?⁷. Să spun minciuni? În înfruntarea duhovnicească a încercărilor nu există mâhnire, pentru că atunci când omul se așază corect, duhovnicește, toate se schimbă. Dacă omul își atinge amărăciunea durerii sale de Preadulcele Iisus, atunci toate amărăciunile și otrăvurile sale se preschimbă în miere.

⁶ Vezi Mt. 2, 16.

⁷ Din Paraclisul Maicii Domnului.

Dacă cineva înțelege tainele vieții duhovnicești și modul tainic în care lucrează Dumnezeu, încetează să se mai mâhnească pentru tot ceea ce i se întâmplă, pentru că primește cu bucurie medicamentele amare pe care i le dă Dumnezeu pentru însănătoșirea sufletului său. Pe toate le consideră răspunsuri la rugăciunea sa, de vreme ce neîncetat îi cere lui Dumnezeu să-i curețe sufletul. Însă atunci când oamenii înfruntă lumește încercările, se chinuiesc. De vreme ce Dumnezeu ne supraveghează pe toți, trebuie ca fiecare să se predea Lui cu totul. Altfel se va chinui. Cere să-i vină toate așa precum vrea el, dar lucrurile nu se petrec după dorința lui, și de aceea nu află odihnă.

Fie sătul, fie flămând de ar fi cineva, fie că este lăudat, fie că este nedreptățit, trebuie să se bucure și să le înfrunte pe toate cu smerenie și răbdare. Și atunci unuia ca acestuia Dumnezeu îi va dărui mereu binecuvântări, până când sufletul său va ajunge să nu mai poată „încăpea și suporta” bunătatea lui Dumnezeu. Și cu cât va înainta duhovnicește, cu atât va vedea dragostea lui Dumnezeu într-o măsură mai mare și se va topi de recunoștință.

Ispitele și mâhnirile ce vin din îngăduința lui Dumnezeu

Încercările care ne vin sunt uneori antibioticul pe care ni-l dă Dumnezeu pentru bolile sufletului nostru și care ne ajută mult duhovnicește. Omul mănâncă numai o palmă ușoară și îndată i se înmoaie inima. Dumnezeu știe foarte bine în ce stare duhovnicească se află fiecare dintre noi, dar fiindcă noi nu știm, îngăduie să fim ispitiți ca să ne cunoaștem pe noi înșine, să ne aflăm patimile ce sunt ascunse înăuntrul nostru și să nu avem pretenții nesăbuite în Ziua Judecății. Pentru că, de ar trece cu vederea patimile noastre și ne-ar lua în Rai așa cum suntem, și acolo am crea probleme. De aceea Dumnezeu îngăduie diavolului să creeze aici ispite ca să ne scuture, astfel încât să se smerească și să se curețe sufletul nostru prin mâhniri, după care ne umple de har.

Adevărata bucurie se naște din amărăciunea pe care cineva o gustă cu bucurie pentru Hristos, Care s-a umplut de amărăciune ca să ne mântuiască. Creștinul trebuie să se bucure mai ales atunci când trece prin vreo încercare fără ca el să fi fost pricina ei.

Uneori spunem lui Dumnezeu: „Dumnezeul meu, nu știu ce voi face, dar eu mă predau Ție cu totul, ca să mă faci om”. Și atunci Dumnezeu nu mă face numai om, ci mai presus de om, și-l lasă pe diavol să vină să mă ispitească și să mă chinuiască. Și în cancerul care bântuie astăzi văd vicleșugurile diavolului și râd.

Măi, și diavolul acesta! Voi știți cu ce săpun îl spală diavolul pe om atunci când Dumnezeu îngăduie să-l ispitească, să-l încerce? Cu spuma răutății lui. Și încă ce săpun bun are! Așa cum cămila scoate spume atunci când se mânie, la fel face și diavolul în astfel de situații. Și după aceea îl freacă pe om nu ca să-l curețe de murdărie, ci din răutate. Iar Dumnezeu îl lasă pe diavol să-l săpunească pe om numai atât cât trebuie pentru a-l curăța. Căci dacă l-ar lăsa să-l frece așa cum se freacă rufele, l-ar sfășia.

— Părinte, putem spune despre diferitele ispite care se întâmplă în viața noastră, că aceasta a fost voia lui Dumnezeu?

— Nu. Să nu amestecăm voia lui Dumnezeu cu ispita și cu cele pe care le aduce ea. Dumnezeu îl lasă pe diavolul liber să-l ispitească pe om până la un punct, iar pe om îl lasă liber să facă binele sau răul. Dar nu Dumnezeu este vinovat pentru răul pe care îl va face omul. Iuda, de pildă, era ucenicul lui Hristos. Dar oare putem spune că a fost voia lui Dumnezeu ca el să devină vânzător? Nu, ci Iuda însuși a îngăduit diavolului să intre în el. Cineva a spus unui preot: „Părinte, te rog fă un Trisaghion pentru Iuda”. Iar aceasta este ca și cum ar fi spus: „Tu, Hristoase, ești nedrept. Aceasta a fost voia Ta, ca să Te vândă Iuda. Și de aceea acum ajută-l”.

Puține sunt cazurile în care Dumnezeu îngăduie să fie ispitiți unii creștini evlavioși pentru a-și veni în simțire cineva care duce o viață păcătoasă și să se pocăiască. Oamenii aceștia vor avea o îndoită răsplată. Adică Dumnezeu le dă unora care, cu încercările prin care trec, își plătesc păcatele în această viață, dar care în același timp cârtesc fără motiv, posibilitatea de a fi ajutați de răbdarea celor care, deși nu au greșit, suferă, dar nu cârtesc. Să presupunem că un familist foarte bun și foarte evlavios se află în casă cu toată familia sa și dintr-odată se face un cutremur și cade casa peste ei strivindu-i, iar după o înfricoșătoare suferință mor cu toții. Oare de ce a îngăduit Dumnezeu aceasta? Ca să nu cârtească ceilalți care sunt pedepsiți atunci când greșesc.

De aceea toți cei care se gândesc la crucile mari pe care le-au purtat dreptii niciodată nu se mâhnesc pentru micile lor încercări. Și văd că, deși au greșit în viața lor, cu toate acestea suferă mai puțin decât acei drepti, și de aceea spun ca tâlharul cel bun⁸: „Dacă aceștia care nu au făcut nimic rău au suferit atât de mult, atunci noi ce trebuie să pătimim?”. Din păcate însă unii seamănă cu tâlharul cel răstignit de-a stânga lui Hristos⁹ și spun: „Au mers cu crucea în mână și uite ce au pățit!”.

⁸ Vezi Luca 23, 29 ș.u.

⁹ Vezi Luca 23, 29 ș.u.

Există și cazuri - acestea sunt foarte rare - în care Dumnezeu îngăduie din dragoste ca unii nevoitori aleși să treacă prin mari încercări, pentru a fi încununăți. Aceștia sunt următorii lui Hristos. Vedeți, la Sfânta Singlitichia, deoarece ajuta duhovnicește multe suflete cu povețele ei, a mers diavolul ca să o împiedice de la această lucrare. Trei ani și jumătate a rămas fără glas din pricina bolii pe care a suferit-o¹⁰.

Altădată un adevărat următor al lui Hristos cere de la Dumnezeu să ierte greșelile semenilor săi, să-Și întoarcă de la ei urgia Sa cea dreaptă și să fie pedepsit el în locul acelora, deși nu este vinovat cu nimic. Unul ca acesta se înrudește mult cu Dumnezeu, Care este înduioșat de această mare și nobilă dragoste a copilului Său. În afară de darul pe care i-l face, iertând greșelile celorlalți, îngăduie ca acesta să aibă și sfârșit mucenicesc, după cererea lui stăruitoare. În același timp însă îi pregătește în Rai cel mai frumos și mai minunat palat, precum și o slavă încă și mai mare, deoarece mulți oameni l-au nedreptățit prin judecata lor superficială, crezând că Dumnezeu l-a pedepsit pentru păcatele lui.

Nerecunoștința față de dragostea lui Dumnezeu

— Părinte, încercările îi folosesc întotdeauna pe toți oamenii?

— Depinde de felul cum înfruntă fiecare încercările. Cei care nu au intenție bună Îl hulesc pe Dumnezeu atunci când trec prin diferite încercări. „De ce să sufăr eu aceasta? - spun ei. Iată, acela are atâtea bunuri! Dumnezeu este acesta?” Nu spun „am greșit”, ci se chinuiesc. Iar cei cu mărime de suflet spun: „Slavă lui Dumnezeu! Încercarea aceasta m-a adus lângă Dumnezeu. El a îngăduit-o pentru binele meu”. Și dacă mai înainte se poate să nu fi călcat deloc în biserică, după aceea încep să meargă regulat la biserică, să se spovedească, să se împărtășească. De multe ori Dumnezeu chiar și pe oamenii cei mai împietriți îi aduce la un moment dat, printr-o încercare, la o astfel de mărime de suflet, încât ei înșiși se întorc spre bine și-și ispășesc păcatele prin durerea ce o simt pentru tot ce au făcut.

— Părinte, trebuie să spunem: „Slavă Ție, Dumnezeule!”, atunci când toate merg bine?

— Dacă nu spunem „Slavă Ție, Dumnezeule!” în bucurii, cum vom spune în mâhniri? Tu spui aceasta în mâhniri, și nu vrei s-o spui în bucurii? Dar atunci când cineva este nerecunoscător, nu cunoaște dragostea lui Dumnezeu, nerecunoștința este un mare păcat. Iar pentru mine este unul de moarte. Nerecunoscătorul cu nimic nu poate fi mulțumit. Pentru toate cârtește, nimic nu-i

¹⁰ Vezi Viețile Sfinților, luna ianuarie, ziua a cincea.

convine. În satul meu natal, în Farasa, se folosea mult magiunul. Într-o seară o fată plângea pentru că voia magiun. Ce putea să facă mama ei? S-a dus și a cerut de la vecina. Iar copila, de îndată ce mama ei i-a adus magiunul, a început iarăși să plângă. Bătea din picioare și striga: „Mamă, vreau și iaurt”. „Copilul meu, unde să găesc iaurt la ora aceasta?”, îi spune mama ei. „Nu, vreau iaurt”. Atunci sărmana femeie a mers și a cerut iaurt de la o altă vecină și l-a adus ficei ei. După ce fața l-a luat și pe acesta, a început din nou să plângă. „Acum de ce mai plângi?”, o întrebă mama ei. „Mamă, le vreau amestecate”. Atunci mama le ia și le amestecă, dar aceasta iarăși începu să plângă. „Mamă, nu le pot mânca așa. Le vreau separat”. La care mama ei a luat-o la palme și astfel... s-a separat magiunul de iaurt.

Adică vreau să spun că tot astfel se comportă mulți oameni, după care vine pedagogia lui Dumnezeu. Cel puțin să ne mărturisim nerecunoștința noastră și să-I mulțumim zi și noapte lui Dumnezeu pentru binecuvântările ce ni le dăruiește. Iar în felul acesta îl vom pune pe fugă pe diavolul cel fricos, care își va aduna drăcușorii lui și se va preface într-un fum negru, pentru că deja i-am aflat punctul slab.

Să comparăm încercarea noastră cu una mai mare a altuia

Medicamentul cel mai bun pentru fiecare încercare a noastră este încercarea mai mare a semenilor noștri, pe care este de ajuns să o comparăm cu a noastră pentru a ne putea da seama de marea diferență dintre ele și de marea dragoste pe care ne-a arătat-o Dumnezeu, Care ne-a îngăduit o încercare mai mică. Atunci îi vom mulțumi, ne va dura pentru cel ce suferă mai mult și ne vom ruga din toată inima ca să-l ajute Dumnezeu. Mi-au tăiat, de pildă, un picior? Să spun „Slavă Ție, Dumnezeule, că am cel puțin un picior. Aceluia i le-au tăiat pe amândouă”. Și dacă aş rămâne un buștean, fără mâini și picioare, tot va trebui să spun: „Slavă Ție, Dumnezeule, că am umblat atâția ani, în timp ce alții s-au născut infirmi”. Eu, din clipa în care am auzit că un familist are hemoragii de unsprezece ani, mi-am spus: „Ce fac eu? Acesta este mirean și are hemoragii de unsprezece ani, are copii și trebuie să se scoale dimineața ca să meargă la serviciu, iar eu nici șapte ani nu am împlinit de când am hemoragii”¹¹.

Dacă mă gândesc la celălalt care suferă atât de mult, nu mă mai pot îndreptăți pe mine. Iar dacă mă voi gândi că eu sufăr, iar ceilalți o duc bine, că mă scol noaptea la fiecare jumătate de ceas,

¹¹ Starețul din 1988 avea hemoragii neîntrerupte de la intestinul gros.

deoarece am probleme cu intestinul gros și nu pot dormi, în timp ce ceilalți dorm liniștiți, mă îndreptățesc pe mine însumi dacă murmur. Dar tu, soră, de cât timp suferi de herpes¹²?

— De opt ani, părinte.

— Vezi, Dumnezeu unora le lasă această boală două luni, altora zece, iar altora cincisprezece. Îmi dau seama că durerea este mare, și din pricina ei unii ajung până la deznădejde. Dar dacă un mirean care are herpesul de o lună, două și se deznădăjduiește din pricina marii dureri, află că un om duhovnicesc îl are de un an și face răbdare și nu cârtește, atunci de îndată se mângâie. Și își spune: „Eu sufăr de două luni și am ajuns la deznădejde. Acela, însă, sărmanul, suferă de un an și nu se plânge. Eu fac și neorânduiei, în timp ce acela trăiește duhovnicește”. Și astfel se ajută fără să fie sfătuit.

Mâhnirile pe care ni le pricinuiesc oamenii

— Părinte, atunci când cineva rabdă pentru Dumnezeu mâhnirile și nedreptățile pe care i le pricinuiesc oamenii, această răbdare îl curăță de patimi?

— Dacă îl curăță întrebă? Nu numai că îl curăță, ci îl face să și strălucească. Există ceva mai presus decât aceasta? În felul acesta își poate plăti păcatele. Vedeți, pe un criminal îl bat, îl închid în închisoare, își face acolo micul său canon și, dacă se pocăiește cu sinceritate, se izbăvește de închisoarea cea veșnică. Oare este mic lucru să-și plătească prin această suferință o socoteală veșnică?

Orice mâhnire să o suportați cu bucurie, mâhnirile pe care ni le pricinuiesc oamenii sunt mai dulci decât siropurile ce ni le oferă cei care ne iubesc. Vedeți, în Fericiri Hristos nu spune: „Fericțiți veți fi când vă vor lăuda”, ci: „*Fericțiți veți fi când vă vor ocări*”¹³ și mai ales „*când vă vor minți din pricina Mea*”. Atunci când ocărârea nu este pe dreptate, cel ocărât adună răsplată. Iar dacă ea este pe dreptate, atunci acela își plătește păcatele. De aceea, nu numai că trebuie să-l răbdăm fără murmur pe cel care ne ispitește, ci să simțim și recunoștință, pentru că ni se dă prilejul să ne nevoim în smerenie, dragoste și răbdare.

Desigur, clevetitorii lucrează împreună cu aghiută. Vântul puternic de obicei rupe și dezrădăcinează numai copacii sensibili care nu au rădăcini adânci, în timp ce pe aceia care au rădăcini adânci îi ajută să-și adâncească rădăcinile și mai mult.

¹² Inflamație caracteristică a pielii, foarte persistentă și dureroasă, cu caracter recidivant, provocată de un virus, manifestată prin grupuri de bășicuțe localizate de obicei în jurul gurii, al nasului, etc.

¹³ Mt. 5, 11.

Noi trebuie să ne rugăm pentru toți cei care ne vorbesc de rău și să cerem de la Dumnezeu să le dea pocăință, luminare și sănătate și să nu lăsăm înăuntrul nostru nici măcar o urmă de ură față de ei. Să păstrăm numai experiența dobândită din ispită, să aruncăm toate otrăvurile și să ne amintim mereu de cuvintele Sfântului Efrem Sirul: „Dacă ți se va întâmpla să fii clevetit, iar după aceasta se va dovedi curăția conștiinței tale, nu te semeți, ci slujește cu smerenie Domnului Care te-a slobozit de clevetirea oamenilor, ca să nu pătimești cădere de mirare”¹⁴.

¹⁴ Sfântul Efrem Sirul, Opere, Vol. 1.

CAPITOLUL 2

Boala

Bolile îi ajută pe oameni

— Părinte, ce înseamnă „Rai bun”¹⁵?

— Adică să mergi cu bine în Rai.

— Dar oare nu se poate înțelege: „Să mergi în Raiul cel bun”?

— Ai auzit tu vreodată vorbindu-se de raiul cel rău? Oricum, pentru a merge cineva în Raiul cel dulce, trebuie să mănânce aici multe amărăciuni, ca să primească în mână pașaportul încercărilor. Dacă ai ști ce se întâmplă la spitale! Ce drame! Ce durere are lumea! Câte mame, sărmane, nu fac operații, se gândesc la copilașii lor și sunt cuprinse de neliniște pentru întreaga lor familie! Câți familisti nu au cancer, fac radioterapie și se chinuiesc! Să nu poată lucra și să aibă de plătit chirie și o mulțime de alte datorii! Unii sunt sănătoși și nu o pot scoate la capăt, cu cât mai mult atunci când cineva este bolnav și se silește să lucreze pentru a putea face față cât de cât la îndatoririle lui! Cu adevărat, m-au copleșit problemele oamenilor. Câte nu aud în fiecare zi! Mereu suferințe, mereu greutăți! Toată ziua îmi este gura amară, iar seara cad de oboseală și, flămând fiind, mă întind puțin ca să mă odihnesc. Simt multă oboseală trupească, dar și o pace lăuntrică.

— Părinte, boala ajută întotdeauna?

— Da, întotdeauna ajută. Bolile îi ajută pe oameni să-și „ispășească”¹⁶ păcatele, atunci când nu au virtuți. Sănătatea este un lucru mare, dar binele pe care îl pricinuieste boala nu-l poate dăruia sănătatea. Un bine duhovnicesc. Boala este o binefacere foarte mare, într-adevăr foarte mare! Îl curăță pe om de păcat și de multe ori îi asigură chiar și răsplată. Sufletul omului este ca aurul, iar boala este ca focul care-l curăță. Vezi că și Hristos i-a spus Apostolului Pavel: „*Puterea Mea se desăvârșește în slăbiciune*”¹⁷. Cu cât mai mult se chinuiește omul de vreo boală, cu atât mai mult se curăță și se sfințește, ajunge numai să aibă răbdare și s-o primească cu bucurie.

¹⁵ Urare folosită printre creștinii și călugării din Grecia și Sfântul Munte.

¹⁶ Sensul „ispășirii” în Teologia Ortodoxă nu are caracterul juridic al Teologiei apusene, ci exprimă pedagogia iubitoare de oameni a lui Dumnezeu pentru omul păcătos în scopul mântuirii lui.

¹⁷ 2 Cor. 12, 9.

În unele boli este nevoie numai de puțină răbdare. Și pe acestea le îngăduie Dumnezeu ca să-i îndrepte omului unele cusururi și să-i dăruiască puțină răsplată. Pentru că boala trupească ajută la vindecarea bolii duhovnicești. O neutralizează cu smerenia pe care o aduce. Dumnezeu pe toate le pune în valoare spre binele nostru. Tot ceea ce el îngăduie este pentru folosul nostru duhovnicesc. Știe de ce anume are nevoie fiecare din noi și ne dă vreo boală, fie ca să ne răsplătească, fie ca să plătim păcatele.

Răsplata cerească primită prin suferirea bolii

— Ce face mama ta?

— Nu se simte bine, Părinte. Din când în când îi crește foarte mult temperatura și atunci își pierde cunoștința. Pielea i se umple de răni și în timpul nopților o dor.

— Iată, astfel de oameni sunt mucenici. Și chiar dacă nu sunt mucenici desăvârșiți, sunt pe jumătate.

— Toată viața ei a fost o suferință, Părinte.

— Pentru aceasta răsplata ei va fi îndoită. De câte bunătați are a se desfăta! Raiul îl are deja asigurat. Atunci când Hristos vede că cineva poate suporta o boală grea, i-o dă astfel încât prin puțină suferință din această viață pământească, să primească răsplată multă în cea cerească și veșnică. Suferă aici, dar va fi răsplătită acolo, în cealaltă viață, pentru că există și Rai, există și răsplătire.

Astăzi o femeie ce suferă de rinichi și de ani de zile face tratament pentru purificarea sângelui, mi-a spus: „Părinte, faceți, vă rog, semnul Crucii pe mâna mea. Venele îmi sunt numai o rană și nu mai pot suporta să fac acest tratament”. „Acele răni, i-am spus, în cealaltă viață vor fi niște diamante mai prețioase decât diamantele din această lume. De câți ani faci acest tratament?”. „De doisprezece ani”, mi-a spus. „Adică ai dreptul la o pensie redusă”, i-am spus din nou. După aceea îmi arată o rană la cealaltă mână și îmi spune: „Părinte, rana aceasta nu se închide și se vede osul”. „Da, dar de acolo din rană se vede cerul, îi spun. Mă rog ca Hristos să-ți dea răbdare și să-ți mărească dragostea pentru El, ca să uiți de durere. Desigur există și altă rugăciune pentru a alina durerile, dar atunci se micșorează și răsplata cea mare. Prin urmare rugăciunea de mai înainte este mai bună”. Și astfel s-a mângâiat mult, sărmana.

Atunci când trupul suferă, sufletul se sfințește. Boala face să ne doară trupul, această casă a noastră făcută din pământ, dar astfel se va bucura mult stăpânul ei, adică sufletul nostru, în

palatul ceresc pe care ni-l pregătește Iisus Hristos. De această înțelegere duhovnicească, care este irațională pentru oamenii lumesci, mă bucur și eu și mă fălesc pentru neputințele trupești pe care le am. Iar singurul lucru la care nu mă gândesc este că aș putea avea din ele răsplată cerească. Și-mi dau seama că astfel plătesc nerecunoștința mea față de Dumnezeu, pentru că nu am răspuns la marile Lui daruri și faceri de bine. Iar aceasta pentru că în întreaga mea viață toate sunt o petrecere; și călugăria, și bolile prin care trec. Dumnezeu îmi face numai îngăduințe și pogorăminte. Rugați-vă să nu-mi plătească cu acestea în viața aceasta, pentru că atunci va fi vai de mine. Mare cinste mi-ar face Hristos dacă mi-ar da să sufăr și mai mult pentru dragostea Lui, numai să mă întărească ca să pot răbda, și nu vreau răsplată.

Atunci când omul este cu desăvârșire sănătos nu este bine. Este mai bine să aibă ceva. Cât de mult m-am folosit eu din boală, nu m-am folosit din toată asceza pe care am făcut-o până astăzi. De aceea spun, dacă cineva nu are îndatoriri, să prefere bolile în locul sănătății. Când omul este sănătos devine dator, iar când este bolnav și înfruntă boala cu răbdare, are de primit. Atunci când eram în viața de obște¹⁸ a venit odată la mănăstire un episcop sfânt, foarte bătrân, pe nume Ierotei, care pustnicea în Schitul Sfânta Ana.

La plecare, voind să se urce pe catâr, i s-au ridicat puțin pantalonii și i s-au văzut picioarele umflate. Părinții care au mers să-l ajute, le-au văzut și s-au înfricoșat. Acela însă a înțeles și le-a spus: „Acestea sunt cele mai prețioase daruri pe care mi le-a dat Dumnezeu. Și îl rog să nu mi le ia înapoi”.

Răbdarea în dureri

Atunci când ne ajunge vreo boală este bine să ne lăsăm cu totul în voia lui Hristos. Să ne gândim că sufletul nostru are mai multă nevoie de răbdare și slavoslovie în dureri decât de un trup de oțel, cu care am putea face mari nevoințe trupești, care însă se poate să ne facă să ne fălim fără să ne dăm seama, crezând că cu sabia noastră vom câștiga Raiul.

Știți de câți ani am dureri, când suportabile, când insuportabile? Durerea suportabilă este o stare a mea permanentă. Câte am tras mai întâi cu bronșectazia și cu operația pe care am făcut-o! Apoi au început istoriile cu intestinele. După care o jumătate de an am avut discopatie, din pricina căreia am suferit foarte mult. Nu-mi mai puteam face nici metaniile pe care le

¹⁸ Între anii 1953-1955 Starețul s-a închinoviat în Mănăstirea Esfigmenu.

faceam mai înainte, și îmi era greu să mă slujesc chiar pe mine însumi, cu atât mai mult lumea care venea la Coliba mea. În continuare mi-a apărut ceva tare în pânțele; mi-au spus că a fost hernie. Când mă oboseam, mă durea tare și se umfla. Într-o zi, în ajunul Sfântului Pantelimon, era umflată și mă durea. Trebuia însă să merg la Schit la privegherea de toată noaptea. Atunci mi-am spus în sinea mea: „Voi merge orice s-ar întâmpla”, pentru că trebuia să merg. În timpul privegherii am vrut să mă așez puțin, dar m-am gândit „Dacă voi coborî strana să mă așez, vor face toți ca mine”, și astfel am preferat să nu mă așez deloc în strană. După doisprezece ore cât a ținut privegherea, am presupus că s-a înrăutățit mult situația. Când m-am întors la Chilie, nu am apucat bine să intru înăuntru, că a și sunat clopoțelul. „Părinte, deschide!”, îl aud pe cineva strigând. Am început să râd. „E-n regulă, mi-am spus, de acum vom merge fără întrerupere”. Și într-adevăr, peste puțin au venit alții, apoi alții. Seara, când am terminat cu lumea, am simțit că umflătura a dispărut cu totul. A doua zi, deși mă odihnisem, a apărut din nou. Apoi a început să mă deranjeze și să mă doară, dar mă mândream cu aceasta. De vreme ce Hristos cunoaște situația mea și știe că aceasta mă ajută, de aceea o lasă. Cinci ani a ținut aceasta. Știi ce greu a fost?

— Dar atunci, Părinte, când ai avut probleme cu picioarele?

— Aceea a fost altceva. Nu puteam sta în picioare. Mă chinuiam mai ales atunci când venea lume la mine. A trecut aceasta și a început hemoragia. „Colită ulceroasă”, mi-au spus. Altă poveste... Iată sunt șapte ani cu hemoragii, cu dureri... Dar nu vă mâhniți, ci numai rugați-vă pentru sănătatea sufletului meu. Eu mă bucur pentru că Dumnezeu m-a cinstit și mi-a dat acest dar, și de aceea nu vreau să mă lipsesc de el. Slavă lui Dumnezeu! El îngăduie aceasta pentru a mă folosi. În felul acesta dăm examene la răbdare. Acum aceasta, după aceea alta... „*Avem trebuință de răbdare*”¹⁹. Pentru că dacă noi, care avem puțină frică de Dumnezeu, nu avem răbdare, ce vor face atunci mireni? Deși văd că mulți mireni ne întrec în virtute. Părinții mei îmi spuneau că farasioții, atunci când se îmbolnăveau, nu alergau de îndată la Hagi-efendi²⁰ ca să-i vindece. Ci mai întâi sufereau durerile cât puteau, potrivit cu răbdarea și mărimea lor de suflet, deoarece considerau binecuvântare să sufere. „Să-mi chinuiască și eu puțin sufletul pentru Hristos, spuneau, pentru că și El a suferit mult ca să ne mântuiască”. Și numai atunci când vedeau că treburile lor nu merg deloc și li se chinuiesc familiile mergeau la Hagi-efendi ca

¹⁹ Evr. 10, 36.

²⁰ Așa îl numeau farasioții pe Sfântul Arsenie Capadocianul.

să-i vindece. Ai văzut ce mărime de suflet aveau! Dacă aceia, care erau mireni, gândeau astfel și aveau răbdare, eu care sunt călugăr cum trebuie să gândesc? Hristos a spus: „Întru răbdarea voastră vă veți dobândi sufletele voastre”²¹. Vedeți că Dumnezeu nu a fost atât de înduioșat de milosteniile lui Iov atunci când avea toate bunătățile precum a fost de răbdarea din vremea încercării²².

— Părinte, atunci când un bolnav are răbdare în dureri, trebuie să nu arate deloc că îl doare?

— La mare nevoie poate lăsa să se facă puțin perceptibil de ceilalți. Poate spune că îl doare, dar nu atât de tare. Pentru că, de nu face deloc cunoscută boala sa celorlalți, unii se pot sminti de vreo purtare de a sa. Dacă, de pildă, un monah suferă de ceva și nu poate merge la slujba bisericii, îl poate vătăma pe unul care nu are gânduri bune.

Înfruntarea durerii

— Părinte, despre care durere spuneți că este de nesuportat?

— Durerea care face să-ți curgă lacrimi din ochi. Aceste lacrimi nu sunt nici de pocăință, nici de veselie. Unde le așezăm? Ce spui?

— Oare aceasta nu este o mucenicie, Părinte?

— Da, mucenicie este!

— Părinte, atunci când am o durere foarte mare, îmi vine greu să spun „Slavă Ție, Dumnezeule!”.

— Dar de ce îți vine greu? Gândește-te ce a suferit Hristos. Bătăi, ocări, biciuire, răstignire²³. Și pe toate le-a suferit „fără de păcat fiind”²⁴, pentru mântuirea noastră. Iar pe tine când te doare să spui: „Pentru dragostea Ta, Hristoase al meu, voi răbda”.

— Părinte, de ce este trebuință pentru a depăși durerea?

— De bărbăție și silință.

— Dar durerea insuportabilă cum o poate înfrunta cineva?

— Dacă este om lumesc cu o cântare, dacă este om duhovnicesc cu psalmodia. Odată tatăl meu avea temperatură și o durere puternică de cap. Și atunci ce face? Mănâncă o sardea sărată, bea și un pahar cu vin și începe să cânte: „Deșteaptă-te, sărmane oropsit” și alte cântece de haiducie, după care s-a făcut bine. Așa să cântăm și noi, ca să se împrăstie durerea. Și eu într-o zi am răcit și m-a luat o durere de cap de parcă voia să mi-l spargă. Atunci am început o psalmodie foarte frumoasă și imediat mi-a

²¹ Lc. 21, 19.

²² Vezi Vechiul Testament, Iov.

²³ Vezi Mt. 27, 26-44; Mc. 15, 15-32; Lc. 23, 23-43 și In. 19.

²⁴ Vezi Isaia 53, 9.

dispărut durerea de cap. Într-adevăr, psalmodia împreună cu rugăciunea lui Iisus ajută foarte mult în aceste cazuri; înmoaie sufletul, îl îndulcește, pentru că mâhnirile și durerile neîncetate îl răpun și îl răcesc. Și noaptea trecută nu am putut dormi din pricina durerii. Mi-am spus că dacă voi muri înainte de a se face ziuă, voi avea... o zi mare, căci în cealaltă viață nu va însera niciodată, nici nu va fi noapte ca să se facă ziuă... Apoi am luat un „medicament”; am cântat „Pentru durerile Sfinților...”²⁵. Iar efectul acestei „pastile” durează toată noaptea. Medicii au astfel de pastile aici la voi?

— Părinte, se spune că noaptea durerile se întetesc.

— Da, pentru că noaptea omul se îngreuiază. În timpul zilei, bolnavii având companie, discuții, etc. își uită durerea. Iar noaptea când sunt singuri mintea lor se duce la durere și li se pare că ea este mai mare. În boală vor exista totdeauna dureri, însă scopul este să răsucim butonul la altă frecvență, pentru a le uita. Pentru că de nu înfrunți corect durerea, te va dura de două ori mai mult. Dacă te gândești la durere, ea se va mări. În timp ce un gând bun, de pildă, dacă îți aduci aminte de cei care suferă mai mult decât tine, sau dacă psalmodiezi puțin, durerea se uită.

— Părinte, de obicei durerea te previne că se întâmplă ceva în organism. În continuare câtă atenție trebuie să-i dai?

— Trebuie ca fiecare să-și încerce rezistența sa și astfel să ia aminte. Mai ales atunci când omul este la o vârstă înaintată, este trebuință de mai multă atenție, pentru că o mașină veche, dacă va alerga cu aceeași viteză cu care alerga atunci când era nouă, îi vor sări și roțile, și carburatorul... În perioada în care mă durea mijlocul, nu puteam rosti rugăciunea lui Iisus stând în picioare. Când am văzut că situația s-a îmbunătățit puțin, m-am ridicat și am început să fac rugăciunea în picioare și metanii, dar a început să mă doară din nou. M-am așezat puțin. Apoi mi-am spus: „Hai să mai încerc”. Dar din nou a început să mă doară. După aceea nu am mai continuat, dar eram împăcat cu conștiința.

— Părinte, când știu că o durere nu are și alte consecințe neplăcute în organism, nu mă neliniștesc. Dar atunci când ea arată că există o vătămare gravă, aceasta mă neliniștește.

— Ascultă, durerea de mijloc, de pildă, se poate să nu lase nicio urmare neplăcută în organism, ci numai ne imobilizează, în timp ce pe celelalte dureri le suportă trupul.

— Părinte, atunci când suferă trupul, suferă în același timp și sufletul?

²⁵ Troparul Sfinților Patruzeci de Mucenici. Pomenirea lor se cinstește la 9 martie.

— Atunci când șoferul este bolnav, mașina nu poate merge. Sufletul suferă atunci când trupul suferă și el. Ai înțeles? Îi lipsește dispoziția pe care o are atunci când trupul este sănătos. Se îndispune și sufletul într-un anumit fel.

— Părinte, durerea îl irită pe om?

— Atunci când omul nu înfruntă duhovnicește durerea, se poate irita. Însă de o va înfrunta duhovnicește, se liniștește și se mângâie. Și atunci boala este pentru el sărbătoare. Se bucură pentru că va merge împreună cu mărturisitorii și cu mucenicii. Sfinții mucenici uitau durerea pentru că dragostea lor față de Hristos era mai mare decât chinurile pe care le sufereau.

— Dar cel care suferă și nu înfruntă duhovnicește durerea, nu se curăță?

— Mireanul se curăță, nu însă și monahul.

Participarea la durerea celorlalți

Atunci când pe om îl doare pentru semenul său, Dumnezeu se înduioșează și se bucură într-un anumit fel, pentru că unul ca acesta, prin dragostea pe care o are, se înrudește cu El și de aceea primește mângâierea Lui cea dumnezeiască. Altfel nu ar fi putut suporta durerea pentru semenul său.

— Părinte, cum poți simți durerea celorlalți?

— Atunci când ai și tu vreo durere, dar te gândești la durerea celui alt, te pui în situația lui și te doare mai mult pentru acela. Adică durerea ta te ajută să înțelegi durerea celorlalți. Iar atunci când primești cu bucurie propria ta durere, dăruiești mângâiere celor îndurerați.

— Oricum, altceva este să afli că s-a îmbolnăvit cineva și altceva este să te îmbolnăvești tu. Abia atunci îl înțelegi pe cel bolnav. Auzeam despre „chimioterapii” și credeam că sunt „hymoterapii”²⁶, adică credeam că bolnavilor de cancer li se face terapie cu sucuri, cu alimente naturale. De unde să știu? Acum însă am înțeles ce suferință este.

— Părinte, chimioterapiile sunt mai grele decât radioterapiile?

— Mai grele? Toate, și radioterapiile, și chimioterapiile sunt... Cel mai rău este că ele îți taie pofta de mâncare. Cu toate că trebuie să mănânci bine, nu poți mânca deloc. Și medicii îți spun: „Trebuie să mănânci”. Dar cum să mănânc dacă toate acestea îți taie pofta de mâncare și te fac ca un cadavru. Atunci când făceam

²⁶ Hymos = suc de fructe.

radioterapiei, deși ardeam de sete, nu puteam bea deloc apă. Îmi venea să vomit și simțeam repulsie și pentru apă²⁷.

— Părinte, dacă ați fi făcut operația puțin mai înainte...

— Ce mai înainte? Eu nu fac rugăciune ca să treacă, pentru că astfel sufăr împreună cu lumea care suferă. Astfel îi înțeleg mai mult pe cei îndurerați și particip la durerea lor. De altfel și pe mine boala mă folosește duhovnicește. Cer de la Dumnezeu numai să mă pot sluji puțin pe mine și să slujesc și pe alții. Dar facă-se voia lui Dumnezeu.

Când ai vreo problemă de sănătate și nu te preocupă aceasta, atunci într-un anumit fel ai dreptul să-L rogi pe Dumnezeu să îmbunătățească starea sănătății celorlalți. Iar cel care nu are propria sa durere este bine să-l doară cel puțin pentru cei care suferă. „Să-ți iau gatadocul tău”, spuneau farasioții, adică durerea ta, chinul tău, suferința ta.

— Părinte, dar în ce fel îl luaui?

— Prin dragoste. Atunci când cineva spune cu dragoste „lasă-mă să-ți iau durerea”, o ia cu adevărat. Iar dacă o ia, atunci este trebuință de multă răbdare, multă bărbăție și multă putere pentru a o putea înfrunta. Vin unii și îmi spun: „Părinte, vreau să vă iau durerea”. Unii o spun cu toată credința lor, alții, mai fricoși, nu știu ce spun. Aceștia pentru cel mai mic lucru aleargă la medic și ușor cad în deznădejde. Puțina lor durere nu o pot duce și spun că vor să o ducă pe a mea. Mai bine este să aibă răbdare în durerea lor, să primească cu bucurie tot ceea ce Dumnezeu îngăduie pentru ei și să nu ceară, chipurile din dragoste, să ia durerea altuia. Pentru că dacă Dumnezeu le împlinește cererea și uită că ei înșiși au cerut aceasta, vor murmura și se poate chiar să se și răzvrătească împotriva lui Dumnezeu.

Slujirea bolnavilor

Ieri seara, în timp ce mergeam la biserică pentru slujba privegherii, am văzut un tată cu un copilăș într-un cărucior pentru invalizi. M-am apropiat, l-am îmbrățișat pe copil și l-am sărutat. „Ești un înger, i-am spus. Știi asta?”. Apoi m-am adresat tatălui: „Este o mare cinste pentru tine să slujești un înger. Bucurați-vă, pentru că veți merge amândoi în Rai”. Auzind acestea fețele amândurora au strălucit, pentru că au simțit mângâierea dumnezeiască.

Cei care îi slujesc pe cei bolnavi, invalizi, etc. cu dragoste și răbdare, dacă au păcate li se șterg prin jertfa pe care o fac, iar

²⁷ S-au spus în iunie 1994, cu o lună mai înainte de adormirea Starețului, după opt luni de suferință pricinuită de cancer.

dacă nu au se sfințesc. Cândva o femeie mi-a povestit unele fapte foarte minunate din viața ei. M-am mirat deoarece erau niște stări pe care le întâlnim numai în viețile sfinților, iar ea era o femeie simplă. Când mi-a spus cum și-a petrecut cei mai mulți ani ai vieții ei, am văzut că toată viața ei a fost o jertfă. De tânără slujise bolnavilor, pentru că în casa părintească aveau pe bunicul și pe bunica bolnavi. După ce s-a căsătorit, a slujit pe socrul și soacra sa, care și ei erau bolnavi. Apoi s-a îmbolnăvit și bărbatul ei, fiind ținut la pat. Adică această femeie și-a petrecut toată viața ei slujind bolnavilor. În toți acești ani înseta după citit și voia să meargă măcar la o priveghere, dar nu avea timp. Deoarece era îndreptățită să primească harul lui Dumnezeu, Hristos i l-a dăruit la sfârșit tot odată.

— Părinte, unii oameni atunci când se îmbolnăvesc dobândesc multe ciudățenii.

— Da, aceasta se întâmplă, dar și cei sănătoși trebuie să justifice puțin neliniștea, nemulțumirea și capriciile bolnavilor, pentru că acestea sunt firești la cei bolnavi. Și mai ales cel care nu s-a îmbolnăvit niciodată nu-l poate înțelege pe cel bolnav, pentru că nu l-a durut vreodată, și de aceea inima îi este puțin înăsprită.

Cei care slujesc unui bolnav, și mai ales celui care este ținut la pat, trebuie să fie foarte atenți ca să nu-l facă să murmure. Se poate să-l slujească ani de zile, dar dacă îl fac să murmure o singură dată la sfârșit pierde totul. Este dureros pentru suflet să plece cârtind din lumea aceasta. Dar și pe cei care l-au slujit îi va chinui după aceea vicleanul, subțiindu-le, chipurile, conștiința lor.

— Părinte, atunci când slujești un bolnav, nu te răpune numai oboseala, ci și mâhnirea pentru că vezi cum se stinge încet unul din cei de aproape ai tăi.

— Da, dar Dumnezeu pe toți îi economisește. Vezi, atunci când se îmbolnăvește un membru al familiei, toată familia suferă. Și dacă este tatăl și nu poate lucra, atunci cu toții suferă și trăiesc în sărăcie. Sunt cuprinși de neliniște, zicând: „Va trăi? Nu va trăi?”. Se chinuiește și el, dar se chinuiesc și ceilalți. Se stinge el, se sting și cei din jurul său. Atunci mama trebuie să lucreze mai mult, să se îngrijească de copii, să meargă la spital ca să aibă grijă de cel bolnav. Vreau să spun că, atunci când cineva se îmbolnăvește de o boală grea, suferă și el, se descurajează și vrea să moară, dar și ai săi care-l slujesc se mâhnesc, se chinuiesc și se descurajează. Și cu cât sunt mai uniți și trăiesc în mai multă armonie. Dumnezeu îngăduie ca la sfârșit, și bolnavul și cei care îl slujesc să se chinuiască mai mult, să sufere mai mult, până ajung să spună: „Mai bine să-l ia Dumnezeu, ca să se odihnească” - dar aceasta o spun pentru a se odihni și ei. Vedeți, atunci când o familie trăiește

în multă armonie, iar părinții mor fără pricină, fără să se fi îmbolnăvit, și nu se chinuiesc nici ei, nici copiii lor, care ar fi trebuit să-i slujească, durerea despărțirii este foarte dureroasă.

— Părinte, cât de mult poate influența starea sufletească asupra sănătății trupești?

— Atunci când cineva are o stare sufletească bună, durerea trupească se ușurează. Iar când nu are, starea rea sufletească îi agravează sănătatea. Ia drept pildă un bolnav de cancer căruia medicii nu mai au ce să-i facă. Dacă crede în Dumnezeu și se află într-o atmosferă duhovnicească veselă, poate trăi mai mult, altfel se poate topi de supărare și să se stingă în câteva săptămâni. Se poate ca uneori cineva să fie sănătos din punct de vedere medical, analizele să nu arate nimic rău, dar dacă are ceva care îl chinuiește sufletește, atunci să nu fie pe deplin sănătos. Pentru că cele mai multe boli încep de la supărare. Toți oamenii au câte un punct sensibil. Și de aceea o supărare pe unul îl va lovi în stomac, pe altul în cap.

Medicamentul cel mai bun pentru o boală este bucuria duhovnicească, pentru că ea împrăstie harul lui Dumnezeu în suflet. Bucuria duhovnicească are cea mai mare putere tămăduitoare pentru toate bolile. Ea este alifia dumnezeiască care închide rănilor, în timp ce mâhnirea le irită.

Suferința bolnavului și încrederea în Dumnezeu

— Părinte, dacă cineva are o boală grea și se hotărăște să se lase cu totul în voia lui Dumnezeu, procedeză bine?

— Dacă nu are îndatoriri, face ce vrea. Iar dacă are îndatoriri, lucrul acesta va depinde și de ceilalți. Și eu m-am dus la medic fără voia mea. Iar dacă nu mergeam și nu făceam acea „simplă consultație”, cum mi-a spus medicul, mi s-ar fi blocat cu desăvârșire intestinul. Așa că aş mai fi băut puține lichide, după care s-ar fi terminat toate. O „simplă consultație”, după care am intrat într-un astfel de ciclu... Tomografii pe de o parte, cardiologul, pe de alta, globulele albe când scad, când cresc, tăieturi, peticiri... și în cele din urmă ce a ieșit? Așa cum merg, se vede că voi muri aici.

De obicei noi spunem: „Să ne îngrijim ca bolnavii să fie mai întâi ajutați omenește, iar în ceea ce nu vor putea fi ajutați omenește, îi va ajuta Dumnezeu”. Dar nu trebuie să uităm că, pentru ca oamenii care suferă de o boală gravă să fie ajutați omenește, trec printr-o mare suferință, printr-o adevărată mucenicie. Trebuie să facă o mulțime de consultații, operații, transfuzii, chimioterapii, radioterapii. Înțepături pentru transfuzii,

întepături pentru perfuzii... Să i se găurească venele, să-i bage hrană pe nas, să nu poată dormi... Iar toate acestea pentru ca să se facă ceea ce este omenește. Ai înțeles? Nu este ceva simplu, ca, de pildă, o rană care a adunat puroi și trebuie spartă ca să iasă puroiul, după care se tămăduiește. Ci aici toate acestea sunt o întreagă procedură. De aceea nu trebuie să stăm liniștiți și să spunem: „Este în regulă, bolnavul acesta a ajuns pe mâinile unor medici buni”, ci să avem în vedere că, pentru a fi ajutat bolnavul medical, trebuie să treacă printr-o întreagă suferință, iar noi să ne rugăm cu durere pentru el ca să-i dea Hristos răbdare. Și să-i lumineze pe medici, pentru că ei pot face greșeli, mai ales atunci când nu au smerenie.

Vezi, când se strică casa, stăpânul ei nu poate sta nepăsător. Tot astfel și stăpânul trupului, sufletul, nu poate sta nepăsător, dacă i se strică casa, adică trupul. Acum încearcă să-l țină pe stăpân în casă cu fier, cu... oțel, cu vitamine A, B, C..., adică să-i ajute pe bolnavi cu știința, dar nu pot fi ajutați toți în felul acesta, ci, cu ajutorul pe care îl oferă nu fac altceva decât să le prelungească viața lor suferindă, sau mai bine zis, să le prelungească durerea. Pentru că nu ajunge numai știința, ci este trebuință și de credință și rugăciune. Uneori văd și aici în mănăstire pe surorile care sunt medici că vor să-l ajute pe cel bolnav mai mult cu știința, decât cu încrederea în Dumnezeu și cu rugăciunea. Rugăciunea făcută din inimă le va da o diplomă medicală mai înaltă, care le va face să înceteze de a mai folosi știința omenească. De obicei când se cultivă dragostea cu durere pentru toți oamenii, atunci lucrează dumnezeieștile puteri, numai să existe smerenie adâncă în suflet, pentru ca acesta să nu se mândrească crezând că aceste puteri sunt ale lui și astfel să fie nedreptățit Dumnezeu.

Nu trebuie să uităm însă că Hristos le poate tămădui și pe cele care nu se pot vindeca de medici, dar trebuie să existe un motiv serios și creștinul să fie foarte credincios și foarte dăruit lui Hristos.

— Adică, Părinte, atunci când oamenii suferă, să nu ceară ajutor medical?

— Nu am spus aceasta, copilul meu! Nu spun „Nu-i da oxigen”, ca să se sufoce omul. Vreau să spun ce trage bolnavul pentru a fi ajutat omenește și că trebuie să facem rugăciune pentru ca Hristos să-i ajute pe bolnavi și să nu sufere. Dacă este ceva grav, să-L rugăm pe Hristos să-l ia la El cu o mângâiere de a Sa. Căci atunci când Hristos îi mângâie puțin pe oameni pe mână, le dispar toate și se fac sănătoși. Iar după aceasta nu mai este nevoie nici de medicamente, nici de alte leacuri. Dacă îi mângâie

pe față este și mai bine. Iar dacă îi îmbrățișează, le înmoaie și inima. Ați înțeles? Este nevoie însă de mare credință. Dacă bolnavul nu are credință, nu se va face bine.

Copiii bolnavi

— Părinte, acest copil bolnav, pe care l-au adus astăzi părinții lui, suferă foarte mult.

— Încet-încet va depăși boala, dar îi va rămâne o sensibilitate pentru a-și aduce aminte de boala sa, iar această sensibilitate îl va ajuta duhovnicește.

— Părinte, și copiii care au leucemie suferă mult.

— Pe unii ca aceștia îi ajută mult Sfânta Împărtășanie. Mulți copii s-au făcut sănătoși cu Sfânta Împărtășanie. Atunci când citim psalmul 145²⁸, prin care Îl rugăm pe Dumnezeu să oprească hemoragiile, să-L rugăm să-i ajute și pe copiii care au leucemie, dar și pentru ca să existe sânge la spitale pentru copiii care au anemie mediteraneeană.

Acești copii suferă o mucenicie mai mare chiar decât mucenicia copiilor pe care i-a junghiat Irod²⁹. Copiii primesc răsplata întreagă din suferirea bolii, pentru că nu au păcate. Câți copii mici nu vom vedea în cealaltă viață în tagma mucenicească și îngerească a pruncilor? Prunci de două luni să fie operați, să li se facă injecții și perfuzii. Unde să afle vene la sărmanii aceștia? Îi înțeapă când într-un loc, când în altul... să vezi copiii cu tumoare la cap cum li se fac raze și li se pun furtunuri într-un căpșor atât de mic. Dacă unul mare nu poate suporta, cum vor suporta copiii?

— Dar copiii aceștia, Părinte, în cele din urmă se vindecă sau mor?

— Ei, mulți firește că mor, dar și părinții lor nu se îndurau să-i lase fără ajutor medical.

— Părinte, se merită osteneala ca medicii pediatri să încerce să țină în viață prunci născuți prematur?

— Medicii trebuie să facă tot ce pot și în paralel să se roage pentru ei, zicând: „Dumnezeul meu, dacă este ca acest copil să trăiască și să sufere în toată viața sa, atunci Te rog să-l iei”. Să se îngrijească însă să-i boteze pe prunci și astfel vor fi întâmpinați în Rai cu făclie aprinsă.

Atunci când copiii sunt mai mari, medicii trebuie să fie foarte atenți cum să spună diagnosticul. Era un copil de opt ani și medicul i-a spus: „Vei orbi”. Apoi vine și tatăl și-mi spune înaintea

²⁸ Sfântul Arsenie Capadocianul citea psalmul 145 pentru astfel de cazuri.

²⁹ Vezi Mt. 2, 16.

copilului: „L-am dus și în străinătate pentru consultații, dar și acolo ne-au spus că va orbi”. Chiar și sănătos să fie copilul, mâniarea îl poate lovi acolo unde are sensibilitate, cu atât mai mult dacă este bolnav.

Jertfa pentru binele celui bolnav

Dacă cerem ceva de la Dumnezeu fără să jertfim și noi ceva, rugăciunea nu ne este ascultată. Dacă stau și spun: „Dumnezeul meu, Te rog, fă-l bine pe cutare bolnav”, fără să fac vreo jertfă, este ca și cum aș spune niște cuvinte frumoase. Numai atunci când Hristos va vedea dragostea mea, jertfa mea, îmi va împlini cererea, desigur dacă ea este spre folosul duhovnicesc al aceluia. De aceea atunci când oamenii vă cer să vă rugați pentru un oarecare bolnav, să le spuneți să se roage și ei sau, cel puțin, să se nevoiască să-și taie cusururile lor.

Unii oameni vin și-mi spun: „Fă-mă bine! Am auzit că poți să mă ajuți”. Însă vor să fie ajutați fără ca ei să se silească pe ei înșiși câtuși de puțin. Spun, de pildă, unuia: „Nu mânca dulciuri! Fă jertfa aceasta ca să te ajute Dumnezeu!”, iar acela îmi răspunde: „De ce? Oare Dumnezeu nu mă poate face bine și așa?”. Dacă nu fac nicio jertfă pentru ei înșiși, cum vor face pentru altul? Unul nu mănâncă dulciuri pentru ca Hristos să-i ajute pe toți cei ce suferă de diabet, sau nu doarme pentru ca Hristos să dea puțin somn celor care suferă de insomnii. În felul acesta se înrudește omul cu Dumnezeu. Și numai astfel Dumnezeu dăruiește harul Său.

Atunci când cineva îmi spune că nu se poate ruga pentru o rudă de a sa care este bolnavă, eu îi spun să facă cel puțin o jertfă pentru cel bolnav. De obicei îi spun să facă ceva care îi va ajuta și propriei lui sănătăți.

Odată la Coliba mea a venit un creștin din Germania a cărui fiică începuse să paralizeze. Medicii nu mai puteau face nimic. Sărmanul era cu desăvârșire deznădăjduit. „Fă și tu o jertfă, i-am spus, pentru sănătatea copilului tău. Să faci metanii nu poți, să te rogi nu poți. Hai să zicem că nu poți. Dar, ia spune-mi, câte pachete de țigări fumezi pe zi?”. „Patru și jumătate”, îmi răspunde. „Să fumezi numai un pachet, iar banii ce i-ai fi dat pentru celelalte țigări să-i dai vreunui sărac”. „Părinte, mai întâi să se facă bine copilul meu, și eu voi lăsa fumatul”. „Ei, atunci nu va avea niciun rost. Acum trebuie să-l lași. Aruncă țigara! Nu-ți iubești copilul?”. „Eu să nu-mi iubesc copilul?, îmi spune acela. De la etajul cinci mă arunc pentru dragostea copilului meu”. „Eu nu-ți spun să te arunci jos de la etajul cinci, ci să arunci țigara. Dacă faci vreo nebulie și te arunci de la etajul cinci, vei lăsa copilul pe drumuri și-ți vei

pierde și sufletul. Eu îți spun să faci ceva ușor. Iată, aruncă acum țigara!”. Dar cu niciun chip nu a vrut s-o arunce. În cele din urmă a plecat plângând, așa cum a venit. Cum poate fi ajutat un astfel de om? Cei care ascultă, însă, pot fi ajutați.

Altă dată a venit unul care găfâia din pricina mersului pe jos. Mi-am dat seama că fuma mult și i-am spus: „Măi binecuvântatule, de ce fumezi atât de mult? O să pățești ceva rău”. De îndată ce și-a revenit și a putut vorbi, mi-a spus: „Femeia mea este foarte bolnavă și este în primejdie să moară. Vă rog, faceți vreo rugăciune să se facă o minune. Medicii nu mai au ce să-i facă”. „Îți iubești femeia?” l-am întrebat. „O iubesc”, mi-a răspuns acela. „Atunci de ce nu faci și tu ceva ca să o ajuți? Ea a făcut tot ce a putut, medicii și ei la rândul lor au făcut tot ce au putut, iar acum vii și-mi spui ca să fac și eu ceva, să mă rog ca să o ajute Dumnezeu. Tu ce ai făcut pentru a-ți ajuta femeia?”. „Ce pot face eu, Părinte?”, m-a întrebat. „Dacă vei lăsa fumatul, i-am spus, femeia ta se va face bine”. M-am gândit că dacă Dumnezeu va vedea că nu este de folos femeii lui să se facă bine, cel puțin va scăpa el de răul pe care îl pricinuieste țigara. După o lună a venit din nou bucuros pentru a-mi mulțumi: „Părinte, m-am lăsat de fumat, mi-a spus, iar femeia mea s-a făcut bine”. După o perioadă de vreme a venit din nou tulburat să-mi spună că s-a apucat iarăși să fumeze pe ascuns, iar femeia sa s-a îmbolnăvit din nou grav. „Știi acum medicamentul, i-am spus. Lasă fumatul”.

Rugăciunea pentru bolnavi

— Părinte, cineva a transmis să vă rugați pentru un copil bolnav și întreabă dacă se va face bine. Ce să le spunem?

— Spuneți-le că: „Părintele se va ruga, iar Hristos, Care îi iubește pe copii, va face ceea ce îi va fi de folos. Dacă va vedea că, atunci când va crește mare, copilul se va face un om bun, va asculta rugăciunea lui. Iar de va vedea că mai târziu nu va fi într-o stare duhovnicească bună, atunci, deoarece îl iubește, îl va lua”. „*Cere și îți voi da*”³⁰ se spune. Dar Dumnezeu îmi va da ceea ce cer dacă eu sunt dăruit Lui, altfel de ce să-mi dăruiască viața? Ca să mă depărtez mai mult de El? Eu mă bucur fie că se face bine, fie că moare bolnavul pentru care mă rog.

— Părinte, este bine să ne rugăm pentru sănătatea noastră?

— Este mai bine să cerem de la Dumnezeu să ne elibereze de patimile noastre. Adică să cerem mai întâi Împărăția lui Dumnezeu. Dacă Îl rugăm pe Dumnezeu să ne facă bine, ne împușinăm averea noastră cerească. Iar când nu mai putem

³⁰ Vezi Mt. 7, 7; Mc. 11, 24; Lc. 11, 10 și In. 16, 24.

suporta durerile bolii, atunci să-L rugăm pe Dumnezeu să ne vindece, iar Acela va face ceea ce va crede de cuviință.

— Părinte, faptul de a fi ajutat un bolnav prin rugăciunea ce o facem depinde și de ceea ce cere cel bolnav de la Dumnezeu?

— Bolnavul nu face bine atunci când se roagă să se vindece numai el și nu se roagă și pentru sănătatea celorlalți bolnavi. Tu, soră, atunci când erai în lume și lucrai la spital, ce făceai când bolnavul nu putea zice rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase...”.

— O rosteam eu, Părinte.

— Bine, dar și bolnavul trebuia să spună vreo rugăciune.

— Spunea și acela „Maica Domnului, ajută-mă”, sau „Maica Domnului, mântuiește-mă”. Părinte, dar oare răbdarea în boală nu este rugăciune?

— Da, într-adevăr, așa este. Iar voi, atunci când cine va vă cere să faceți rugăciune pentru că în cutare zi va face operație, să vă rugați chiar din clipa în care vă cere aceasta. Să nu așteptați ora când va intra în sala de operație și după aceea să vă rugați. Iar la slujbe, atunci când preotul spune: „Pentru cei ce zac în neputințe...”³¹, să spuneți „Doamne, miluiește!” cu durere. Dacă însă faceți cu diapazonul „vuu...”, pentru a rosti „Doamne, miluiește!” muzical, mintea vă va fi la „vuu...” și la melodie, iar sărmanii bolnavi care suferă în zadar vor aștepta de la voi puțin ajutor. Aceia au durerea lor, dar tu, care nu ai nicio durere, roagă-te pentru aceia ca să fie ajutați. Dacă nu suspini în pat, suspină cel puțin în rugăciunea pentru bolnavi. Dacă cei sănătoși nu fac puțină rugăciune pentru cei bolnavi, Hristos le va spune la Judecată: „Ați fost sănătoși, dar nu ați făcut rugăciune pentru cei care sufereau. De aceea *«Nu vă cunosc pe voi...»*”³².

Dacă nu facem rugăciune pentru un bolnav, boala își va continua drumul ei firesc. În timp ce, de vom face rugăciune, se poate schimba cursul ei. De aceea întotdeauna să faceți rugăciune pentru cei bolnavi.

³¹ Din ectenia de la Miezonoptică și Pavecerniță.

³² Mt. 25, 12.

CAPITOLUL 3

Infirmitatea este o binecuvântare a lui Dumnezeu

Înfruntarea corectă a infirmității

— Părinte, o infirmitate poate crea un complex de inferioritate?

— Acestea sunt prostii.

— Părinte, însă la invalizi uneori se întâmplă aceasta.

— Se întâmplă pentru că nu sunt bine așezați duhovnicește.

Atunci când vor înțelege că infirmitatea este o binecuvântare a lui Dumnezeu, se vor așeza și vor scăpa de complexul de inferioritate. Când un copil mic are o oarecare infirmitate și nu a fost ajutat duhovnicește astfel încât să se bucure în ea, în inferioritate, atunci are circumstanțe atenuante. Dar dacă va crește și va rămâne în el acel complex de inferioritate înseamnă că nu a înțeles sensul cel mai profund al vieții. Unei fetițe de nouă ani i-a apărut o tumoare la ochi și medicii i-au scos ochiul. La școală copiii o luau în râs și copila suferea. Tatăl ei a venit la colibă și mi-a spus durerea lui. „Părinte, m-am gândit că dacă îi voi cumpăra fiicei mele tot ceea ce-mi cere, o voi ajuta, pentru că se va bucura și va uita mânia pricinuită de infirmitatea ei. Dar nu știu cum să procedez, deoarece mai am cinci copii mici, care o vor invidia pentru că nu înțeleg de ce fac aceasta”. „Ce înseamnă aceasta? îl întreb. Ceea ce vrei să faci este o mângâiere falsă, nu este o rezolvare. Dacă îi vei lua de pe acum orice lucru pe care îl cere, după câțiva ani îți va cere să-i cumperi și mercedes. Și cum o vei scoate la capăt? Apoi va afla că unii au avioane pe terasele caselor lor și-ți va cere să-i iei și un avion. Atunci ce vei face? Încearcă să-ți ajuți copilul să se bucure că are numai un ochi. Să simtă că este o muceniță. Multor mucenici le-au fost scoși ochii, li s-au tăiat urechile, nasul și lumea râdea de ei. Aceștia însă, cu toate că sufereau de durere și de batjocura oamenilor, nu cedau, ci răbdau neclintiți mucenicia. Dacă copilul tău va înțelege și va înfrunta cu doxologie invaliditatea sa, Dumnezeu îl va așeza împreună cu mărturisitorii. Oare este un lucru mic să rânduiască Dumnezeu să-i scoată ochiul copilului în felul acesta, fără să-l doară, și să-l așeze împreună cu mărturisitorii? Și pentru că fata nu are păcate de plătit va primi răsplata întreagă din această invaliditate”. Mi-a mulțumit sârmanul și a plecat ușurat. Și într-adevăr a ajutat-o pe copila sa să înțeleagă că invaliditatea ei este o binecuvântare a lui Dumnezeu și pentru aceasta trebuie să-L slavoslovească. A crescut mare, a studiat filologia, iar acum lucrează ca profesoară și se

bucură mai mult decât alte fete care le au pe toate, dar se chinuiesc pentru că nu au înțeles sensul cel mai profund al vieții.

Atunci când oamenii nu prind sensul cel mai profund al vieții, se chinuiesc chiar și atunci când primesc binecuvântările lui Dumnezeu și prilejurile pe care El le dă pentru mântuirea lor. În timp ce acela care se așază corect duhovnicește, de toate se bucură. Chiar și șchiop să fie, se bucură. Și mai slab la minte să fie, se bucură. Și sărac să fie, tot se bucură.

Desigur îmi dau seama cât de mult suferă invalizii și de aceea mă rog mult pentru ei, și cel mai mult pentru fete. Pentru un băiat o invaliditate nu este atât de greu de suportat, însă pentru o fată care vrea să se căpătuiască este foarte greu.

Cât de mult suferă orbii! Sărmanii nu se pot sluji, când merg, se împiedică... În rugăciunea mea cer de la Dumnezeu să le dea orbilor cât de puțină lumină pentru a se putea sluji pe ei înșiși.

— Părinte, și eu mă mâhnesc pentru că nu pot citi nici măcar un capitol din Evanghelie, deoarece nu văd bine. Ne-ați spus că dacă citește cineva în fiecare zi câte un capitol se sfințește.

— De ce te mâhnești pentru aceasta? Oare dacă citești numai câteva stihuri, sau un cuvânt, sau numai săruți Evanghelia nu te sfințești? De altfel tu nu l-ai cunoscut abia acum pe Hristos. De ce nu cercetezi gânditor cele pe care le-ai citit sau le-ai auzit până acum? Totul este să te așezi corect duhovnicește. Să-ți spui: „Acum Dumnezeu mă vrea așa. Cu câțiva ani mai înainte m-a vrut altfel”. Un avocat evlavios nu mai vedea la bătrânețile sale și mi-a spus: „Părinte sfinte, fă rugăciune ca să pot citi puțin și să pot vedea fețele persoanelor dragi”. „Fețele persoanelor dragi le poți recunoaște și după voce, i-am spus. Cât despre citit, ai citit atâția ani. Acum să rostești rugăciunea lui Iisus. Se vede că acum Dumnezeu aceasta o vrea de la tine”. Și de atunci sărmanul a simțit o bucurie mai mare decât cea pe care o avea când vedea.

Răsplata cerească pentru invaliditate

Când avem vreo invaliditate, dacă avem răbdare și nu cârtim, atunci primim mai mare răsplată. Pentru că toți invalizii depun în Banca cerească. Un surd are cec în Banca lui Dumnezeu de la urechea sa surdă, un orb de la ochiul său orb, un șchiop de la piciorul său șchiop. Este mare lucru! Dacă mai fac și puțină nevointa împotriva patimilor sufletești, vor lua și cununi de la Dumnezeu. Vezi, invalizii de război primesc și o pensie bună, dar și decorații.

Cel care are frumusețe, noblețe și sănătate și nu se nevoiește să-și taie defectele sale, Dumnezeu îi va spune: „Te-ai desfătat în

viața ta de bunătățile tale, de frumusețea ta. Acum ce-ți mai datorez? Nimic”. Însă cel care are o invaliditate - fie că astfel s-a născut, fie că a moștenit-o de la părinții săi, fie că a dobândit-o mai târziu - trebuie să se bucure pentru că în cealaltă viață va avea numai de primit. Și mai ales atunci când nu a greșit, va avea răsplată cerească întreagă, fără rețineri. Nu este lucru mic ca cineva toată viața să nu poată, de pildă, întinde piciorul, să nu poată șede, sau să nu poată face metanii, etc. Pentru aceasta în cealaltă viață Dumnezeu îi va spune: „Vino, fiul Meu, și stai de acum confortabil în acest fotoliu pentru veșnicie”. De aceea spun că de ar fi să mă nasc de o mie de ori, aș prefera ca de fiecare dată să mă nasc întârziat mintal, orb, sau surd, pentru că aș fi avut numai de primit de la Dumnezeu.

Invalizii, dacă nu cârtesc, ci slavoslovesc cu smerenie pe Dumnezeu și trăiesc lângă El, vor avea locul cel mai bun în Rai. Dumnezeu îi va așeza împreună cu mărturisitorii și cu mucenicii care pentru dragostea lui Hristos și-au dat mâinile și picioarele lor la tăiere, iar acum sărută cu evlavie, neîncetat, picioarele și mâinile lui Hristos.

— Părinte, dar ce se întâmplă cu cineva care este, de pildă, surd și cârtește?

— Și copiii cei mici cârtesc, dar Dumnezeu multora nu le dă importanță. Vedeți, părinții cei buni își iubesc toți copiii la fel, însă arată interes deosebit pentru copiii cei slabi și invalizi. La fel face și Dumnezeu, Bunul nostru Părinte, cu copiii Săi care sunt neputincioși trupește și duhovnicește. Este destul ca aceștia să aibă intenție bună și să-I dea dreptul să intervină în viața lor.

Copiii întârziați mintal

Cât de mult suferă mamele care au copii întârziați mintal, care le fac mereu probleme și mereu se murdăresc și murdăresc! Mucenie! Am cunoscut o mamă care are ditamai băiatul, pe care însă nu-l poate ține în frâu deoarece face mari neorânduieli. Sărmanul ia necurățiile și unge pereții, cearșafurile... Mama lui aranjează lucrurile, curăță casa, iar el pe toate le răscolește și le murdărește. Ascunde, sărmana, detergenții, iar el îi află și îi bea. Aruncă dulapuri întregi de pe balcon. Dar a păzit Dumnezeu ca să nu omoare pe cineva. Și asta nu se petrece numai o zi sau două, ci ani întregi durează această situație.

— Părinte, cineva care este redus mintal poate avea smerenie și bunătate?

— Cum să nu? Iată, copilașul acesta care vine des la mănăstire este întârziat mintal, dar bunătatea pe care o are el, la

care om cu mintea întreagă o întâlnești? Dacă ați ști ce rugăciune și câte metanii face! Atunci când aveam probleme cu hernia și nu puteam face metanii, părinții lui i-au spus: „Părintele este bolnav, nu poate face metanii”. „Fac eu”, a spus acela și a început să facă metanii pentru mine, udându-se de transpirație. Ce mărime de suflet și ce noblețe avea! Odată un alt copil l-a bătut, iar el după ce a mâncat bătaie, i-a întins mâna aceluia și i-a spus: „Cu bine”. Auzi? Cine dintre cei cu mintea întreagă face aceasta, deși a citit Evanghelia și o mulțime de cărți duhovnicești. Iată, cu câteva zile mai înainte, când a venit toată familia lor să mă vadă, copilul stătea lângă mine, iar surioara lui puțin mai departe. Dar văzând-o pe sora lui că stă mai departe de mine, i-a spus: „Vino lângă Părintele”, și a adus-o lângă mine. Foarte mult m-a mișcat gestul lui și pentru aceasta i-am dat o cruce mare de fildeș, care mi-a fost adusă de la Ierusalim. De îndată ce a luat-o în mâini, a spus: „bunica”, și a arătat că o va pune la mormântul bunicii lui. Înduioșător! Nimic nu voia să țină pentru el însuși, ci pe toate le dădea altora. Acesta va merge cu opinci în Rai, dar îi va băga și pe părinții lui acolo.

Ce bine dacă aș fi fost în locul lui, chiar să nu fi înțeles nimic și să nu fi vorbit. Însă Dumnezeu mi-a dat toate bunătățile în dar, pe care eu le-am risipit. În cealaltă viață chiar și teologii nu vor putea sta înaintea lui. Deoarece gândul îmi spune că teologii sfinți nu vor avea locuri mai bune în cer în ceea ce privește cunoașterea lui Dumnezeu, decât ale acestor copii. Cred că acestora Dumnezeu cel drept le va da și ceva mai mult, pentru că au trăit aici lipsiți.

Boli sufletești

— Părinte, atunci când cineva este cuprins de melancolie, ce trebuie să facă ca să depășească?

— Este nevoie de mângâiere dumnezeiască.

— Și cum o va primi?

— Să se agațe de Hristos, iar El i-o va dărui. De multe ori mărimea de suflet se amestecă cu egoismul. Cei mai mulți schizofrenici sunt niște suflete sensibile. Se poate întâmpla un lucru neînsemnat sau ceva pe care nu-l pot înfrunța și din pricina aceasta suferă mult. Unul poate omorî un om și se poartă ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, în timp ce unul sensibil, chiar și o pisică de ar călca-o puțin pe picior, suferă și nu poate dormi din pricina mâhnirii. Iar dacă nu va dormi două-trei nopți, firește că va alerga la medic.

— Părinte, psihologia spune că pentru a putea fi ajutat un bolnav psihic, trebuie să lipsească cauza.

— Da, dar dacă totuși cauza există? Pentru că uneori, în timp ce unele lucruri sunt firești, se justifică într-un anumit fel, pe unii oameni îi copleșesc gândurile în așa măsură încât ajung aproape să înnebunească. „Nu cumva am ceva ereditar? Nu cumva sunt bolnav?” își spun aceia. Am cunoscut un tânăr care era la studii și învăța unsprezece ore din douăzeci și patru și lua bursă. Își ajuta și familia pentru că tatăl său era bolnav. În cele din urmă a obosit pentru că era sensibil, avea mereu dureri de cap și cu multă osteneală și-a luat diploma. După aceea se gândea dacă nu cumva suferința lui era ereditară. Ce ereditar? Numai dacă ar citi cineva unsprezece ore pe zi ar ajunge la surmenaj, cu cât mai mult să-și mai ajute și părinții și să fie și sensibil.

— Părinte, un copil a căzut în melancolie după sinuciderea tatălui său. Nu cumva este ceva ereditar?

— Se poate să se fi rănit sufletește copilul. Nu este sigur că aceasta este ceva ereditar. Pe lângă aceasta nu știu în ce situație s-a aflat tatăl său de s-a sinucis. Desigur, un copil al cărui tată este închis în sine din fire are nevoie de ajutor, căci dacă va continua și el să fie închis în sine și îl va supăra gândul că ar putea fi ceva ereditar, se poate îmbolnăvi.

Dumnezeu îngăduie ca omul să fie încercat numai atât cât poate rezista, dar se adaugă la aceasta și batjocurile oamenilor, și atunci sufletul se încovoiaie sub greutatea mărită și murmură. Pe cei nebuni oamenii îi înnebunesc și mai mult. Când nebunia este într-o fază de început se poate economisi cumva. Mai demult nu existau psihiatri și dacă cineva era nebun era închis într-o cameră cu gratii de fier. Era o femeie, pe care oamenii o numeau Porumbița, și pe care cei de aproape ai ei o închiseseră în casă. Copiii aruncau cu pietre și își băteau joc de ea. Sărmana femeie se mânia, se prindea de gratii și arunca afară orice găsea în casă. Dar în cealaltă viață vei vedea că Porumbița va fi înaintea multor femei cu mintea întreagă.

Îmi aduc aminte și de un alt caz. Era o familie a cărei fiică mai mare era puțin redusă la minte, dar avea multă bunătate. Avea patruzeci de ani, însă se purta ca un copil de cinci ani. Câte șicane nu-i făceau toți și mici și mari! Odată părinții ei s-au dus să lucreze la câmp, iar pe ea au lăsat-o acasă să facă mâncare. Fratele ei urma să vină de la câmp cu porumbul, și să ia apoi mâncarea pentru părinții lor și pentru lucrători. A adunat sărmana din grădină dovlecei, vinete, fasole și le avea pregătite pentru mâncare. Atunci sora ei mai mică, care era o adevărată ispită, s-a dus și trăgând măgarul de ureche l-a pus de a mâncat toate legumele. Și a trebuit apoi, sărmana, să adune altele. Cu toate acestea ea nu a spus nimic. Dar până să le pregătească din nou a

venit fratele ei, dar ea tocmai atunci punea mâncarea la foc. A descărcat animalele și văzând că mâncarea nu era gata, i-a tras o bătaie. Câte nu suferea în fiecare zi! Sărmana ei mamă se ruga să moară mai întâi fiica ei și după aceea ea, pentru că se gândea că nu va avea cine să o îngrijească. Și într-adevăr, a murit mai întâi fiica, apoi mama.

Oricum, cei care nu sunt sănătoși la minte sunt mai buni decât mulți alții. Datorită stării lor de iresponsabilitate trec în cealaltă viață fără examene.

Modul corect de înfruntare a invalidității copiilor de către părinții lor

Există mame care, depistând în perioada purtării sarcinii lor că vor naște un copil invalid sau redus mintal, fac avort și îl omoară. Nu se gândesc că acesta are suflet. Câți părinți nu vin și-mi spun: „Copilul meu să sufere de spasme? De ce îngăduie aceasta Dumnezeu? Nu pot să sufăr asta”. Câtă obraznicie față de Dumnezeu, câtă încăpățânare și cât egoism nu are acest fel de înfruntare a situației. Pe aceștia dacă i-ar ajuta Dumnezeu ar deveni și mai răi. Odată a venit la Coliba mea un student împreună cu tatăl său. Tânărul se stricase la minte din pricina gândurilor apăsătoare și de aceea i-au făcut șoc electric. Sărmanul fusese foarte presat de părinții lui. Dacă ați ști câtă evlavie avea! Făcea metanii și-și lovea capul de pământ. „Poate i se va face milă lui Dumnezeu de pământ, spunea el, și astfel i se va face milă și de mine că l-am lovit”. Adică poate i se va face milă lui Dumnezeu de pământul pe care l-a durut din pricina loviturii lui, și astfel se va milostivi și de acela. M-a impresionat mult aceasta! Se simțea pe sine nevrednic. Atunci când era chinuit de gânduri venea în Sfântul Munte. Îi puneam gândurile în rânduială, se simțea mai bine o lună, două, după care se repetau aceleași lucruri. Tatăl său nu voia ca acesta să fie văzut de cunoscuții lui, pentru că i se strica reputația. Suferea de egoism. „Mă fac de rușine în fața lumii cu fiul meu”, mi-a spus. Dar de îndată ce l-a auzit copilul său, îi spuse: „Bre, să te smerești. Eu sunt nebun și mă mișc liber. Ce, vrei să mă pui pe calapoade? Să știi că ai un copil nebun și de aceea să te miști liber. Tu ești singurul care are un copil nebun?”. Iar eu stăteam și mă gândeam: „Acum, care dintre aceștia doi este nebun?”.

Vedeți unde poate duce de multe ori egoismul? Să ajungă tatăl până acolo încât să dorească distrugerea fiului său! Și atunci când eram în lume am cunoscut un întârziat mintal pe care rudele lui nu-l luau niciodată cu ei oriunde ar fi mers, ca să nu se

rușineze. Dar și pe mine mă disprețuiau, deoarece cutezam să discut cu el. Însă eu îl prețuiam în inima mea mai mult decât aceia.

CAPITOLUL 4

Legile duhovnicești³³

Cum acționează legile duhovnicești

— Părinte, care legi se numesc duhovnicești?

— Îți voi explica: Așa cum în natură există legile naturale, tot astfel și în viața duhovnicească există legile duhovnicești. De pildă, atunci când cineva aruncă un obiect greu în sus, cu cât mai mult avânt și cu cât mai mare este înălțimea la care îl aruncă, cu atât mai mare va fi puterea cu care va cădea și se va zdrobi. Aceasta este legea naturală. În viața duhovnicească cu cât se înalță cineva mai mult cu mândria, cu atât mai mare va fi căderea lui duhovnicească, și potrivit cu înălțimea mândriei lui se va zdrobi. Pentru că cel mândru se înalță, ajunge până la un punct, după care cade și își sparge capul - „*cel care se va înălța pe sine se va smeri*”³⁴. Aceasta este legea duhovnicească.

Există însă o diferență esențială între legile naturale și duhovnicești: în timp ce legile naturale nu au milă și omul nu le poate schimba, legile duhovnicești au milostivire și omul le poate schimba, pentru că are de a face cu Creatorul și Făcătorul său, cu preamilostivul Dumnezeu. Adică atunci când cineva își va da seama imediat de înălțarea cugetului său și va spune: „Dumnezeul meu, eu nu am nimic al meu și totuși mă mândresc. Iartă-mă!”, îndată mâinile milostive ale lui Dumnezeu îl apucă și îl coboară încet jos, fără să se observe căderea lui. Și astfel nu se zdrobește, deoarece a mers mai înainte zdrobirea inimii prin pocăința ce a arătat-o.

Aceasta este valabil și pentru „*cei ce scot sabia, de sabie vor pieri*”³⁵, precum spune Evanghelia. Adică cel „care scoate sabia” în mod natural trebuie să plătească cu sabia. Dar când îmi conștientizez greșeala, mă înjunghie conștiința și cer iertare de la Dumnezeu, atunci încetează să mai acționeze legile duhovnicești și primesc de la Dumnezeu dragostea Sa ca pe un balsam.

Adică Îl vedem pe Dumnezeu că se schimbă potrivit judecăților Sale care sunt abis nepătruns atunci când se schimbă și

³³ În discuțiile sale cu oamenii despre diferitele lor probleme, Starețul adeseori se referea la legile duhovnicești, dar a și scris despre acest subiect în cartea: „Bătrânul Hagi-Gheorghe Atonitul”.

³⁴ Lc. 18, 14; Vezi și Mt. 23, 12.

³⁵ Vezi Mt. 26, 52.

oamenii. Când copilul cel neastâmpărat își revine, se pocăiește și este muștrat de conștiința sa, atunci tatăl său îl răsfăță cu dragoste și îl mângâie. Nu este un lucru mic ca omul să poată schimba hotărârea lui Dumnezeu. Faci rău? Dumnezeu îți dă o pămătuță. Spui „am greșit”? El îți dă binecuvântări.

Copiii nobili ai lui Dumnezeu

Unii oameni, cu toate că s-au pocăit de greșelile lor și Dumnezeu i-a iertat, făcând astfel să înceteze acționarea legilor duhovnicești, nu-și uită greșelile lor. Ci cer cu insistență de la Dumnezeu să fie pedepsiți în această viață pentru păcatele lor, ca astfel să-și plătească datoriile. Și fiindcă aceia stăruie, Bunul Dumnezeu le împlinește această cerere mărinimoasă a lor, însă răsplata lor le-o înmulțește cu dobândă în Banca Sa cerească, în Rai. Unii ca aceștia sunt copiii cei nobili ai lui Dumnezeu, sunt copiii cei mai mărinimoși ai Lui.

În „Limonar”³⁶, de pildă, se spun următoarele despre Avva Pimen păstorul. Odată l-a cercetat cineva și i-a cerut să-l găzduiască peste noapte în chilia sa. Și fiindcă avva nu avea loc deosebit pentru găzduire, l-a lăsat pe vizitator în chilia sa, iar el s-a dus să înnopteze într-o peșteră. A doua zi dimineața după ce s-a întors, vizitatorul l-a întrebat: „Cum ai petrecut noaptea, avva? Nu cumva ți-a fost frig?”. „Nu. Ci am intrat într-o peșteră și am aflat în ea un leu dormind. M-am întins și eu și m-am lipit cu spatele de coama lui. De la răsuflarea lui peștera s-a încălzit ca un cuptor și nu mi-a fost frig”. „Bine, dar nu te-ai temut că te va mânca leul?”, l-a întrebat vizitatorul. „Nu, i-a răspuns avva. Dar să știi că pe mine mă vor mânca fiarele”. „De unde știi asta?”. „În lume eram păstor, îi spuse avva, iar odată, în timp ce pășteam turma, câinii au sfâșiat un trecător, însă eu stăteam nepăsător, deși l-aș fi putut izbăvi. De atunci cer mereu de la Dumnezeu să mă mănânce fiarele. Și cred că Dumnezeu îmi va face acest hatâr”. Și într-adevăr pe acest avvă l-au mâncat fiarele. În cealaltă viață însă acești oameni vor fi în locul cel mai ales.

— Părinte, am citit în comentariile unei oarecare cărți patristice că omul, atunci când face un păcat, trebuie să fie pedepsit ca să plătească pentru răul ce l-a făcut.

— Nu, nu este așa. Dacă omul se pocăiește nu este pedepsit, ci îl miluiește Hristos. Trebuie multă atenție la comentarii, deoarece se poate ca un comentator să fie destul de bun, dar uneori să facă erminii greșite. Dacă cineva nu este sigur că un oarecare comentator este bun, este mai bine să citească numai

³⁶ Vezi Ioan Moshu, „Limonar”, ed. Alba Iulia, 1991, p. 158.

textul original. Și mie mi-a spus cineva că prorocul Isaia a fost tăiat cu ferăstrăul pentru că trebuia fierăstruit pentru păcatele lumii. În timp ce chiar el l-a rugat pe Dumnezeu să fie fierăstruit pentru păcatele lumii, iar Dumnezeu s-a plecat dragostei lui arzătoare ce o avea pentru popor. Dar pentru fiecare fierăstruire Dumnezeu îi va da câte o cunună. Avva Pimen, despre care am spus mai înainte, l-ar fi putut înțelege pe prorocul Isaia, deși cazul unuia se deosebea de al celuilalt, pentru că în cazul prorocului Isaia exista jertfa pentru lume.

— Părinte, avem și în vremea noastră astfel de situații?

— Da, desigur. Mi-aduc aminte de un oarecare fapt care s-a petrecut atunci când eram în Mănăstirea Filoteu. Un oarecare monah atunci când era în lume arsesse un turc într-un cuptor, deoarece acela îl junghiasse pe tatăl său. După aceea s-a pocăit, a venit în Sfântul Munte, a devenit monah și și-a pus o rânduială duhovnicească bună. Însă zi și noapte îl ruga pe Dumnezeu să îngăduie să fie ars. Odată a izbucnit un foc în mănăstire. Pe atunci eu eram chelar. Am umplut toate vasele cu apă și, alergând cu toții, am stins focul. Iar pe acel monah l-am găsit ars. Neuitată îmi va rămâne scena descoperirii lui. Ce se întâmplase? Acesta avea pe atunci optzeci și cinci de ani și era îngrijit de un monah de șaptezeci și cinci de ani. În acea zi, ca să-l ușureze puțin de durerile reumatismului, slujitorul său i-a frecat picioarele cu petrol și l-a învelit cu o pătură, așezându-l lângă cămin. Din lemnele de castan care ardeau în cămin a sărit o așchie aprinsă, de la care a luat foc monahul, iar de la el s-a aprins toată mănăstirea. Eu m-am mâhnit foarte mult pentru aceasta și nu mă puteam liniști. După aceea duhovnicul lui mi-a spus: „Nu te mâhni, căci el însuși a cerut de la Dumnezeu să ardă pentru a-și ispăși păcatul său. Aceasta a fost un dar al lui Dumnezeu”.

Legile duhovnicești și dragostea lui Dumnezeu

— Părinte, legile duhovnicești acționează întotdeauna imediat?

— Depinde. De multe ori rămâi uimit cât de repede acționează ele. Unul se mândrește puțin și imediat o pățește; adică legile duhovnicești au acționat fulgerător. De pildă, o soră șterge geamurile și îi vine un gând de mândrie că le șterge mai bine decât alta. Atunci dintr-odată se întâmplă ceva și, țin, se sparge geamul. Alteori aceste legi acționează mai târziu.

— Părinte, ce înseamnă atunci când legile duhovnicești acționează imediat?

— Aceasta este bine. Căci în această situație omul trebuie să înțeleagă că dragostea lui Dumnezeu îl ocrotește, pentru că plătește treptat și nu le va plăti toate odată. Însă atunci când nu acționează legile duhovnicești asupra unui om se află în primejdie, deoarece aceasta arată că acel om este un copil îndepărtat de Dumnezeu; nu se află în casa Sa. Există unii care acționează mereu cu mândrie și nu pătesc nimic. Aceasta arată însă că mândria lor a depășit-o pe cea omenească și a ajuns la gradul cel mai înalt al ei, la mândria diavolească, la trufie. Atunci căderea lui se face de cealaltă parte a vârfului, când cade direct în iad. Iar aceasta este căderea luciferică pe care nu o văd cei ce se află de cealaltă parte a vârfului. Adică asupra unora ca acestora nu acționează legea duhovnicească în această viață, potrivit-li-se spusă Apostolului: „*Oameni vicleni și fermecători care vor merge spre tot mai rău, rătăcind pe alții și rătăciți fiind ei înșiși.*”³⁷

— Părinte, se poate ca cineva să-și admire un lucru făcut de el și din aceasta să-i vină vreo vătămare?

— Da, pentru că acționează legile duhovnicești. Dumnezeu își retrace harul Său de la cineva, iar acesta îi strică celuilalt lucru pentru care s-a mândrit. Iar aceasta o îngăduie Dumnezeu pentru a se cuminti.

— Părinte, adică atunci când se întâmplă aceasta înseamnă că acționează legile duhovnicești?

— Firește.

— Dar nu se poate ca cineva să facă aceasta din neîndemânare?

— Rare sunt aceste cazuri. De aceea pe cât puteți să trăiți în smerenie. Să vă gândiți că nu avem nimic al nostru, ci pe toate ni le-a dat Dumnezeu. Toate pe care le avem sunt ale lui Dumnezeu, numai păcatele sunt ale noastre. Dacă nu ne vom smeri, vor acționa mereu asupra noastră legile duhovnicești până ce ni se va încovoia egoismul nostru. Să dea Dumnezeu să se facă aceasta înainte de a ne găsi moartea.

— Părinte, se poate ca omul să nu-și dea seama că au acționat asupra lui legile duhovnicești?

— Dacă nu se cercetează cineva pe sine însuși, nimic nu înțelege și de nimic nu se folosește.

— Așadar, Părinte, legile duhovnicești încetează să acționeze numai atunci când se smerește omul?

— Da, mai ales cu smerenia, sau atunci când cineva se află în starea de iresponsabilitate. Să-ți spun un exemplu: O femeie își bătea mereu bărbatul, iar el nu spunea nimic ca să nu-și piardă

prestigiul, deoarece era învățător. Asupra acestuia însă acționau legile duhovnicești. Rămăsese orfan de tată încă de mic copil, iar mama lui cu o pensie de văduvă se străduia să-l poarte la școală și să-l facă învățător, însă el o bătea. Câte nu a avut de tras sărmana lui mamă! Și astfel a îngăduit Dumnezeu ca să-l bată femeia lui, pentru ca să-și plătească păcatele. Dar ce s-a întâmplat după aceea? Moare acesta, iar fiul său a început să o bată pe mama lui. Astfel și-a plătit și ea păcatele. Fiul ei se însoară și ia pe una ușoară la minte, care îl bătea și cânta „Hristos a înviat!”. Cum a rânduit Dumnezeu ca să-și plătească și acesta păcatele. Aici însă legile duhovnicești au încetat să acționeze, pentru că aceasta se afla în stare de iresponsabilitate.

— Părinte, atunci când cineva cade într-un păcat și se mâhnește, i se iartă păcatul în felul acesta?

— Simte că este dator sau se mâhnește în chip egoist? Dacă simte că este dator, nu va plăti. Dacă însă nu-și simte datoria, atunci Dumnezeu îngăduie să plătească. De pildă, creștinul trebuie să facă milostenii. Dacă cineva este împietrit la inimă și nu dă, ci adună banii, atunci vor intra hoții la el, îl vor bate, îi vor lua și banii și astfel va plăti nemilostivirea sa. Atunci când avem datorii și nu le plătim în această viață, acesta este un semn foarte rău, este o părăsire a lui Dumnezeu. Iar atunci când cineva nu primește palme, ci numai binecuvântări, se vede că a făcut ceva bun și este răsplătit aici de Hristos îndoit și întreit. Cu aceasta însă nu-și ispășește greșelile lui. Și aceasta este un semn rău. Să presupunem că am făcut zece fapte bune, iar Hristos îmi răsplătește pentru douăzeci la sută și nu am nici mâhniri, nici supărări. În cazul acesta însă nu-mi plătesc păcatele.

„*Cel certat aici pentru rușinea lui mănâncă din gheena lui*”³⁸, spune Avva Isaac. Adică atunci când asupra cuiva acționează legile duhovnicești, i se ridică o parte din chinurile iadului.

³⁸ Sfântul Isaac Sirul, „Cuvinte Ascetice”, Cuv. 55, ed. I.B.M.B.O.R., 1981, p.277.

PARTEA A ȘASEA

MOARTEA ȘI VIAȚA VIITOARE

«Este foarte dureros ca după atâtea pe care le-a făcut Hristos pentru noi oamenii, să mergem în iad și astfel să-L mâhnim. Dumnezeu să păzească ca nu numai om, dar nici măcar o pasăre să nu meargă în iad».

CAPITOLUL 1

Înfruntarea morții

Pomenirea morții

— Părinte, la ce trebuie să se gândească cineva în ziua nașterii sale?

— Să se gândească la ziua în care va muri și să se pregătească pentru marea călătorie.

— Părinte, dacă la dezgroparea unui mort se va afla trupul său neputrezit, aceasta se datorează vreunui păcat de care acel om nu s-a pocăit?

— Nu, nu întotdeauna pricina este un oarecare păcat. Aceasta se poate datora și medicamentelor pe care le-a luat sau pământului din cimitir. Dar, oricum ar fi, atunci când cineva este scos neputrezit, își ispășește oarecum păcatele sale prin defăimarea pe care o suferă după moartea sa.

— Părinte, de ce noi uităm de moarte deși ea este faptul cel mai sigur pentru om?

— Știi că mai demult în viețile de obște exista un monah care avea ca ascultare să le aducă aminte celorlalți părinți de moarte? În timpul ascultării sale trecea pe la toți părinții și frații și îi spunea fiecăruia: „Frate, vom muri”. Viața este înfășurată într-un trup muritor. Iar această mare taină nu este ușor să o înțeleagă acei oameni care sunt numai „trupuri”, care nu vor să moară și nici măcar să audă de moarte. De aceea pentru unii ca aceștia sfârșitul vieții lor este o îndoită moarte și o îndoită măhnire.

Din fericire, însă, Bunul Dumnezeu a rânduit astfel lucrurile așa încât cel puțin bătrânii, care firește sunt mai aproape de moarte, să se folosească duhovnicește de unele lucruri. Părul li se albește, curajul li se împutinează, puterile trupești încet-încet îi părăsesc, începe să le curgă saliva, și astfel se smeresc și sunt nevoiți să filosofeze la deșertăciunea acestei lumi. Chiar și de ar vrea să facă vreo neorânduială, nu vor putea pentru că toate acestea îi frânează. Sau dacă aud că cineva de vârsta lor sau mai tânăr a murit, își aduc aminte și ei de moarte. Vedem mai ales la sate, atunci când sună clopotul de înmormântare, cum cei în vârstă își fac semnul crucii și întreabă cine a murit și când s-a născut. „Ne vine și rândul nostru, spun ei. Toți vom pleca din lumea aceasta”. Își dau seama că anii au trecut, că firul vieții lor începe să se scurteze și că moartea se apropie. Și astfel își aduc aminte mereu de moarte. Spune-i unui copil mic „adu-ți aminte de moarte”, și el îți va spune „tra la la” și va continua să bată cu

picioarul în pământ. Fiindcă de l-ar fi ajutat Dumnezeu pe un copil mic să înțeleagă moartea, s-ar fi deznădăduit sărmanul și s-ar fi făcut netrebnic, pentru că nu ar mai fi avut poftă de nimic. De aceea Dumnezeu, ca un Părinte bun, iconomisește ca acesta să nu înțeleagă moartea și să se joace nepăsător și bucuros. Însă cu trecerea timpului, încet-încet va înțelege și el moartea.

Vezi că și un frate începător, mai ales atunci când este tânăr, nu poate avea pomenirea morții. Se gândește că are mulți ani de trăit și nu-l preocupă chestiunea aceasta. Vă aduceți aminte de Apostolul Pavel care a spus: „*Chemați pe tineri să-l ia pe mortul Anania și pe Safira*”¹? Și în mănăstiri de obicei călugării tineri îi îngroapă pe cei morți. Vârstnicii înduișoși aruncă cu evlavie puțin pământ pe trupul mortului, dar niciodată pe cap. Mi-a rămas o amintire neplăcută de la o mănăstire în care a murit un călugăr. În vremea înmormântării, atunci când preotul spunea „pământ ești și în pământ te vei întoarce”, toți părinții cu multă evlavie și zdrobire au luat puțin pământ și l-au aruncat pe trupul monahului, așa cum se obișnuiește. Atunci un monah tânăr și-a pus dulama în brâu, și luând o lopată a început fără grijă și cu o râvnă nepotrivită să arunce deasupra mortului orice găsea în cale, pământ, pietre, lemne, pentru a-și arăta bravura sa. A găsit momentul potrivit ca să-și arate puterea și hărnicia sa. Nu era vorba de plantat copaci sau de astupat vreo groapă, ca să-și arate acela bunătatea și jertfirea de sine, pentru care să spună: „Ceilalți sunt bătrâni. Ce să aștept de la ei? Lasă că lucrez eu”, și astfel să se ostenească puțin mai mult, ca să-i odihnească pe aceia. Chiar și un animal mort de ar vedea cineva, i se face milă de el, cu cât mai mult atunci când îl vede pe fratele său în mormânt, iar nu să arunce fără evlavie peste trupul celui mort pământ, pietre, etc. Aceasta arată că nu avea nicio simțire a morții.

Împăcarea cu gândul morții

— Părinte, a ieșit diagnosticul final. Tumoarea pe care o aveți este cancer, și încă unul care avansează repede.

— Adu-mi o batistă ca să joc. „Adio, sărmană lume!”. Eu nu am jucat niciodată în viața mea, dar acum de bucurie că se apropie moartea voi juca.

— Părinte, medicul a spus că mai întâi trebuie să se facă radioterapiile pentru a se micșora tumoarea și după aceea se va face intervenția chirurgicală.

— Am înțeles. Mai întâi va bombarda aviația și după aceea se va face ofensiva terestră. Așadar, voi pleca sus și vă voi aduce

¹ Vezi F. Ap. 5, 6 și 10.

noutăți... Unor oameni, chiar bătrâni de ar fi, dacă le va spune medicul „vei muri”, sau „există numai cincizeci la sută șanse ca să trăiești”, se mâhnesc. Vor să trăiască. Dar ce vor câștiga? Mă mir! Dacă cineva este tânăr atunci se justifică, dar un bătrân să încerce să-și prelungească viața, asta nu o mai înțeleg. Altceva este să faci un tratament pentru a putea suferi oarecum durerea. Adică nu vrea să-și prelungească viața, ci dorește numai ca durerile să-i fie mai suportabile pentru a se putea sluji până când va muri. Da, aceasta are sens.

— Părinte, noi ne rugăm lui Dumnezeu ca să vă prelungească viața.

— Dar de ce? Nu spune Psalmistul că viața noastră va fi de șaptezeci de ani²?

— Însă Psalmistul adaugă și *„iar de vor fi în putere optzeci de ani”*.

— Da, dar mai spune și *„ce este mai mult decât aceștia osteneală și durere”*. Așadar este mai bună odihna în cealaltă viață.

— Părinte, se poate ca cineva din smerenie să se simtă nepregătit duhovnicește pentru cealaltă viață și să dorească să mai trăiască pentru a se pregăti?

— Acesta este un lucru bun, dar de unde știe că dacă va mai trăi nu va face mai rău?

— Părinte, când se împacă cineva cu gândul morții?

— Mă întrebi când? Dacă va trăi Hristos în el, atunci moartea este bucurie. Dar să nu se bucure că va muri deoarece s-a îngreuiat de viață. Atunci când te bucuri de moarte în înțelesul cel bun, ea pleacă de la tine și se duce să caute vreun fricos. Când vrei să mori, atunci nu mori. Cel care duce un trai mai bun se teme de moarte, deoarece este satisfăcut de viața lumească și nu vrea să moară. Dacă i se spune despre moarte, el bate în masă și spune: „Ferească Dumnezeu!”. În timp ce acela care se chinuiește, suferă, etc., consideră moartea ca o slobozire și spune: „Păcat că nu a venit încă moartea să mă ia. O fi având de lucru în altă parte”.

Puțini oameni își așteaptă moartea cu nerăbdare. Cei mai mulți însă mai au ceva de terminat și de aceea nu vor să moară. Dar bunul Dumnezeu rânduieste ca fiecare să moară numai atunci când crede El că îi este de folos. Oricum un om duhovnicesc, fie tânăr, fie bătrân, trebuie să se bucure și pentru faptul că trăiește, dar și pentru că va muri, însă să nu caute cu dinadinsul să moară, pentru că aceasta este sinucidere.

² Ps. 89, 10.

Pentru unul care a murit lumii și a înviat duhovnicește nu există deloc agonie, frică și neliniște, ci așteaptă moartea cu bucurie, pentru că va merge lângă Hristos și se va bucura veșnic. Dar se bucură și pentru faptul că trăiește, căci și astfel tot lângă Hristos trăiește și simte încă de pe pământ o parte din bucuria Raiului, întrebându-se dacă există o bucurie mai mare în Rai decât cea pe care o simte pe pământ. Astfel de oameni se nevoiesc cu mărime de suflet și lepădare de sine, și deoarece își pun înaintea ochilor moartea și se gândesc zilnic la ea, se pregătesc mai duhovnicește, se nevoiesc cu mai mult curaj și astfel biruiesc deșertăciunea.

Muribunzii

— Părinte, ni s-a cerut să ne rugăm pentru cineva care timp de mai multe zile se afla în agonia morții și nu-i ieșea sufletul.

— Dar de ce nu-i ieșea sufletul? S-a spovedit?

— Nu, nu a vrut să se spovedească. Părinte, adică chinul pe care îl suferă omul atunci când își dă sufletul se datorează păcătoșeniei lui?

— Aceasta nu este o regulă. Atunci când sufletul omului iese liniștit nu înseamnă că este într-o stare duhovnicească bună, dar nici nu înseamnă că au păcate multe cei care se chinuiesc la sfârșitul vieții lor. Sunt unii care, din multa lor smerenie, cer cu stăruință de la Dumnezeu să aibă un sfârșit urât, pentru ca astfel să rămână necunoscuți după moartea lor. Sau se poate ca cineva să aibă un sfârșit urât pentru a plăti puțin din datorie. Fiindcă l-au lăudat oamenii mai mult decât merita, Dumnezeu îngăduie ca acesta să facă niște lucruri ciudate în ceasul morții lui pentru a scădea în ochii oamenilor. Alteori Dumnezeu rânduieste ca unii să se chinuiască în vreme ce-și dau sufletul pentru ca cei care sunt lângă el să înțeleagă cât de greu este în iad atunci când nu te aranjezi duhovnicește încă de aici. În timp ce dacă ai actele în regulă, adică ești pregătit duhovnicește, treci dintr-o viață în alta fără ca vameșii să se mai apropie de tine.

— Părinte, unui muribund sau unuia care are o boală gravă este bine să-i spunem adevărul?

— Depinde ce fel de om este. Uneori mă întreabă câte un bolnav de cancer: „Ce spui, Părinte? Voi trăi sau voi muri?”. Dacă îi voi spune „vei muri”, va muri în acea clipă din pricina supărării. Dacă nu-i voi spune, prinde curaj și înfruntă cu bărbăție boala sa. Iar când se va maturiza își va ridica singur crucea sa și va înainta. Și astfel va mai putea trăi câțiva ani sprijinindu-și familia și pregătindu-se și el și cei ai lui pentru moarte. Firește nu-i spun că

va trăi o mie de ani sau că ceea ce are nu este nimic, ci îi spun: „Omenește este greu să fii ajutat, însă pentru Dumnezeu nu este nimic greu. Tu caută numai să te pregătești”.

— Părinte, rudele sale șovaie să-l împărtășească, ca să nu intre la gânduri.

— Adică să plece neîmpărtășit ca să nu-și dea seama că va muri și astfel să se mâhnească? Nu, ci trebuie să-i spună: „Sfânta Împărtășanie este medicament. O să te ajute. Este bine să te împărtășești”. Dacă se împărtășește, se folosește și în același timp se și pregătește pentru cealaltă viață.

— Părinte, celor muribunzi trebuie să li se facă Sfântul Maslu?

— Celor care nu-și pot da sufletul, li se citește „Slujba la ieșirea cu greu a sufletului”. Sfântul Maslu se face pentru toți bolnavii, nu numai pentru cei care se află la sfârșitul vieții lor.

— Părinte, cele pe care le spune cineva atunci când nu-și poate da sufletul au vreo legătură cu starea lui?

— Să nu tragem ușor concluzii. Se poate ca cineva în clipa când își dă sufletul să sufere, să se chinuiască, iar fața lui să arate o expresie de durere, și de aceea unii cred că acela nu este într-o stare duhovnicească bună. Diferă însă expresia de durere de cealaltă care este sălbatică și înfricoșată. Acela suferă, are durerea sa, sărmanul, iar ceilalți pot spune că se luptă cu diavoli care au venit să-i ia sufletul.

— Părinte, un suflet care pleacă din această viață pregătit duhovnicește va mai trece pe la vămi?

— Atunci când un suflet este pregătit duhovnicește și urcă la cer, diavoli nu-i pot face niciun rău. Iar dacă nu este pregătit, atunci este chinuit de ei. Uneori Dumnezeu îngăduie ca sufletul omului care are datorii să vadă vămile în clipa ieșirii lui pentru a ne ajuta pe noi care vom mai trăi, astfel încât să ne nevoim ca să ne achităm aici datoriile noastre. Vă aduceți aminte de întâmplarea cu Teodora³? Adică Dumnezeu rânduiește ca unii să vadă anumite lucruri pentru a se folosi ceilalți și a se pocăi. În viața Sfântului Eufrosin⁴ citim că egumenul, după vedenia pe care a avut-o, s-a deșteptat cu merele în mână pentru a le vedea și ceilalți și astfel să se folosească duhovnicește.

Uneori Dumnezeu economisește ca sufletul să aibă un dialog în clipa ieșirii lui, pentru ca să se pocăiască însuși omul care se află la sfârșitul vieții lui sau cei care îl ascultă. Vezi că Dumnezeu are multe moduri de a-l mântui pe om. Uneori ajută prin îngeri,

³ Vezi Viața Sfântului Vasile cel nou din 26 martie.

⁴ Vezi Viața Sfântului Eufrosin din 11 septembrie.

alteori prin încercări sau prin diferite semne. Am cunoscut o femeie care se purta cu brutalitate cu bărbatul și soacra ei, ajungând până acolo încât îi bătea pe amândoi. Acea umbla pe la vecine și stătea de vorbă, iar pe soacra ei, care era bătrână, o trimitea în fiecare zi la ogor. Mergea sărmana bătrână în fiecare zi la ogor, două ceasuri de mers pe jos, târându-și picioarele și lucra de dimineața până seara fără să se plângă. Și a făcut aceasta până într-o zi când, de îndată ce s-a întors acasă, ruptă de oboseală, a căzut jos și i-a spus nurorii ei: „Arhanghelul Mihail îmi ia sufletul. Iar tu, fiică, șterge sângele”. „Care sânge, mamă?” o întrebă nora cu neliniște, pentru că nu vedea să aibă sânge pe trupul ei. „Iată, fiică, sângele care curge. Șterge-l, șterge-l!”. Când nora căuta să vadă mai bine, bătrâna își dădu sufletul. După această întâmplare nora și-a venit în simțiri și și-a schimbat viața; din fiară a devenit miel. A fost iconomia lui Dumnezeu ca s-o vadă pe soacra sa dându-și sufletul cu aceste cuvinte și că Arhanghelul Mihail ia sufletul, chipurile, cu sabia, pentru ca să se înfricoșeze și să se pocăiască. Adică Dumnezeu i-a vorbit pe limba pe care o înțelegea ea, ca să-și revină deoarece se vede că avea intenție bună.

— Părinte, atunci când muribundul își strigă rudele lui moarte, ce înseamnă?

— De multe ori se întâmplă și aceasta, pentru a primi o lecție bună ceilalți care sunt lângă muribund. Am cunoscut o femeie bogată, care avea o viață sfântă. Nu se căsătorise, ci rămăsese cu sora ei căreia îi dăduse toată averea. Cumnatul ei, care a murit după ea, a început să o strige atunci când își dădea sufletul: „Despina, vino să ne iertăm! Să mă ierți, căci mult te-am chinuit! Iartă-mă!”. „Dar unde este Despina?” l-am întrebat. „Iat-o, nu o vedeți? Iată, acolo este!” le-a răspuns și apoi și-a dat sufletul.

— Părinte, oamenii se pot ierta și în felul acesta, chiar și în ultima clipă a vieții lor, cu cineva care deja a murit?

— Dumnezeu îngăduie ca oamenii să se ierte chiar și în felul acesta, deoarece omul în clipa morții se pocăiește și simte nevoia să ceară iertare.

Sinuciderea

— Părinte, unii oameni atunci când întâmpină o mare greutate în viața lor imediat se gândesc să se sinucidă.

— Intră egoismul la mijloc. Cei mai mulți care se sinucid îl ascultă pe diavolul care le spune că dacă-și vor pune capăt vieții vor scăpa de chinul lăuntric prin care trec, și din egoism se sinucid. Dacă, de pildă, cineva fură ceva și se dovedește că a furat, spune: „S-a terminat, am ajuns de batjocura lumii”, și în loc să se

pocăiască, să se smerească și să se spovedească pentru a se ușura, se sinucide. Altul se sinucide pentru că fiul său este paralizat. „Cum să am eu un copil paralizat?”, spune el și se deznădăduiește. Dacă este răspunzător pentru faptul că este paralizat și recunoaște aceasta, atunci să se pocăiască. Cum își pune capăt vieții și-și lasă copilul pe drumuri? Nu va fi mai răspunzător după aceea?

— Părinte, adeseori auzim despre cineva care s-a sinucis că ar fi avut probleme psihologice.

— Bolnavii psihici, atunci când se sinucid, au circumstanțe atenuante, pentru că mintea lor este stricată. Chiar și nori de ar vedea, simt o senzație de apăsare, de sufocare. Iar dacă mai au și vreo supărare, atunci au o îndoită „înnourare”. Însă pentru cei care se sinucid fără să fie bolnavi mintal - precum și pentru eretici - Biserica nu se roagă, ci îi lasă la judecata și mila lui Dumnezeu. Preotul nu pomenește numele lor la Proscomidie, nici nu le scoate miride, deoarece prin sinucidere se leapădă, disprețuiesc viața care este un dar al lui Dumnezeu. Este ca și cum le-ai arunca pe toate în obrazul lui Dumnezeu.

Noi însă trebuie să facem multă rugăciune pentru cei care se sinucid, pentru ca Bunul Dumnezeu să facă ceva și pentru ei, deoarece nu știm ce s-a întâmplat de s-au sinucis, nici în ce stare s-au aflat în ultima clipă. Se poate ca în clipa în care și-au dat sufletul să se fi pocăit, să fi cerut iertare de la Dumnezeu și astfel să fi fost primită pocăința lor, iar sufletul lor să fi fost luat de îngerul Domnului.

Am auzit că o fată dintr-un sat s-a dus odată cu capra la păscut. A legat-o în livadă, iar ea s-a dus mai departe și se juca. Luându-se cu joaca a uitat de capră, care s-a dezlegat și a plecat. A căutat-o peste tot, dar nu a găsit-o și s-a întors acasă fără capră. Atunci tatăl ei s-a mâniat foarte tare, a bătut-o și a alungat-o de acasă, spunându-i: „Să te duci să cauți capra. Iar dacă nu o găsești, să mergi să te spânzuri”. Sărmana copilă a pornit să caute capra. Se înnoptase și ea încă nu se întorsese acasă. Părinții ei văzând că s-a înnoptat au pornit neliniștiți să-și caute copilul. Au căutat mult și în cele din urmă au găsit-o pe copilă spânzurată de un copac. Își legase gâtul cu funia caprei și așa se spânzurase, nenorocita avea mărime de suflet și a luat după literă cele pe care i le-a spus tatăl ei. Apoi au îngropat-o în afara cimitirului.

Firește, Biserica a făcut bine că a îngropat-o în afara cimitirului pentru a-i frâna pe cei care se sinucid pentru lucruri de nimic, dar și Hristos va face bine dacă o va băga în Rai.

CAPITOLUL 2

„Ca să nu vă întristați, ca ceilalți, care nu au nădejde”⁵

Moartea copiilor

— Părinte, o mamă al cărei copil a murit acum nouă ani vă roagă să faceți o rugăciune ca să-l vadă cel puțin în somn, pentru a se mângâia.

— Câți ani avea copilul? Era mic? Aceasta are importanță. Dacă copilul a fost mic, i-ar fi apărut în vis dacă mama ar fi fost pregătită duhovnicește, astfel încât să nu se tulbure la vederea lui. Așadar mama este pricina că nu i se arată copilul.

— Părinte, în loc să i se arate copilul mamei care cere acest lucru, se poate să se arate altcuiva?

— Cum nu se poate? Dumnezeu rânduiește aceasta numai dacă vede că va exista folos duhovnicesc. Atunci când aud despre moartea vreunui tânăr, mă mâhnesc, dar omeneste. Pentru că dacă vom cerceta lucrurile mai în profunzime, vom vedea că, cu cât crește cineva, cu atât mai multă nevointă trebuie să facă, căci adaugă și mai multe păcate. Mai ales atunci când este mirean, cu cât trec anii, în loc să-și îmbunătățească starea duhovnicească, o înrăutățește cu griji, cu nedreptățiți, etc. De aceea omul este mai câștigat atunci când îl ia de tânăr.

— Părinte, de ce îngăduie Dumnezeu ca să moară atâția oameni tineri?

— Nimeni nu a făcut învoială cu Dumnezeu când va muri. Însă El îl ia pe fiecare om în clipa cea mai potrivită a vieții lui, cu o moarte prin care să-i aducă iertare de păcate și mântuirea sufletului său. Dacă vede că cineva va deveni mai bun, îl lasă să trăiască. Iar dacă vede că va deveni mai rău, atunci îl ia ca să-l mântuiască. Pe unii care duc o viață păcătoasă, dar au dispoziția de a face binele, îi ia lângă El mai înainte de a apuca să-l facă, deoarece Dumnezeu știe că ar fi făcut binele de îndată ce li s-ar fi dat ocazia. Este ca și cum le-ar spune: „Nu vă osteniți! Ajunge buna voastră intenție”. Pe un altul, deoarece este foarte bun, îl alege și îl ia lângă El pentru că Raiul are nevoie de boboci de floare.

Firește, pentru părinți și rude este puțin cam greu să înțeleagă aceasta. Vezi, moare un copil și Hristos îl ia ca pe un îngeraș, însă părinții plâng și se tânguiesc, în timp ce ar fi trebuit să se bucure. Pentru că de unde știu ei ce ar fi devenit el atunci

⁵ 1 Tes. 4, 13.

când ar fi crescut? Oare s-ar fi putut mântui? În 1924, când am plecat din Asia Mică cu corabia pentru a veni în Grecia, eu eram prunc. Corabia era plină de refugiați și, așa cum eram înfășat de mama mea, un marinar a călcat pe mine. Mama crezând că am murit a început să plângă. O consăteană însă a desfăcut feșele și a văzut că nu pățisem nimic. Dacă aș fi murit atunci, sigur aș fi mers în Rai. Acum, însă, când am atâția ani și am făcut atâta asceză, nu sunt sigur că voi merge în Rai.

Dar și pe părinți îi ajută moartea copiilor lor. Trebuie să știe că din clipa aceea au un mijlocitor în Rai. Iar atunci când vor muri, vor veni copiii lor cu ripide** în mâini la poarta Raiului pentru a întâmpina sufletul lor. Iar aceasta nu este un lucru mic. Copiilor care au fost chinuiți aici de boli sau de vreo infirmitate, Hristos le va spune: „Veniți în Rai și alegeți-vă locul cel mai bun”. Atunci aceia îi vor spune: „Este frumos aici, Hristoase al nostru, dar o vrem și pe mămica noastră lângă noi”. Iar Hristos îi va asculta și o va mântui într-un chip oarecare și pe mamă.

Desigur, mamele nu trebuie să ajungă în cealaltă extremă. Unele mame cred despre copilul lor care a murit că a devenit sfânt și astfel cad în înșelare. O mamă a vrut să-mi dea drept binecuvântare un lucru de la fiul ei care murise, deoarece credea că a ajuns sfânt. „Este binecuvântare să dau din lucrurile copilului?”. Nu, i-am spus. Este mai bine să nu dai”. Alta, în seara Joi Mari, a lipit de Crucea Mântuitorului fotografia fiului ei pe care îl omorâseră germanii și spunea: „Și copilul meu a pățimit ca Hristos”. Femeile care stăteau și privegheau lângă Crucea Celui Răstignit au lăsat-o, ca să nu o rănească. De vreme ce era rănită sufletește ce puteau să-i spună?

Mângâierea celor îndoliați

— Părinte, de câtă putere sufletească au trebuință oamenii pentru a înfrunta moartea năprasnică?

— Dacă au înțeles sensul cel mai adânc al vieții, află putere să înfrunte moartea, pentru că o înfruntă duhovnicește. Câți copii nu se distrug cu motoretele! Câți tineri nu mor cu motocicletele! Ridică motocicleta pe roata din spate și astfel ușor se răstoarnă și își sparg capetele. Consideră mare ispravă a ridica cât mai mult motocicleta. Vezi ce le dă diavolul în gând să facă, pentru a se lovi la cap? Dacă ar merge cum trebuie, chiar de ar avea vreun accident, se poate să se lovească în altă parte și să nu se

**** (În Biserica ortodoxă) Obiect de metal sau de lemn, în formă de paletă, împodobit cu imaginea unui serafim sau cu scene biblice și folosit în cursul unor ceremonii.

nenorocească. Dar fiindcă îngăduie Dumnezeu răutatea diavolului sau neatenția tânărului, înseamnă că va ieși ceva bun.

— Atunci, Părinte, de ce Biserica noastră se roagă „pentru ca să se păzească” de moarte năprasnică⁰?

— Aceasta este altceva. Biserica cere de la Dumnezeu ca să nu ne găsească moartea nepregătiți.

— Părinte, o mamă este nemângăiată deoarece copilul ei a fost omorât de o mașină în timp ce mergea la serviciu.

— Întreab-o: „Oare din răutate a lovit acel șofer pe copilul tău? Tu l-ai trimis la serviciu ca să-l omori?” Nu. Așadar să spui: „Slavă Ție, Dumnezeule?”, pentru că fiul tău ar fi putut deveni un vagabond, însă Dumnezeu l-a luat la vremea potrivită. Acum este asigurat în cer. De ce plângi? Știi că prin plânsul tău îl chinuiești pe copil? Vrei ca fiul tău să se chinuiască sau să se bucure? Îngrijește-te să-i ajuți pe ceilalți copii ai tăi, care sunt departe de Dumnezeu. Pentru ei să plângi”. Iată că și ieri a venit o mamă și mi-a spus plângând: „Dumnezeu mi-a luat pe scumpul și singurul meu copil” și îl învinuia pe Dumnezeu. „Dacă te gândești bine, i-am spus, Dumnezeu te-a cinstit. Căci așa botezat cum era, l-a luat lângă El îngeraș. Acesta este acum îngeraș, iar tu te certă cu Dumnezeu? Vei vedea mai târziu că el va mijloci pentru tine la Dumnezeu”. După aceea, când mi-a vorbit despre viața ei, mi-a spus că ar fi putut avea mulți copii, dar atunci când a fost tânără nu a vrut să aibă niciunul.

Câte mame nu se roagă și cer ca să fie lângă Dumnezeu copiii lor! „Nu știu ce vei face. Dumnezeul meu, spun ele, dar vreau numai să se mântuiască copilul meu; să fie lângă Tine”. Dacă Dumnezeu vede că acesta apucă pe un drum greșit, că se îndreaptă spre pierzare și că nu există un alt mod de a se mântui, îl ia în felul acesta. Îngăduie, de pildă, ca unul beat să-l lovească cu mașina și să-l omoare și astfel îl ia lângă El. Iar în cazul că ar fi devenit mai bun, Dumnezeu ar fi împiedicat accidentul. După aceea se trezește și cel care l-a lovit pe copil, își vine în simțiri și este chinuit toată viața de musturarea conștiinței sale. „Am făcut o crimă”, spune el și Îl roagă mereu pe Dumnezeu să-l ierte. Și astfel se mântuiește și acela. Dar și mama, prin durerea ei, se gândește la moarte și se pregătește pentru cealaltă viață, mântuindu-se astfel și ea. Vedeți cum rânduieste Dumnezeu ca prin rugăciunea mamei să se mântuiască suflete? Dar dacă mamele nu înțeleg

⁰ În Liturghiile grecești la ectenia: „încă ne rugăm pentru ca să se păzească...” după „...războiul cel dintre noi” sunt adăugate și aceste cuvinte.

aceasta, atunci se ceartă cu Dumnezeu. Câte nu trage și Dumnezeu cu noi!

Atunci când cineva încetează de a mai înfrunta lucrurile lumește, află odihnă. Pentru că, altfel cum ar fi cu puțință ca omul să se mângâie cu adevărat dacă nu crede în Dumnezeu și în viața cea adevărată și veșnică de după moarte? Atunci când eram la Mănăstirea Stomio, în Konița trăia o văduvă care mergea mereu la cimitir și striga acolo ore întregi. Pe toți îi răscolea cu strigătele ei. Se lăsase pradă durerii și își lovea capul de piatra mormântului. Își vărsa acolo toată durerea ei. Mergeau unii și o luau de acolo, dar ea se întorcea iarăși. Iar aceasta s-a petrecut ani de zile. Bărbatul ei fusese omorât de germani, iar fiica ei, după câțiva ani de la moartea tatălui ei, când abia împlinise nouăsprezece ani, a murit de inimă și astfel rămăsese singură, sărmana. Dacă va privi cineva lucrul acesta numai la suprafață, va spune: „De ce îngăduie Dumnezeu așa ceva?”. Dar și acea femeie tot la suprafață înfrunta durerea ei și nu se putea mângâia. Odată, atunci când am mers să văd ce se întâmplă, mi-a spus: „De ce a făcut Dumnezeu aceasta? Bărbatul meu a murit în război. Am avut o fată, dar mi-a luat-o și pe aceasta...”. Spunea vrute și nevrute și se certa cu Dumnezeu. După ce am lăsat-o să se ușureze puțin, i-am spus: „Să-ți spun și eu ceva. L-am cunoscut pe bărbatul tău. Era un om foarte bun. A murit în război îndeplinindu-și datoria sfântă pentru Patrie și de aceea Dumnezeu nu-l va lăsa. Apoi ți-a lăsat pentru câțiva ani pe fiica ta lângă tine, și astfel ai avut puțină mângâiere. Și fiindcă se putea ca ea să apuce pe un drum greșit, Dumnezeu a luat-o în acea stare bună în care se afla pentru a o mântui”. Deși bărbatul ei a fost un om foarte liniștit, ea însă era puțin lumească. Firește, nu i-am spus: „Tu ai fost o femeie lumească...”, ci am întrebat-o: „Acum ce te gândești să faci? Iubești lumea?”. „Nu vreau să văd nimic și pe nimeni”, mi-a răspuns. „Vezi, i-am spus, acum lumea a murit și pentru tine. Durerea te ajută și nu te interesează niciun lucru lumesc. Și astfel în curând veți fi toți împreună în Rai. Cui a mai făcut Dumnezeu o astfel de cinste? Ai înțeles aceasta?”. După această discuție a încetat să mai meargă la cimitir. De îndată ce a fost ajutată să înțeleagă sensul cel mai adânc al vieții, s-a liniștit.

— Părinte, am auzit că atunci când cineva este ucis își ispășește păcatele pentru că i le ia ucigașul.

— Are circumstanțe atenuante într-un fel și îi poate spune lui Dumnezeu: „Eu m-aș fi pocăit, însă acesta m-a ucis”. Și astfel greutatea va cădea asupra ucigașului. Unii care nu au minte spun: „Dacă ar exista Dumnezeu, nu ar lăsa să se facă mereu crime, ci i-ar pedepsi pe criminali”. Dar ei nu înțeleg că Dumnezeu îi lasă pe criminali să trăiască pentru a fi fără răspuns în Ziua Judecării, căci

nu s-au pocăit, cu toate că El le-a dat destui ani pentru a se pocăi, în timp ce pe cei care au fost uciși îi va aranja cumva.

Moartea este o despărțire pentru câțiva ani

Trebuie să înțelegem că în realitate omul nu moare, ci moartea este numai o trecere dintr-o viață în alta. Este o despărțire pentru o mică perioadă de timp. Precum atunci când cineva, să spunem, pleacă în străinătate pentru un an, cei ai lui se mâhnesc deoarece se vor despărți de el vreme de un an, sau dacă va lipsi zece ani sunt cuprinși de mâhnirea despărțirii de zece ani, tot astfel trebuie să vadă și despărțirea de persoanele lor iubite prin moarte. Dacă moare cineva, iar cei apropiați ai lui sunt în vârstă, să spună: „Ne vom întâlni după cincisprezece ani”. Iar de sunt tineri să spună: „Ne vom întâlni după cincizeci de ani”. Firește, îl doare pe fiecare moartea unei rude, dar este trebuință de înfruntare duhovnicească. Ce spune Sfântul apostol Pavel? *„Ca să nu vă întristați, ca ceilalți care nu au nădejde”*⁰. De câte ori să-l fi văzut aici pe pământ? O dată pe lună? Să se gândească că acolo îl va vedea mereu. Numai atunci se justifică să ne neliniștim, când cel care pleacă nu a avut o viață bună. Dacă, de pildă, a fost nemilostiv, atunci dacă într-adevăr îl iubim și vrem să-l întâlnim în cealaltă viață, trebuie să facem multă rugăciune pentru el.

⁰ I Tes. 4, 13.

CAPITOLUL 3

Viața de după moarte

Morții vinovați

— Părinte, atunci când omul moare, conștientizează imediat în ce stare se află?

— Da, își revine și spune: „Ce am făcut? Dar ce folos!”. Precum un om beat, care, de pildă, își omoară mama, râde, cântă, deoarece nu-și dă seama ce a făcut, iar atunci când se trezește plânge, se tânguiește și spune: „Ce am făcut?”, tot astfel și cei care în această viață fac neorânduiri sunt ca niște beți. Nu-și dau seama ce fac, și nu-și simt vinovăția lor. Însă abia atunci când mor le pleacă această beție și își revin. Li se deschid ochii sufletului lor și își conștientizează vinovăția lor, pentru că sufletul, atunci când iese din trup, se mișcă, vede și percepe totul cu o repeziciune foarte mare.

Unii întreabă când va fi a Doua Venire. Însă pentru omul care moare se face într-un fel a Doua Venire, deoarece este judecat potrivit cu starea în care l-a aflat moartea.

— Părinte, cum sunt acum cei din iad?

— Sunt vinovați și întemnițați, chinându-se potrivit cu păcatele pe care le-au făcut, și așteptând să se facă Judecata de Apoi. Există acolo condamnați cu pedepse mari, există însă și vinovați cu pedepse mai ușoare.

— Dar Sfinții și tâlharul?

— Sfinții și tâlharul sunt în Rai, dar nu au primit încă slava desăvârșită, așa cum nici vinovații din iad nu au primit osânda deplină. Deși Dumnezeu a spus de atâtea veacuri: „*Pocățiți-vă, că s-a apropiat Împărăția Cerurilor*”⁰, cu toate acestea adaugă timp, amânând sfârșitul, deoarece așteaptă să ne îndreptăm. Dar noi rămânând în ticăloșiile noastre, îi nedreptăm pe Sfinți, pentru că nu pot primi slava desăvârșită pe care o vor lua după Judecata de Apoi.

⁰ Mt. 3, 2 și 4, 17; 10, 7; Mc. 1, 15; Lc. 10, 9 și 11.

Rugăciunea și parastasele pentru cei adormiți⁰

— Părinte, morții vinovați se pot ruga?

— Își vin într-o simțiri și cer ajutor, dar nu se pot ajuta pe ei înșiși. Toți cei care se află în iad numai un singur lucru și-ar dori de la Hristos: să trăiască cinci minute pentru a se pocăi. Noi, cei care trăim, avem posibilități de pocăință, în timp ce sărmanii răposați, nu-și mai pot îmbunătăți ei singuri starea lor, ci așteaptă ajutor de la noi. De aceea suntem datori să-i ajutăm cu rugăciunea noastră.

Îmi spune gândul că numai zece la sută din morții vinovați se află în stare demonică și acolo unde sunt Îl hulesc pe Dumnezeu precum fac diavolii. Nu cer ajutor, dar nici nu vor să primească ajutor. Ce poate să mai facă Dumnezeu cu unii ca aceștia? Se aseamănă unui copil care se depărtează de tatăl său, îi risipește toată averea, iar pe deasupra îl mai și înjură. Ei, atunci ce să-i mai facă tatăl său? Însă ceilalți vinovați care au puțină mărime de suflet își simt vinovăția lor, se căiesc și suferă pentru păcatele lor. Cer ca să fie ajutați și într-adevăr sunt ajutați de rugăciunile credincioșilor. Adică Dumnezeu le dă posibilitatea să fie ajutați mai înainte de a se face a Doua Venire. Și precum în această viață, dacă cineva este prieten cu împăratul poate mijloci și ajuta un vinovat, tot astfel și cel care este prieten cu Dumnezeu poate mijloci la El prin rugăciunea sa și astfel să mute pe morții vinovați dintr-o „temniță” în alta mai bună, dintr-o „celulă” în alta mai bună. Sau îi poate muta chiar într-o „cameră”, sau într-un „apartament”.

Așa cum îi ușurăm pe cei întemnițați cu sucuri răcoritoare, etc., pe care le ducem atunci când îi cercetăm, tot astfel și pe morți îi ușurăm prin rugăciunile și milosteniile pe care le facem pentru sufletele lor. Rugăciunile credincioșilor pentru cei adormiți și parastasele sunt ultima posibilitate pe care le-o dă Dumnezeu celor răposați pentru a fi ajutați înainte de a se face Judecata de Apoi. După ea nu vor mai putea fi ajutați cu nimic.

⁰ Sfântul Nectarie al Eghinei în lucrarea sa „Studiu despre nemurirea sufletului și despre sfintele parastase”, ediția Vasile Rigopoulos, 1973, Tesalonic, p. 202, scrie ca o concluzie a celor pe care le-a dezvoltat din mărturiile Sfinților Părinți: „Din toate acestea se arată că sufletului după moarte îi este cu neputință să mai facă vreo lucrare mântuitoare sau să se sloboadă din legăturile nedezlegate ale iadului, și că numai sfintele liturghii, rugăciunile rudelor și ale dreptilor făcute pentru ei, precum și milosteniile se fac pricină de mântuire și de slobozire din legăturile iadului”.

Dumnezeu vrea să-i ajute pe cei adormiți, deoarece suferă pentru pierzania lor, dar nu o face pentru că are noblețe. Nu vrea să-i dea diavolului dreptul să-I spună: „Cum îl mântuiești pe acesta de vreme ce nu s-a ostenit?” Însă atunci când noi ne rugăm pentru cei adormiți, îi dăm dreptul lui Dumnezeu să intervină. El se înduioșează mai mult atunci când facem rugăciune pentru cei răposați decât pentru cei vii.

De aceea și Biserica noastră are rânduiala parastaselor. Parastasele sunt cel mai bun avocat pentru sufletele celor adormiți. Au puterea să scoată un suflet chiar și din iad. Și voi să faceți la fiecare Sfântă Liturghie colivă pentru cei adormiți. Grâul are semnificația lui, căci spune Scriptura: „*Se seamănă întru stricăciune, înviază întru nestricăciune*”⁰. În lume sunt unii care se îngreuiază să fiarbă puțin grâu și duc la biserică stafide, covrigi, colaci, ca să facă preoții parastas. Dar în Sfântul Munte vezi niște bătrânei, sârmanii, care la fiecare Sfântă Liturghie fac colivă pentru morți și pentru Sfântul pe care îl prăznuiesc pentru a primi binecuvântarea lui.

— Părinte, cei care au murit de curând au mai multă nevoie de rugăciune?

— Atunci când intră cineva în temniță, nu-i vine mai greu la început? Să facem rugăciune pentru răposații care nu au plăcut lui Dumnezeu, pentru ca să facă ceva și pentru ei. Și mai ales când știm că cineva a fost nemilostiv - vreau să spun că părea a fi nemilostiv, pentru că se poate să credem că a fost așa, dar în realitate să nu fi fost - și a avut o viață păcătoasă, atunci să facem mai multă rugăciune. Sfinte Liturghii, Patruzeci de Sfinte Liturghii pentru sufletul aceluia și să dăm milostenie⁰ săracilor pentru mântuirea sufletului său, pentru ca, rugându-se săracii „Dumnezeu să-l ierte”, Acela să fie înduplecat și să-i miluiască. Și astfel ceea ce nu a făcut acela facem noi pentru el. În timp ce un om care a avut bunătate, adică a avut intenție de a face bine, chiar dacă viața lui nu a fost creștinească, numai cu puțină rugăciune este ajutat foarte mult.

Cunosc multe cazuri care mărturisesc cât de mult sunt ajutați cei adormiți de rugăciunea oamenilor duhovnicești. Odată a venit cineva la Colibă și mi-a spus plângând: „Părinte, nu am făcut rugăciune pentru un oarecare cunoscut de al meu care a murit și de aceea mi-a apărut în somn spunându-mi: «De douăzeci de zile nu am mai primit niciun ajutor de la tine. M-ai uitat și acum

⁰ I Cor. 15, 42.

⁰ Vezi Sfântul Ioan Damaschin, „Despre cei adormiți în credință”, P.G. 95, 248.

sufăr». Și într-adevăr, îmi spuse acela, de douăzeci de zile m-am luat cu diferite treburi și nici pentru mine nu m-am rugat”.

— Părinte, atunci când moare cineva și rudele lui ne cer să ne rugăm pentru el, este bine să facem în fiecare zi câte un șirag de metanii (o sută de rugăciuni)⁰ până la împlinirea celor patruzeci de zile.

— Dacă faci rugăciune pentru el, pune și pe alți adormiți. De ce să meargă un tren la destinație numai cu un singur pasager de vreme ce mai încap și alții? Câți răposați, sărmanii, nu au nevoie de ajutor, dar nu au pe nimeni care să se roage pentru ei! Unii fac parastase foarte dese, dar numai pentru vreun apropiat de-al lor. Dar în felul acesta nu este ajutat nici acela, pentru că rugăciunea lor nu este atât de bine plăcută lui Dumnezeu. Dacă tot fac atâtea parastase pentru acel suflet, să facă în același timp și pentru străini.

— Părinte, mă preocupă uneori mântuirea tatălui meu, pentru că nu a avut nicio legătură cu Biserica.

— Nu poți ști judecata lui Dumnezeu și nici dacă acela nu s-a pocăit în ultima clipă. Dar când te preocupă aceasta? În fiecare sâmbătă?

— Nu am urmărit acest lucru. Dar de ce să mă preocupe în fiecare sâmbătă?

— Pentru că pe această zi o pretind cei morți.

— Părinte, morții care nu au oameni să se roage pentru ei sunt ajutați de rugăciunile celor care se roagă pentru toți morții în general?

— Desigur că sunt ajutați. Eu, atunci când mă rog pentru toți cei adormiți, îi văd în somn pe părinții mei, pentru că și ei se mângâie de rugăciunea pe care o fac. De fiecare dată când se face Sfânta Liturghie la Coliba mea, fac și un parastas de obște pentru toți adormiții, și mă rog pentru împărați, arhieriei, etc., iar la urmă spun „și pentru cei ale căror nume nu s-au pomenit”. Dacă vreodată nu fac rugăciuni pentru cei adormiți, îmi apar înaintea morți cunoscuți. Pe o rudă de a mea care a murit în război am văzut-o stându-mi înaintea după Sfânta Liturghie, în vremea parastasului, pentru că numele ei nu-l pomenisem la parastas alături de numele celorlalți adormiți, deoarece fusese pomenită la Proscomidie împreună cu eroii care au căzut în luptă. Și voi să nu dați să se pomenească la Sfânta Proscomidie numai numele bolnavilor, ci și numele morților, pentru că mai multă nevoie de ajutor au aceștia.

⁰ Adică: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, odihnește pe adormitul robul tău”.

Parastasul cel mai bun dintre toate pe care îl putem face pentru cei morți este viața noastră petrecută cu luare aminte, nevoița pe care o facem pentru a ne tăia neputințele și a ne curăța sufletul. Pentru că dezlipirea noastră de lucrurile materiale și de patimile sufletești, pe lângă faptul că ne pricinuieste nouă ușurare, are ca rezultat și ușurarea sufletelor celor adormiți din tot neamul nostru. Cei adormiți se bucură atunci când un urmaș de-al lor se află lângă Dumnezeu. Dacă noi nu suntem într-o stare duhovnicească bună, atunci suferă părinții noștri adormiți, moșii și strămoșii și tot neamul nostru. „Uită-te ce nepot am făcut!” spun ei și se mâhnesc. Dacă însă suntem într-o stare duhovnicească bună, se bucură pentru că și ei au contribuit la nașterea noastră, iar Dumnezeu într-un anumit fel este obligat să-i ajute. Adică ceea ce va da bucurie celor adormiți este străduința noastră de a bineplăcea lui Dumnezeu, astfel încât să-i întâlnim în Rai și astfel să trăim cu toții împreună în viața cea veșnică.

Prin urmare merită osteneala să lovim în omul nostru cel vechi ca să se facă nou, astfel încât să nu se vatăme nici pe sine, nici pe ceilalți oameni, ci să se ajute atât pe sine însuși, cât și pe ceilalți, fie ei vii sau morți.

Îndrăzneala dreptilor la Dumnezeu

— Părinte, în Epistola Sfinției Voastre către frații începători scrieți: „Cu toate că adevărații monahi își dau seama că bucuria de care se desfată în această viață este doar o parte din bucuria Raiului și că în Rai va fi mult mai multă, totuși, din multa lor dragoste față de aproapele, vor să trăiască pe pământ pentru a-i ajuta pe oameni cu rugăciunea, ca astfel Dumnezeu să intervină și lumea să fie ajutată”⁰.

— Scrie: „Vor să trăiască pe pământ ca să pătimească împreună cu oamenii și să-i ajute cu rugăciunea”.

— Părinte, dar oare în cealaltă viață un călugăr virtuos nu va putea ajuta cu rugăciunea sa pe oameni?

— Da, și în cealaltă viață va putea ajuta cu rugăciunea, însă nu va suferi. În timp ce aici împreună-pătimește, nu petrece în bucurie, cu fața zâmbitoare și privire veselă. Și cu cât suferă mai mult pentru aproapele său, cu atât mai mult este răsplătit cu mângâiere dumnezeiască, iar aceasta este într-un anumit fel și vestirea că aproapele este ajutat. Această bucurie paradisiacă este

⁰ Cuviosul Paisie Aghioritul, „*Epistole*”, ed. Evanghelismos, p. 43.

răsplătirea dumnezeiască pentru durerea ce o simte pentru fratele său.

— Părinte, adică Sfinții pe care îi chemăm să ne ajute nu suferă împreună cu noi?

— Acolo nu este durere, copilașul meu! În Rai să sufere? Oare nu se spune: „Unde nu este durere, nici întristare, nici suspin”? Iar Sfinții privesc numai la răsplata dumnezeiască pe care o vor primi toți oamenii care se chinuiesc în această viață și aceasta îi face să se bucure. Dar oare Dumnezeu, Care are atâta dragoste, atâta milostivire, cum suferă această mare durere a oamenilor? O suferă deoarece știe cât de mare este răsplata dumnezeiască care îi așteaptă. Așadar cu cât mai mult se chinuiesc oamenii aici, cu atât mai multă răsplată le pregătește Dumnezeu în cer. În timp ce noi nu vedem toate acestea și de aceea pătimim împreună cu cei ce suferă. Iar cel care vede puțin aceste lucruri nu suferă atât de mult.

— Părinte, atunci când Îl rugăm pe Dumnezeu pentru un oarecare răposat care nu are nevoie, se pierde această rugăciune?

— Cum să se piardă? Atunci când spunem „odihnește pe robul Tău cutare”, iar acela în cealaltă viață se află într-o stare bună, nu se supără, ci mai degrabă este înduioșat. „Ia te uită, spune el, eu sunt într-o stare bună, iar aceia se neliniștesc”. De aceea, cuprins de mărinimie, ne ajută mai mult, rugându-se lui Dumnezeu pentru noi. Dar de unde poți ști în ce stare se află acela? În mod firesc, mai întâi faci rugăciune pentru cei despre care știi că prin viața lor au mâhnit pe Dumnezeu și te rogi pentru alte cazuri asemănătoare, și numai după aceea te rogi pentru toți cei adormiți.

Judecata de Apoi

— Părinte, cum se curăță sufletul?

— Când omul lucrează poruncile lui Dumnezeu, săvârșește o lucrare lăuntrică și se curăță de patimi, atunci mintea i se luminează, ajunge la înălțimea contemplației, iar sufletul strălucește și devine așa cum a fost mai înainte de căderea celor întâi zidiți. Dar în această stare se va afla după învierea morților. Însă omul își poate vedea învierea sufletului său mai înainte de învierea obștească dacă se va curăța cu desăvârșire de patimi. Trupul lui va fi atunci îngeresc, nematerialnic și nu va mai dori hrana cea pământească.

— Părinte, cum se va face Judecata de Apoi?

— La Judecata de Apoi se va descoperi într-o clipă starea fiecărui om și el se va îndrepta înspre acolo unde va trebui să fie.

Fiecare va vedea⁰ ca la televizor halul sufletului său și starea duhovnicească a celuiilalt. Se va oglindi în aproapele său, după care va pleca capul și va merge la locul lui. Atunci nu va putea spune, de pildă, o noră ce stătea picior peste picior înaintea soacrei ei care cu piciorul rupt îngrija de nepoțelul ei: „Hristoase, de ce o bagi pe soacra mea în Rai, iar pe mine nu?”, deoarece îi va apărea înaintea ochilor ei acea scenă. Își va aduce aminte de soacra ei care deși avea piciorul rupt îngrija de nepoțel și nu va avea îndrăzneala să meargă în Rai, căci nici nu va încăpea în el. Sau monahii vor vedea greutățile, încercările pe care le-au avut mirenii și cum le-au înfruntat și, dacă nu au trăit cum trebuie, își vor pleca capetele și se vor îndrepta singuri într-acolo unde vor trebui să fie. Și monahiile care nu au plăcut lui Dumnezeu vor vedea acolo mame eroine, care nici făgăduințe nu au făcut, nici binecuvântările și posibilitățile lor nu le-au avut, dar care s-au nevoit și au ajuns la o stare duhovnicească înaltă. Iar ele, călugărițele, se vor rușina, văzând cu ce fel de lucruri josnice s-au ocupat și s-au chinuit. Așa îmi spune gândul că va fi Judecata. Adică Hristos nu va spune: „Tu, vino-ncoace! Ce ai făcut?” sau: „Tu vei merge în iad, iar tu în Rai”, ci fiecare se va compara pe sine cu celălalt și se va îndrepta înspre acolo unde va trebui să fie⁰.

Viața ce va să fie

— Părinte, am adus dulciuri să le împărțiți.

— Uită-te cum se bucură! În cealaltă viață vom spune: „De ce lucruri neînsemnate ne bucuram! Cât de mult ne emoționau acelea!”. În timp ce acum ne tresaltă inima văzându-le.

— Părinte, cum vom putea înțelege aceasta încă de acum?

— Dacă o veți înțelege de acum, nu o veți spune în cealaltă viață. Oricum, cei care se află acolo sus o duc bine. Știi ce lucru de mână fac ei acolo sus în cer? Slavoslovesc pe Dumnezeu.

— Părinte, de ce trupului mortului i se mai spune și „rămășițe pământești”?

— Deoarece este ceea ce rămâne de la om aici pe pământ, după moartea lui. Căci adevăratul om, care este sufletul, se suie la

⁰ Sfântul Ioan Damaschin spune: „Să nu creadă cineva că nu va recunoaște unul pe celălalt la acea înfricoșată adunare. Da, într-adevăr, fiecare va recunoaște pe aproapele său, nu din înfățișarea trupească, ci prin ochiul cel străvăzător al sufletului”, PG. 95, 276A.

⁰ Sfântul Simeon Noul Teolog spune: „Și simplu fiecare om păcătos, în acea zi înfricoșătoare a judecății, având înaintea lui viața veșnică și acea lumină nespusă, va vedea pe aproapele lui și va fi judecat de el”, „Despre pocăință”, Cuvântul V, Sources Chrétiennes, 96, 434.

cer. La Judecata de Apoi Dumnezeu va învia și trupul, deoarece cu el a trăit și a păcătuit. În cealaltă viață toți vor avea același trup - trup duhovnicesc - aceeași înălțime și cei scunzi și cei înalți, aceeași vârstă și tinerii, și bătrânii, și pruncii, deoarece sufletul este același. Adică va exista o vârstă îngerească.

— Părinte, în cealaltă viață cei care vor fi în iad îi vor vedea pe cei care vor fi în Rai?

— Ascultă, așa cum în vreme de noapte cei care sunt afară în întuneric îi văd pe cei care sunt înăuntrul unei camere luminate, tot astfel și cei care se află în iad îi văd pe cei care sunt în Rai. Iar aceasta va fi pentru ei un iad și mai mare. Și iarăși, precum cei care în timpul nopții se află în lumină și nu-i văd pe cei care sunt afară în întuneric, tot astfel cei care se vor afla în Rai nu-i vor vedea pe cei care sunt în iad. Fiindcă de i-ar vedea pe cei osândiți ar suferi, s-ar întrista pentru chinurile acelora și astfel nu s-ar desfăta de Rai, căci acolo „*nu este durere...*”. Și nu numai că nu-i vor vedea pe aceia, dar nici măcar nu-și vor aduce aminte că au avut frate sau tată sau mamă, dacă nu-i vor vedea pe aceia în Rai. „*În ziua aceea vor pieri toate gândurile lui*”⁰, spune psalmistul. Pentru că de și-ar aduce aminte, cum ar mai fi Rai? Pe lângă aceasta, cei care sunt în Rai vor crede că nu mai există alți oameni, și nici nu-și vor mai aduce aminte de păcatele pe care le-au făcut. Fiindcă de-și vor aduce aminte de păcatele lor, din multa lor mărime de suflet nu vor putea suferi gândul că L-au mâhnit pe Dumnezeu.

Iar cantitatea de bucurie a fiecărui suflet din Rai va fi diferită. Unul va avea un degetar de bucurie, altul un pahar, iar altul un bazin întreg. Însă cu toții se vor simți deplini și niciunul nu va cunoaște mărimea bucuriei și a veseliei celui alt. Bunul Dumnezeu le-a rânduit astfel pentru că, dacă ar cunoaște unul că celălalt are mai multă bucurie, atunci nu ar fi Rai, deoarece ar exista nemulțumirea: „De ce acela să aibă mai multă bucurie, iar eu mai puțină?”. Adică în Rai fiecare va vedea slava lui Dumnezeu potrivit cu curăția ochilor sufletului său. Iar măsura în care fiecare va vedea slava lui Dumnezeu nu va fi hotărâtă de El, ci va depinde de propria curăție.

— Părinte, unii nu cred că există iad și Rai.

— Nu cred că există iad și Rai? Atunci cum este cu puțință ca morții să rămână în inexistență, de vreme ce sunt suflete? Dumnezeu este nemuritor, dar și omul este nemuritor după har. Prin urmare, nemuritor va fi și în iad. Pe lângă aceasta. Raiul și

⁰ Ps. 145, 4 9.

iadul le trăiește sufletul într-un anumit grad încă din această viață, potrivit cu starea în care se află.

Când cineva are muștrări de conștiință și simte frică, tulburare, neliniște, deznădejde sau este stăpânit de ură, invidie, etc., atunci trăiește iadul. În timp ce, dacă înăuntrul său există dragoste, bucurie, pace, blândețe, bunătate, etc., atunci trăiește Raiul. Totul este sufletul, deoarece el este cel care simte și bucuria, și durerea. Iată, mergi la un mort și spune-i cele mai plăcute lucruri, de pildă: „A venit fratele tău din America”, etc., și vei vedea că nu va înțelege nimic. Chiar dacă i-ai rupe mâinile și picioarele, tot nesimțitor va rămâne. Prin urmare sufletul este cel care simte. Toate acestea nu le creează probleme de conștiință? Sau să presupunem că ai un vis frumos și de aceea te bucuri, inima simte o negrăită dulceață și nu vrea să se mai termine. Te trezești și te mâhnești pentru că te-ai trezit. Sau ai un vis urât, în care se face că îți rupi picioarele și de durere plângi. Din pricina agoniei pe care o ai, te trezești cu lacrimi în ochi, dar văzând că nu ai pățit nimic, spui: „Bine că a fost numai un vis!”. Adică sufletul participă și la bucurie, și la durere. Omul suferă mai mult din pricina unui vis urât decât atunci când acel lucru s-ar petrece în realitate. Tot astfel și bolnavul, suferă mai mult noaptea decât ziua. La fel se întâmplă și atunci când moare omul, va fi foarte dureros dacă va merge în iad. Gândiți-vă să trăiască cineva un coșmar fără sfârșit și să se chinuiască veșnic. Aici nu poți suporta un vis urât nici măcar pentru câteva minute. Cum dar vei putea suferi să fii veșnic – Doamne, ferește! - în mâhnire? De aceea este mai bine să nu mergem în iad. Voi ce spuneți?

— Părinte, de atâta vreme ne nevoim să nu mergem în iad, și oare acolo să sfârșim?

— Dacă nu avem minte, acolo vom merge. Eu mă rog ca să meargă ori toți în Rai, ori niciunul în iad. Nu spun bine? Este foarte dureros ca, după atâtea pe care le-a făcut Hristos pentru noi oamenii, să mergem în iad și astfel să-L mâhnim. Dumnezeu să păzească ca nu numai om, dar nici măcar pasăre să nu meargă în iad.

Bunul Dumnezeu să ne dea pocăință adevărată pentru a ne găsi moartea într-o stare duhovnicească bună și astfel să ne sălășluim în Împărăția Lui cea cerească. Amin.

Cuprins

PROLOG.....	
Tinerii în fața celor două căi ale vieții.....	
Atât viața în căsătorie, cât și cea în feciorie sunt binecuvântate.....	
Neliniștea tinerilor pentru aflarea rostului lor în viață.....	
Să-i ajutăm pe tineri să-și urmeze chemarea lor.....	
Hotărâre pentru alegerea modului de viață.....	
Studiile și rostul în viață.....	
Viața duhovnicească este condiția de bază pentru asigurarea unui viitor bun.....	
PARTEA ÎNTÂI PENTRU CONSOLIDAREA FAMILIEI.....	
CAPITOLUL 1 Pentru o familie armonioasă.....	
Începutul cel bun al vieții familiale.....	
În deosebirea caracterelor se ascunde armonia lui Dumnezeu.....	
Respectul între soți.....	
Dragostea dintre soți.....	
CAPITOLUL 2 Prin răbdare se menține familia.....	
Răbdarea îl umple pe om de har.....	
Soția credincioasă.....	
Copiii familiilor destrămate.....	
„Vina” și „dreptatea” părinților.....	
PARTEA A DOUA PĂRINȚII ȘI ÎNDATORIRILE LOR.....	
CAPITOLUL 1 Nașterea de prunci.....	
Sfinții Ioachim și Ana sunt perechea cea mai nepătimașă.....	
Înfrânarea în viața de căsătorie.....	
Intervenția rațiunii omenești în voia lui Dumnezeu în ce privește nașterea de prunci.....	
Greutăți în nașterea de prunci.....	
Cazuri de nerodire.....	
Famiile cu mulți copii.....	
Avorturile sunt un păcat înfricoșător.....	
CAPITOLUL 2 Rolul mamei în educația copiilor.....	
Dragostea mamei.....	
Punerea în valoare a nerodirii.....	
Puterea mamei de a rezista.....	
Purtarea sarcinii și alăptarea.....	
Mame cu serviciu.....	
Grija pentru casă și viața duhovnicească a mamei.....	

CAPITOLUL 3 Responsabilitatea părinților pentru educația copiilor.....

Părinții să-și încredințeze copiii lui Dumnezeu.....

Renașterea duhovnicească a copiilor.....

Exemplul părinților.....

Copiii trebuie să se sature de afecțiune și dragoste în sânul familiei.....

Suferința copiilor din pricina părinților.....

Înrâuririle pe care le primesc copiii de la cei din jur.....

Dragostea dintre frați.....

Anturajele îi influențează foarte mult pe copii.....

Ajutorarea copiilor.....

Certarea și lauda copilului.....

Constrângerea nu-i ajută pe copii.....

Dragostea fără discernământ și exagerată a părinților.....

Împărțirea averii.....

PARTEA A TREIA COPIII ȘI DATORIILE LOR.....

CAPITOLUL 1 Copiii - bucuriile și greutățile lor.....

Copiii mici.....

Îngerul păzitor ocrotește copiii.....

Botezul.....

Copiii orfani.....

Îngrădirea copiilor este necesară până la maturizarea lor.....

Dificultățile copiilor în timpul studiilor.....

CAPITOLUL 2 Respectul și dragostea copiilor față de părinți.....

Respectul copiilor față de părinți și de cei mai mari.....

Dragostea copiilor față de părinți după căsătoria lor.....

Bătrânețile îl smeresc pe om.....

Răsplata pentru îngrijirea bătrânilor.....

Binecuvântarea părinților.....

PARTEA A PATRA VIAȚA DUHOVNICEASCĂ.....

CAPITOLUL 1 Viața duhovnicească în familie.....

Cu cât cârtește cineva mai mult cu atât se distruge pe sine.....

Să-L punem pe Dumnezeu cârmuitor vieții noastre.....

Durerea pentru aproapele ajută familia.....

Lucrarea virtuții în familie.....

Rugăciunea în familie.....

Viața duhovnicească a soților.....

Copiii și viața duhovnicească.....

Legăturile cu rudele și prietenii.....

Ispitele în sărbători.....

CAPITOLUL 2 Munca și viața duhovnicească.....

Munca este o binecuvântare.....

Alegerea meseriei.....

Dragostea de muncă.....

Fiecare să-și pună în valoare, în chip duhovnicesc, harisma pe care o are.....

Stresul și munca.....

Sfințirea muncii.....

Nu meseria îl face pe om.....

CAPITOLUL 3 Înfrânarea în viața zilnică.....

Prin asceză omul se imaterializează.....

Postul copiilor.....

Post cu mărime de suflet.....

Satisfacția stomacului ușor.....

PARTEA A CINCEA ROSTUL ÎNCERCĂRILOR ÎN VIAȚA NOASTRĂ.....

CAPITOLUL 1 „Trecut-am prin foc și prin apă...”.....

Crucea încercărilor.....

Încercările îi ajută pe oameni să-și revină duhovnicește.....

Suferind durerea ne cercetează Hristos.....

„Domnul ceartă pe cel pe care-l iubește”.....

Durerea lui Dumnezeu pentru încercările oamenilor.....

În mâhniri dăruiește Dumnezeu adevărata mângâiere.....

Ispitele și mâhnirile ce vin din îngăduința lui Dumnezeu.....

Nerecunoștința față de dragostea lui Dumnezeu.....

Să comparăm încercarea noastră cu una mai mare a altuia.....

Mâhnirile pe care ni le pricinuiesc oamenii.....

CAPITOLUL 2 Boala.....

Bolile îi ajută pe oameni.....

Răsplata cerească primită prin suferirea bolii.....

Răbdarea în dureri.....

Înfruntarea durerii.....

Participarea la durerea celorlalți.....

Slujirea bolnavilor.....

Suferința bolnavului și încrederea în Dumnezeu.....

Copiii bolnavi.....

Jertfa pentru binele celui bolnav.....

Rugăciunea pentru bolnavi.....

CAPITOLUL 3 Infirmitatea este o binecuvântare a lui Dumnezeu

Înfruntarea corectă a infirmității.....	
Răsplata cerească pentru invaliditate.....	
Copiii întârziați mintal.....	
Boli sufletești.....	
Modul corect de înfruntare a invalidității copiilor de către părinții lor.....	

CAPITOLUL 4 Legile duhovnicești.....

Cum acționează legile duhovnicești.....	
Copiii nobili ai lui Dumnezeu.....	
Legile duhovnicești și dragostea lui Dumnezeu.....	

PARTEA A ȘASEA MOARTEA ȘI VIAȚA VIITOARE.....

CAPITOLUL 1 Înfruntarea morții.....

Pomenirea morții.....	
Împăcarea cu gândul morții.....	
Muribunzii.....	
Sinuciderea.....	

CAPITOLUL 2 „Ca să nu vă întristați, ca ceilalți, care nu au nădejde”.....

Moartea copiilor.....	
Mângâierea celor îndoliați.....	
Moartea este o despărțire pentru câțiva ani.....	

CAPITOLUL 3 Viața de după moarte.....

Morții vinovați.....	
Rugăciunea și parastasele pentru cei adormiți.....	
Cel mai bun parastas pentru cei morți.....	
Îndrăzneala dreptilor la Dumnezeu.....	
Judecata de Apoi.....	
Viața ce va să fie.....	